

**Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta**

Disertační práce

**Teoretické, praktické a výzkumné aspekty homiletické
komunikace. Katolické a protestantské pojetí.**

**Theoretical, Practical and Research Aspects of Homiletic
Communication. Catholic and Protestant Approach.**

**Aspetti teoretici, pratici e di ricerca della comunicazione
omiletica. Un approccio cattolico e protestante.**

Doktorský studijní program: Teologie

Studijní obor: Husitská teologie

Školitel: Prof. ThDr. Ján Liguš, PhD

Autor: PhDr. Petr Živný, O.P.

Milano, 2013

DĚKUJI

svému školiteli Prof. ThDr. Jánu Ligušovi, PhD, vedoucímu Katedry praktické teologie HTF UK, za jeho odborné vedení, neobyčejnou lidskost a ochotu při mých konzultacích, pomoc při hledání bibliografie i za jeho cenné publikace, které mi pomohly pochopit homiletiku z hlediska komunikace;

svým konzultantům: Prof. ThDr. Janu Blahoslavu Láškovi, Dr. h.c., děkanovi HTF UK za jeho cenné rady, RNDr. Petru Boschovi, CSc z katedry psychologie FFUK v Praze, za pomoc při statistickém zpracování mého výzkumného šetření a PhDr. Danielu Hellerovi z Psychologického ústavu ČSAV za konzultaci některých teoretických otázek;

Dr. Rosálii Turtonové, ředitelce »101 Foundation« z Washingtonu (NJ), USA, bývalé pracovníci New York Státní Univerzity (SUNY), jejíž zásluhou jsem obdržel 40 nejnovějších univerzitních disertací katolických a protestantských doktorandů z USA a Kanady, a která mi v rámci mého statistického šetření pomohla získat převážnou většinu amerických katolických respondentů i za obdržení studijního stipendia od výše jmenované »101 Foundation«, jenž mi umožnilo, abych se mohl nerušeně věnovat psaní i výzkumu v těžkých podmínkách současné ekonomické krize;

paní Barbaře Slapikasové z Univerzity Alabama, USA, za vynikající spolupráci při distribuci homiletických dotazníků a sběr odpovědí amerických protestantských respondentů;

paní Patricii Bogashové, BA, z Drums (PA), USA, za distribuci homiletických dotazníků a redakci anglických textů;

Dr. Jiřině Prekopové z Lindau a paní Soně Gerlichové z Bischofsgrünü, které s velkou obětavostí získaly odpovědi pro moje šetření od německých katolických a protestantských respondentů;

Dr. Dieterovi Kostkovi za redakci německých textů, Prof. Lilianě Castelliové za kontrolu italských textů a Guglielmovi Duccolovi za grafickou úpravu a formátování stránek.

Ing. Janu Kirschnerovi, PhD, šéfredatoru webového portálu Christnet, s jehož pomocí bylo možné publikovat otázky mého dotazníku on line a získat potřebný počet odpovědí od českých katolických a protestantských respondentů;

panu Jakubovi Zucchimu z Milána, členu Valdenské evangelické církve, za spolupráci při registraci a zpracování statistických údajů mého šetření;

všem těm známým i neznámým osobám, které byly ochotny vyplnit homiletický dotazník a přispět tak k realizaci mého statistického šetření. Bez všech těchto výše uvedených odborných poradců a přátel bych tuto práci nemohl realizovat. Vyslovuji jim tisíceré díky, uznání a hlubokou vděčnost.

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci s názvem

**»Teoretické, praktické a výzkumné aspekty homiletické komunikace.
Katolické a protestantské pojetí.«**

napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

.....

V Miláně, 19. 2. 2013

PhDr. Petr Živný, O.P.

Motto

»Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· **κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως, ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ**. Ἔσται γὰρ καιρὸς ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσιν διδασκάλους κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοήν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. σὺ δὲ νῆφε ἐν παῖσιν, κακοπάθησον, **ἔργον ποιήσον· εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφορήσον** (2 Tim. 4, 1-5).

»Munda cor meum, ac labia mea, omnipotens Deus, qui labia Isaiae Prophetae calculo mundasti ignito: ita me tua grata miseratiōne dignare mundare, **ut sanctum Evangelium tuum digne valeam nuntiāre**. Per Christum Dominum nostrum. Amen« (*Missale Romanum, MDCCCIC*).

»Nějmilejší bratře! **Bud' pilný v kázání evangelia** a čiň dílo horlivého evangelisty. Nezanedbávej svého povolání a pracuj jako dobrý rytíř Kristův. Předně **zbožně a svatě žij**, potom věrně a pravdivě uč, jiným bud' příkladem v dobrém díle, abys nebyl haněn v řeči. Trestej hříchy a doporučuj ctnosti: těm, kdo žijí špatně, hroz tresty věčnými, těm pak, kdo jsou věrni a žijí zbožně, stavěj před oči radost věčnou. **Kaž vytrvale, ale krátce** a s užitkem, s rozvážným porozuměním Písmu svatému« (*List z Kostnice 1414, Jan Hus*).

»Invisibilia credimus sed non inaudibilia« (*Dictata super Psalterium, Martin Luther*).

»A pamatujete, bratří, na práci naši a ustávání, že **ve dne i v noci pracovavše, kázali jsme evangelium Boží**« (*Obnova církve, Jan Amos Komenský*).

Cor ad cor loquitur (*Kardinálské motto, John Henry Newman*)

OBSAH

Seznam zkratk

Úvod.....	11
1. Homiletika jako teologický obor.....	15
1.1. Vymezení pojmu a definice homiletiky.....	15
1.2. Postavení homiletiky v teologických disciplínách.....	19
1.3. Svátost slova.....	20
1.4. Homiletika a pomocné obory.....	22
1.5. Shrnutí.....	22
2. Ježíš Kristus jako základ homiletiky.....	24
2.1. Zvěstování Kristova narození - «εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην».....	24
2.2. Ježíšovo pověření pro kázání - «ἐν ποίῳ ἔξουσίᾳ».....	28
2.3. Kazatel Ježíš „otevřel ústa“ - «ἀνοίξας τὸ στόμα».....	30
2.3.1. Kazatel Ježíš je láska.....	32
2.3.2. Kazatel Ježíš je odpuštění hříchů.....	33
2.3.3. Kazatel Ježíš je soucit a milosrdenství.....	35
2.3.4. Kazatel Ježíš: „běda vám“ – «οὐαὶ ὑμῖν».....	36
2.3.5. Kazatel Ježíš kritizován – «durus est hic sermon».....	37
2.3.6. Kazatel Ježíš je cesta, pravda a život.....	39
2.4. Forma a literární druh Ježíšova kázání.....	40
2.5. Shrnutí.....	43
3. Stručný historický vývoj homiletiky.....	45
3.1. Kázání v apoštolské době.....	45
3.2. Kázání v poapoštolské době.....	50
3.3. Kázání apoštolských otců.....	50
3.4. Kázání apologetů.....	51
3.5. Kázání v alexandrijské škole.....	52
3.6. Kázání ve vrcholné řecké patristice.....	52
3.7. Kázání ve vrcholné latinské patristice.....	54
3.8. Kázání v pozdní patristice.....	56
3.9. Aspekty středověkého kázání.....	57

3.10. Shrnutí.....	64
3.11. Kázání u předchůdců české re	65
3.12. České reformační kázání.....	67
3.13. Kázání ve světle světové reformace.....	71
3.14. Kázání v době humanismu.....	74
3.15. Postreformační kazatelské aspekty	77
3.16. Homiletika v optice dialektické teologie 20. Století.....	80
3.17. Shrnutí.....	83
4. Současná katolická homiletika.....	85
4.1. Kázání v dokumentech Druhého vatikánského koncilu	85
4.1.1. Konstituce o liturgii	85
4.1.2. Dekret o službě a životě presbyterů.....	86
4.1.3. Dekret o kněžské formaci výhradně pastorační.....	87
4.1.4. Dogmatická konstituce o Božím slově	88
4.1.5. Dekret o misionářské aktivitě církve	89
4.2. Homiletika v Katechismu katolické církve.....	90
4.3. Hlásání Božího slova podle Kodexu kanonického práva	93
4.4. Ukázka katolické homilie	96
4.4.1. Autor homilie Raniero Cantalamessa	96
4.4.2. Téma homilie „Kristus je náš pokoj“.....	97
4.4.3. Rozbor katolické homilie.....	101
4.5. Katolické disertační práce z USA a Kanady.....	103
4.6. Praktické aspekty katolické homiletiky	106
4.7. Závěry katolického pojetí homilie	107
4.8. Shrnutí.....	108
5. Současná protestantská homiletika	110
5.1. Kazatelská služba v pojetí ČCE.....	111
5.1.1. Agenda ČCE o kázání.....	112
5.1.2. Jazykový projev kazatele	113
5.2. Funkce protestantského kázání	114
5.3. Nové formy a styly kázání	116
5.4. Kernnerův výzkum o posluchačích kázání	118
5.5. Ukázka protestantského kázání.....	120
5.5.1. Autor homilie Ján Liguš	120

5.5.2. Téma homilie „Únava a povzbuzení na cestě“	120
5.5.3. Rozbor protestantské homie	123
5.6. Protestantské disertační práce z U	126
5.7. Závěry protestantského pojetí homilie.....	128
5.8. Shrnutí.....	129
6. Kázání v postcírkevní společnosti	130
6.1. Quo vadis, Ecclesia?	130
6.2. Katolicko-protestantská konvergence v díle Hanse Künga	137
6.3. Posluchač homilií v proměnách času.....	141
6.4. Krize mezilidské komunikace.....	145
6.5. Homiletická komunikace	147
6.5.1. Obnova důvěry jako východisko z krize homiletiky	147
6.5.2. Kazatel v komunikačním procesu	149
6.5.3. Nedostatky některých kazatelů	150
6.5.4. Model duchovní komunikace.....	154
6.5.5. Model psychologické komunikace	156
6.5.6. Model řečnické komunikace	159
6.6. „Metahomiletická komunikace“ a Chiara Lubichová.....	160
6.7. Shrnutí.....	164
7. Výzkumné šetření.....	165
7.1. Vymezení vědeckého problému a jeho řešení	165
7.2. Podstata a základní rysy vymezení problému	166
7.3. Formulování výzkumné otázky	166
7.4. Stanovení hypotézy.....	166
7.5. Popis výzkumného šetření	166
7.6. Kritéria zpracování výsledků	168
7.7. Přípravná fáze šetření.....	169
7.8. Průběh šetření a získávání informací	170
7.8.1. Česká republika.....	170
7.8.2. Německo	170
7.8.3. USA	170
7.9. Zpracování a třídění informací	171
7.9.1. Vymezení proměnných faktorů	172
7.9.2 Homiletický dotazník a osobní reflexe expertky	172

7.10. Výsledky šetření	176
7.10.1. Význam kázání v poslání duchovních	177
7.10.2. Od kázání očekávám	178
7.10.3. Řečnická a jazyková kvalita projevu duchovního	181
7.10.4. Délka kázání	182
7.10.5. Vliv kázání na změnu života věřících	184
7.10.6. Koherence mezi kazatelovými slovy a činy	186
7.10.7. Preference kazatele podle věku	187
7.10.8. Kázání a dojetí	188
7.10.9. Homilie formou diskuze	190
7.10.10. Postgraduální homiletický kurs	191
7.11. Shrnutí	193
8. Závěr	198
9. Jmenný rejstřík	201
10. Seznam použitých zdrojů	209
10.1. Primární literatura	209
10.2. Sekundární literatura	214
10.3. Encyklopedie, sborníky, slovníky, časopisy	218
10.4. Elektronické dokumenty	220
11. Seznam příloh	222
11.1. Encyklika „ <i>Humani generis redemptionem</i> “	222
11.1.1. Encyklika v angličtině – příloha č. 1	222
11.1.2. Encyklika v italštině – příloha č. 2	229
11.2. Homiletický dotazník v angličtině – příloha č. 3	236
11.3. Homiletický dotazník v němčině – příloha č. 4	237
11.4. Homiletický dotazník v italštině – příloha č. 5	238
11.5. Souhrnné tabulky výsledků výzkumného šetření	240
11.5.1. Kázání v poslání duchovních – příloha č. 6	240
11.5.2. Téma kázání – příloha č. 7	255
11.5.3. Řečnická a jazyková kvalita projevu kazatele – příloha č. 8	268
11.5.4. Délka kázání – příloha č. 9	284
11.5.5. Vliv kázání změnu života věřících – příloha č. 10	297
11.5.6. Osobní příklad a život kazatele ve vztahu k jeho kázání – příloha č. 11	310
11.5.7. Poslouchám raději kázání – příloha č. 12	325

11.5.8. Kázání a dojetí – příloha č. 13	339
11.5.9. Homilie formou di	č. 14.....353
11.5.10. Kurs pro zlepšení	řehovných – příloha č. 15..... 365
12. Summary	374
13. Zusammenfassung	377
14. Riassunto	380

SEZNAM ZKRATEK

AG	Ad Gentes Divinitus – dekret II. vat. koncilu o misionářské činnosti církve
aj.	a jiné, a jiní
atd.	a tak dále
apod.	a podobně
a kol.	a kolektiv
CASD	Církev adventistů sedmého dne
CAT	katolíci
CCCM	Consiglio Chiese Cristiane di Milano – Rada křesťanských církví v Miláně
CČSH	Církev československá husitská
CIC	Codex Iuris Canonici – Kodex kanonického práva
cit.	citováno, citace
ČCE	Českobratrská církev evangelická
ČSÚ	Český statistický úřad
DV	Dei Verbum – dogmatická konstituce II. vat. koncilu o Božím slově
ECAC	Evanjelická cirkev augsburského vyznání
ECM	Evangelická církev metodistická
ERC	Ekumenická rada církví
HK	homiletická komunikace
HTF UK	Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy
ISBN	Mezinárodní standardní číslo knihy
ISSN	Mezinárodní standardní číslo sériových publikací
MHK	metahomiletická komunikace
N/A	no answer – žádná odpověď
mj.	mimo jiné
např.	na příklad
NZ	Nový zákon
OT	Optatam totius – dekret II. vat. koncilu o kněžské formaci
O. P.	Ordo Praedicatorum – řád kazatelů
PO	Presbyterium Ordinis – dekret II. vat. koncilu o službě a životě presbyterů
PROT	protestanté
orig.	originál
př. n. l.	před naším letopočtem
přel.	přeložil, přeložili
roč.	ročník
s.	strana, strany
SC	De Sacra Liturgia – konstituce II. vat. koncilu o liturgii
SZ	Starý zákon
srov.	srov.
SUNY	State University of New York – Newyorská státní univerzita
vyd.	vydání

Zkratky knih Starého a Nového zákona odpovídají Českému ekumenickému překladu (Praha, 1979).

ÚVOD

Otázky spojené se sdělováním Radostné zvěsti Božího Syna Ježíše Krista doprovázejí celé křesťanství od samého počátku až po dobu současnou. Homiletika, jako součást praktické či pastorální teologie, má proto zcela výsadní postavení mezi teologickými disciplínami. I když sama z nich vychází a vnitřně čerpá, tyto důležité obory by ztratily úplně jakýkoliv význam a smysl své existenci, kdyby se právě skrze zvěstování a kázání nedostal jejich obsah do myslí, srdcí a života lidí.

O teorii i praxi homiletiky bylo proto právem publikováno velké množství odborných článků, knih a časopisů. Jazykově jsou především soustředěny na anglosaský svět, ve kterém se většinou i pořádají mezinárodní kongresy. Četná publikační, vědecká a přednášková činnost je homiletice věnována na Slovensku.

Technicky nejvyspělejší část světa se v současné době jeví jako postcírkevní společnost. Bůh, hlásaný církvemi přestal být nejen autoritou, nýbrž i duchovní potřebou lidí. Křesťanství a stejně tak i kázání duchovních se ocitlo snad v té největší krizi od svého založení. Mnohé chrámy a modlitebny se dnes nejen vyprazdňují, nýbrž i ruší a prodávají, protože schází, kdo by do nich chodil na bohoslužby. Tím se ztrácí i prostor pro tradiční kázání. Navíc často i sami praktikující křesťané nehodnotí homilie svých duchovních příliš pozitivně.

Jeden ze základních prostředků, jak z této krizové situace opět vyjít je právě sama homilie. Kázáním k ozdravení a regeneraci samotného kázání, kázáním k nové evangelizaci.

Z výše uvedeného je nejen zřejmé, že studium teoretických, praktických i výzkumných homiletických aspektů je velmi aktuální, ale i současně „*conditio sine qua non*“ pro další budoucnost křesťanství.

Autor této disertační práce se v mládí pravidelně s velkým nadšením zúčastňoval o sobotách a nedělích bohoslužeb různých křesťanských církví v Praze. Jeho hlavní zájem se soustřeďoval na kázání, jejichž úroveň byla přirozeně do značné míry podmíněna kvalitou samotných kazatelů či kazatelek. Přesto si všímal i rozdílů v kázání z hlediska metodologického a konfesijního. Z této dlouholeté záliby a z vlastního praktického působení v pastoraci vznikla motivace se na homiletiku specializovat v rámci doktorandského studia.

Cílem předložené práce je zjistit, v jakém teoretickém i praktickém stadiu hlásání slova Božího se nachází současný katolicismus ve srovnání s protestantismem a do jaké míry byla římskokatolická církev v tomto smyslu ovlivněna Druhým ekumenickým vatikánským

koncilem a došlo tedy v hlásání slova Božího ke vzájemnému sblížení mezi oběma konfesemi.

Z hlediska teologického se tato práce opírá o teorii katolicko-protestantské konvergence, která vychází z díla Hanse Künga a o model komunikace v publikacích Jána Liguše.

Boha pojmáme trinitárně; Svatá Trojice komunikuje nejen sama v sobě, nýbrž vychází ze sebe, vtěluje se a promlouvá k lidem skrze Ježíše Krista, Ducha svatého, proroky a hlasatele Radostné zvěsti. V komunikačním poli se střetávají sdělení obou stran, ze kterých se pak dále rozvíjí tvořivý a plodný dialog. Proto i kázání chápeme výhradně jako „homiletickou komunikaci“, která vychází jak z modelu teologického tak i z psychologického a sociologického.

Termínem „metahomiletická komunikace“ rozumíme současné pokusy hlásání evangelia mimo rámec tradičního kazatelství s použitím nejmodernějších komunikačních prostředků. Tato koncepce je komplementární tradičnímu kázání, které zůstává, avšak je obohaceno i o nový přístup, „telegrafického“ a „technologického“ hlásání slova Božího.

Pokud se týká části experimentální, klademe si otázku, zda-li existuje statisticky signifikantní shoda v některých otázkách, které se týkají kazatelů a jejich homilií, mezi katolíky a protestanty v ČR, Německu a USA. Nakolik bylo možné zkoumat publikované práce doma i v zahraničí, takto formulovanou problematikou se dosud nikdo z autorů výzkumně nezabýval. Nejvíce se této práci blíží obsahem empirická studie „Kázání a jeho posluchači“ od Hannse Kernerera, který prováděl empirické šetření u německých evangelíků.

V první kapitole definujeme křesťanské kázání a terminologii s ním spojenou. Vycházíme jednak z termínů biblické řečtiny i z homiletické literatury posledních let.

V druhé kapitole, kterou považujeme za jednu z centrálních částí této disertace, se důkladně zaměřujeme na kazatelskou činnost Ježíše Krista, který nejen o hodnotách svého království mluvil, nýbrž je bytostně v sobě ztělesnil a jimi plně žil, aby tak splnil vůli svého nebeského Otce. Není posláním této disertace zabývat se rozsáhlou biblickou exegezí, avšak abychom skutečně pochopili podstatu křesťanského kázání, je potřeba vyjít ze samotného našeho Mistra a Pána, který je středem Radostné zvěsti a který jako Boží slovo promlouvá i dnes skrze své kazatele. Četné, záměrně dlouhé citáty především v řečtině, ale i v hebrejštině a latině spolu s autorovým rozbořením biblického textu, dávají možnost autentického vniknutí do Písma svatého, bez nichž by nebylo možné pochopit Ježíše jako kazatele. Většina dosavadních homiletických publikací se překvapivě kazatelskou činností Ježíše Krista zabývá zcela okrajově.

Třetí kapitola se pokouší o velmi stručné nastínění dějin homiletiky a její metodologie, která byla aplikována při zvěstování evangelia, katechezi a duchovní formaci lidu Božího. Jedná se o uvedení určitých homiletických historických linií, ve kterých se odráží vývoj a vznik Ježíšovy církve, její reformy (*Ecclesia semper reformanda*) i hledání, jak co nejefektivnějším způsobem v souladu s Ježíšovým pozváním a vyzváním být hlasatelem jeho Radostné zvěsti.

Ve čtvrté kapitole nabízíme katolické pojetí homiletiky, tedy jaký má být profil kazatelů, co od nich mohou jejich posluchači očekávat, jak je kazatelství v církvi v současné době organizováno a strukturalizováno. Tím také pochopíme, pro jaký model kazatele jsou katolíci vychováváni a na jaký způsob kázání jsou běžně zvyklí. Abychom tento teoretický aspekt mohli popsat dostatečně odpovídajícím způsobem, bylo třeba vycházet z dokumentů Druhého ekumenického vatikánského koncilu, z Katolického katechismu a také z Kodexu kanonického práva. Tyto zmíněné publikace byly za tímto účelem ve své většině autorem této práce nejen přeloženy z původního latinského znění, ale také podrobeny náležitému rozboru. Tím čtenář získává detailní přehled, kdo může v katolické církvi kázat, jak má kázat, co má kázat, apod. Uvádíme také ukázkou homilie významného katolického kazatele, kterou detailně analyzujeme. Stručně komentujeme některé vybrané disertační práce amerických a kanadských katolíků, abychom pochopili, o jakou homiletickou tematiku je v posledních letech největší zájem.

Pátá kapitola je věnována protestantskému pojetí kázání. Pod vlivem Bible a ohlašování slova Božího se radikálně mění život lidí. Písmo je základním kritériem našeho konání a jednání. Z agendy ČCE uvádíme zásady a pravidla, kterými se mají řídit kazatelé této konfese. Přinášíme výsledky empirického šetření mezi německými evangelíky. Jako v předchozí kapitole publikujeme ukázkou kázání, v tomto případě významného kazatele Církve bratrské, kterou podrobně analyzujeme. Přehled některých disertačních prací amerických a kanadských protestantů ukazuje, o jaká témata mají doktorandi ze zahraničí největší zájem.

Šestá kapitola hovoří o zvěstování a kázání v postcírkevní společnosti. Tato zcela nová dějinná situace se silně dotýká obou konfesí. Analyzujeme příčiny krize a snažíme se hledat řešení. Hlavní pozornost je zaměřena na homiletickou a metahomiletickou komunikaci.

Sedmá kapitola je zaměřena na výzkumné šetření, jeho popis, vymezení vědeckého problému a na dotazník, který byl distribuován v ČR, Německu a USA. Uskutečněné statistické šetření se týká celkem 1479 osob, z toho 773 katolíků a 706 protestantů. Podrobně se zabýváme rozбором výsledků a otevíráme závěrečnou diskuzi.

Pro řešení práce byly použity následujících metody: explikační, spekulativní, syntetická, analytická a komparační. Ve výzkumném šetření je pro testování rozdílu distribuce položkových odpovědí aplikován chí-kvadrát test homogenity (na hladině významnosti $\alpha = 0,01$). V případě signifikantního nálezu používáme podrobnější analýzu pro adjustované reziduály. Tak můžeme odhalit, které kombinační kategorie se podílejí na zamítnutí hypotézy stejné distribuce.

Do příloh je zařazen nejen text významné encykliky Benedikta XV. »*Humani generis redemptionem*«, vydané roku 1912, která pojednává o nutnosti hlásání slova Božího, nýbrž i tabulky celého statistického výzkumu a dotazník šetření v angličtině, němčině a také ze italštině, i když v samotné Itálii šetření ještě neprobíhalo.

Není účelem této práce být učebnicí homiletiky či praktickou příručkou řečnictví. Na tyto odborné disciplíny, z nichž je také citováno, najde čtenář příslušné odkazy.

Práce se snaží být i skromným příspěvkem v ekumenickém úsilí pro hledání nových cest k překonávání konfesijních rozdílů. Chce sloužit i jako podnět a inspirace pro další výzkumná šetření. Současně je i hledáním nových způsobů ke společné evangelizaci národů současného i budoucího světa.

1. HOMILETIKA JAKO TEOLOGICKÝ OBOR

1.1. Vymezení pojmu a definice homiletiky

Termín homilie pochází z řeckého podstatného jména „ὁμίλιᾱ“, které překládáme do češtiny slovem společnost, přátelství, společenský (manželský) styk, rozmlouvání, zábava, vyučování, shromáždění. Tento překlad rozšíříme ještě o řecké sloveso „ὁμιλεῖν“ - stýkati se, obcovati, zacházeti s někým, zdržovati se, shromažďovati se, mluvit, projednávat, zabývat se, setkati se, a také o slovo „ὄμιλος“, které znamená shluk, dav, zástup, množství, hluk, vřava, tlupa. Dojdeme tak k velice bohaté významové škále, jež nám ukazuje, že se jedná o nějaké větší setkání lidí, při kterém se bude rozmlouvat, něco projednávat, vyučovat, vést dialog, a to ve velmi přátelském, až intimním duchu, který předpokládá určitou schopnost mezilidské komunikace.

V Novém zákoně řecké sloveso „ὁμιλεῖν“ můžeme najít např. u L 24, 14-15: „.....a rozmlouvali o tom všem, co se událo. A jak to v řeči probírali, připojil se k nim sám Ježíš a šel s nimi.“ V podstatě se tedy jedná o komunikaci. To má svoji velkou důležitost.

V úryvku evangelia podle Mt 4,17, který běžně překládáme: „ Od té chvíle začal Ježíš kázat: Čiňte pokání, neboť se přiblížilo království nebeské.“¹, je však užito řeckého slovesa „κηρύσσειν“, které se v Novém zákoně vyskytuje celkem 61 x. Překládáme jej termínem: hlásati, vyvolávat, provolati, veřejné oznámiti, vydávat svědectví, tedy zvláštní druh řeči, kázání jako výzva, zvěstování, vyjádřené podstatným jménem „κήρυγμα“, která byla silná zejména v době vznikání prvních křesťanských společenství; v NZ se vyskytuje pouze 8 x. Výraz „κήρυξ“ překládáme jako hlasatel, vyvolávač, vyslanec, kazatel a apoštol. Základní obsah výrazu „κήρυγμα“ lze vyjádřit slovy: „Ježíš je Pán a Spasitel“.

Řecké sloveso „εὐαγγελίζομαι –εσθαι“, můžeme přeložit jako: oznámiti radostnou zprávu, hlásati evangelium. Např. 1 K, 9,16: „Nemohu se chlubit tím, že kážu evangelium; nemohu jinak, běda mně, kdybych nekázal.“²

Ježíšovi učedníci mají ovšem také učit „διδάσκειν“, jak je to patrné např. ve verši Mt 28,19: „Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jménu Otce i Syna i

¹ ...ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν μετανοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν (Mt 4,17).

² Ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζομαι, οὐκ ἔστιν μοι καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται· οὐαὶ γὰρ μοι ἔστιν ἔὰν μὴ εὐαγγελίσωμαι (1 Cor, 9,16).

*Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všecko, co jsem vám přikázal. A hle já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku.*³

V této souvislosti nelze opomenout ani výrazu „**παρακαλεῖν**“ přivolati, vyzvati, **povzbuditi**, roznítiti, posílit, který nacházíme v úryvku Ř 12, 8: „*Kdo dovede, **povzbuzovat**, nechť **povzbuzuje**. Kdo rozdává, ať dává upřímně. Kdo stojí v čele, ať je **horlivý**. Kdo se stará o trpící, ať pomáhá s **radostí**.*“⁴

Kázání je také samozřejmě „**μάρτυρεῖν**“ býti svědkem, dosvědčovati, přisvědčiti, potvrditi, či „**μάρτυς**“ - svědek, tedy jedná se i o osobní svědectví víry a vyznání kazatele, který mluví o všem také jménem celé církve, která mu dala mandát ke službě slovem.

Jiří Lukeš k terminologickým otázkám homiletiky poznamenává: » ... je třeba si všimnout toho, že z řečnického hlediska specifický termín pro kázání v řečtině a latině neexistuje, protože „**ὁμιλίᾳ**“ a „**sermo**“ definujeme primárně jako konverzaci; význam náboženské promluvy věřícím byl do něho pouze sekundárně transportován.«⁵

Lukeš také správně poznamenává, že „Situace s termínem „**λόγος**“ je podobná, neboť v Novém zákoně pravděpodobně nebyl používán ve vztahu k formální promluvě. Petr ve svém oslovení ve Sk 2,14 ukazuje svoji promluvu jako „**τὰ ρήματά μου**“ („**ῥῆμα**“ – rozmluva, prohlášení, svědectví, slovo, vypravování, sdělení, konverzace, učení), nikoliv kázání. Pouze za časů církevních otců můžeme vidět shodu podobnost mezi „**λόγος**“ = „**oratio**“, které může být alternativou pro „**ὁμιλίᾳ**“ = „**sermo**“, termín, který může být téměř bez omylu definován jako kázání.“⁶

Kazatelství ve Starém zákoně a v Novém zákoně se zcela liší, až na výjimky a také řecká i římská rétorika vycházela ze zcela jiných axiomů.⁷

³ πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτούς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος (Mt 28,19).

⁴ εἶτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει· ὁ μεταδιδούς ἐν ἀπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ ὁ ἐλεῶν ἐν ἰλαρότητι (Řím, 12, 8).

⁵ LUKEŠ, Jiří. *Paul in the act of Paul: A rhetorical analysis of chosen speeches*. In *Otevřené dveře. Soubor statí katedry biblistiky*. Brno: L. Marek, 2010. ISBN 978-80-87127-27-8. Srov. s. 141: »... it is necessary to note that from a rhetorical point of view the specific term for a sermon does not exist in Greek or Latin, because ὁμιλίᾳ and sermo are primarily „conversation” by definition, the meaning of religious speech (to believers) is only transferred term”. *A pokračuje*: “A sermon can also be defined as a public interpretation of a holy text or teaching, the *Sitz im Leben* is worship. Because of these reasons, the Greek term **κηρύσσειν**, primarily means to „proclaim”, „beget”, „acclaim”, „publicly announce” and only secondarily to „preach”.

⁶ LUKEŠ, Jiří. *Paul in the act of Paul: A rhetorical analysis of chosen speeches*. In *Otevřené dveře. Soubor statí katedry biblistiky*. K vydání připravil Jiří Beneš. L.Marek. Brno. 2010. ISBN 978-80-87127-27-8. Srov. s. 142:

»The situation with the term **λόγος** is similar, because in the New Testament it is probably not used in relation to formal speech. Peter in his address in Acts 2,14 denotes his speech as **τὰ ρήματά μου** (**ῥῆμα**-speech, statement, testimony, word, narration, message, conversation, teaching), not a sermon. Only in the time of the Church Fathers can we see a conformity **λόγος** = **oratio**, which can be an alternative to **ὁμιλίᾳ** = **sermo**, terms that can be almost unmistakably defined as a sermon.«

⁷ In Novotný, Adolf. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1956, str. 323 – 324. “Kázání, kázati, kazatel. Už pohled do české konkordance ukazuje, že tyto pojmy se vyskytují v SZ velmi zřídka. Lutherův překlad jich má sice více, ale přihlédneme-li k hebrejskému textu, shledáme, že výraz kázati v dnešním slova smyslu se ve SZ nevyskytuje. Pouze jednou, a to ještě

Francis Marwin Clough se domnívá, že „...homilie je doslovně exegezí jednotlivých pasáží z Písma; kázání je více obecnou morální rozpravou, rozvinutí jedné myšlenky, než pasáží z Písma.“⁸

Josef Foltýnovský říká: »Jméno „homiletika“ (ars homiletica) užívá se v uvedeném významu teprve od počátku století 18. Místo dřívějších názvů: **ars concionandi, praedicandi, rhetorica ecclesiastica**, apod. Souvisí se slovem „ὁμιλεῖν“ – rozmlouvat; teprve Origenes, „otec homilie“, dal slovu „ὁμιλίᾱ“ význam technický: výklad Písma svatého před shromážděným lidem.«⁹

Podle Jaroslava Kouřila, „Vlastním zakladatelem kazatelské služby jest Ježíš Kristus. Ježíš Kristus sám kazatelský úřad co nejhrošlivěji vykonával, kázal, nespisoval. Zvěstování evangelia si stanovil jako úkol. Učil lid a zejména apoštoly a založení kazatelské služby je vrcholem jeho učitelské činnosti, všichni synoptikové končí svá evangelia touto událostí.“¹⁰

Jozef Vrablec spaťuje v kázání „...čin, událosť, zásah boží do ľudského diania, aby človeka uchránil od hriechu a smrti a aby ho získal pre účasť na Božom živote...Rozumie sa, že biblická kázeň je aj náukou. Buoť preda nemôže zasiahnuť do dejín a pritom nepovedať ľuďom, prečo a nevysvetliť im zmysel svojich úmyslov. ...Až božie slovo odhaľuje závoj a ukazuje jej pravý zmysel“.¹¹

Josef Hrdlička zdůrazňuje, že: „V zorném úhlu křesťanství je klíčovým pojmem KERYGMA, neboli zvěst, hlásání, vydávání svědectví. Ježíš zavazuje apoštoly posláním: *“Jako mne poslal Otec, tak já posílám vás”*. Všimněme si slova JAKO. Vystihuje způsob a

v aram. textu Dn 5,29, kde Kral. překládají „rozhlášovati“ [sr. T Dn 3,4, kde Kral. překládají: biřič = hlasatel], vyskytuje se aram. slovo ^{𐤌𐤍𐤅}raz, jež zřejmě souvisí s řeckým keryx, ale nikoliv ve smyslu bohoslužebného kázání, jež ve starověku pochopitelně nezaujímalo takové místo jako v protestantských bohoslužbách dnes, Kralický překlad „rozhlášovati, t.j. „veřejně vyvolávat“, to správně vystihuje. Iz 53,1 slovem kázání je přeložen hebr. Výraz ^{אָרַב} mú’á, znamenající zprávu, popř. To, co bylo vyposlechnuto u Boha, tedy zjevení. Totéž slovo Kraličtí překládají jinde pověst [Jr 49,14; Abd 1] nebo naučení [Iz 28,9] nebo „což jste slýchali“ [Iz 28,19]. Iz 52,7 prohlašuje nohy toho, jež zvěstuje spasení na horách, za krásné. „Kázání“ je tu uvedeno v souvislosti se zvěstováním potěšených a dobrých věcí a s ohlašováním pokoje. Hebr. Výraz, který je tu přeložen jako kázati, znamená zvěstovati, provolati. Iz 61,1 „kázat evangelium“, t.j. přinést radostnou zvěst [též hebr. výrazu je užito 1S 31,9; 28,19; Jr 20,15; Ž 96,2]. Tento výraz je nejbližší NZ pojetí k. Prorok přináší to, co zvěstuje. Jeho slovo má působivou moc, protože je poslán od Boha a spočívá na něm Duch Boží. Jeho slovo je Boží slovo, jež ničeho nepožaduje, ale dává. Podle NZ je tímto prorokem Ježíš [L 4,21]. Jon 3,2 je prorok vyzýván, aby „kázal proti“ Ninive. V hebr. je „volal“ [Jon 1,2]. Kazatel knihy téhož jména hebr. [hebr. Kohelet] znamená toho, který mluví ve shromáždění, rozuměj v kultickém shromáždění. A tu jsme už na přechodním období mezi SZ a NZ, kdy rabíni převzali původně iránské slovo, jež se vyskytuje u Dn, a označovali jím výklad Zákona ve smyslu mravoučném. Slovesa kázati užívají s oblibou tam, kde ve SZ je sloveso volati. I rozhodnutí o sporné otázce učení a ohlášení, týkající se bohoslužeb, dávají rozhlášovat „kazatelem“. Rabíni mívali dokonce zvláštní mluvčí „kazatele“, kteří jejich slova potichu proslovená ve shromáždění hlasitě opakovali. Celkem možno říci, že funkce kazatele, jak ji známe z NZ, nemá ve SZ význačné role. Mnohem větší úlohu zaujímají výrazy prorok a prorokovati“.

⁸ „...a homily is close exegesis of a single passage of Scripture; a sermon is more general moral discourse, a development of an idea rather than of a scriptural passage.” CLOUGH, Francis, Marwin. *Theme, Symbol, and Narrative in the Homilies of the Vercelli Book: A Descriptive Index*. Dissertation. Graduate School of the University of Notre Dame, Indiana, 1984, USA, 11 s.

⁹ FOLTÝNOVSKÝ, Josef. *Duchovní řečnictví*. Olomouc: Lidové knihkupectví a nakladatelství v Olomouci, 1938. 198 s. Cit. s. 15.

¹⁰ KOUŘIL, Jaroslav. *Rukojet' pastýřského bohosloví. I. díl Homiletika*. Litoměřice: CMBF, 1957, 147 s. Cit. s. 5.

¹¹ VRABLEC, Jozef. *Homiletika*. Bratislava: Spolok sv. Vojtecha Trnava v církevnem nakladateľstve, 1977. Cit. s. 10.

kvalitu lidského hlásání o Bohu. Učedníci to mají dělat JAKO Ježíš. On je vzorem, jak mluvit o Bohu., jak o něm vydat svědectví, jak předat jeho zvěst. Kerygma tedy znamená, že Ježíšova zvěst pokračuje v církvi v síle téhož Ducha v každé době. Není to jen věcí slovní techniky, ale celého životního postoje. Také Ježíšovo poslání není omezeno pouze na slovní kázání, ale je provázáno znamením Boží moci ve všem, co smýšlí, mluví nebo koná“.¹²

Pro Maxe Kašparů je homiletika: „...ohlašování Božího království, odpovědí na výzvu samotného Ježíše Krista, má svůj mystagogický a kerygmatický rozměr.“¹³ Pavel Filipi cituje jak klasickou Bullingerovu definici kázání, že totiž „Kázání Božího slova je slovo Boží“, tak i Barthovo dialektické pojetí: „Kázání je Boží slovo, jež sděluje on sám, když si nárokuje službu výkladu biblického textu, konanou jako volná řeč, který se týká lidí přítomnosti jedincem tomu povoláním církvi poslušné jejího úkolu. – Kázání je pokusem, uloženým církvi sloužit Božímu slovu jedincem k tomu povoláním, a to tak, že biblický text je lidem přítomnosti volnou řečí vykládán jako text, který se právě jich týká, jako ohlášení toho, co oni sami mají slyšet od Boha“. A dále k tomu Filipi dodává: „Smyslem kázání je opravdu umožnit vstup Božího slova do jednotlivcov příběhu tak, aby jím byl osloven a uvěřil mu v prostoru věřícího společenství, které tomuto Božímu záměru poslušně odpoví povolením kazatelů“.¹⁴

Český termín „kázání“ vyjadřuje nejen promluvu, ale jeho základ tvoří slovo „kázeň“, které má disciplinární a mravní význam. Znamé je lidové rčení: „Nedělej mi tu, prosím, žádné kázání...“. Tato konotace se objevuje na rozdíl od jiných slovanských jazyků také ve slovenštině: „kázanie“ a v polštině: „kazanie“.

Jiřina Kubíková k terminologickým otázkám poznamenává: „Každý ze tří probraných termínů pro kázání – kerygma, euangelion a martyria – měl svou osobitost, své historické pozadí a mluvil do určitého prostředí. Ale všechny mají v Novém zákoně jeden obsah – a tím je Bůh v Ježíši Kristu. ... Nejdůležitější je ten, kdo poselství odesílá, a to je Bůh, je to Ježíš Kristus. Pak přichází na řadu zvěst, potom lidé, kterým je dobrá zpráva adresována a nakonec teprve kazatel.“¹⁵

V kazatelské činnosti se tedy prolínají všechny shora uvedené činnosti - kerygma, euangelion, martyria, parakalein i didaché, skrze které promlouvá Logos, které bylo na počátku všeho stvoření, a které se stalo Synem člověka, narozeného z Marie. To vše je možné

¹² HRDLIČKA, Josef. *Stručná homiletika*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1991. 42 s., cit. str. 1.

¹³ KAŠPARŮ, Max. *Homiletické trivium*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. 110 s. ISBN 80-7266-078-0, cit. 5

¹⁴ FILIPI, Pavel. *Pozvání k naději. Kapitoly o homiletické hermeneutice a exegezi*. Praha: Kalich, 2006, 102 s. ISBN 80-7017-028-X, cit. str. 102.

¹⁵ KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Kažte evangelium. Metodická pomůcka pro kazatele*. Praha: Blahoslav, 1992, 300 s. ISBN 80-7000-084-8, cit. str. 19. Homiletické termíny, jak se vyskytují v NZ jsou uvedeny na str. 16-17.

shrnout pod termín homiletická komunikace, nebo-li sdělování slova Božího: „Λόγος του Κυρίου“.¹⁶

1.2. Postavení homiletiky v teologických disciplínách

Z církevních dějin je zřejmé, že názory na homiletiku a její umístění v církevní praxi procházejí určitým vývojem. Zatímco v prvotní církvi byl význam kazatelství neoddiskutovatelný, stačí si připomenout činnost apoštolů a především sv. Pavla, v některých historických epochách docházelo k jeho oslabení. Kromě toho byl zřejmý rozdíl v pojetí a aplikaci homiletiky v církvi římskokatolické a pravoslavné na jedné straně a na té druhé v reformačních církevních společenstvích, ve kterých je kázání středem všeho dění.

Humbert z Romans (1190/1200-1277) se v době, která nebyla dominikánským kazatelům zcela příznivá, nebál říci, že „kázání by mělo být těmi muži ducha, kteří jsou k němu přizpůsobiví, upřednostňováno před všemi ostatními úkony“. A pokračuje: „Kristus na tomto světě sloužil mši pouze jednou, a to na Zelený čtvrtek; nedočteme se, že by kdy vyslechnul zpověď. Svátostí udělil jen pár a nebylo to příliš často, rovněž nepříliš často se účastnil kanonických Božích chval a zjišťujeme, že to platí i o všech uvedených úkonech mimo modlitbu a kázání. Ale se jak podle evangelií zdá, kázání zasvětil celý svůj život a dává mu přednost dokonce i před modlitbou“. Yves Congar (1904-1995) vycházejí mimo jiné i z Humbertových názorů, tvrdí: „Jestliže se v jedné zemi sloužila po třicet let mše bez kázání a ve druhé se po třicet let konalo kázání beze mše, tak lidé jsou více křesťany v té zemi, kde se kázalo“.¹⁷ Ján Liguš připomíná: »Martin Luther spatřoval ve zvěstování slova Božího jediný důvod ke shromažďování věřících k bohoslužbám: „Proto tam, kde se nekáže Boží slovo, je lepší, aby se ani nezpívalo ani nečetlo, ani nekonalo společné shromáždění“«.¹⁸

Homiletika jako vědecká disciplína je na katolických bohosloveckých fakultách zařazena do pastorální teologie, zatímco na protestantských patří do praktické teologie. V této souvislosti nelze nezpomenout na Lutherův výrok: „*Vera Theologia est practica et eius fundamentum est Christus, cuius mors fide apprehenditur*“¹⁹ Homiletika je praktická

¹⁶ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟ. 3. řecké vyd. Αθηναι: Ιερα Αρχιεπισκοπη Καθολικων Αθηνων, 2011, 398 s. Cit. s. 188.

¹⁷ MURRAY, Paul. *Nové víno dominikánské spirituality. Nápoj zvaný štěstí*. Přel. Ivan Bok. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2010, 136 s. Orig.: *The New Wine of Dominican Spirituality*. ISBN 978-80-87183-20-5. Cit. s. 21 a poznámka č. 25.

¹⁸ LIGUŠ, Ján. *Boží přítomnost ve zvěstování*. In: *Theologia vitae*, Praha, ročník 1 (2008) č. 2, 207 – 226 s. ISSN 1803-4829. Cit. s. 221.

¹⁹ LUTHER, Martin. *WA.TR I*, Weimar: ed. Ulrich Köpf., 2000, Nr. 153, 72. Cit. s. 16-21, (unveränderter Ndr. der Ausgabe von 1912).

disciplína, ktorá rieši veskrze praktické problémy a vychádza z predpokladu, že teoretickými otázkami sa zaoberajú iné obory, ako napr. fundamentálna, morálna a dogmatická teológia či biblická exézeza. Vrablec si kladie otázku, s jakou učebnou látkou teologického štúdia je nauka o kazateľstve vnútrne spätá najviac. Nevidí uspokojivo jej zaradenie do nauky o zjavení, kristológie či eklezológie, nýbrž priamo do nauky o svätostiach. „Celé storočia boli stavené sviatosťou a slovo proti sebe. Takéto proti sebe - stavenie sviatosti a slova je však možné iba vtedy, keď sa príležitostne rozumie aj sviatosť aj slovo. Keď totiž sviatosť sa chápe iba ako sviatosťný obrad a slovo iba ako kázanie na kazateľnici. Dnes sa už prekonal takéto opakovanie sviatosti proti slovu, ba prekonal sa už aj podceňovanie slova voči sviatosti, čo bolo neblahým kvetom antireformátorskej teológie“.²⁰ Vrablec ďalej podtrhuje význam Druhého ekumenického vatikánskeho koncilu, ktorý v Konstitúcii o posvätné liturgii hovorí o dvoch stoliach, zo ktorých sa má živiť lid boží, o stole svätosti a o stole slova. (Hl. 2, čl. 48, 51.) Autor také pripomína výrok sv. Augustína: „Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum“. Smyslová látka je potrebná, pretože spása má platiť nejen duši, ale i telu, a to skrze smyslový znak a potom také, pretože Boží Slovo samo k nám prišlo v tele. Slovo je zase potrebné, pretože bez slova by úkon nemohl byť jednoznačný. Jako príklad uvádza sviatosť kŕtu, pri ktorom samo lití vody na hlavu kŕtence či jeho ponoření do vody nestačí, není-li doplněno slovy: „Já tě křtím ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého.“ „...sviatosť práve skrze sviatosťné slovo stáva sa ohlasovaním viery. Ale pretože sviatosťný úkon sám má charakter slova a ešte sa ku nemu pridáva slovo, aby sa mnohoznačné slovo obradu stalo jednoznačným, dá sa adekvátne povedať, že **sviatosť je slovo**. Je „nejzhuštenejšou“ formou ohlasovania, pretože spôsobuje, čo ohlasuje. Táto scholastická pozícia sama sebou zabraňuje akúkoľvek alternatívu medzi slovom a sviatosťou. Týmto sme si poukázali na nerozborné zviazanie **sviastosti, slova a viery**, čo potrebujeme k vysvetleniu, že homiletika má svoje miesto v náuke o sviastostiach.“²¹

1.3. Svätost slova

Protestantský pohľad vystihuje Stackhouse, keď říká: „Kázání není pouze slovo o Kristu; ono je slovem Krista.“ Tak reformátoři chápalí kazateľský úrad, pohľad, ktorý najväčšie vyjadril Dietrich Bonhoeffer. Uvnitř této tradice není jen diskuze o slově, o kterém se káže. Ani nejsme pouze obhajující informaci o slově...“ Dále pak Stackhouse cituje Bonhoeffera:

²⁰ VRABLEC, Jozef. *Homiletika*. Bratislava: Spolok sv. Vojtecha Trnava v Církevnom nakladateľstve Bratislava, 1977, 204 s., cit. str. 7.

»... Kazatel by měl předstoupit před ambon, jako běžec maratonu s jásavým výkřikem: „zvítězilo vítězství“. Diskuze o hledání nejvhodnějšího církevního modelu by měla vést církevní vůdce k požadavku, aby kazatel řekl, čím již jsme... Srdcem toho, na co nás Capon upozorňuje je zvěst, pozvání na setkání bezměrných možností... Bonhoeffer ve svých přednáškách o kázání v nich popisuje typicky luteránský přístup, totiž „**sacramentum verbi**“, svátost, která v přítomnosti ukazuje žijícího Krista. Kazatel by měl být neochvějně ujistěn, že Kristus vstupuje do společenství skrze ona slova, jež jsou zvěstována na základě Písma.«²²

Krásně to vyjadřuje liturgie dr. Karla Farského, při které duchovní zpívá: „*Kristus vprostřed nás*“, aby tak lidem zvěstoval přítomnost Ježíše Krista. Lid na tuto aklamaci odpovídá: „*S námi je a povždy bude*“.²³ Tato skutečnost Kristovy přítomnosti vychází z hlásaného Slova, které jako magnet k sobě přitahuje ve smyslu „**ὄμιλεῖν**“ sestry a bratry, kteří otvírají svá srdce pro Radostnou zvěst, vytvářejí společenství či obec, očišťují se, odpouštějí si navzájem a přijímají odpuštění od Boha, aby pak při vrcholném okamžiku liturgie poznali svého Mistra při lámání chleba. Toto konkrétní setkání s Ježíšem pak uskutečňují členové sboru či farního společenství pravidelně při shromážděních. Ježíš je zve a touží po setkání s nimi, neboť pro ně jako vtělené Slovo přišel na svět, učil, uzdravoval, kázal, byl ukřižován a umřel, vstal z mrtvých, seslal sv. Ducha Utěšitele, abychom již nikdy nebyli „sami“.

Katolický pohled se odráží ve slovech benediktina Anselma Günthörta, který cituje J. Betze, který napsal, že „kázání sice není svátostí, nýbrž je svátostné či svátostninou“. Podle Betze: „Kázání je *causa instrumentalis*, přičemž Bůh je sám **causa principalis**, skrze kterého kázání tvoří přítomnou milost **ex opere operato** a **ex opere operantis**.“²⁴

Dominikán Antonín Dalmace Sertillanges k tomuto téma poznamenává: »... křesťanské slovo je svátostí. Příliš se na to zapomíná a to nezvyšuje úctu k němu u věřících. Je v řadě toho, co nazýváme svátostninami, obřady, které svým způsobem vyjadřují svátostný ráz Církve... **Svaté slovo je službou oltářní**. Jde tu též o proměňování. Jde tu o proměnění duší a o učinění „Kristových údů“ z lidí. Proto připravujeme v obojím případě nebeskou potravu. Slovo je chlebem jako Eucharistie. Je připomenutím a použitím Kristova Utrpení stejně jako mše svatá...«. Sertillanges neobyčejně podtrhuje význam hlasatele Božího slova, když říká: »

²¹ VRABLEC, Jozef. Op. cit. str. 8.

²² STASCKHOUSE, Ian. *Negative Preaching and the Modern Mind: a Crises in Evangelical Preaching* [on line]. [cit. dle 17. února 2012] Dostupné na World Wide Web: < http://www.biblicalstudies.org.uk/pdf/eq/2001-3_247.pdf>. Op. cit. s. 249-250.

²³ LITURGIE. Bohoslužebná kniha Církve Československé husitské. Liturgie podle patriarchy Karla Farského. Druhá liturgie CČSH, vyd. druhé, Praha: Blahoslav, 2004, 99 s. Cit. s. 54, ISBN 80-7000-660-9.

²⁴ GÜNTHÖR, Anselm. *Die Predigt, Theoretische and praktische theologische Wegweisung*. Freiburg im Breisgau: Herder, 1963, 274 s., cit. 54. Autor publikace na str. 55 cituje také M. Flicka S.J.: „Die Predigt hat mit dem Sakramentale gemeinsam, daß sie nur aktuelle Gnaden vermittelt; Die Ähnlichkeit mit den Sakramenten besteht darin, daß auch das Wort

Mé poslání je hlasem /vox clamantis/ a všechnu jeho slovní činnost řídí tato slova 2. epístoly ke Korint'ánům (5,18): „Svěřil nám službu, abychom kázali toto usmíření... Vložil na naše rty slovo o smíru. Jsme proto Kristovi vyslanci, sám Bůh skrze nás napomíná“. ... Proto kazatel jako takový má účast na tom, co praví Spasitel: „Kdo vás slyší, mne slyší; kdo vámi pohrdá mnou pohrdá“. Svatý Pavel z toho dělá formální aplikaci a uzavírá: „Kdo pohrdá (slovem apoštola), nepohrdá člověkem, ale Bohem samým.“ (1. Sol 4,8). «²⁵

Z toho vyplývá velká důležitost, která je přisuzována zvěstování i značná odpovědnost, kterou má jeho hlasatel. Bez ohledu na teologii katolickou či protestantskou, homilie není tedy jenom obyčejný proslov či exhibice řečníka, nýbrž prostřednictvím kazatele svátostně promlouvá samotný Kristus. Kázání má tedy zvláštní význam v dějinách spásy a ten, kdo zvěstuje „Λόγος του Κυρίου“ musí být s tímto Kristovým Slovem plně vnitřně identifikován.

1.4. Homiletika a pomocné disciplíny

Homiletika, jako umění kazatelské se opírá o celou řadu vědních oborů. Na jedné straně to jsou obory bohoslovecké, jako např. teologie fundamentální, biblická, morální a praktická (pastorální), jejíž je součástí. Svoji úzkou spojitost má s církevními dějinami, s liturgikou i s církevním právem. Na druhé straně jsou to disciplíny profánní jako např. řečnictví, psychologie, etnografie, sociologie a logopedie. V popředí zájmu stojí však biblická exegeze, hermeneutika, lingvistika, stylistika, sémantika, sémiotika a komunikace. Do hloubky a velmi přehledně se těmito disciplínami zabývá Liguš.²⁶ Má-li být tedy homiletika jako vědní obor úspěšná, musí úzce spolupracovat s výše uvedenými vědními obory.

1.5. Shrnutí

Křesťanské kázání je nadpřirozenou akcí. Uskutečňuje se ve jménu Ježíše Krista s přispěním Ducha svatého. Pojetí kázání, jak jej nalézáme v Novém zákoně, je zcela prorocké. Homiletika, mající svátostný charakter, je teologickou disciplínou, která se opírá o

der Predigt von Christus eingesetzt ist und daß es eine Wirkung nicht nur moralisch-impetratorisch hervorrißt, sondern durch seine innere, von Gott ihm eingesenkte Kraft“.

²⁵ SERTILLANGES, Antonín Dalmace Gilbert. *Křesťanský řečník. Pojednání o kázání*. Přel. neznámý, 1. vyd. českého samizdatu, datum vydání neznámo. s. 273. Orig.: L'Orateur chrétien. Traité de Prédication. Cit. s. 3-4.

²⁶ LIGUŠ, Ján. *Biblická hermeneutika. Propedeutický úvod*. Banská Bystrica: UMB PF, Katedra evanjelíkálnej teológie a misie, vydavateľ: Združenie evanjelíkálnych cirkví v SR vo vydavateľstve TRIAN, 2002, 182 s. ISBN 80-88945-63-1.

řadu vědeckých oborů. Teoreticky studuje i prakticky učí, jak zvěstovat a kázat Radostnou novinu. Jejím předmětem i hybatelem je vtělené Slovo, Ježíš Kristus, jenž promlouvá ústy kazatele, který byl povolán Bohem a po pečlivé duchovní a odborné přípravě je k tomuto úkolu poslán a autorizován Církví. Jestliže termín „ὄμιλος“ překládáme jako dav, zástup, shluk..., znamená to, že explicitně se v homilii jedná o komunikaci. Kazatel, inspirován Svatou Trojicí, vstupuje s ní v úzký kontakt, aby v její moci sděloval posluchačům Boží slovo a současně od nich dostával odpověď, zda Radostnou zvěst přijímají.

Aby Ježíš Kristus, Syn Boží, promlouval ústy svých kazatelů, je třeba ho skrze biblické texty dobře poznat, zamilovat se do něho, plně se s ním vnitřně ztotožnit a věrně ho následovat. Proto následující kapitola se snaží podrobně pojednat o kazateli Ježíši Kristu.

2. JEŽÍŠ KRISTUS - ZÁKLAD HOMILETIKY

2.1. Zvěstování Kristova narození - »εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην«

Vznik homiletiky jako teologického oboru navazuje historicky na kázání proroků, kteří oznamovali příchod Mesiáše, vychází zcela jednoznačně ze samotné kazatelské činnosti Ježíše Krista, jeho předchůdce sv. Jana Křtitele a jeho apoštolů a následovníků a bude dál růst a dotvářet se „dum volvitur orbis“. Kazatelská činnost je tedy zcela spojena s konkrétním zvěstováním, tak jak se událo v historickém čase a prostoru, přičemž rozhodujícím v tomto procesu je fakt, že kazatel je poslán Bohem, aby oznámil, učil, radil, nabádal, káral, povzbuzoval, utěšoval... Nemluví tedy z vlastního rozhodnutí či vůle, nýbrž z Božího rozhodnutí a mandátu.

Má-li být homiletika položena na pevném základě, pak je potřeba vždy vycházet z biblické zvěsti. Aniž bychom vstupovali do kompetence biblické teologie či exegeze, je v této práci věnována zcela mimořádná pozornost a rozsáhlý prostor biblickým citátům, někdy i dlouhým, které mají přímý i nepřímý vztah ke kázání. To platí především ve vztahu k Ježíši Kristu, neboť on sám je zjeveným Slovem Božím. Bez tohoto základu by bylo veškeré duchovní řečnictví pouze povrchním mluvením, které by postrádalo svůj centrální bod, který odkrýváme právě v biblické zvěsti. Pro možnost porovnání jsou biblické citáty uvedeny nejen v češtině, nýbrž i ve svém řeckém originálu, popř. v latině či hebrejštině, což umožňuje lepší proniknutí do hlubin textu. Autor práce se domnívá, že bez kristologických biblických kořenů nelze pochopit křesťanskou homiletiku ve svém plném rozsahu a tudíž ani ji s úspěchem v praxi aplikovat. V tom má tato studie na rozdíl od dostupných homiletik svoji specifiku a snaží se odkrývat úžasné bohatství a nádheru biblické zvěsti, skrze kterou vstupujeme do kontaktu se samotným Bohem.

Za úplně první křesťanskou zvěst či „kázání“, lze považovat řeč anděla pastýřům, bezprostředně po narození Ježíše v Betlémě, tak jak bylo zaznamenáno v evangeliu podle Lukáše: *»A v té krajině byli pastýři pod širým nebem a v noci se střídali v hlídkách u svého stáda. Náhle při nich stál anděl Páně a sláva Páně se rozzářila kolem nich. Zmocnila se jich velká bázeň. Anděl jim řekl: „Nebojte se, hle, zvěstuji vám velikou radost, která bude pro všechny lid. Dnes se vám narodil Spasitel, Kristus Pán, v městě Davidově. Toto vám bude znamením: Naleznete děťátko v plenkách, položené do jeslí. A hned tu bylo s andělem množství nebeských zástupů a takto chválili Boha: “Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj*

mezi lidmi; Bůh v nich má zalíbení.“ (L 2, 8-14).^{27,28} Tomuto kolektivnímu zvěstování ovšem předcházelo individuální zvěstování, tak jak je zaznamenáno u L, 1,26-38, kdy anděl Gabriel – posel Boží - oznámil dívce Marii, že se stane matkou Mesiáše. To byla první komunikace, v pravdě **ὁμιλία**, neboli přátelský dialog, který zcela jasně ukazuje, že Bůh přichází k člověku, sklání se k němu, mluví k němu prostřednictvím svých andělů, poslů, kteří zvěstují spásu, aby nakonec pak nejplněji promluvil skrze svého Syna Ježíše z Nazaretu, který je sám Slovem, tj. Cestou, Pravdou a Životem. Liguš výstižně říká, že „Ve zvěstování jde o výklad Božího slova Božím slovem samotným.“²⁹

Předmětem Božího zvěstování je především předávání velké radosti: „**εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην**“ či jak bylo přeloženo do latinské Vulgáty: „**evangelizo vobis gaudium magnum**“ – „*Zvěstuji vám velkou radost*“. Toto zvěstování tedy obsahuje neobyčejně velký emoční náboj. I dialog setkání anděla Gabriela s Marii, začíná pozdravem „**χαίρε**“, který byl do Vulgáty zřejmě chybně přeložen slovem „**Ave**“ a do češtiny „Zdravas“, ale je dobré si všimnout, že např. ve staroslověnském překladu právem je uveden termín „**rádujsja**“³⁰, který lépe vystihuje realitu oznámení Radostné zvěsti. Obsah sdělení, důvod této velké radosti, je krátký, ale je v něm řečeno vše. „*Dnes se vám narodil Spasitel, Kristus Pán, v městě Davidově*“. Přišel tedy na svět někdo, do kterého můžeme vkládat všechny naše tužby, přání, očekávání, ten, kdo je Pomazaný, tedy králem, který nás povede. Místem narození je Davidovo město Betlém, což v překladu znamená, nikoliv náhodou „*dům chleba*.“ „*Naleznete děťátko v plenkách...*“ První paradox mocného krále Mesiáše, který jako naprosto závisející malý a bezbranný tvoreček se nachází na periferii světa. Hned tedy na začátku paradoxy a potřeba velké víry, která je od prvních posluchačů vyžadována. Bez této víry není možné přijmout toto sdělení, které končí oslavou Boha a ujištěním, že přichází pokoj na tento svět, neboť Bůh má v lidech zalíbení. Tato

²⁷ Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποιμνὴν αὐτῶν. καὶ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· μὴ φοβεῖσθε, ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ ὃς ἐστὶν Χριστὸς κύριος ἐν πόλει Δαυὶδ. καὶ τοῦτο ὑμῖν [τὸ] σημεῖον, εὐρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον καὶ κείμενον ἐν φάτνῃ. καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἄγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ καὶ λεγόντων· Δόξα

ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας (L 2,8-14).

²⁸ Et pastores erant in regione eadem vigilantes et custodientes vigiliis noctis supra gregem suum et ecce angelus Domini stetit iuxta illos et claritas Dei circumfulsit illos et timuerunt timore magno et dixit illis angelus nolite timere ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo quia natus est vobis hodie salvator qui est Christus Dominus in civitate David et hoc vobis signum infantem involutum et positum in praesepe et subito facta est cum angelo multitudo militiae caelestis laudantium Deum et dicentium gloria in altissimis Deo et in terra pax in hominibus bonae voluntatis (L 2,8-14).

²⁹ LIGUŠ, Ján. *Boží přítomnost ve zvěstování*. In: Theologia vitae, Praha, ročník 1 (2008) č. 2. 207 – 226 s. ISSN 1803-4829. Cit. s. 208.

³⁰ Church Slavonic New Testament, extracted from the Church Slavonic Bible at <<http://come.to/sbible>> [on line] Dostupné na World Wide Web: <http://www.biblical-data.org/OCS/Slavic_NT.pdf> Viz L 1,19.

poslední slova anděla, která pronáší spolu s množstvím nebeských zástupů (je zde jakési kolektivní zvěstování, zřejmě pro podtržení jejího obsahu) mají nesmírnou důležitost. Je to jakési Hospodinovo vyznání lásky vůči lidem. Předmětem kázání je tedy nejen předání informace o spáse, ze které vychází radost a pokoj, které nemůže dát tento svět, nýbrž současně i láskyplné ujištění: **Bůh ve vás našel zalíbení**. A to i přes vaše hříchy...Anebo právě proto, aby dokázal, že je opravdu milujícím, mateřským Otcem.

Je dobré, abychom si všimli, jak se představuje anděl Gabriel Zachariášovi: *“Anděl mu odpověděl: “Já jsem Gabriel, který stojí před Bohem; byl jsem poslán, abych k tobě promluvil a oznámil ti radostnou zvěst“* (L 1,19).³¹ Bůh se obrací k lidem nikoliv přímo, nýbrž skrze posly. Kazatel však musí splňovat dva předpoklady: 1) musí „stát“ před Bohem (**, ὁ παρεστηκῶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ**) a za 2) Bohem musí být poslán (**ἀπεστάλην**). Slovní spojení **, ὁ παρεστηκῶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ** lze podle Maxe Zerwicka chápat ve smyslu *“sis hebr. de ministris regis ei adstant parati ad expicipienda mandata“*.³² Vulgáta to překládá jako **„qui adsto ante Deum“**. Jedná se tedy o mimořádné pověření, pod zvláštním mandátem Božího majestátu pro toho, který svojí existencí stojí, je zakotven a ponořen plně v Bohu... Ten má ohlašovat a kázat. Je zde tedy vyjádřen vysoký požadavek a nárok na ohlašovatele. Touto službou jsou prvotně pověřeni andělé, zvláštní poslové Boží. Je zřejmý rozdíl mezi řečníkem, který mluví za sebe či za nějakou organizaci a křesťanským kazatelem, který oslovuje člověka z pověření samotného Boha a hlásá skrze Něho, s Ním a v NĚm jeho Slovo, které se v nás vtělilo.

První posluchači jsou pastýři. K nim se obrací andělské zvěstování. Tito lidé jsou plní bázně, neboť *„sláva Páně se rozzářila kolem nich“*. Proto jim anděl říká stejnou větu, se kterou se obrátil i na Zachariáše a Marii: *“Nebojte se“*. Nejprve musí odstranit jejich strach, obavy a získat jejich důvěru. V případě pastýřů se to podařilo. *»Jakmile andělé od nich odešli do nebe, řekli si pastýři: “Pojďme do Betléma a podívejme se na to, co se tam stalo , **jak nám Pán oznámil.**“* (L 2,15).³³ Tento moment je velmi důležitý a podstatný: pastýři již nevidí anděla, přinášejícího Radostnou novinu, **nýbrž samotného Pána. Je zde posun od zvěstovatele ke Zvěstovanému**. To má velmi velký význam v aplikaci homiletiky. Kazatel by měli mluvit takovým způsobem, aby posluchači „slyšeli“ a „viděli“ samotného Pána.

Pastýři jdou za Ježíšem do jeskyňky – chléva, kde se narodil. Ještě netuší, že se sklánějí

³¹ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ· ἐγὼ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκῶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σέ καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα· (L 1,19)

³² Zerwick, Max. *Analysis Philologica Novi Testamenti Graeci*. Editio Altera Emendata. Romae: Sumptus Pontifici Institutii Bibliici, 1960, 596 s. Cit. s. 129.

³³ Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, οἱ ποιμῆνες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους· διέλωμεν δὴ ἕως Βηθλέεμ καὶ ἴδωμεν τὸ ρῆμα τοῦτο τὸ γεγονός ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν (Lk 2,15).

před někým, o kterém sv. Jan Křtitel řekne: „Hle beránek Boží, který snímá hříchy světa“(J 1,29).³⁴ Pastýři jdou za tímto „beránkem“, který jednou o sobě prohlásí, že je „dobrý pastýř“ (J 10,11).³⁵ Pouze dobrý, morálně krásný pastýř je schopný položit život za ovce. Z malého dítěte se stává „krásný pastýř“ (ὁ ποιμὴν ὁ καλός) a z betlémských pastýřů ovečky, za které jejich pastýř dává svůj život, když se sám stává obětí beránkem. Ježíš se obrací ovšem i k ovcím, které nejsou z tohoto stáda. Zatímco první posluchači andělů byli židovští pastýři, druzí „posluchači“ jsou mudrci, kteří přicházejí z Východu, vedení světlem hvězdy, která jim „zvěstovala“ Ježíšovo narození v předvečer velké misie církve mezi pohany, která stále pokračuje.

Liguš cituje Izaiáše, který přirovnává účinnost zvěstovaného slova k dešti a sněhu, které padají na zem, zavlažují a činí ji úrodnou: „*Tak tomu bude s mým slovem, které vychází z mých úst: Nenavrátí se ke mně s prázdnou, nýbrž vykoná, co chci, vykoná zdárně, k čemu jsem je poslal*“ (Iz 55,11). Liguš komentuje tato slova: „Obě přírodní dění jsou něčím běžným, každý je může vnímat a přesvědčovat se o jejich déletrvajících užitnosti. Tak je tomu s Božím slovem, které Bůh vysílá ke svému hříchem porušenému lidu, ale jeho účinek přijímá člověk skrze víru“.³⁶

Lze rozeznat dvě základní dimenze kazatelství: na počátku křesťanství nebylo vymezeno místo, četost či délka kázání. První zvěstování mohlo spontánně probíhat v domácím prostředí, v přírodě anebo např. v synagóze, kde Ježíš promlouvá ve svých dvanácti letech a posluchači žasnou nad jeho slovy. „Po třech dnech jej našli v chrámě, jak sedí mezi učiteli, naslouchá a dává jim otázky. Všichni, kdo ho slyšeli, divili se rozumnosti jeho odpovědí“ (L 2, 46-47).³⁷ Mluvíme-li o kazatelské činnosti Ježíše Krista, pak je třeba věnovat pozornost třem základním otázkám, na které budeme hledat odpověď:

- 1) Kdo pověřil Ježíše, aby kázal, od koho měl mandát, jakou mocí tak činil?
- 2) Jaké bylo jeho základní poselství, tedy obsah jeho kázání?
- 3) Jaká byla literární forma Ježíšových kázání?

³⁴ Τῆ ἑπαύριον βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν καὶ λέγει· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου (J 1,29).

³⁵ Ἐγὼ εἶμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων (J 10,11).

³⁶ LIGUŠ, Ján. *Boží přítomnost ve zvěstování*. In: *Theologia vitae*, Praha, ročník 1 (2008) č. 2, 207 – 226 s. ISSN 1803-4829. Cit. s. 213.

³⁷ καὶ ἐγένετο μετὰ ἡμέρας τρεῖς εὔρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτοῦ· ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ (L 2, 46-47).

2.2. Ježíšovo pověření pro kázání - »έν ποία έξουσία«

Nelze se seriózně zabývat homiletikou, aniž bychom nevěnovali důkladnou pozornost a prostor Ježíši z Nazaretu, tak jak o něm vypráví knihy Písma svatého. Tento „Syn člověka“ působil jako učitel, léčitel, prorok i jako kazatel. I když se tyto funkce vzájemně prolínaly, velmi významná byla jeho činnost kazatelská, ve které se projevil jeho mimořádné komunikační schopnosti a velká životní moudrost.

O Ježíšovi máme zaznamenáno následující evangelijní svědectví: »*Chrámová stráž se vrátila k velekněžím a farizeům, a ti se jich ptali: „Proč jste ho nepřivedli?“ Oni odpověděli: „Nikdo nikdy takto nemluvil!“ Farizeové jim na to řekli: „I vy jste se dali svést?“ (J 7,46).*« **Toto svědectví zcela jasně ukazuje, že Ježíš byl mimořádným kazatelem.**

Židovský historik Josef Flavius, (asi 34 – 100), jako nezávislý pozorovatel, se také písemně zmiňuje o životě a smrti Ježíše Krista z Nazareta, avšak nedává mu nijak zvlášť významné společenského místo v dějinné epoše vyvoleného národa. Navíc existuje několik verzí jeho svědectví a vedou se spory, která z nich je opravdu autentická. Přesto postava Ježíše Krista vstoupila silně do kolektivního podvědomí lidstva a jeho učení velmi ovlivnilo způsob jejího myšlení i chování. Významnou skutečností zůstává, že život a učení Ježíše je i dnes nejen studováno, ale že On sám jako osoba, ukřižovaná a zmrtvýchvstalá, má stále mnoho následovníků, kteří se s ním duchovně ztotožňují; vstupují s ním do mystického spojení. V tomto smyslu má tato historicky reálná postava svoji neobyčejnou výjimečnost v dějinách lidstva jako žádná jiná.

Ježíš vystupuje ve společnosti, která ač okupovaná Římany, nábožensky zůstává věrna Jahvu a úzkostlivě se drží všech náboženských tradic, které pomáhaly, aby lid lépe snášel cizí nadvládu a zůstal sjednocen. Byla rozšířená koncepce „vyvoleného národa“ a víra ve vyplnění proroctví, především očekávání mesiáše, který měl vyvést lid z pokoření do Božího království. Jak pro proroky, tak pro očekávaného spasitele byli ovšem stanoveny určité rozlišovací znamení. Velekněží, učitelé a vykladači Zákona bedlivě střežili, aby nedošlo k falešným výkladům a k náboženským úchylkám. V tomto kontextu působil Ježíš velmi provokativně. V té době nebyla natolik rozvinuta psychiatrie, aby Ježíše prohlásili za duševně chorého. Proto bylo nasnadě říci, že je ovládnán zlým duchem. Pravý důvod jeho smrti, se kterou souhlasily i široké lidové masy, které raději propustily zločince Barabáše, bylo ovšem Ježíšovo prohlášení, že je Synem Božím, což tehdejší společnost nemohla akceptovat, protože to byla ta nejhorší blasfemie a s jejích koncepcí mesiáše to nemělo nic společného.

»Jednoho dne, když (Ježíš) učil lid v chrámě a zvěstoval evangelium, přistoupili k němu velekněží a zákoníci se staršími a řekli: „Pověz nám, jakou mocí to činíš a kdo je ten, který ti tuto moc dal?“³⁸ Ježíš však odpověděl protiotázkou, na kterou oni nedokázali odpovědět. Celý úryvek končí Ježíšovými slovy: „Ani já vám nepovím, jakou mocí to činím.“ (L 20,8). Téměř totožný příběh, týkající se sporu o Ježíšovu pravomoc či jurisdikci obsahuje i evangelium podle Mt 21, 23-27 a také podle Mr 11, 27-33. To ukazuje na to, jak významná a zásadní tato otázka byla. Ježíš však nevchází do polemiky s těmi, kteří v něho nevěří. Dává přednost mlčení, chce odpovědět činy. Teprve až po zmrtvýchvstání, když se ukázal v Galilei na jedné hoře a jeho následovníci si mohli srovnat všechny souvislosti a poklonit se mu, (i když někteří z nich pochybovali), »Ježíš přistoupil a řekl jim: „Je mi dána veškerá moc na nebi i na zemi. Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jménu Otce i Syna i Duchu svatého a učte je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal. A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku“(Mt 28,18-20)«³⁹. Pouze ten, kdo má moc (ἐξουσία) a autoritu, může ji i předávat. V síle této Ježíšově moci, která pochází od samotného Boha, mají jeho apoštolové a učedníci zvěstovat evangelium.

Ježíš nemluvil vlastní slova, nýbrž to, co mu uložil jeho Otec. Veškerá jeho činnost vedla k tomu, aby vyjevil novou tvář nebeského Otce, který se tak skrze Ježíše zázračně přiblížil člověku. »„**Já mluvím o tom, co jsem viděl u Otce; a vy děláte, co jste slyšeli od vašeho Otce.**“ Odpověděli mu: „Náš otec je Abrahám.“ Ježíš jim řekl: „Kdybyste byli děti Abrahámovy, jednali byste jako on. Já jsem vám mluvil pravdu, kterou jsem slyšel od Boha, a vy mě chcete zabít. Tak Abrahám nejednal. Vykonáte skutky svého otce.“ Řekli mu: „Nenarodili jsme se ze smilstva, máme jednoho Otce, Boha.“ Ježíš jim řekl: „Kdyby Bůh byl váš Otec, milovali byste mě, neboť jsem od Boha vyšel a od něho přicházím. Nepřišel jsem sám od sebe, ale on mě poslal. **Proč mou řeč nechápete? Proto, že nemůžete snést mé slovo“** (J 8,38-43)«. Ježíš má tedy mandát ke své činnosti od Otce, který ho poslal a obsahem jeho kázání je to, co „viděl“ u Otce. Poukazuje na to, že jeho posluchači jej nechápou a nemohou toto slovo „snést“. Důvodem nepochopení je jejich duchovní hluchota a odmítnutí patrně pro jejich tvrdé srdce.

³⁸ Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου ἐπέστησαν

οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἰγραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις καὶ εἶπαν λέγοντες πρὸς αὐτόν· εἰπὸν ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστὶν ὁ δόους σοι τῆν ἐξουσίαν ταύτην (L 20,1-2).

³⁹ καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ

τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετείλαμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος (Mt 28,18-20).

„Kdo mě odmítá a nepřijímá moje slova, má, kdo by jej soudil: Slovo, které jsem mluvil, to je bude soudit v poslední den. Neboť jsem nemluvil sám ze sebe, ale Otec, který mě poslal, přikázal mi, jak mám mluvit a co říci“ (J 12, 48-49). Ježíš mluví z příkazu Otce a toto Slovo bude v poslední den soudit. To je vážné upozornění pro posluchače a ukazuje na význam komunikovaného Slova v poselství Ježíše Krista. Přijetí tohoto slova není pouze na základě racionálního rozhodnutí, nýbrž vlastním hybatelem k přijetí tohoto slova je naše láska k Ježíšovi: *„Kdo mě miluje, bude zachovávat mé slovo, a můj Otec ho bude milovat; přijdeme k němu a učiníme si u něho příbytek. Kdo mě nemiluje, nezachovává má slova. A slovo, které slyšíte, není moje, ale mého Otce, který mě poslal (J 14,23-24).“⁴⁰* Pokud milujeme Ježíše, pak Otec nás bude milovat a oba si učiní u nás příbytek. Ukazuje to na vzájemné propojení Otce a Syna, které ústí až v mystické spojení s tím, kdo bude zachovávat jejich Slovo.

2.3. Ježíš „otevřel ústa“... »ἀνοίξας τὸ στόμα«...

Významnou událostí v Ježíšově působení bylo jeho kázání v synagóze. *»Přišel do Nazareta, kde vyrostl. Podle svého obyčeje vešel v sobotní den do synagógy a povstal, aby četl z Písma. Podali mu knihu proroka Izajáše; otevřel ji a našel místo, kde je psáno: „Duch Hospodinův jest nade mnou; proto mne pomazal, abych přinesl chudým radostnou zvěst; poslal mne, abych vyhlásil zajatcům propuštění a slepým navrácení zraku, abych propustil zdeptané na svobodu, abych vyhlásil léto milosti Hospodinovy.“ Pak zavřel knihu, dal ji sluhovi a posadil se; oči všech v synagóze byly na něj upřeny. Promluvil k nim: „Dnes se splnilo Písmo, které jste právě slyšeli.“ Všichni mu přisvědčovali a divili se slovům milosti, vycházejícím z jeho úst. A říkali: „Což to není syn Josefův?“ On jim odpověděl: „Jistě mi nyní řeknete toto přísloví: Lékaři, uzdrav sám sebe! O čem jsme slyšeli, že se dalo v Kafarnaum, učíš i zde doma.“ Řekl: „Amen, pravím vám, žádný prorok není vítán ve své vlasti. Po pravdě vám říkám: Mnoho vdov bylo v Izraeli za dnů Eliášových, kdy se zavřelo nebe na tři a půl roku a na celou zemi přišel velký hlad. A k žádné z nich nebyl Eliáš poslán, nýbrž jen k oné vdově do Sarepty v zemi sidonské. A mnoho malomocných bylo v Izraeli za proroka Elizea, a žádný z nich nebyl očištěn, jen syrský Náman.“ Když to slyšeli, byli všichni v synagóze naplněni hněvem. Vstali, vyhnali ho z města a vedli ho až na sráz hory, na níž bylo*

⁴⁰ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἔάν τις ἀγαπᾷ με τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν καὶ πρὸς αὐτόν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτοῦ ποιησόμεθα. ὁ μὴ ἀγαπᾷν με τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμὸς ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός (J 14,23-24).

jejich město vystavěno, aby ho svrhli dolů. On však prošel jejich středem a bral se dál (L 4,16-30).⁴¹

Výše uvedený text je jedno z nejpozoruhodnějších evangelijních vyprávění. Ježíšovo působení začalo však u evangelistů Marka a Matěje zcela jinak. V nich je důraz položen na konverzi a očekávání království Božího (Mt 4,17; Mk 1,14-15). To odpovídalo lépe židovské tradici. Jak správně podotýká Javier Pikaza, « ... Lukáše je však Ježíš od začátku své činnosti představen jako „milost“ » a dále pokračuje: »Jinými slovy, Lukáš nechtěl, aby jeho Ježíš začal říkat, že ohlašuje království. Dává přednost nám ukázat, že od začátku tím královstvím je pravda. Ježíš přichází a ukazuje obsah svého vnitřního života. Toto je ústředním bodem. Království není cílem budoucnosti, na který bychom měli čekat. Královstvím je pravda a novost světa je to, co kolem sebe vytváří Kristus. To co nám zde říká Lukáš s velkou diskretností, to bude tvořit jádro jeho evangelia; jeho téma bude vždy stejné: Ježíšovo zjevení, kterým se ukazuje sám sobě jako Pravda, Život a Spása, která přichází od Boha pro lidi. « Autor též poukazuje na význam termínu „dnes“ (**σήμερον**), který nacházíme rovněž ve zvěstování andělů ve verši L 2,11. Nejedná se tedy o to, že se něco stane v budoucnu, nýbrž o aktualizaci. Ježíš se představil, jako splnění starých proctví, skutečnost království Božího.⁴² Království Boží je přítomné, je tu již v Ježíši Kristu, ale eschatologický pojem označuje, že jeho viditelná moc, šíře, sláva a spravedlnost budou odhaleny v budoucnosti na „konci věků“.

Z evangelijního vyprávění je patrné, že Ježíš silně zaujal své posluchače, neboť „oči všech v synagóze byly na něj upřeny“. V úryvku se také dobře odrážejí dvě odlišné situace

⁴¹ Καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρά, οὗ ἦν τεθραμμένος καὶ εἰσῆλθενκατὰ τὸ εἶωθὸς αὐτῶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. καὶ ἐπέδοθη αὐτῶ βιβλίοντοῦ προφήτου Ἡσαΐου, καὶ ἀνοίξας ἀναπτύξας οὗ ἦν τὸ βιβλίον εὔρεντὸν τόπον γεγραμμένον πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ οὗ εἶνεκεν ἔχρισέν με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς, ἀπέσταλκέν με, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφ᾿εσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν.καὶ πτύξας τὸ βιβλίον ἀποδοὺς τῶ ὑπηρέτῃ ἐκάθισεν·καὶ πάντωνοὶ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇσυναγωγῇ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῶ. ἤρξατο δὲλέγειν πρὸς αὐτούς ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖσώσιν ὑμῶν. καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῶ καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖςλόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ τόματος αὐτοῦ καὶἔλεγον οὐχὶ υἱὸς ἐστὶν Ἰωσήφ οὗτος; καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς·πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην ἱατρέ, θεράπευσονσεαυτὸν· ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα εἰς τὴν Καφαρναοὺμ ποιήσονκαὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. εἶπεν δέ· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶςπροφήτης δεκτὸς ἐστὶν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγωὑμῖν, πολλοὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡλίου ἐν τῶ Ἰσραὴλ, ὅτεἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς [ἐπὶ] ετη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμοσμέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθηἩλίας εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας πρὸς γυναῖκα χήραν. καὶπολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐν τῶ Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἐλισαίου τοῦ προφήτου, καὶοὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη εἰ μὴ Ναϊμᾶν ὁ Σύρος. καὶἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ ἀκούοντες ταῦτα καὶἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτόν· ἔξω τῆς πόλεως καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕωςὀφρύος τοῦ ὄρους ἐφ' οὗ ἡ πόλις ὠκοδόμητο αὐτῶν ὥστεκατακρημνίσαι αὐτόν· αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν (L 4,16-30).

⁴² PIKAZA, Javier. De la Calle, Francisco. *Teologia de los Evangelios de Jesús*. 3. španělské vydání, Salamanca: Ediciones Sígueme, 1974. 477 s. ISBN 84-301-0593-X. Cit. S. 251.

posluchačů: „Všichni mu přisvědčovali a divili se slovům milosti, vycházejícím z jeho úst“ a později: „Když to slyšeli, byli všichni v synagóze naplněni hněvem. Vstali, vyhnali ho z města a vedli ho až na sráz hory, na níž bylo jejich město vystavěno, aby ho svrhli dolů.“, v čemž byl předobraz přijetí i odmítnutí Ježíše Krista v lidských dějinách. Zajímavá je také Ježíšova zmínka o prorocích Eliášovi a Elizeu, kteří nakonec byli posláni k pohanům, aby jim nabídli možnost spasení. I v tomto smyslu se jedná o jakýsi předobraz: pouze velmi málo dcer a synů Izraele uvěří v Ježíše jako Mesiáše, daleko většího přijetí se mu dostane u pohanských národů, což je velkým paradoxem, ale současně i tajemstvím, které lze snad trochu chápat, na základě Ježíšových slov, které můžeme vztáhnout nejen na jeho rodný kraj Galileu, nýbrž na Izrael jako celek: „Amen, pravím vám, žádný prorok není vítán ve své vlasti“. Toto odmítnutí přijmout Ježíše jako Krista (Pomazaného - Mesiáše) a dokonce pokus ho ihned ukamenovat, byl předobraz Jeho smrti na kříži. A přesto, tak jako tehdy, tak i dnes Ježíš prochází naším středem a jde dál, protože on je skutečně Kristem, který přináší chudým radostnou zvěst; je poslaný, aby vyhlásil zajatcům propuštění a slepým navrácení zraku, aby propustil zdeptané na svobodu, aby vyhlásil léto milosti Hospodinovy.

2.3.1. Kazatel Ježíš je láska

Ježíšova „exegeze“ prorocství Izajáše v nazaretské synagóze byla jeho oficiálním představením. Naše homiletika je christologická; skrze Ježíše Krista a pouze skrze něho přicházíme k Bohu Otci. Aktem uznání jeho Otce, jsou Ježíšova slova - v doslovném překladu: „*Duch Pána nade mnou*“ „*πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ*“. Ježíš se sklání před autoritou svého Otce, a proto „On ho pomazal“... Ježíš po celý svůj život zůstal plně synovsky spojen, podřízen a poslušen svému Otci. Nejsilněji se toto projevuje v zahradě Getsemanské, kde Ježíš v modlitbě říká: „*πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστίν, παρελθάτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω ἀλλ' ὡς σὺ*“. (*Otče můj, jestliže je to možné, ať mě mine tento pohár, leč ne jak já chci, ale jak Ty.*)⁴³ Ježíš také s pokorou vyznává: „*O tom dni či hodině nikdo neví, ani andělé v nebi, ani Syn, jedině Otec*“ (Mk 13,32). Jinde praví: „*Nepřišel jsem sám o sobě, ale on mě poslal*“ (J 8,42). A hlavně, a to se bezprostředně týká Ježíšových kázání: „*Sám od sebe nečiním nic, ale mluvím tak, jak mě naučil můj Otec*“ (J 8,28, 41). Můžeme tedy konstatovat, že veškerá Ježíšova kazatelská činnost vychází z láskyplného a důvěryplného vztahu, který je mezi Otcem-Synem. „...*Ty jsi můj milovaný*

⁴³ ...Pater si possibile est transeat a me calix iste verum tamen non sicut ego volo sed sicut tu (Mt 39, 52).

Syn, tebe jsem si vyvolil“ (L 3,22).⁴⁴ Skutečnost „ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός“, má velký význam pro Ježíšovu kazatelskou službu, aby byl schopen on sám projevit zájem o druhého, soucit, milosrdenství, pokoru, bratrství, něhu, statečnost... Obsahem i formou kázání má tedy být láska. „Kdo nemiluje, nepoznal Boha, protože Bůh je Láska. V tom se ukázala Boží láska k nám, že Bůh poslal na svět svého jednorozeného Syna, abychom skrze něho měli život“.⁴⁵ Bůh poslal na svět svého milovaného Syna, aby nám nejen kázal o lásce, ale aby nám při konkrétním setkání dal pocítit lásku, protože on sám je Láska. Jako Bůh Otec poslal Syna, tak Syn posílá další duchovní syny a dcery, aby konali totéž. Úspěch kázání tedy záleží ve schopnosti kazatele milovat své posluchače. Může být kázání zážitkem předávání lásky? Celá liturgie a svátost slova by měla vést k tomuto cíli, tak jak to vidíme v kazatelské činnosti Ježíše Krista. V tomto smyslu můžeme hovořit o „posloupnosti“ předávání lásky, která může být umenšena, někde i vymizet, ale v celkovém měřítku nikdy nebude přerušena a bude doprovázet lidstvo až do konce věků. Přijímáme tuto lásku, protože jsme milováni, abychom všechny své bližní milovali jako sami sebe a Boha Otce nade všechno skrze našeho Pána Krista Ježíše

2.3.2. Kazatel Ježíš je odpuštění hříchů

Židovská společnost v době, kdy žil Ježíš z Nazaretu byla silně moralistická a zejména třída farizeů se snažila velmi přísně všechny náboženské příkazy dodržovat. Bylo proto velkým šokem a pohoršením, že Ježíš se pravidelně stýkal s hříšníky, celníky, nevěstkami, tedy s lidmi, kteří byli na okraji tehdejší společnosti. Farizeové se domnívali, že ze styku s hříšníky, zlo, jakási nákaza vejde do člověka. Ježíš navíc nedodržoval zákon, když netrval na mytí rukou učedníků před jídlem či uzdravoval v sobotu. To mohlo vyvolávat představu, že on sám ospravedlňuje hřích a je posedlý zlým duchem.

Moderní psychologie dokazuje, jak důležité je v našem životě umět odpustit sám sobě, odpustit si navzájem a mít vědomí, že Bůh mi odpustil. Jen tak je člověk schopný znovu povstat z prachu země a začít budovat svůj nový život. Odpuštění však není možné, pokud

⁴⁴ καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῶς εἶδει ὡς περιστερὰν ἐπ'αὐτόν καὶ φωνῆν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι· σὺ εἶ ὁ υἱός

μου ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα (L 3,22).

⁴⁵ ὁ μὴ ἀγαπᾶν οὐκ ἔγνω τὸν θεόν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ (1 J 8-9).

člověka znesvěcuje“. Ale pokud z úst člověka dobro, láska a pravda vycházejí, pak to člověka – kazatele - posvěcuje.

2.3.3. Kazatel Ježíš je soucit a milosrdenství

Nejen známý příběh o milosrdném Samařanu (L 10,25-37), nýbrž i podobenství o rozmnožení chlebě a ryb, jak je vyprávěno podle evangelia Matouše 15,32-39; Marka 6,34-44; Lukáše 9,11-17 a Jana 6,1-15, dávají tušit užasnou Ježíšovou empatii v mezilidských vztazích. To poslední podobenství se právě odehrává v kontextu Ježíšovy kazatelské činnosti. Fakt, že bylo zachyceno u všech čtyř evangelistů je třeba považovat za velmi důležitý. (Kázání na toto téma je od autora této práce archivováno na kanále you tube.⁴⁹) Je sice psáno: „Ne jenom chlebem bude člověk živ, ale každým slovem, který vychází z Božích úst“, ale poslouchat kázání a být zemdlen hlady neodpovídá humanitě Ježíše Krista. U evangelisty Matouše celý příběh začíná slovy: » *Ježíš si zavolal učedníky a řekl: „Je mi líto zástupu, neboť tři dny jsou se mnou a nemají co jíst. Poslat je domů hladové nechci, aby nezemdleli na cestě.“*« Není vůbec důležité, jak se toto zázračné rozmnožení chleba a ryb stalo. Tím podstatným je, že Ježíš má zájem o člověka. Jistě je v tomto podobenství možno vidět i alegorii eucharistického nasycení, avšak je zde ukázána úžasná Ježíšova humanita; jeho schopnost soucítit s ostatními, jeho ohled na ostatní: „Ježíš je starostlivý a nechce, aby se vraceli domů hladoví, protože by se jim mohlo udělat nevolno. Teprve až se lidé najedli, propustil zástup.“ Nejednalo se tedy o nějaké magické čarování, nýbrž o „zhmotnění“ Ježíšovy lásky, která vycházelo z jeho hlubokého lidského cítění.

Jak říká Gianfranco Ravasi, „Když rozebíráme Ježíšovo veřejné působení v evangeliu podle sv. Marka a oddělíme část jeho utrpení a smrti, pak 43% textu, téměř jedna polovina je věnována uzdravování nemocných.“⁵⁰ To zcela jasně ukazuje, kolik času Ježíš věnoval všem trpícím a strádajícím z důvodů nemocí těla i ducha, ke kterým se ve svých kázáních obracel.

⁴⁹ ŽIVNÝ, Petr. *Kázání »Nasycení pěti tisíců« J 6,1-15.* [on line]. [cit. dle 4. března 2013]. Dostupné na World Wide Web You Tube: <http://www.youtube.com/watch?v=n_k8knDy270>

»Řekne jim: „Pojďme jinam do okolních městeček, abych i tam kázal, neboť proto jsem vyšel.“ A tak šel, kázal v jejich synagogách po celé Galileji a vyháněl zlé duchy (Mk 1,39).« Po tomto biblickém verši následuje uzdravení malomocného, ochrnutého, člověka s odumřelou rukou, posedlého, vzkříšení dcery Jairovy i masové uzdravování v Genezaretu a mnohé jiné.

Důkazem Ježíšova soucitu a milosrdenství se všemi potřebnými dokumentuje svědectví apoštola Petra: „Dobře víte, co se dalo po celém Judsku: Začalo to v Galilei po křtu, který kázal Jan. Bůh obdařil Ježíše z Nazareta Duchem svatým a mocí, Ježíš procházel zemí, všem pomáhal a uzdravoval všechny, kteří byli v moci d'áblů, neboť Bůh byl s ním“ (Sk 10, 37-38).⁵¹ I tuto Ježíšovu činnost lze považovat za neobyčejně **výmluvné kázání**. Posluchači jeho slov zřetelně cítili, že „Bůh byl s ním“. Proto jeho slovo mělo tak obrovskou váhu a dokonce uzdravovalo. Nebyla to jenom prázdná rétorika, nýbrž skutečná akce, která měnila životy těch, kteří se s Kristem setkali, protože dokázal vstoupit do hloubky jejich duše.

2.3.4. Kazatel Ježíš: „běda vám“ - „οὐαὶ ὑμῖν“

Zajisté by profil kazatele Ježíše z Nazaretu nebyl úplný, kdybychom nezobrazili také jeho radikalitu, pevnost, rozhodnost a nesmiřitelnost v těch případech, kde se jednalo o duchovní slepotu, či setrvávání v omylu. Ježíš se tak kriticky obrací nejčastěji k těm, kteří si myslí, že jsou spravedliví, tedy bez hříchu. To je velmi zajímavá transformace kritérií pro určení viny.

„Běda vám bohatým, vždyť vám se už potěšení dostalo. Běda vám, kdo jste nyní nasyceni, neboť budete hladovět. Běda, kdo se nyní smějete, neboť budete plakat a naříkat. Běda vám, když vás budou všichni lidé chválit, vždyť stejně se chovali jejich otcové k falešným prorokům“ (L 6, 24-26).⁵² Opravdu překvapivé zjištění. Není cílem každého člověka být ekonomicky zajištěný, nasycený, radostný a dojit uznání a chvály u ostatních? Problémem však je, že tyto kategorie lidí často stále své bohatství a slasti znásobují a současně jsou zcela lhostejní k těm, co v různých aspektech jsou „chudí“. **A tento postoj lhostejnosti a nezájmu o bratra či sestru méně úspěšného je pro Ježíše zcela nepřijatelný a znamená hřích.**

⁵⁰ RAVASI, Gianfranco. Osnago - *Setkání se seniory a nemocnými*. [on line] [cit. dle 11. června 2011]. Dostupné na World Wide Web You Tube: < <http://www.youtube.com/watch?v=ZBdU5YeJg6A>>

⁵¹ ὁ ἐκίρυσεν Ἰωάννης, Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διήλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ (Sk 10,37-38).

Nejtvrdší postoj však Ježíš zaujmul vůči zákoníkům a farizeům, kteří byli ve společnosti morální autoritou a vzorem. Zde přichází Ježíšovo „**οὐαὶ ὑμῖν**“. Jedná se o kritiku vnější dokonalosti a formálnosti v náboženství, kde tradice, zákon a nařízení jsou důležitější než lidskost, milosrdenství, soucit, odpuštění a láska. V tomto smyslu lze i v dnešní době cítit rozdíl mezi společenstvím židovským a křesťanským,

„Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Zavíráte lidem království nebeské, sami nevcházíte a zabraňujete těm, kdo chtějí vejít. . Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Obcházíte moře i zemi, abyste získali jednoho novověrce; a když ho získáte, učiníte z něho syna pekla, dvakrát horšího, než jste sami. Běda vám, slepí vůdcové! ... Hadi, plemeno zmijí, jak uniknete pekelnému trestu? ... Amen, pravím vám, to vše padne na toto pokolení.“⁵³ Není asi nic horšího než zavřít či zabránit nějakému člověku přístup do království nebeského, mezi jiným i tím, že sami jsme do něho nevstoupili.

Také podobenství o hřivnách, které jasně říká, jak důležité je pro každého člověka tvořivěji rozvíjet hřivny a dary, které dostal od Boha a jimiž je odpovědný vůči celé společnosti, končí velmi přísnými slovy: „*A toho neužitečného služebníka uvrhněte ven do temnot; tam bude pláč a skřípění zubů*“ (Mt 25, 30).⁵⁴

„Kdo by svedl k hříchu jednoho z těchto nepatrných, kteří ve mne věří, pro toho by bylo lépe, aby pověsili na krk mlýnský kámen a potopili ho do mořské hlubiny. Běda světu, že svádí k hříchu! Svody sice nutně přicházejí, ale běda tomu, skrze koho přijdou“ (Mt 18,6-7).⁵⁵ Zde Ježíš ukazuje, jak závažný je hřích pohoršení a jak strašné je svěst někoho ke hříchu. Své „běda“ obrací vůči lidem, kteří mají myšlenky ze světa a kterým jsou cizí hodnoty jeho učení.

„Jestliže tě tvé oko svádí k hříchu, vyrvi je a odhod' pryč; lépe je pro tebe, vejdeš-li do života jednooký, než abys byl s oběma očima uvržen do ohnivého pekla“ (Mt 18, 9).⁵⁶ I když zde zřejmá hyperbola, přesto to ukazuje, že Ježíš měl na své posluchače velmi vysoké nároky.

2.3.5. Kazatel Ježíš je kritizován - „durus est hic sermo“

⁵² πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι νῦν ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ, οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενήσετε καὶ κλαύσετε. οὐαὶ ὅταν κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποιοῦν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν (L 6, 24-26).

⁵³ Celou Ježíšovou řeč „běda vám“ najdeme u Mt 23,13 – 36.

⁵⁴ καὶ τὸν ἀρχεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγγμὸς τῶν ὀδόντων (Mt 25,30).

⁵⁵ Ὅς δ' ἄνσκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῆ μύλος ὀνικόςπερὶ

τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῆ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. ἢ οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ ἔλθειν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται (Mt 18,6-7).

⁵⁶ καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμὸς σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοὶ ἔστιν μονόφθαλμος εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός (Mt 18, 9).

Když Ježíš mluvil o tom, „že je chléb, který sestoupil z nebe“ a „kdo jí tento chléb živ bude na věky“, učedníci to již nevydrželi a řekli: „...To je hrozná řeč! Kdo to může poslouchat?“⁵⁷ V následujících verších evangelista přiznává, že: „*Od té chvíle ho mnoho jeho učedníků opustilo a už s ním nechodili.*“ Řecký výraz „σκληρός“ je překládán jako tvrdý, drsný, krutý, přísný, obtížný, nebezpečný a jemu podobné podstatné jméno „σκληρότης“ je synonymem pro zatvrzelost, neústupnost, drsnost a divokost. Vulgáta tuto pasáž překládá „**Durus est hic sermo et quis potest eum audire**“ a Zerwick uvádí „**durus, plenus offensionis**“⁵⁸, ve smyslu tvrdé a urážlivé je toto kázání. Proto Ježíše někteří opouští. Přesto by lexikální bohatost řeckého překladu, jak je výše uvedeno, mohla nabídnout i výraz obtížnost, divokost, neboť toto kázání šlo těžko rozumem chápat, a proto to byla „hrozná řeč“, jak překládá Ekumenická bible. Překrásnou Ježíšovou reakcí na tento problém je i následující verš: „*Co dává život, je duch, tělo samo nic neznamená. Slova, která jsem k vám mluvil, jsou duch a jsou život*“⁵⁹ Každé slovo, které vycházelo z Ježíšových úst bylo více než jenom akustickou energií, obsahující v sobě sémantickou informaci, nýbrž skrze toto slovo vstupoval do prostoru on sám jako Duch, jenž je věčný a chce všechny lidi přitáhnout k sobě.

Ježíš se však ukazuje dialekticky: i když všechny s láskou zve k sobě, někteří se sami vyloučí z jeho společenství. Kazatel Ježíš znamená pro některé jeho posluchače i velký konflikt, problém, silné „zkomplikování“ života, násilné rozdělení, odtržení. Ježíšovu „hroznou řeč“ můžeme vztáhnout nejen na „teologický problém pojídání jeho těla“ anebo znovupostavení rozbořeného Jeruzalemského chrámu ve třech dnech, co tolik podráždilo Židy, nýbrž i na jeho ostrá slova: »*Oheň jsem přišel uvrhnout na zemi, a jak si přeji, aby se už vzňal! Křtem mám být pokřtěn, a jak je mi úzko, dokud se nedokoná! Myslíte, že jsem přišel dát zemi pokoj? Ne, pravím vám, ale rozdělení. Neboť od této chvíle bude rozděleno v jednom domě pět lidí: tři proti dvěma, a dva proti třem.; budou rozděleni otec proti synu a syn proti otci, matka proti dceři a dcera proti matce, tchýně proti snaše a snacha proti tchýni* (L 12,49-53).⁶⁰

⁵⁷ „...σκληρός ἔστιν ὁ λόγος οὗτος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν“ (J 6,60).

⁵⁸ Zerwick, Max. *Analysis Philologica Novi Testamenti Graeci*. Editio Altera Emendata. Romae: Sumptus Pontifici Institutu Bibliici, 1960, viz str. 223.

⁵⁹ τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ ζωοποιῶν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν πνεῦμά ἐστιν καὶ ζωὴ ἐστιν (Jan, 6,63).

⁶⁰ Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη. βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι καὶ πῶς συνέχομαι ἕως ὅτου τελεσθῆ. δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῆ; οὐχί,

λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἡ διαμερισμόν. ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ

ὑμῶν πέντε ἐν ἐνὶ οἴκῳ διαμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δύοσιν καὶ δύο ἐπὶ τρισίν, διαμερισθήσονται πατὴρ ἐπὶ υἱῶν καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρὶ,

Toto tvrzení se přijímá těžko i nám, především pokud jsme ovlivněni názorem, že Ježíš na nás neklade etické požadavky. Psychoterapie, opírající se zejména o Freuda, která vidí nemoc ve psychickém potlačení našich potřeb, jako následek pocitu viny a sleduje osvobození člověka a lepší kvalitu jeho života, jakoby rozpustila pojem hříchu; dobro a zlo je definováno subjektivně. Vnitřní bolesti a trauma však mohou být i následkem mezilidského vztahu, ve kterém se lže, klame, podvádí, existuje nevěra, vede k existenční nejistotě a k rozbití vzájemné komunikace. Ježíš má naopak neobyčejně přísné mravní nároky a nelze si představit fungování lidské společnosti, aniž by lidé byli ochotni udělat oběť a dodržovali určité zásady. Neplatí tedy výrok Dostojevského, „není-li Bůh, pak je vše dovoleno“. I když bychom připustili, že není Boha, pak by ve společnosti stejně musely platit mravní normy, jejichž dodržování je spojeno s osobní obětí. Přijmout Ježíše a evangelium znamená se dostat do silně konfliktních situací a také bohužel k přerušení či k rozbití vztahů, a to třeba i v rodinném prostředí, kde to může být zvláště bolestné. Pán má ale přednost přede vším. Ve stejném duchu mluví i Matoušovo evangelium: *»Nemyslete si, že jsem přišel na zemi uvést pokoj; nepřišel jsem uvést pokoj, ale meč. Neboť jsem přišel postavit syna proti otci, dceru proti matce, snachu proti tchyni; a „nepřítelem člověka bude jeho vlastní rodina“«* (Mt 10,34-39).

Snažíme-li se tedy vytvořit Ježíšův profil, který by si sám o sobě zasluhoval samostatnou disertační práci, nelze pominout i tyto prvky, kterým se sám kazatel, chce-li být věrný svému Mistrovi a Pánovi nebude moci vyhnout a zcela vědomě nést následky za svoji „hroznou, tvrdou“ řeč, která některé lidi bude pohoršovat, jiné rozčilovat či dráždit. Kazatel tedy musí počítat s tím, že bude vystaven kritice a pronásledování.

2.3.6. Kazatel Ježíš je ta cesta, pravda a život

»Ježíš mu odpověděl: „Já jsem ta cesta, pravda a život. Nikdo nepřichází k Otci leč skrze mne. Kdybyste znali mne, znali byste i mého Otce. Nyní ho již znáte, neboť jste ho viděli“ (J 14, 6-7).⁶¹

μήτηρ ἐπὶ [τῆν] θυγατέρα καὶ θυγάτηρ ἐπὶ τὴν μητέρα, πενθερὰ ἐπὶ τὴν νόμφην αὐτῆς καὶ νόμφη ἐπὶ τὴν πενθεράν. (Lk 12,49- 53).

⁶¹ λέγει αὐτῷ [ὁ] Ἰησοῦς· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. εἰ ἐγνώκετε /ἐγνώκατέ με, καὶ τὸν πατέρα μου [γνώσεσθε καὶ] (ἄν ἴδείτε) ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν καὶ ἐώρακατε [αὐτόν] (J 14, 6-7).

Lze plně souhlasit s Chiarou Lubichovou, která říká, že: »V evangeliích snad nenajdeme dokonalejší a vyčerpávající způsob, jímž Ježíš sám sebe definuje. Je to shrnutí jeho poslání i totožnosti, které nám bylo dáno, abychom v něm našli jedinou a nejbezpečnější cestu k Otci. Verš totiž končí slovy: „Nikdo nepřichází k Otci leč skrze mne.“ Ježíš tak ve svých slovech odhaluje, čím je pro každého člověka. «⁶²

Ježíš nám jenom nekáže o cestě, protože On sám je tou Cestou (ὁ ὁδός). Tím, že přijímáme Jeho, ve spojení s ním poznáváme i pravou cestu. V životě se neustále musíme rozhodovat, stojíme na křižovatce, žije-li v nás Kristus, pak naše rozhodování je ano, ano; ne, ne. Ježíš nás vede k radikálnímu následování. Kráčíme-li skrze něho, s ním a v něm, pak nemůže zbloudit, jdeme cestou lásky.

Ježíš nám jenom nekáže o pravdě, protože On sám je tou Pravdou (ἡ ἀλήθεια). Poznáváme tuto pravdu, která nás osvobozuje od všech závislostí, slabostí a zbabělosti, bychom žili pravdivě vůči Bohu, sobě samým i bližním. Jen v pravdě lze budovat pevné vztahy a být uchráněn od vše klamných nauk a životních filozofií.

Ježíš nám jenom nekáže o životě, protože On sám je Život (ἡ ζωή). V Ježíši dostáváme život, život v plnosti všech Božích darů a talentů, takový život podle jeho přání máme mít. Ten život je komunikace a člověk je definován množinou nejrůznějších vztahů, bez kterých není život. Interpretujeme Ježíšova slova z Matouše 18,20 asi takto: „Kde jsou dva, či tři v mé lásce, tam jsem já uprostřed nich“. Toto společenství začíná již v životě rodiny: otec, matka a dítě. Uprostřed přebývá On, aby svojí přítomností posvěcovat jejich vztahy, ve kterých On přebývá, společný život. Tento život má svoji radikalitu, ryzost, spontánnost a autenticitu. Pravě život spočívá ve svobodě, bez jakéhokoliv ulpívání a dávání přednosti stvořenému před Stvořitelem. Ježíš - život náš, který se promítá do věčnosti, která začíná již nyní, protože on má slova věčného života.

2.4. Forma a literární druh Ježíšova kázání

„V mnoha takových podobstvích k nim mluvil, tak jak mohli rozumět. Bez podobstvích k nim nemluvil, ale v soukromí svým učedníkům všecko vykládal“ (Mk 4,33-34).⁶³

⁶² LUBICH, Chiara. *Já jsem cesta, pravda a život“ (J 14,6)*. [on line] [cit. dle 2001]. Dostupné na Rold wide Web You Tube: <http://www.focolare.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=236:ja-jsem-cesta-pravda-a-ivot-jan-14-6&catid=37:sz-pro-dosple&Itemid=83>

⁶³ Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγονκαθὼς ἠδύνατο ἀκούειν· χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς,κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς ἰδίοις μαθηταῖς ἐπέλευν πάντα (Mk 4,34-34).

Obvyklá orientální mluva za doby Ježíše Krista obsahovala často **podobenství**, (vedle sebe se postaví dva příběhy: jeden ze života lidí či přírody a duchovní pravda, stávající se názornou), **metaforu** (obrazné vyjádření na základě podobnosti), **alegorii** (jinotaj, nepřímé vyjádření skutečnosti), **paradoxy** (zdánlivá protismyslnost), **ironii** (zesměšnění něčeho), **hyperbolu** (nadsázka), **metonymii** (záměna slov vnitřně spolu souvisejících) a kratší věty, typické pro židovskou poezii.

José Antonio Pagola nazývá Ježíše básníkem soucitu: „Ježíš nevysvětlil přímo, co to je Boží království. Zdá se, že se nedokázal snadno sdělovat řečí, kterou používal ve svém nejužším rodinném kruhu. Nepoužíval jazyk znalců zákona při rozhovorech s lidmi z Galileje; ani neuměl hovořit slavnostním jazykem jeruzalemských kněží. Stal se mu osobitým jazyk básníků; skutečně s nevyčerpatelnou tvořivostí vymýšlel obrazy, vytvářel krásné metafory, nabízel různá srovnání a především mistrovsky vyprávěl podobenství, kterými získával lidi. Ponořit se do tohoto fascinujícího světa příběhů je tou nejlepší cestou, jak vstoupit do reality království Božího.“⁶⁴

Jednalo se vlastně o uměleckou komunikaci, která navíc byla postupně písemně zaznamenána mnoho let po Ježíšově odchodu, což si lze stěží představit bez zvláštní Boží milosti. Ve shodě s hlubinnou psychologií můžeme konstatovat, že tento způsob komunikace se dotýká velmi intenzivně lidského podvědomí či nevědomí a radikálně ovlivňuje budoucí chování člověka a pomáhá mu najít smysl svého života. Tento komunikační kanál je proto daleko výchovně účinnější, než jsou jen racionální příkazy či nařízení. Německý básník Friedrich Schiller napsal: „V pohádkách, které jsem slýchal v dětství, spočívá hlubší význam než v pravdě, kterou učí život.“⁶⁵ Již proto, že se jednalo o příběhy vymyšlené, které se patrně asi tak doslova nestaly, alegorie a podobenství mají i mnoho společného s pohádkami (např. zázračný rybolov, utišení bouře, nasycení pěti tisíců lidí, chůze po vodě, apod. Mnohé jsou v rozporu s logikou a s přírodními zákony, ale dávají tušit nekonečnou lásku Boží a vedou k upevnění naší víry v „nemožné“. Ježíšovy příběhy, které vyprávěl, nedávaly často hotové individuální recepty, jak žít, nýbrž vedly k osobnímu zamyšlení a k hledání vlastního řešení na základě vlastního svobodného rozhodnutí. Ježíše Kristus sám nic nenapsal, ani nedal za svého života napsat nějaký morální či organizační nebo teologicko-dogmatický kodex nového náboženství. Přesto jeho činy a slova byly tak intenzivní, že zanechaly hlubokou stopu v lidských dějinách. Základní současný rozpor mezi vírou a vědou

⁶⁴ PAGOLA, José Antonio. *Gesù. Un approccio storico*. Přel. Teodora Tosatti. Edizione Borla. 2. italské vyd. Roma: Borla, 2010, 571 s. Orig. Jesús, aproximación histórica. ISBN 978-88-263-1745-8. Cit. str. 132.

⁶⁵ BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek. Proč a jak je číst v dnešní době*. Přel. Lucie Lucká. 1. české vyd. Praha: NLN, 2000. 304 s. Orig.: *The Uses of Entchantment, The Meaning and Importance of Faire Tales*. ISBN 80-7106-290-1. Cit. s. 9.

lze přirovnat k rozporu mezi Ježíšovou komunikací a nechápavostí farizeů, zákoníků, velekněží, kteří jeho slova brali „doslova“ a nechápali, že on „bez podobenství nemluvil“. To samozřejmě u mnohých vyvolávalo řadu otázek. »*Učedníci k němu přistoupili a řekli: „Proč k nim mluvíš v podobenstvích?“ On jim odpověděl: „Protože vám je dáno znáti tajemství království nebeského, jim však není dáno. Kdo má, tomu bude dáno a bude mít ještě víc, ale kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má. Proto k nim mluvím v podobenstvích, že hledíce nevidí a slyšíce neslyší ani nechápou.“* (Mt 13,10-13)⁶⁶

Lze plně souhlasit s Merellem, že „Ježíšova podobenství jsou perlou světové literatury a zůstanou navždy nepřekonatelným vzorem po stránce obsahové i formální.“⁶⁷

Nelze nezpomenout alespoň názvy Ježíšových podobenství, které tak jak se vyskytují v evangeliích Nového zákona a ze kterých tak často vycházíme v našich kázáních: »Podobenství o rozsévači, Podobenství o zrně hořčičném a kvasu, Podobenství o skrytém pokladu, Podobenství o koukolu mezi pšenicí, Podobenství o královské svatební hostině, Podobenství o velké hostině, Podobenství o hrajících si dětech, Podobenství o dělnících na vinici, O podobenství o ztraceném synu, Podobenství o ztracené ovci a ztraceném penízu, Podobenství o nemilosrdném služebníkovi, Podobenství o farizeji a celníkovi, Podobenství o boháči a chudém Lazarovi, Podobenství o milosrdném Samařanu, Podobenství o vychytralém správci, Podobenství o stromu a jeho ovoci, Podobenství o bdělých služebnících, Podobenství o deseti pannách, Deset hřiven, Tři podobenství o modlitbě, Podobenství o dobrém pastýři. «

Ježíšův profil by nebyl úplný, kdybychom se v závěru nezmínili alespoň o tzv. Horském kázání. »*Když spatřil zástupy, vystoupil na horu; a když se posadil, přistoupili k němu jeho učedníci. Tu otevřel ústa a učil je...*“ (Mt 5,1).⁶⁸

Málokterý text evangelia oslovuje tak člověka intenzivně jako právě Kázání na hoře. Zasahuje velmi totiž svým obsahem velmi hluboko do lidské duše. Přináší naději, pocit jakéhosi spravedlivého vyrovnání. Má v sobě velkou antidepresivní sílu. Používá při tom paradoxy, alegorii, jinotaj a hyperbolu. Tyto útvary, které byly běžné pro orientální komunikaci se prostřednictvím biblických textů dostaly do evropského myšlení, které výrazně ovlivnily; v některých případech bez správné exegeze však mohly vést i k extremismu, kdy zejména v katolickém pojetí v „imitatio Christi“ docházelo k zaměření

⁶⁶ PIKAZA, Javier. De la Calle, Francisco. *Teologia de los Evangelios de Jesús*. 3. španělské vydání, Salamanca: Ediciones Sígueme, 1974, 477 s. ISBN 84-301-0593-X. Cituji z originálu str. 166: “Los de fuera, los que escuchan el mensaje y no lo aceptan, se han quedado en la lalabra externa; la parábola es en ellos un enigma. Los discípulos, en cambio, han comprendido; han aceptado el signo salvador fe las palabras de Jesús, comprende por lo tanto sus parábolas.”

⁶⁷ MERELL, Jan. *Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky. Výklad biblických textů, meditace, modlitby*. Praha: Česká katolická charita, 1948, s. 123.

pouze na jednu vlastnost, např. přílišné zdůrazňování chudoby či asexualy, zatímco ostatní velmi důležité hodnoty mohly být opomenuty.

Jan Merell ve své publikaci „Setkání s Ježíšem“ komentuje situaci Horského kázání následujícími slovy: »*Otevíráš ústa, váháš, díváš se na nás. Tvůj pohled se upírá na naše tváře. Na každou tvář s jejími myšlenkami i pocity, která se zároveň skrývá i prozrazuje. Každá má svůj osud, minulost, která vyryla své stopy, radostné i hořké. Naděje i zklamání, odvaha i zbabělost, důvěra i strach. Ty však se na nás díváš. Otevíráš ústa. Co řekneš? Jaké slovo jsme si od tebe zasloužili? Oboříš se na nás, strhneš nám masku z tváře, vmeteš nám pravdu do obličeje? Hledíš na nás a vidíš do nás. Prozradíš nám, co bys chtěl říci? Nebo si to necháš pro sebe? Zavřeš zas ústa a budeš mlčet? Budeš k nám němý, němý z hrůzy, němý ze zklamání? Hledíš na nás. Vidíš náš hlad, hlad, který si sami nepřiznáváme? Slyšíš náš křik, který my sami nechceme vnímat? Ježíši, Pane náš, řekni – máš ještě slova, slova i pro nás, slova, ze kterých bychom mohli žít, slova života? Čekáme na ně, čekáme.*«⁶⁹

Skrze původně Ježíšovo ústní vyprávění, do značné míry upravené či přeformulované Ježíšovými učedníky, než nabylo formu písemného projevu, se nám přibližuje dimenze jeho království, ve kterém nám zjevuje tvář „TOHO, KTERÝ JE“.

2.5. Shrnutí

V homiletických publikacích se většinou kázání Ježíše Krista nevěnuje žádný velký prostor. V této studii je základem kázání Ježíš Kristus. Chceme ho dobře poznat, a proto volíme hojně dlouhé biblické citáty nejen v češtině, ale i v řečtině, latině i hebrejštině. Do středu stavíme toho, o kterém Písmo říká: „*Slovo se stalo tělem, a přebývalo mezi námi*“ (J 1,14A).⁷⁰ Nepromluvila jenom ústa tohoto těla, nýbrž jeho skutky, celý život, a proto můžeme říci, že kazatel Ježíš je ztělesněná, skutečněná láska; nabízené odpuštění hříchů; projevený soucit a milosrdenství; radikální „běda vám“; nepochopitelná tvrdá řeč; přímá cesta, jediná pravda a život v plnosti. On ohlašoval království Boží, aktualizované v přítomnosti, které nepochází z tohoto světa, ale je určené pro tento svět.

⁶⁸ ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ καθίσαντος αὐτοῦ προσῆλθαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων (Mt 5,1).

⁶⁹ MERELL, Jan. *Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobstvích, u Jezera a s učedníky. Výklad biblických textů, meditace, modlitby*. Praha: Česká katolická charita, 1948. Cit. s. 19-20.

V Ježíši byla naprostá shoda mezi slovy a skutky. A proto, i když někteří ho nepřijali, dodnes je jeho slovo plné životodárné síly, která vchází do nás. Ježíš je učitelem kazatelství, neboť on je tím jediným skutečným Kazatelem, protože mezi tím co hlásal a konal byla naprostá identita. Proto jeho kázání bylo tak úžasně autentické, jedinečné, nepřekonatelné a mohlo přinášet opravdovou naději; bylo skutečně slovy věčného života.

Kazatel Ježíš přináší všem lidem opravdu velmi dobrou novinu: „Království Boží je ve vás“ (L 17,21)! Je to zpřítomnění jeho samého. A po svém zmrtvýchvstání řekl svým apoštolům: „...*Jako mne poslal Otec, tak já posílám vás*“ (J 20,21).⁷¹ To znamená, že žádá po svých učednících, aby se s ním identifikovali, úplně ztotožnili do všech důsledků. To je možné pouze tehdy, když se zaposlouchají do Ježíšových slov, kterými k nám promlouvá. Dochází k formování kazatele, jež on sám povolal, který bude vydávat svědectví nejen „**predicando verbum**“, nýbrž především svým vlastním životem. Musí kráčet po Cestě, kterou je sám jeho Pán, vyznávat Pravdu, kterou je jeho Pán a žít Životem, kterým je jeho Pán. Při tom bude muset s odvahou a statečností hlásat Boží slovo, vhod či nevhod, nabádat ke ctnostem a prorocky ukazovat na hřích. Současně být i připraven přijmout kritiku a pronásledování. Nechat se inspirovat Ježíšovými podobenstvími, které mají nadčasový dosah i tvořivostí pod vlivem Ducha svatého umět promluvit k lidem takovou literární formou, která hluboko zasáhne jejich duše a povede ke změnám jejich smýšlení a k jejich radikálnímu obrácení. Podle Ježíšova vzoru, promlouvat autentičností vlastního života, ve kterém bude vždy naprostá shoda mezi tím hlásaným, kázaným a žitým. Jestliže vycházíme z těchto premis, nároky na křesťanského kazatele vždy jsou a budou nesmírně vysoké. Jak se tento ideál dařilo či nedařilo dosáhnout v minulosti, o tom pojednává následující kapitola.

⁷⁰ Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν (J 1,14A).

⁷¹ ... καθὼς ἀπέσταλκέν με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς (J 20,21).

3. STRUČNÝ HISTORICKÝ VÝVOJ HOMILETIKY

I když pojmáme homiletiku kristologicky, a proto vycházíme především z příkladu samotného Pána, jak nám o něm svědčí texty Písma svatého, přesto nemůžeme opominout historický vývoj kázání, neboť, jak říká Marcus Tullius Cicero: „Dějiny jsou svědky časů, světlem pravdy, živou pamětí, učitelkou života a poslem minulosti...“⁷² Není cílem této studie zabývat se obsáhle dějinami homiletiky, avšak přesto stručné nastínění jejího vývoje kázání může být více než inspirační. Na některé osobnosti se zaměříme zběžně, jiným budeme věnovat větší pozornost vzhledem ke koncepci předložené studie.

Každé období mělo svoji rozmanitou podobu, ve které Zvěstované slovo bylo hlásáno a odrážela se v něm celá řada potřeb, typických pro danou společnost. Dějiny homiletiky nám hovoří o úspěších i neúspěších kázání. „Kázat“ nebylo v žádné dějinné epoše snadné. To bylo zapříčiněno neustálými změnami ve společnosti, na které kazatelé museli pohotově reagovat. Poznáme významné osobnosti, které se vytrvale snažili předávat víru otců dalším generacím a šířit ve světě křesťanské učení. Ze znalostí dějin homiletiky také vycházíme při hledání nových homiletických strategií pro dobu současnou.

3.1. Kázání v době apoštolské

Řecký výraz „ἀπόστολος“ překládáme do češtiny jako vyslanec, apoštol, námořní výprava. Slovo jemu podobné „ἀπόστολή“ znamená odeslání, odjezd, dar; posláni (apoštolů) a sloveso „ἀποστέλλω“ odpovídá odeslati, propustiti. Ježíš se tedy hned od začátku obklopil těmi, kteří byli jeho vyslanci, posláni, měli se vydat na cestu. Ze vztahu Ježíše a jeho Dvanácti tedy zcela jasně vycházelo posláni, misie. »Kázati v NZ neznámá míti vzdělavatelnou, poučnou nebo mravoučnou přednášku, nýbrž vyhlásiti určitou událost, která tímto vyhlášením se stává mocí. Kázáním přichází vláda Boží, království Boží... Kázat může jen ten, kdo byl Kristem zmocněn a pověřen... Ř 10,15 staví vedle sebe kázání a posláni [sr. Mk 3,14n; L 4,18; 9,2; kazatel a apoštol 1 Tim 2,7; 1Tm 1,11; Mk 16,15.20...] ... Novému zákonu nezáleží tak na kazateli [v NZ se toto slovo vyskytuje pouze 4 X: 1Tim 2,7; 2Tm 1,11; 4,5; 2Pt 2,5] – **kazatelem je vlastně Bůh v Kristu – jako na kazatelské činnosti, v níž působí Bůh v Kristu.** [Ř, 10,14]. Proto NZ nemluví pouze o kříži, ale o slovu kříže

[1K 1,18] , ne pouze o smíření, ale o slovu smíření [2K 5,19]. Bohu se zalíbilo „skrze bláznové kázání spasiti věřící“ [1K 1,21].⁷³ Skrze kázání znovu a znovu oslovuje svět.«⁷⁴

Ve Sk najdeme zaznamenaných **8 Petrových a 11 Pavlových kázání**. Ve 2. kapitole Sk se hovoří o tom, že po Petrově kázání se obrátilo 3000 lidí. To ukazuje sílu působení Ducha svatého.

Pokud se týká Kristova vyslání svých učedníků, můžeme rozlišit tři dějinné fáze:

První fáze se týká vyvolení jeho „Dvanácti učedníků“, které následně posílá: „*Jděte a kaďte, že se přiblížilo království nebeské*“ (Mt 10, 7). Nejprve je ovšem odrazuje od toho, aby šli k pohanům, mají jít raději ke ztraceným ovcím z lidu Izraelského (Mt 10,5-6).

Druhou fází je pak vybrání dalších sedmdesáti spolupracovníků (L 10,1-12-17.20). Ti pak radostně Krista informují o úspěchu jejich činnosti i síle jeho jména, které dělá divy. Později ale, ještě za svého života, prorocky oznamuje: „*Ale dříve musí být evangelium kázáno všem národům*“ (Mk 13,10)⁷⁵ V tom je tedy zásadní obrat pokud se týká otázky, komu je evangelium adresováno. Tak jako tomu bylo v případě nežidovských Mudrců, kteří se přišli poklonit do Betléma, protože hledali Spasitele, nyní tento Ježíš otevírá svoji Radostnou zvěst pro všechny národy.

Třetí fáze přichází po zmrtvýchvstání, kdy Kristus oficiálně dává svým apoštolům mandát pro jejich misii: „*Jděte do celého světa a kaďte evangelium všemu stvoření*“ (Mk 16,15). A tento mandát ještě doplnil slovy: „*Dostanete sílu Ducha svatého a budete mými svědky v Jeruzalémě a v celém Judsku, Samařsku a až na sám konec země*“ (Sk 1,8). Podstatný je i fakt, že Pán jejich kázání doprovázel mocnými znameními (Mk 16,20), což má svoji velkou důležitost. Jiřina Kubíková k tomu poznamenává: »Pro veškerou svědeckou činnost prvních kazatelů bylo právě toto překvapující a charakteristické: oni „všude kázali a Pán s nimi působil“. Shůry jim bylo dáno, jak a kde mají mluvit, z nebe byl plánován a řízen směr jejich cest – nad tím žasne čtenář na každé stránce Skutků. Apoštolové sice převzali některé kazatelské zvyklosti Mistra – kázali všude, tj. cestovali se svou zvěstí od města k městu, od vesnice k vesnici, od krajiny ke krajině. Kázali v chrámě, synagogách i pod širým

⁷² CICERONE, Marcus, Tulio. *De Oratore. Liber Secundus*. Milano: Carlo Signorelli Editore, 1956, 210 s. Orig. cit. s. 30; IX, 36: „Historia vero testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuntia vetustatis...“.

⁷³ Srovnej 1K 1,20-21: „Kde jsou učenci, kde znalci, kde řečníci, tohoto věku? Neučinil Bůh moudrost světa bláznovstvím? Protože svět svou moudrostí nepoznal Boha v jeho moudrém díle, zalíbilo se Bohu spasit ty, kdo věří, bláznovskou zvěstí.“

Viz orig.: Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς; ποῦ συζητητῆς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου;

ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σώσαι τοὺς πιστεύοντας. Viz také Vulgáta: ubi sapiens ubi scriba ubi conquisitor huius saeculi nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes.

⁷⁴ BIBLICKÝ SLOVNÍK. Adolf NOVOTNÝ, Kalich, Praha, 1956. 390 s.

⁷⁵ καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη πρῶτον δεῖ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον (Mr 13,10).

nebem. Také byli vybaveni duchovní mocí, která udivovala. Ale obsah jejich kázání se kardinálně lišil od kázání jejich Pána. Jejich prvořadým zájmem nebyla etika Božího království, ale především Ježíš sám – Král tohoto království (Sk 17,7). Jeho zvěstovali. Ježíš byl autobasilea – zosobnění království, jak později řekl církevní otec Origenes.⁷⁶

Za významné lze považovat tvrzení o přítomnosti zázraků a znamení, které doprovázelo hlásání evangelia: „*Oni pak vyšli, všude kázali; a Pán s nimi působil a jejich slovo potvrzoval znameními*“ (Mk 16,20). Kázání mělo probíhat za určitých podmínek, které Ježíš zcela jasně stanovil: »*Jděte a kažte, že se přiblížilo království nebeské... Neberte od nikoho zlato, stříbro ani měďáky do opasků; neberte si na cestu mošnu ani dvoje šaty ani obuv ani hůl, neboť „hoden je dělník své mzdy“* (Mt 10,7-10)«. Aby hlásání evangelia bylo autentické, Ježíš hlásá absolutní nezávislost na materiálních jistotách tohoto světa. Lidé se pak o kazatele mají postarat, ale ten se nemá rozptylovat obavami o materiální zajištění a nenosit s sebou zbytečná závaží. Stejně však to platí i o rovině psychologické: „*A když vás obžalují, nedělejte si starosti, jak a co budete mluvit; neboť v tu hodinu vám bude dáno, co máte mluvit. Nejste to vy, kdo mluvíte, ale mluví ve vás Duch vašeho Otce* (Mt 10, 19-20). Vše to se má činit bez požadování peněz: „*...zadarmo jste dostali, zadarmo dejte*“. Lze tedy předpokládat, že existence oněch znamení, která doprovázela kázání vyslaných učedníků do značné míry závisela na tom, jak byl dodržen tento profil „zvěstovatele“, který Ježíš předem stanovil.

Kázání bylo základním pilířem zvěstování evangelia. Významnou událostí se stalo seslání Ducha svatého na apoštoly, kteří překonávají veškerý strach, lidské obavy a nemohou nemluvit. Se vším riskem začínají sdílet s druhými svoji naději, radostnou zprávu o příchodu Božího království. Jejich „mrtvé jazyky“ se probouzejí k životu a otevírají se jejich ústa, aby skrze ně promluvil sám jejich Pán. Jejich hlásání se opírá o prorockví, které se splňuje v Ježíši Kristovi. On svým životem pro bližní, smrtí i slavným vzkříšením a skrze odpuštění hříchů přinesl spásu. Podmínkou byla změna smýšlení, obrácení a život podle evangelia. V tomto duchu se nese první významné kázání, které pronesl **apoštol Petr** (2 Sk 1-47). Ve vybraném úryvku se hovoří o tom, že: „*Ti, kteří přijali jeho slovo, byli pokřtěni a přidalo se k nim toho dne na tři tisíce lidí*“ (Sk 2,41). Ukazuje to, jak Pán žehnal dílu svých učedníků a jak se z jejich posluchačů se stávali rychle noví hlasatelé Božího království. Ovšem přichází i první velké pronásledování (Sk 6,8-8,3), na které byli učedníci Ježíšem předem připravováni. Kazatelé museli opustit místa, kde hlásali slovo Boží (Sk 13,45-50)

⁷⁶ KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Kázání ve starověku a středověku*. Praha: Evangelická církev metodistická, 2002. 120 s. ISBN 80-85013-55-X, cit. str. 8.

a byli podrobováni mnohým tvrdým trestům (Sk 16,22-23; SK 14,19; Sk 4,3; 5,18). Kázalo se Židům i pohanům. Vznikala nová společenství, pro která bylo třeba kázat.

Francesco Gioia říká: »**Pavel** není druhým zakladatelem křesťanství, jak to tvrdí Wihlem Wrede (1895-1906), ale lze ho považovat za jeho největšího génia.⁷⁷ Lze si těžko představit první církevní společenství bez přítomnosti tohoto – Kristem vyvolaného – svatého muže, který s velkým zápalem a nedbaje všech potíží hlásal evangelium. Dokonce se „chlubí“ tím, co pro Pána vytrpěl (2 K 11,23-33). Jeho vyznání: „*Nežiji už já, ale žije ve mně Kristus*“ (Gal 2,20)⁷⁸, představuje jakýsi mystický prvek v knihách Nového zákona. Nelze nepřipomenout v této souvislosti Pavlovo povzbuzení kazatelů, které je uvedeno v biblické řečtině jako motto této disertační práce: „*Před Bohem a Kristem Ježíšem, který bude soudit živé i mrtvé, tě zapřísahám pro jeho příchod a jeho království: **Hlásej slovo Boží, ať přijdeš vhod či nevhod, usvědčuj, domlouvej, napomínej v trpělivém vyučování. Neboť přijde doba, kdy lidé nesnesou zdravé učení, a podle svých choutek si seženu učitele, kteří by vyhověli jejich přáním. Odvrátí sluch od pravdy a přikloní se k bájím. Avšak ty buď střízlivý a snášeš útrapy, konej dílo zvěstovatele evangelia a cele se věnuj své službě***“ (2 Tm 4,1-5). Tento list napsal Pavel z vězení v Římě. Jsou to vlastně pokyny pro kazatele, který vyzdvihuje důležitost jeho poslání. V této době ovšem neexistovalo kázání, jako v dnešní době, protože ještě nebyl vytvořen kánon knih Nového zákona, který vznikl až postupně v letech 110 – 130. Při bohoslužbě se používaly citace proroků, které se vztahovaly ke Kristu anebo se otevíraly svitky Tóry pro obvyklou četbu, jako tomu bylo v synagogách.

Význam Pavla z Tarsu je v hlásání evangelia neobyčejně velký a obsah jeho listů zcela úchvatný. Tento velký apoštol národů zdůrazňoval, že nebyl „*povoláný a pověřený ke své službě lidmi, nýbrž Ježíšem Kristem a Bohem Otcem, který Ježíše vzkřísil z mrtvých...*“ (Ga 1,1). V době jeho působení se začaly objevovat první bludy a Pavel se vši rozhodností zakročuje: „*...tak rychle se odvracíte k jinému evangeliu. Jiné evangelium ovšem není; jsou to jen někteří lidé, kteří vás zneklidňují a chtějí evangelium Kristovo obrátit v pravý opak*“ (Ga 1,7). A dodává silná slova: „*Jestliže vám někdo hlásá jiné evangelium než to, které jste přijali, budiž proklet*“ (Ga 1,9B). Důležitá je i Pavlova poznámka, že nehlásá evangelium, aby se zavděčil lidem: „*jde mi o přízeň u lidí, anebo u Boha? Snažím se zalíbit lidem? Kdybych se stále ještě chtěl líbit lidem, nebyl bych služebníkem Kristovým*“. Velmi důležité je Pavlovo svědectví, když říká, že není on autorem evangelia: „*Ujist'uji vás bratří, že evangelium, které*

⁷⁷ GIOIA, Francesco. *Paolo di Tarso. L'apostolo che tutti devono conoscere*. Roma: Libreria Editrice Vaticana, 2002. 44 s. ISBN 88-209-7292-1. Cit. s. 3.

⁷⁸ ζῶ δὲ οὐκέτι ἑγώ, ζῆ δὲ ἐν ἑμοὶ Χριστός (Gal, 2,20).

jste ode mne slyšeli, není z člověka. Vždyť já je nepřevzal od žádného člověka ani se mu nenaučil od lidí, nýbrž zjevil mi je sám Ježíš Kristus (Ga 1,11-12)“. Potvrzuje to jenom skutečnost, že evangelium není slovo lidské, nýbrž Boží. Tak musí být vnímáno a s úctou je třeba na něho hledět.

Velmi zajímavý dokument je i Jakubův list, který zřejmě vznikl koncem 1. století a byl poslán církevní obci v diaspoře, protože připadá jako volně pospojované kázání. *»A proto odstraňte veškerou špínu a přemíru špatnosti, a v tichosti přijměte zaseté slovo, které má moc spasit vaše duše. Podle slova však také jednejte, nebuďte jen posluchači – to byste klamali sami sebe! Vždyť kdo slovo jen slyší, ale nejedná podle něho, ten se podobá muži, který v zrcadle pozoruje svůj vzhled; podívá se na sebe, odejde a hned zapomene, jak vypadá. Kdo se však zahledí do dokonalého zákona svobody a vytrvá, takže není zapomnětlivý posluchač, nýbrž také jedná, ten bude blahoslavený pro své skutky (Jk 1, 21-27).«* Kazatel vlastně do našich duší zasévá slova, která nejsou obyčejná slova, nýbrž Kristus, který nás vede ke spáse.

Následující pasáž by mohla samotné kazatele, kteří používají k mluvení svůj jazyk vést k malému zamyšlení. *»Tak i jazyk je malý úd, ale může se chlubit velkými věcmi. Považte, jak malý oheň může zapálit celý les. I jazyk je oheň. Je to svět zla mezi našimi údy, poskvrňuje celé tělo a ničí celý náš život, sám podpalován pekelným plamenem. Všechny druhy zvířat i ptáků, plazů i mořských živočichů mohou být a jsou kroceny člověkem, ale jazyk neumí zkrotit nikdo z lidí. Je to zlo, které si nedá pokoj, plně smrtonosného jedu. Jím chválíme Pána a Otce, jím však také proklínáme lidi, kteří byli stvořeni k Boží podobě. Z týchž úst vychází žehnání i proklínání. Tak tomu být nemá bratři moji (Jk 3,5-10)«.*⁷⁹

Basilio Caballero charakterizuje toto období následovně: *»Apoštolové se tedy zaměřují v misionářské činnosti a v ohlašování na osobu Ježíše Krista, naší spásu, toho, který po své smrti vstal pro nás z mrtvých a zasedl ve slávě po pravici Boží. Společně s touto kristocentrickou dimenzí, která je zřetelná v kázání, objevuje se také hloubka spásy, uskutečněná v čase a svědectví. Rozlámali chléb slova ve třech stádiích, které se vzájemně podmiňují: v prvním stádiu se jedná o zvěstování, které nám zprostředkují Skutky apoštolské, ve druhém následuje katecheze konvertitů a nakonec přichází liturgické kázání při lámání chleba.«*⁸⁰

⁷⁹ οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶν καὶ μεγάλα αὐχεῖ. ἰδοὺ ἠλίκων πῦρ ἠλίκην ὕλην ἀνάπτει· καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ-ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡσπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γενένης. πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἐρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῆ φύσει τῆ ἀνθρωπίνῃ, τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δαμάσαι δύναται ἀνθρώπων, ἀκατάστατον κακόν, μεστὴ ἰοῦ θανάτου. ἐν αὐτῆ ἐλόγοῦμεν τὸν κύριον καὶ πατέρα καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρὴ, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτως γίνεσθαι (Jk 3,5-10).

⁸⁰ CABALLERO, Basilio. *Pastoral de la Evangelización*. 3. španělské vyd. Colección “Evangelización”. Madrid: PS Editorial, 1975. 302 s. ISBN 84-284-0042-3. Cit. s. 10 -11.

Stručně lze obsah apoštolských kázání vystihnout následovně: „Ježíš je slíbený Spasitel, kterému máme věřit a jehož máme následovat.“ Foltýnovský se domnívá, že kázání apoštolů: » ...jsou pedagogická a psychologická (sv. Pavel: „*Lac vobis potum dedi*“, 1K 3,2), při tom hluboká, ale prostá (týž: „*non in sublimitate sermonis aut sapientiae*“, 1K 2,1).«⁸¹

3.2. Kázání v poapoštolské době

Jestliže hovoříme o poapoštolské době, máme na mysli časové období po smrti apoštolů, přibližně do 2. pol. 2. století. Přestala se následovat jak Pavlova linie, tak i židovské křesťanství a vznikly nové písemnosti, např. apokryfní evangelia, různá právní ustanovení a předpisy pro činnost obcí. Došlo k oslabení předcházejícího apoštolského hlásání. Pozornost se nyní zaměřila na přípravu katechumenů. Zachované homilie nevykazují přítomnost biblické exegeze. Poapoštolskou generaci souborně nazýváme „Apostolští otcové“.

3.3. Kázání „apoštolských otců“⁸²

První a Druhá Klementova epištola pochází ze sklonku 1. století a je psaná jménem římské obce Církvi v Korintě a snaží se řešit její konflikty a hádky. V tomto díle se také objevují první kázeňské předpisy pro činnost sborů.

Ignatius, biskup z Antiochii, napsal, v letech 98 – 117, sedm kratších dopisů, které jsou určeny Maloasijským církvím, ve kterých hovoří o významu mučednictví pro Krista. Nejedná se však o zachycení nějakého kázání, nýbrž vlastně o korepondenci.

Polykarpos, který zemřel mučednickou smrtí v roce 156, napsal list Filipským, o kterém platí shora uvedené.

Exegetické prvky najdeme až v díle „Výklady výroků Paně“, které sepsal kolem roku 140 **Papias z Hieropole**. Autor se zabývá evangelisty i některými jinými osobami Nového zákona, avšak toto dílo se zachovalo jen z části.

Důležitým dokumentem pocházejícím patrně z 1. pol. 2. st., je dílo „**Didaché**“, „**Učení Dvanácti apoštolů**“, které můžeme rozdělit na část katechetickou, liturgickou, kázeňskou a eschatologickou. Je to velmi významný spis tohoto období. Štefan Pružinský připomíná, co říká o hlásání Božího slova Didaché: »Mimoriadny význam majú kapitoly, ktoré hovoria

⁸¹ FOLTÝNOVSKÝ, Josef. *Duchovní řečnictví*. Olomouc: Lidové knihkupectví a nakladatelství v Olomouci, 1938. 198 s. Cit. s. 18.

⁸² LIGUŠ, Ján. *Dějiny homiletiky. Osobní výpisky z univerzitních přednášek z Homiletiky, LPAS07*. Praha: HTF UK, 1992.

o jednotlivých službách v Cirkvi: apoštolskej, prorockej, učiteľskej, biskupskej a diakonskej. Prvé tri tvoria službu slova, ktorá sa tešila zvláštnej úcte. Prvé miesto patrilo teda apoštolom, ktorí boli hlásateľmi Božieho slova pre celú Církev. Šli od jednej kresťanskej obci k druhej, upevňovali veriacich vo viere, získavali nových členov Cirkvi, zakládali nové cirkevné obce a upevňovali ich...Společným príznakom týchto troch skupín hlásateľov Božieho slova bolo to, že neboli viazaní na nejakú cirkevnú obec, nemali žiadnu administratívnu moc, na svoju službu neboli volení a živobytie im zabezpečovala cirkevná obec, ktorá súčasne malo právo kontrolovať výkon ich práce a ich pravoslávnosť.«⁸³

Záverem môžeme shrnúť, že v období Apoštolských otců se exegeze téměř neobjevuje, protože hlavní důraz je položen na předkřestní výuku (Mt 28,19nn).

Není sděleno, jak kázat. Cílem formace je dosažení mravního života a předání praktických rad při řešení problémů osobních i celé obce. Spisy jsou charakterizovány velkou rozmanitostí, vznikaly na území východního Středomoří, od Alexandrie po Řím. Spolu s epištolami sv. Pavla a Skutků jsou to jediné důležité dokumenty, v nichž se odráží vývoj křesťanství mimo rámec Palestiny.

3.4. Kázání apologetů

S postupným šířením křesťanství (Alexandrie, Řím), dochází ke vzájemným konfrontacím, a tak vznikají díla (např. List Diognétovi), které jsou výrazně apologetické. Od 2. století je potřeba reagovat na bludaře ve vlastních řadách, tak vznikají spisy proti herezím i heretikům.

Kubíková říká, že »nejstarší zprávu o kázání jako součásti bohoslužby najdeme u **Justina Mučedníka** (asi , který ve své Apologii I. 67, vzniklé někdy mezi roky 150 -155, napsal: „V den zvaný neděle se všichni, kdo žijí ve městech nebo na venkově, shromažďují na jedno místo a čtou si paměti apoštolů nebo spisy proroků tak dlouho, jak čas dovolí. Pak, když předčítatel skončí, předsedající nás vyučuje a povzbuzuje k následování těch ušlechtilých mužů“. Předsedajícím kazatelem byl biskup.«⁸⁴

Tertullianus z Kartága (160-220), byl autorem mnoha prací, mnohých ostře polemicky zaměřených, až extrémně netolerantní k jakémukoliv kompromisu. Nakonec opustil církevní společenství. Liguš ve svých přednáškách zdůrazňuje, »...že Tertullianus jako právník, zavedl do bohoslovecké práce exegetickou metodu a zdůraznil důležitost působení Ducha svatého

⁸³ PRUŽINSKÝ, Štefan. *Patrológia. Úvod a počiatky patristickej literatúry I.*, Bratislava: Cirkevné nakladateľstvo Bratislava pre Pravoslávnu cirkve v Československu, 1990, 454 s. ISBN 80-85128-08-X. Cit. s. 195-197.

pro interpretaci Písma (De Virginibus velandis). Kázání ovšem by mělo odpovídat i na základní otázky člověka (De testimonio animae).«

3.5. Kázání v Alexandrijské škole

Kolem roku 180 vznikla pod silným vlivem alexandrijské tradice a platonismu křesťanská škola, založená Pantainosem kolem roku 180.

Klemens Alexandrijský (+ 211), neobyčejně publikačně činný, vytvořil samostatný systém křesťanské nauky a pokud se týká kazatelství se domníval, že je rozdíl mezi tradicí výkladu Písma a Písmem samotným. Existuje něco jako tajná gnostická tradice, nezachycená v Písmu, která slouží k objasnění Písma.

Jeho žák, všeobecně považovaný za otce kazatelství, význačný biblista a spisovatel byl **Origenes** (185-254). Jeho rodiče byli křesťané, již v roce 203 byl jmenován představitelem alexandrijské katechetické školy, hojně cestoval (Řím, Arábie, Palestína, Antiochie, Řecko). Začal kázat již jako laik ve svých osmnácti letech. Cílem jeho promluv byla aedificatio, exhortatio et consolatio. Kázání, která pronášel z paměti se tématicky zaměřovala na etiku, pravdy víry a biblistiku; jeho styl byl typologický. Jeho výklad Písma však byl příliš alegorizující, ale častá aplikace biblických textů, byla užitečná pro řešení problémů v běžném životě. V alegorickém výkladu se pokusil o to, aby dal dějům popisovaným v Bibli aktuální formu a tím překlenul časovou propast, která dělí přítomnost od minulost.

Liguš ve zmíněných přednáškách si všímá, že „Origenes spojoval kázání s třemi aspekty, které lze pozorovat u člověka. Je to trichotomie: duch, duše, tělo. Tělesný význam Písma je historický, literární. Duševní význam spočívá v morálním poučování, pro ty, kteří činí pokroky ve víře a duchovní význam se otevírá dokonalým.“

3.6. Kázání ve vrcholné řecké patristice

Nejproslulejším kazatelem východu tohoto období se stal **Jan Zlatoušský** (**Ιωαννης Χρυσοστομος**), (347-407), mnich, biskup, asketa, znalec řečtiny klasické i lidové, vynikající exegeta. Při kázáních stál či **seděl velmi blízko lidu**, používal i **formu dialogu**, jakési **přátelské rozpravy**, vyjadřoval se ke konkrétním životním problémům, používal četná

⁸⁴ KUBÍKOVÁ, Jiřina. Op. cit. s. 11.

podobenství a obrazy. Měl dar dobré improvizace a **dokázal zaujmout** své posluchače a udržet jejich pozornost. Uměl zapůsobit i na jejich cit.

Kubíková uvádí některé Zlatoústého výroky: „Komu jde jen o přízeň a chválu posluchačů, ten je vrahem duší.“ On sám měl své ovečky rád. Řekl jim: „Neznám nic jiného, než žít pro vás a pečovat o vaše duše.“⁸⁵

Dále Kubíková také popisuje principy snad první homiletické teorie, kterou Zlatoústý sestavil. Najdeme ji v díle, který pojednává o „Věcech kněžských“ („Περὶ Ἱερωσύνης“). »Podle tohoto spisku se umění kazatelské zakládá na charismatických darech, ale přesto má kazatel věnovat péči vypracování svých promluv. Nenadanému kazateli se mnohé promine, káže-li svým životem a skutky. Kazatel má mít tisíc uší a očí, aby jeho slovo odpovídalo na potřeby naslouchajících křesťanů.

Liguš, ve svých přednáškách, uvádí Zlatoústého citát z výše uvedeného spisu: „Pán Kristus, budiž svatý ve vašich srdcích“ (1 Pt 3,15) a dále z něho volně cituje: »Jediným a nejdůležitějším úsilím pro kazatele má být jeho touha líbit se Bohu. Kazatelské povolání se zakládá na darech Ducha Svatého, charismatech a ten, kdo se chce stát kazatelem, musí mít k tomu obdarování. **Kazatelství stojí výše než mnišství, obětnictví anebo dokonce královský úřad.** Slyšíme-li, že kazatelství je dar, neznamená to, že kazatel se bude připravovat na kázání bezpracně; má být svědomitý a pečlivý. Kazatel káže jak tím, co zvěstuje lidem, tak tím, jak žije. Mnohé se mu může prominout, pokud káže svým životem. Zlatoústého spis o „Věcech kněžských“ není učebnicí homiletiky, i když jeho význam pro praktickou teologii nelze nevidět. Autor byl však především praktický pastýř a hlavně kazatel. V řecké církvi platil za vynikajícího řečníka. Ve svých kázáních používal podobenství, přirovnání a obrazů, takže neunavoval své posluchače. Při výkladu biblických textů mu šlo o historický smysl biblických textů a jeho výklady jsou důkladné a praktické.«

Kubíková rovněž cituje výrok Sokrata Scholastica, který se vztahuje ke Zlatoústému: „Jeho kázání, jím pronesená, jednak tehdy rychlopisci zapisovaná, byla vynikající a přesvědčivá“. Autorka dále pokračuje: »Své spisy Jan diktoval. Jsou to většinou výklady Písma. Napsal homilie na všechny knihy Starého a Nového zákona. Kromě děl dogmaticko-polemických, morálně asketických, listů a liturgie jsou to tyto spisy: Starý zákon: 76 homilií na Genesis, 5 homilií o Anně, 3 homilie o Davidovi a Saulovi, komentář k Izaiášovi, 6 homilií na slova „Viděl jsem Pána“ (Iz 6,1), 2 homilie o nejasnosti prorocství, Výklad žalmů 3-12; 41-49; 108-150. Nový zákon: 90 homilií na Matouše, 88 homilií na Jana, 55 homilií na Skutky apoštolů. 246 homilií na Pavlovy listy. 21 dalších homilií na různá témata. Sváteční homilie:

⁸⁵ KUBÍKOVÁ, Jiřina. Op. cit. s. 31.

na narození Páně, vzkříšení a nanebevstoupení, sestoupení Ducha svatého. Významné je jeho vánoční kázání, které měl v Antiochii roku 386. Dovídáme se z něj, že vánoční slavnost přišla do Antiochie z Říma před deseti lety. K výčtu ještě připočteme Panegyriky: ke cti mučedníků, apoštola Pavla a církvních posavt; příležitostná kázání: 21 homilií o pokání, katecheze pro katechumeny a homilie o smrti. Slavné přijetí „Zatoústý dostal Jan v 6. století. Jeho vliv v dějinách církve byl dalekosáhlý a nikdo se mu v tomto ohledu nevyrovná. Hlásal evangelium bez kompromisu. Na své současníky i na budoucí generace působil nejen svým kazatelským slovem, ale i důsledností, s jakou Kristovo evangelium uplatňoval v životě.«⁸⁶ Papež Pius V. jmenoval Jana Zlatoústého roku 1568 církevním učitelem a papež Pius X. roku 1908 ho prohlásil patronem kazatelů.

Autorem mnohých kázání, dogmaticko polemických spisů a dopisů byl také patriarcha **Cyril Alexandrijský (asi 380-444)**. V jeho době docházelo v Alexandrii k pronásledování Židů a pohanů (roku 415 zavraždění filozofky Hyptie).

3.7. Kázání ve vrcholné latinské patristice

Po Ediktu milánském roku 312, který přináší církvi svobodu, se radikálně mění situace ve společnosti. Bohoslužeb, které se stávají jakýmsi společenským divadlem, se začíná zúčastňovat větší množství lidí. Protože ještě v této době jen pokřtění mohli přistoupit ke stolu Páně, katechumeni, museli odejít. Středem první části bohoslužeb bylo kázání, které mělo velký význam. Někdy jich mohlo být i více, během jednoho bohoslužebného setkání. Zpravidla kázal biskup, ale také výjimečně z jeho pověření presbyter i jáhen.

Mezi hlavní představitelé této epochy patří milánský biskup **Ambrož (339-444)**, který proslul jako velký teolog i schopný politik a řečník. Pokud se týká homiletiky, najdeme v jeho rozsáhlém díle např. „Výklady Pavlových listů“, neboli „**Ambrosiaster**“, ve kterých uplatňoval filonské a origenovské alegorické metody při exegesi SZ, ze kterých pak docházel ke trojímu smyslu biblického textu (např. Neomovu archu připodobňuje k „lidskému tělu“, v lidských údech pak vidí jednotlivé části archy a zvířata v arše srovnává s tělesnými žádostmi. Tematicky se jeho kázání velmi výstižně zabývají otázkou hříchu, pokání a milosti. Je všeobecně známo, že jeho promluvy přispěly významnou měrou na obrácení A. Augustina.

⁸⁶ KUBÍKOVÁ, Jiřina. Op. cit. s. 32.

Svatý Jeroným (347-420) se zapsal do dějin jako autor latinského překladu Bible (Vulgáta). Střídavě pobýval v Římě a Konstantinopoli. Nakonec žil v Betlémě a věnoval se hlavně překladům a biblické exegezi.

Géniem křesťanských myslitelů byl **Augustin Aurelius** (354-430), pocházející ze Severní Afriky. Na jehož obrácení ke křesťanství se, mimo jiné, podílelo, jak již výše uvedeno, Ambrožovo kázání. Na tomto příkladu z historie můžeme konstatovat, že jeden ze základních cílů kázání je **vést lidi k obrácení**, ke změně smýšlení. Proto i sám Augustin kladl na kazatelskou činnost silný důraz, při čemž jako velmi důležitý faktor viděl samotný **život kazatele, které působí více než jeho slovo**. Ve čtvrté knize spisu „O křesťanském učení“ (**De Doctrina Christiana**) hovoří o významu, účelu a působnosti kázání. Vyslovuje také myšlenku, že umění řečnické samo o sobě nestačí ke kvalitě promluvy, nýbrž zárukou jeho kvality je znalost **Bible a pomoc Ducha svatého**.

Prioritou kázání je podle Augustina „docere“: předávat pravdu. V popředí je tedy prvek pedagogicko-didaktický, který dobře vyniká v jeho díle ... (**De Catechizandis Rudibus**).

Liguš při rozboru výše uvedené publikace, uvádí, že účel kázání spočívá v utěšování (delectare) a v obměkčení, měnění (flectare). Kazatel by se měl **vcítit do posluchače**, zaujmout ho, udržovat stálou jeho pozornost, působit na jeho city, **povzbuzovat ho ve víře** a vést ho ke změně jeho života, tak aby ze slov se staly konkrétní činy (movere). Promluva tedy v žádném případě by neměla být nudná či monotónní.

Zdá se, že Augustin pozměnil Cicerovo „ut delectet, ut flectat“ na „ut veritas pateat, ut veritas placeat, ut veritas moveat“.

Liguš poukazuje na fakt, že „Augustin zdůrazňuje **sounáležitost kazatele s církevním společenstvím**“.

Zajímavý je Augustinův alegorický výklad o „Milosrdném Samařanu“ (Lk 10,29-37), který uvádí Liguš: „Postavy v tomto podobenství mají podle Augustina následující alegorický zmysel. Človek idúci do Jeruzaléma je Adam, Jeruzalém je nebeské mesto pokoja, Jericho označuje mesiac aj ľudskú smrteľnosť, lupiči predstavujú diabla, jeho anjelov, ktorí pripravili Adama o nesmrteľnosť, polomrty znamená Adama po páde do hriechu, kňaz a levita – kňazská a levitská služba v Starej zmluve, Samaritán je strážca, sprievodca, Ježíš; osol ukazuje na telo, jazda na oslovi znamená vieru inkaráciu, hostinec je obrazom cirkvi, dva denáre predstavujú prítomný a budúci život, hostinec je apoštol Pavel... V prvom rade je to snaha poukázat' na to, že každý detail v Písme má svoj zmysel, nič v Bibli nie podradné.“ Liguš pak dále zdůrazňuje fakt, že ve středověku byl tento způsob k Písmu zcela běžný a alegorický výklad byl dogmaticky normativní. Ovšem je třeba zdůraznit, že světová

reformace odmítla alegorizování Bible, neboť může zatemňovat biblickou zvěst. Katolická tradice uchovala tuto formu uchovala s tím, že „alegorická interpretácia je ospravedlniteľná církevnou tradíciou a je symbolem odmietnutia protestatizmu“.⁸⁷

Papež Lev Veliký (400-461), se zasloužil o upevnění autority papežství, zabránil vícekrát Řím před pádem, proslul svými mimořádnými schopnostmi a nadáním, jeho význam politický i církevní byl opravdu značný. Zachovalo se od něho 96 kázání. Mnohé z nich napsal osobně. Tematicky se zabýval otázkou vtělení Krista, jeho přirozeností a jednotou v jedné osobě, ale kázal i o almužně a nutnosti praktikování postu. V kázání, které pronesl v den, kdy vstoupil na papežský stolec, je neobyčejně vyjádřena moc a důstojnost jeho úřadu. V něm také na jednu stranu staví pax Christiana, (římští křesťané) a na druhou pax Romana (ozbrojená moc). Jeho kázání jsou esenciální, stručností, ale řečnický projev je dokonalý a působí vznešeně. Jeho kazatelský styl vešel do historie jako „cursus Leonianus“.

3.8. Kázání v pozdní patristice

Caballero zdůrazňuje, že „typickým znakem pro patristická kázání je jejich bezpodmínečná víra v Boží slovo, které k nám promluví skrze proroky, skrze Krista a které k nám nadále promlouvá skrze jeho církev. Představitel tohoto období byl asketa, mnich, moralista **César de Arles** (468/470-542) si klade otázku, co je důležitější ve slavení liturgie: Boží slovo či tělo Kristovo. Sám si na tuto otázku odpovídá, že jako nenecháme spadnout na zem nic z Těla Kristova, tak se musíme chovat i k Božímu slovu. Opak je vážné opomenutí, těžký hřích.“⁸⁸ To zcela jasně ukazuje, jaké úctě se v té době těšilo Boží slovo. Kubíková charakterizuje kázání Césaria takto: „...byl lidovým kazatelem, nedbal na umění rétoriky, ale byl, lidem blízký starostí, o jejich každodenní život. ...Poprvé se tu v církvi zakazuje práce v neděli (předtím se nepracovalo ve čtvrtek, který byl zasvěcen Jupiterovi). Bohatství je prostředkem, jak se vykoupit z hříchů.... Jeho kázání byla kazuistická a zákonická... Bojuje proti divadelním hrám, pohanským novoročním slavnostem a proti prostředkům, zamezujícím počet a působícím potrat... Káže o povinnosti navštěvovat zajatce a nemocné a mýt jim nohy... V těchto válečných dobách bylo kázání jediným prostředkem pro vyučování lidu a hlavním tématem byla morálka. Navázal na mnohé z Augustina, Ambrože a v překladu z Origena. Zanechal 238 kázání v lidové latině v obvodě svého působení, ale vlastní kázání

⁸⁷ LIGUŠ, Ján. *Biblická hermeneutika. Propedeutický úvod*. Banská Bystrica: UMB PF, Katedra evanjelíkálnej teológie a misie, vydavateľ: Združenie evanjelíkálnych cirkví v SR vo vydavateľstve TRIAN, 2002. 182 s. ISBN 80-88945-63-1.Cit. s. 149-150.

⁸⁸ CABALLERO, Basilio. Op. cit. s. 11.

posílal jiným a v případě nouze nechával číst jáhny patristické homilie ve venkovských kostelích“.⁸⁹

Řehoře Velikého (590-604) lze považovat za zakladatele papežství. Je autorem spisu „Kniha o pastýřských pravidlech“ (**Liber regulae pastoralis**), která se skládá ze čtyř svazků. V první se zabývá pastorační službou, kterou vidí jako „umění všech umění“, ve druhé se zamýšlí nad mravními kvalitami kazatele, ve třetí otázkami výchovnými, ve čtvrté duchovním životem pastýře, který by měl denně rozjímat a zkoumat vlastní svědomí.

Velmi zajímavá je Řehořova myšlenka, týkající se vztahu k posluchačům kázání: **„kazatel by měl projevit lásku k posluchačům**, aby si je získal, ovšem nikoliv, aby je ovládl, nýbrž aby jim mohl pomoci. Lásky k druhým je pochopitelná dialekticky: „Já se také snažím všem vyjít vstříc“ (1 K 10,33), a slovem „Kdybych se stále chtěl zalíbit lidem, nebyl bych služebníkem Kristovým (Ga 1,10). Lásky k Bohu musí převýšit vše ostatní, ta ovšem nevylučuje, že kazatel má být tím, kdo si získává přízeň lidí.

Řehořova „Kniha o pastýřské správě“ (**Curae pastoralis liber**) zdůrazňuje myšlenku, že kněžská služba je vždy spojena i s činností kazatelskou.

Typickým znakem pro toto období je, že účelem kázání bylo připravit katechumeny na přijetí křtu. Tento úkol byl svěřen pouze biskupům. Kněží a jáhnové mohli kázat pouze zcela výjimečně. Pokud se tak dělo, kázání bylo čteno a jeho obsahem nebyly doktrinní otázky, nýbrž mravouka, povzbuzení a výzva (exhortatio) k zachovávání morálních předpisů.

3.9. Aspekty středověkého kázání

Jedním z charakteristických rysů ranného středověku bylo zavedení křtu malých dětí a postupné zřetelné uměnění, až praktický zánik katechumenátu. Společnost se stala oficiálně křesťanskou, zanikl křest dospělých. Dalším aspektem této doby byl fakt, že biskupové přestávali být pouze pastýři a začali se věnovat celé řadě jiných úkolů. Bylo proto potřeba zapojit do kazatelské služby kněze světské i řeholní. Aby kázání byla kvalitní, bylo nutné zařadit do výchovy kněží pravidla, jak kázat a o čem kázat. Za tímto účelem vznikají tzv. homiliáře (**liber homilarius**), či sermonáře. Obsahovaly promluvy církevních otců a komentovaly biblické texty. Největší jejich výskyt byl ve Francii a v severní Itálii. Jejich význam začal klesat po vzniku kněžského breviáře ve 12. století. (Teprve však v roce 1568 papež Pio V. bulou „Quod a Nobis“ schválil jednotnou verzi breviáře pro celou církev. Ta bývá také nazývána „Breviářem sv. Pia V.“

⁸⁹ KUBÍKOVÁ, Jiřina. Op. cit. 53.

Nejvýznamnějším českým homiliářem je tzv. „**Opatovický homiliář**“, (sign. III. F. 6), pocházející z poloviny 12. století který se jmenuje po bývalém benediktinském klášteře v Opatovicích a jež obsahuje sbírku 133 kázání, napsaných pro tři cykly čtení liturgického roku. Jsou to pochvalné řeči na sv. Václava a sv. Vojtěcha. V homiliáři se odráží ještě silné přežívání reality pohanské mentality (animistické uctívání přírody, návraty duší zemřelých). Je to naše nejstarší kniha, která se týká kázání, v níž můžeme najít patrně první překlad Otčenáše. V appendixu homiliáře se nacházejí spis o kněžích, instrukce pro zpovědníky, nejstarší dochovaný penitenciář.

Pozornost se soustřeďuje na mši svatou, ve které má kázání své pevné začlenění. Od 9. století se kázání povinně stává součástí nedělní mše svaté. Ale těžiště se stále více přesouvá do liturgie, na eucharistii, zpěvy, požehnání a modlitby. Obsahem středověkého kázání, které vychází především z Augustina a Řehoře Velkého, je Bible. Homilie není určena pouze pro lid, ale konají se kázání v latině určená pouze pro duchovní.

V části kléru nastává stále jakási kolektivní tíseň, že kdo není pokřtěný, přijde o svoji spásu. Děti bez křtu se nedostanou do nebe, jen do jakéhosi „limbu“. Sám Augustin o křtu říká: „přinuďte vejít“ (cogite introire). Misionáři žijí velké osobní napětí, že musí zachránit nesmrtelné duše. Na křest, očištění od dědičného hříchu se začíná stále více hledět velmi mechanicky. Karel Veliký používá v 9. století i vojenských prostředků, aby pohané přijmuli křesťanství. Liguš k tomu vývoji poznamenává: »Po celý středověk kázání evangelia jde ruku v ruce s mečem; christianizace probíhá násilím. Kazatelé mluví lidovým jazykem, používají i hrozeb o věčném trestu a zatracení nesmrtelné duše, a tak působí na lidi, aby přijímali víru. Velmi často se stávalo, že lidé přijali víru, ale jejich mravy a myšlení zůstávaly na úrovni pohanské. Kvalita víry do značné míry upadla, a tím také klesal mravní život církve obecné.«⁹⁰

S postupným rozvojem kázání se v biskupských a klášterních kostelích poprvé začíná objevovat kazatelna či pulpit. Bývá umístěn na takovém místě, aby bylo dobře na kazatele vidět. Jak podotýká Benedikta Hübnerová, „netýkalo se to malých farních kostelů, ve kterých faráři nebyli ještě ke kázání dobře připraveni, neznali dobře věrouku a omezovali se pouze na výjimečné promluvy, tematicky zaměřené na morálku. Do roku 800 kněžské kázání bylo zcela výjimečné, uchovalo se pouze několik poznámek, kde dotyčný kněz kázal a kolik se promluvy zúčastnilo osob. Po roce 850 kněžské kázání ad populum zcela mizí a zůstává jen v jazyku latinském určené klerikům. Lid se ocitá mimo dosah Božího slova“.⁹¹

⁹⁰ LIGUŠ, Ján. *Dějiny homiletiky. Osobní zápisky z univerzitních přednášek z Homiletiky*, LPAS07. Praha: HTF UK, 1992.

⁹¹ HÜBNEROVÁ, Benedikta. *Kazatelka kazatelů. Výpisky z přednášky*. Praha: Dominikánský klášter, 3.11.2012. NEPUBLIKOVÁNO.

Objevují se nové formy kázání. Jak uvádí Hübnerová: „Prohlubuje se především učené kázání. To se přizpůsobuje nové definici teologa, který je podle Petra ze Chartres povolán k lectio, disputatio a preadictio, což zároveň proměňuje strukturu kázání. To se stává složitějším a učenějším a obsahuje četná starozákonní témata a alegorické exegeze. Kázání také více dbá na posluchače, které se dělí na preláty, kleriky a mnichy. Kázání ale také překračuje rámec klášterů, začíná se šířit do farností, škol, a kolegiálních chrámů.

Fenoménem konce 12. století se stává **kázání potulné** reprezentované výjimečnými osobnostmi apoštolského života, např. Robertem z Arbisselu.⁹² Aktivními kazateli byly též bratři z nově založených z tzv. „žebrových řádů“, kteří křížem krážem putovali Evropou a hlásali evangelium.

Z hlediska metodologické můžeme rozlišit dva typy středověkých kázání: **1) nižší homilie**, která vykládá biblický text tak, že postupuje od jednoho verše k druhému a **2) vyšší homilie**, při které se stanoví na základě biblického textu nějaká ústřední myšlenka anebo se použije jediný výrok, na němž pak kazatel vysvětlí celý text.

Příznačnou pro tuto dobu je vznik nových heretických hnutí, jako byli např. albigenští (kataři) a valdenští. (Řecky **καθαρός** – čistý. Z německého „Ketzer“ vzniklo české označení „kacíř“.)

Valdenské hnutí bylo inspirované lyonským obchodníkem „Petrem“ Valdesem. Zda měl alespoň zpočátku souhlas od papeže ke kázání se zdá historicky sporné, ale v církevních kruzích on i jeho druzi netrpěli velké vážnosti. Valdenští polemizovali s albigenštími. Staly tou nejrozšířenější herezí tohoto období.

IV. Lateránský koncil roku 1215 v 10. kánonu „De praedicatoribus Instituendis“ vytyčuje základní směrnice, aby nedocházelo k hlásání bludných nauk a lidové kázání se nevymklo kontrole církve. Významným faktorem pro potlačení bludařů bylo kázání. Často však nestačilo a bylo nutné přejít k fyzickému násilí (mučení, vojenský zásah).

Roku 1209 dostává **František z Assisi**, vlastním jménem Giovanni Battista Bernardone, toliko ústní potvrzení papeže Inocence III. k založení „Řádu menších bratří“ (Ordo fratrum minorum) a rok poté patrně jáhenské svěcení s povolením veřejně konat exhortaci k pokání a později i jurisdikci kázat svým bratřím a všemu lidu.

Jaké bylo kázání v pojetí sv. Františka názorně přibližuje následující legenda. Jednou František potkal Ginepra, velmi prostého a hodného bratra, kterého měl ve veliké úctě a lásce. Vyzval ho, aby s ním šel kázat. Na to mu bratr odpověděl celý zoufalý, že k tomu, aby mluvil

⁹² HÜBNEROVÁ, Benedikta. *Op. cit. Výpisky z přednášky.*

k lidem nemá potřebné vzdělání a ani jiné důležité předpoklady. Ale když František jinak nedal, bratr Ginepro se s ním vydal na cestu městem. Procházeli ulicemi a v tichu se modlili za všechny, kteří pracovali v obchodech i zahradách. Usmívali se na děti, především na ty nejchudší. Zastavili se na kus řeči s osobami starými. Pomohli jedné ženě s těžkým vědrem vody. Když vícekrát prošli celé město, František řekl Gineprovi, že nyní se mohou vrátit do kláštera. Ginepro mu na to řekl: „A naše kázání?“. František mu na to s úsměvem odpověděl: „Vždyť jsme kázali... vždyť jsme přece kázali.“

Ve stejném duchu se rovněž traduje, že František řekl: „Kažte a bude-li to třeba, i třeba slovy!“

Jinou epizodou patřící mezi legendy je i Františkovo „kázání“ ptákům, kteří se slétli ze stromu kolem něho, otevírali křídla a zobáčky a dotýkali se jeho hábitu. Po kázání jim František požehnal a ptáčkové mu zazpívali a slétli se do čtyř stran podle stran kříže. To vše za přítomnosti jeho bratří, kteří na něho opodál čekali na cestě. Tato událost se měla stát mezi městy Cannai a Bevagna, ve které je místo, kde malá devocionální památka připomínající tento zázrak.⁹³ I když je velmi pravděpodobné, že se tato příhoda stala, Bonaventura chtěl možná vyjádřit Františkovu schopnost promlouvat k lidem chudým a vyloučeným ze společnosti. Na toto téma existuje freska vytvořená asi od Giotto z let 1295 – 1299, která je umístěná v Bazilice Superior v Assisi.

Dalším žebřavým řádem té doby byl „Řád kazatelů“ (**Ordo Praedicatorum**) založený knězem **Dominikem Guzmanem**⁹⁴, narozeným ve španělské Kalarhože (Caleruega). Posláním tohoto řádu, který byl roku 1216 schválen papežem Honoriem III., bylo šíření a obrana katolické víry. Nástrojem této činnosti byla intenzivní modlitba, studium, kázání. Sám Dominik, který vynikal mimořádným misionářským nadšením a oplýval kazatelským charismatem, dal tomuto řádu do vínku tento úkol. Do té doby bylo kazatelské poslání, jak jsme již vícekrát zdůraznili, až na výjimky určené výhradně biskupům. Dominik se opíral mimo jiné i o osobní vidění, jak mu sv. Petr mu předává poutnickou hůl a sv. Pavel knihu evangelíí se slovy: „Jdi a kaž! K tomu jsi byl vyvolen.“ Potom viděl, jak jeho spolubratři po dvou putují světem a hlásají Evangelium. Jsou uchovány četné dopisy, které Dominik napsal svým bratřím či sestřím. Představuje se v nich následujícím způsobem: „Dominik, kanovník z Osmy, **poslední z kazatelů**“ **anebo jinde „pokorný služebník kázání“** či **později**

⁹³ IT.CATHOPEDIA. *Predica di San Francesco agli uccelli*. [on line]. Dostupné na World Wide Web: <[http://it.cathopedia.org/wiki/Predica agli uccelli](http://it.cathopedia.org/wiki/Predica_agli_uccelli)> Viz San Bonaventura da Bagnoregio, *Leggenda Maior* (XII, 3): Viz cit. orig. »Andando il Beato Francesco verso Bevagna, predicò a molti uccelli; e quelli esultanti estendevano i colli, protendevano le ali, aprivano i becchi, gli toccavano la tunica, e tutto ciò vedevano i compagni in attesa di lui sulla via.« <[http://it.cathopedia.org/wiki/Predica agli uccelli](http://it.cathopedia.org/wiki/Predica_agli_uccelli)>

„**představený kazatelů**“.⁹⁵ To jasně ukazuje, jak svaté kazatelství bylo v jeho životě důležité. Dominik viděl velké ohrožení katolické víry následkem odpadu mnohých jejích členů od církve pod vlivem kázání heretiků a akutní nedostatek pravověrných hlasatelů Evangelia. Aby vytvořil patřičnou protiváhu, požádal papeže Inocence III. o povolení zformovat jakousi kazatelskou skupinu se stálým dovolením všude a všem kázat. Z té se nakonec zrodil základ na založení samostatného řeholního života podle pravidel sv. Augustina. Za heslo tohoto řádu bylo stanoveno: chválit, žehnat, kázat (laudare, benedicere, predicare). Když došlo ke schválení této řehole, **poprvé v dějinách se stala kazatelská a misionářská činnost základním posláním nějakého řádu**. Na onu dobu se jednalo o rozhodnutí zcela revoluční. To však znamenalo velmi dobře bratry kazatele na tuto činnost připravit, jak po stránce teologické tak i po té duchovné, proto byl kladen důraz na tzv. „**contemplare et contemplata aliis tradare**“. K tomu bychom mohli i volně připojit „studiare et studiatu aliis tradare“. V klášterních kostelích se většinou kázalo brzy ráno (mane) a po nešporách (collatio). Žádné originální Dominikovo kázání se nám nezachovalo, ani nevíme, jakou metodologie používal. Význam Dominikův i Františkův, kromě jejich osobního geniálního charismatu, lze vidět především v organizování kazatelské činnosti a její začlenění do hlavní činnosti mnichů. I když posléze i ostatní řády dostaly povolení kázat, dominikánům dodnes zůstalo kázání hlavním posláním a zvláštním charismatem. (Řády, které ani v dnešní době většinou nekáží, jsou většinou kontemplativního charakteru, jako např. poustevníci kamaldulští, kartuziáni, apod.)

Nová situace však přinesla praktické problémy: nastal spor mezi žebravými řády a diecézními knězi a mnichy, kteří běžně nekázali. Prakticky se to projevovalo i tím, že lidé raději chodili do kostelů s kázáním a ostatní chrámy zůstávaly prázdné. To se projevilo i ekonomicky. Situaci řeší bula „Super Cathedram“ papeže Bonifáce VIII, která dává zcela nová pravidla, týkající se kazatelské činnosti: řeholníci ze žebravých řádů mohou kázat ve svých chrámech bez jakéhokoliv omezení, v ostatních farnostech pouze s výslovným povolením faráře a na veřejných prostranstvích pouze mimo hodiny, které byly vyhrazeny místnímu duchovenstvu. Kazatelská aktivita mendikantů nemohla pozitivně nepůsobit i na formaci ostatních duchovních ať již diecézních či mnišských řádů.

⁹⁴ Více na toto téma viz: HINNEBUSCH, William, A. *Dějiny Řádu kazatelů*. Přel. Petr Beneš. 1. české vyd. Praha: Krystal, 2002. 141 s. Orig.: *The Dominicans. A short story*. ISBN 80-85929-54-6.

⁹⁵ GELABRET, Miguel. MILAGRO, José, María. *Santo Domingo de Guzmán. Visto por sus contemporáneos*. Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, MCMLXVI. 811 s. ISBN NENÍ UVEDENO. Cit. s. 809 – 811.

Mezi významné kazatele té doby patří: **Fulbert z Chartres** (960-1028) , **Odilo z Cluny** (962-1048), **Petr Damiani** (1007-1093), **Petr Abelard** (1079-1142), **Petr Lombardský** (1100 – 1160), **Ivo de Chartres** (1040 – 1115), **Albert Veliký** (1193/1206 – 1280).

Kázání mystického rázu můžeme najít u Německých dominikánů Mistra Eckharta von Hochmeina (1260-1327) a jeho žáka Johannes Taulera (1300-1361).

Mimořádně hodnotné promluvy pronesl cisterciácký opat **Bernard de Clairvaux** (1090/91 – 1153) , teolog, filozof, církevní učitel, myslitel, mariánský ctitel, usmiřovatel světských vládců. Byl nazván „medem tekoucí“ (doctor mellifluus), neboť při poslechu jeho kázání lidé prožívali sladké pocity. Také se traduje, že ženy zavíraly své syny i muže doma, aby neslyšeli Bernarda mluvit, protože všichni houfně opouštěli rodný dům a odcházeli do kláštera.

Hübnerová definuje osobnost kazatele 13-15. století: „Ideální kazatel je schopen kázat kdykoliv a komukoliv, má život naplněný putováním, dokáže dobře zaujmout davu, takže ke svým kázáním musí využívat veřejná prostranství či světské stavby. Je např. zachované svědectví o **Antonínovi z Paduánském** (1195-1231), který kázal v aréně v Limoges“.⁹⁶ Tento bývalý portugalský augustinián Bernardo de Bulhões, který vstoupil do řádu menších bratří sv. Františka, patří mezi nejvýznamnější katolické kazatele.⁹⁷ Velmi si přál obrácení muslimů na křesťanství. Přes Maroko se dostal na Sicílii, kde zažil obrovský kazatelský úspěch. Jeho řeč doprovázelo mnoho zázraků. Měl velké jazykové nadání a dokázal mluvit v rozličných italských dialektech. Na víru obrátil mnoho heretiků a velké množství chudých i bohatých. Již za jedenáct měsíců po své smrti byl papežem Řehořem IX. kanonizován. **Byl církví jmenován patronem kazatelů.** Zbylo po něm velké množství kázání v latině, které se tematicky týkají liturgického roku.

Velmistr dominikánského řádu, Francouz, **Humbert z Romans** (1190-1277) nám zanechal dílo „O kazatelské výchově (**De Eruditione Praedicatorum**), ze kterého jsme již citovali v předešlé podkapitole „Postavení homiletiky v teologických disciplínách“. Závěry jeho práce jsou totožné s cíli pozdější protestantské reformace, která postavila kázání do středu života církve. **Svátosti samy o sobě jako např. eucharistie a zpověď nemají účinnost, nejsou-li spojeny se zvěstí Slova. Jestliže Kristus věnoval převážnou část své činnosti kázání, i dnešní duchovní by se měl řídit jeho překladem. Předpokladem dobrého kázání je ovšem modlitba, meditace a horlivé studium Písma.**

⁹⁶ HÜBNEROVÁ, Benedikta. *Op. cit. Výpisky z přednášky.*

⁹⁷ ST. ANTHONY PADUA WRITINGS. *This page includes all known URLs about St. Anthony and his writings, currently active on the Internet.* [on line] [cit. dle 5. dubna 2013]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.franciscanarchive.org/antoniuss/>>

Bonaventura, vlastním jménem Joannes Fidenza (1221-1274), italský františkánský filozof, teolog, generál řádu, kardinálů byl velmi teologický plodný.

Napsal práce „Velmi užitečná Bible chudých všem kazatelům“ (**Biblia Pauperum Omnibus Praedicatoribus Perutilis**) a „O shromažďujícím umění“ (**De Arte Concionandi**), které jsou věnovány kazatelství. V nich je nastíněna určitá kazatelská metodologie: „třídění, dělení (**divisio**), vystříbení, rozlišování (**distinctio**) a konečně rozšíření (**dilatatio**). Toto dělení je typické pro scholastické období a sekáváme se s ním i u jiných kazatelů scholastické doby. Je to formální dělení kázání.⁹⁸

Kázání mystického rázu můžeme najít u německých dominikánů Mistra **Eckharta von Hochmeina** (1260-1327) a jeho žáka **Johannesa Taulera** (1300-1361). I když je obtížné popsat mystické stavy, oba dva vynikající kazatelé, kteří se opírali o vlastní hluboký duchovní život, dokázali s velkou jemností předat zkušenost svoji i druhých. Nezůstali pouze na povrchu při exegezi Písma, ale dokázali vidět najít hluboký smysl, který se skrýval i za příběhem.

Nejvíce zastoupenou mystiku má však ve svém díle **Kateřina Sienská** (1347-1380), vlastním jménem Caterina Benincasa, členka III. Řádu kazatelů, jmenována papežem Pavlem VI. učitelkou církve. Lze ji považovat za jednu z nejvýznamnějších mystiček a žen církevních dějin. Její památku se připomínají američtí katolíci i luteráni 29. dubna a anglikáni 9. dubna. Zanechala po sobě 381 dopisů a náboženských spisů. Jejich obsahem je mystická teologie. **Během svého života obdržela přímo od papeže dovození, aby mohla oficiálně kázat.** Obracela k jednotlivcům (od osob světských až k papeži), ke skupinám (např. kolegiu kardinálů), kázala pod širým nebem před velkým davem posluchačů. Kázala vždy v dialektu toskáňštiny, a tudíž vždy musela mít tlumočníka. Hübnerová cituje jejího sekretáře Štěpána Maconiho, který vydává o Kateřině obdivuhodné svědectví: „... jest mi známo, že ona svým nejúčinnějším povzbuzováním přivedla ke zpovědi, i v mé přítomnosti, mnoho tisíc lidí, mužů i žen, neboť zhola nikdo jí nemohl odolat; a pro tento veliký prospěch duší, který takto přinášela, papež Řehoř XI. Milostivě jí povolil, aby trvale mívala s sebou tři zpovědníky s velikou autoritou.“ Je podivuhodné, jak v mnohých otázkách byla Kateřina nadčasová a jakou duchovní hloubku dokázala vyjádřit, aniž měla důkladného teologického či všeobecného vzdělání. Sama se vyznává v listu ke svému poslednímu zpovědníkovi Raymundovi Kapuánskému: „...žádnému pravidlu v duchovním životě jsem se nenaučila od člověka, nýbrž pouze od svého Pána a mistra Ježíše Krista, který buď nějakým tajným

⁹⁸ LIGUŠ, Ján. *Dějiny homiletiky. Osobní výpisky z univerzitních přednášek z Homiletiky, LPAS07*. Praha: HTF UK, 1992. NEPUBLIKOVÁNO.

vnuknutím či zjeviv se mi, mluvil ke mně.“⁹⁹ Její duchovní zkušenost se odráží v nadiktované Knize, která byla nazvána „**Dialog s Boží prozřetelností**.“ Ve svém kázání často používala obrazy a Boha skrze Ježíše šíleného láskou dokázala vidět i v těch nejjednodušších věcech kolem sebe. Duchovně byla stále ponořena v Boha a spojena s jeho láskou. Současně měla velkou autoritativní a organizační schopnost, a proto někteří o ní mluví jako o generálovi, dobyvateli či tyranovi. Přesto je schopná vyjádřit hlubokou něžnost a empatii. Hübnerová vidí její charisma a kouzlo osobnosti ve dvou aspektech: v duchovním mateřství a v neotřesitelném vědomí vlastní síly, která je neodolatelná, protože vychází z Boha.

Homiletickými aspekty Kateřiny Sienské se podrobně zabývá Maria Francesca Carnea (**Predicazione Domenicana al femminile: Caterina da Siena. Dinamicità e analogie tra il suo tempo e il nostro**)¹⁰⁰ a Benedicta Hübnerová (**Kazatelka kazatelů**).¹⁰¹

Nicolas de Clamanges (1367-1437) obohatal homiletiku o „Knihu o teologickém studiu“ (**Liber De Studio Theologico**), ve které se zabývá kazatelskou činností duchovní se zvláštním důrazem na Písmo svaté, které s pomocí ducha svatého má promlouvat ústy kazatele a vzbudit úsilí o dosažení ctností u jeho posluchačů.

Johann Reuchlin (1455 – 1522), německý humanista, právník, znalec řečtiny a hebrejštiny, pronásledovaný inkvizicí, blízký protestantskému vidění a šířil liberální náboženské názory; katolickou církev však neopustil. Byl strýcem Philippa Melanchtona, syna jeho sestry. Je autorem úchvatného mysticko-kabalistického díla „O podivuhodném Božím slově“ (**De Verbo Mirifico**) a „Knihy nashromážděných věcí o kazatelském umění“ (**Liber Congestorum De Arte Praedicandi**), ve které nastoluje nové metodologické teze pro reformu kazatelství. Je velmi ovlivněn klasickou řecko-římskou rétorikou a zabývá se formálními aspekty kazatelství i stránkou samotného uspořádání zvěstování. Pozornost věnuje vynalézavosti, paměti a přednesu promluvy (**inventio, memoria, pronuntiatio**). Aby slovo kazatele přesvědčilo, musí zaujmout obsahem i přednesem. Reuchlin metodologicky kázání dělí na: čtení textu, rozdělení textu, účinek textu: útěcha a povzbuzení posluchačů, argumentace a závěr (**lectio, divisio, confirmatio, confutatio et conclusio**).

3.10. Shrnutí

⁹⁹ HÜBNEROVÁ, Benedikta. *Op. cit. Výpisky z přednášky*.

¹⁰⁰ CARNEA, Maria, Francesca. *Predicazione domenicana al femminile. S. Caterina da Siena: dinamicità e analogie tra il suo tempo e il nostro*. [on line]. [Přednáška Centro Mater Divinae Graziae, Brescia, 28-29-30. září 2012]. Dostupné na World Wide Web: < <http://comunicativaviva.blogspot.it/p/chi-sono.html> >

¹⁰¹ HÜBNEROVÁ, Benedikta. *Op. cit. Výpisky z přednášky*.

Ve středověku dochází k mohutnému rozvoji kazatelství. Vznikají samostatná tematická kázání pro dospělé, děti, chudé i bohaté, muže, ženy, manžele, námořníky, obchodníky a kněze diecézní a řeholní. Kázání jsou neobyčejně živé a posluchačům je dovoleno vznést i otázky či námitky, v tomto smyslu dochází ke vzniku jakési skutečné homiletické komunikaci. Vyskytuje se, do té doby neznámé používání anekdot či bajek a četná je prezentace praktických příkladů ze života. Z hlediska metodologické můžeme rozlišit dva typy středověkých kázání: 1) nižší homilie, která vykládá biblický text tak, že postupuje od jednoho verše k druhému a 2) vyšší homilie, při které se stanoví na základě biblického textu nějaká ústřední myšlenka anebo se použije jediný výrok, na němž pak kazatel vysvětlí celý text. Délka kázání je přímo úměrná významnosti svátků; posluchači netrpí nedostatkem volného času pro náboženský kult. Kázání je stavěné na autoritě Písma i filozofických, rozumových důvodech, je často velmi ohnivě a posluchači reagují hlasitými poznámkami a výkřiky. Velká část kázání této doby je věnována na obracení kacířů. Jejich zaměření je apologetické ráz a misijní. Koncem středověku, nemají neordinovaní muži či ženy oprávnění ke kazatelské činnosti až na naprosté výjimky udělené papežem, jako měla např. Kateřina Sienská. Do popředí se dostává význam duchovního života a studia pro kvalitu kázání, které tematicky a stylově se velmi rozšiřuje. Začínají se ukazovat i určité nové obsahové i metodologické prvky, které povedou k další evoluci kázání, k jeho reformě i k jeho novému pojetí v rámci protestantské konfese.

3.11. Kázání u předchůdců české reformace

Doba panování Karla IV. patří bezesporu k nejslavnějším kapitolám českých dějin i k ukázce vzájemného propojení trůnu a oltáře, ale s tím jak se postupně upevňovala moc katolické církve a rostl její majetek, nastával postupný úpadek mravnosti. Začínal se postupně zvětšovat rozdíl mezi křesťanským ideálem a denní realitou života kléru. V klášteřích se vedl pohodlný a zahálčivý život, do kněžského stavu se vstupovalo vesměs z důvodů finančního zabezpečení. Docházelo k mravnímu úpadku církve. Začínaly se objevovat hlasy, jež volaly po její nápravě a reformě.

Jeden z prvních horlivých kazatelů, který se snažil o změnu mravní krize byl **Konrad Waldhauser** (1326-1369). Původem byl z Rakouska, kde prošel augustiniánskou mysticko-asketickou duchovní formací a vynikal statečností a hlubokým duchovním životem. Kázal německy a česky. Působil v pražském chrámě sv. Havla a u Matky Boží před Týnem a jeho

kázání byla hojně navštěvována. Aktivně vystupoval proti svatokupectví (simonii) a rozmařilému a nemorálnímu životu kněží. Dostal se do velkých osobních sporů, vesměs finančních, jak s dominikány, tak i s karmelitány. Kontroverse s výše uvedenými stranami se odrazila i v jeho tvorbě (Apologia, Libellus responsionis).

V některých jeho kázáních nacházíme zjevně eschatologické prvky (**Postila studentů svaté Univerzity pražské**), patrně jako reakce na celkový mravní úpadek, který interpretoval jako „konec časů“. Dokonce vybízel své posluchače k modlitbám, aby přišlo Boží království a s ním i celková obnova všeho tvorstva. Příčiny krize viděl ve skutečnosti, že křesťanství se stalo státním náboženstvím. Těžce nesl rozdělení křesťanů a jako vzor kladl chudého Krista. Podobenství o uzdravení hluchoněmého aplikuje na současníky, kteří jsou zcela hluchí k Božímu slovu. Modlí se za jejich vyléčení z duchovní hluchoty: „Tehdať, ať milý Syn Boží dotkne se uší každého hříšného, dá jemu dar Ducha svatého, otevře jej ku poslouchání přikázání svého“.¹⁰²

Jan Milíč z Kroměříže (1320/1325 – 1347) je právem zván „otcem české reformace“. Podobně jako Waldhauser, který na něho silně zapůsobil je šokován úpadkem mravů v církvi. Žil velmi přísným asketickým životem v kontaktu s chudými. Intenzivně kázal v Praze na Starém Městě u sv. Mikuláše a u sv. Jiljí. Protože zpočátku mluvil v kostele svým rodným hanáckým nářečím a stal se terčem posměchu. Později kázal i německy. I on zastával eschatologické vize a hlásal příchod Antikrista, který viděl jednou v papeži, jindy v císaři Karlu IV. Dostal se do sporu, který s ním musel v Římě řešit sám papež. Z jeho knih homiletických knih můžeme jmenovat: **Sermo de die novissimo, Modlitby po kázání, Kázání**. Nic z tohoto díla se však nezachovalo. Podařilo se však vydat tři Milíčovy synodální kázání v latině: *Iohannis Milicii de Cremsir. Tres sermones synodales. Pragae: Academia, 1974. 152 s. (ed. Vilém Herold a Milan Mráz)*. Milíč kázal prostitutkám a mnohé z nich přivedl na správnou cestu. Aktivně pomáhal chudým, zejména studentům. V roce 1372 založil v dnešní Bartolomějské ulici na místě bývalého nevěstince **kazatelskou školu „Nový Jeruzalém“**. Kázal prostitutkám a mnohé přivedl na správnou cestu, aktivně pomáhal chudým. Byl přesvědčen, že pro reformu církve je nezbytné, aby kazatel sám denně žil obsah toho, co káže. Z Milíčových kázání je cítit velká opravdovost a úsilí pozvednout morální úroveň lidu i duchovních.

Matěj z Janova (1350- 1393) byl Milíčův posluchač, zpovídal a kázal u sv. Víta, kde byl kanovníkem, v promluvách, které důsledně vycházely z Písma, hlásal návrat k původní církvi,

¹⁰² LIGUŠ, Ján. *Dějiny homiletiky. Osobní výpisky z univerzitních přednášek z Homiletiky, LPAS07*. Praha: HTF UK, 1992.

brojil proti kultu a uctívání ostatků svatých, jejich obrazy a sochy navrhoval ničit a pálit, vyzýval lid k častému přijímání eucharistie, vyslovoval se k sociálním otázkám a kritizoval nadměrné bohatství a zkaženost církve. Ohlas na jeho kázání byl značný. Zanechal po sobě dílo Pravidla Starého a Nového zákona („**Regulae Veteris et Novi Testamenti**“).

3.12. České reformační kázání

Hledaly se cesty, jak dostat společnost z mravní krize. Tváří tvář s obchodováním s odpustky a neochotou řešit nemravný život kléru, se jen stěží dalo opřít o církevní představené, kteří sami byli zkorumpováni. Jedinou možnou autoritou tedy byl Ježíš Kristus výlučně skrze Písmo svaté, jemuž má být podřízena i církevní tradice. Důležitým a základním nástrojem boje za změnu poměrů v tehdejší církvi bylo kázání.

Mistr Jan Hus (1371 – 1415) v projevu po své rektorské volbě dne 20. října 1409 na text Mt 22,14, mj. řekl: „...*Nezadržujme slovo, když ho je zapotřebí pro spásu, nezakrývejme je v jeho lesku; slovu pravdy nijak neodmlouvejme, slovem míru a spravedlnosti se vždy řídme, aby mír a spravedlnost byly s námi*“.¹⁰³ Nešlo asi vyjádřit lepším způsobem vzájemný vztah mezi pravdou a mluveným slovem, potřebného pro spásu, mír a spravedlnost v lidské společnosti. Jan Hus měl slova, ze kterých se skládají věty, které pak se stávají promluvou, kázáním, ve velké úctě. Patří mezi **nejgeniálnější české kazatele** a jeho homiletika by si právem zaslouhovala, aby se o ní napsala samostatná práce. Je proto velmi obtížné, se tímto tématem zabývat pouze stručně.

Hus začal kázat v Praze na Starém Městě v kostelích Sv. Michala a občas u sv. Mikuláše. V letech 1402 – 1412 byl kazatelem v Betlémské kapli, do které se vešly až na tři tisíce posluchačů. Hus kázal mnohokrát za den. Přicházeli posluchači nejrůznějších profesí, hlavně však studenti a ženy. Během jeho interdiktu, když musel opustit Prahu, putovali za Husem jeho příznivci i lid venkovský až na Kozí Hrádek a na Krakovec na Rakovnicko.

Liguš charakterizuje teologické myšlení Husových kázání jako: „myšlení na hranici“ či „myšlení mezi dobami“.¹⁰⁴ Hus vyšel z klasických homiletických schémat, cituje Augustina, Origena, Ambrože, Řehoře, Jeronýma, Zlatoústého. **Stojí důsledně na Písmu**, cituje např. i apokryfní knihy a současně se objevují exegeticko-teologické prvky, které budou uskutečněny

¹⁰³ LÁŠEK, Jan, Blahoslav. *Některé specifické úkoly husovského bádání*. In: Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního symposia, konaného 22.-26. září 1993 v Bayreuthu, SRN. K vydání připravil Jan Blahoslav Lášek. Praha: Česká křesťanská akademie ve spolupráci s HTF UK, 1995. 330. ISBN 80-85795-17-5. Cit. s. 310.

¹⁰⁴ LIGUŠ, Ján. *Husovo pojetí Písma podle jeho kázání*. In: Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního symposia, konaného 22.-26. září 1993 v Bayreuthu, SRN. K vydání

ve světové reformaci a u nás důkladněji rozpracovány v Jednotě bratrské. Např. fakt, že v kázání Slova je činný sám Bůh. Světová reformace dala tomuto objevu apologetický a exkluzivní charakter, jak to potvrzovala základní Lutherova pozice že, Boží jednání lze uchopit pouze skrze Boží slovo (Deus non apprehendi posse nisi per verbum) a tím spojila jednou provždy jak jedinečné Boží spásné jednání v Kristu, tak jeho aktualizaci s výkladem Písma svatého.¹⁰⁵ Hus také nazývá kázané slovo „pokrmem“ a křesťanská víra nemůže existovat bez kázaného slova Božího a bez společenství, které se schází ve jménu Ježíše Krista.

Hus kázal na perikopy podle liturgického kalendáře, na texty Pastorálních epištol, metodologicky aplikoval nižší i vyšší homilii, používal četné alegorické výklady (sensus literalis, sensus spiritualis), pokoušel se i o výklad Písma Písmem. Jeho kázání je plná synonymních výrazů, hyperbol, metafor, gradací; **často se uchyluje k dialogické formě**, kdy předkládá nějakou otázku, na kterou záhy odpovídá. Do promluvy začleňuje pořekadla, básně a písně. Výklad textů je moralizující. Často používá alegorie. Kubíková k tomu poznamenává: »Např. v kázání na 13. neděli po sv. Trojici z roku 1413 o milosrdném Samaritánovi přikládá jednotlivým pojmům tento význam: Člověk jeden = Adam se svým hříšným pokolením; sestoupil = všechno Adamovo pokolení jde cestou hříchu; od Jeruzaléma = od vidění pokoje; do Jericha = do neustavičnosti ve světě; upadl mezi lotry = lidé vyhnáni z ráje od andělů upadli mezi lotry ďábly; Samaritán = Kristus; chlév = sbor lidí svatých; vyňav dva peníze = Starý a Nový zákon; když se vrátím = v soudný den.«¹⁰⁶ (Podobnou alegorii jsme popisovali u sv. Augustina). Lze si tedy představit, jak vysoká byla pozornost jeho posluchačů, a to přesto, že kázání bývala i značně dlouhá. Jejich vliv byl ale velmi účinný. Byl to mistr mluveného slova, který se navíc vyslovoval k sociálním, denním i církevním problémům. Úžasným způsobem dovedl Písmo aktualizovat (applicatio est anima contionis). Neobyčejný důraz dával Hus na mravnost a ctnosti. V jeho kazatelské činnosti lze rozlišit celkem asi tři období od počáteční mírné kritiky, kterou postupně zesiloval, až došel k velmi tvrdé a nekompromisní kritice sociálních i náboženských poměrů a světské i církevní autority. Byl velmi ovlivněn učením Johna Wicliffa. Názory tohoto reformátora, které se objevují v jeho spise Protest (**Protestatio**) lze formulovat následovně: církev musí být chudá a nesmí shromažďovat majetek, jejím základním kritériem je Písmo, papež je antikrist. Hus např. tvrdil i veřejně obhajoval tezi, že duchovní v těžkém hříchu nemůže právoplatně udílet

připravil Jan Blahoslav Lášek. Praha: Česká křesťanská akademie ve spolupráci s HTF UK, 1995. 330. ISBN 80-85795-17-5. Cit. s. 179.

¹⁰⁵ LIGUŠ, Ján. Op. cit. 181.

¹⁰⁶ KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Kázání ve starověku a středověku*. Praha: Evangelická církev metodistická, 2002. 120 s. ISBN 80-85013-55-X. Op. cit. s. 21.

svátosti. Nejradiálněji se vyjadřuje k církevnímu mnohoobročnictví, ostře kritizuje mnichy a zcela odmítá kupčení s odpustkami. Liguš k této otázce poznamenává: „Odpustky relativizují výlučnost a jedinečnost Kristova díla spásy a nahrazují pokání. A to je hlavní důvod, proč je Hus odmítá. – Ruku v ruce s odpustky Hus kritizuje církevní tradici také proto, že nebere na zřetel „vocatio interna“ kněžského povolání kvůli materiálním statkům.“¹⁰⁷ Celá problematika se nakonec soustředí hlavně na disciplinární otázku poslušnosti církevní vrchnosti: v ní na rozdíl od těch, kteří dali přednost pokorné, až slepé poslušnosti, Hus razí zcela jendoznačnou tezi, že více se sluší poslouchat Boha než člověka. Žádá rovněž svobodné šíření myšlenek, i když nejsou ve shodě s učením církevního magisteria. Protože u něho nebylo rozporu mezi tím co myslel a činil, hlásil své reformní názory zcela otevřeně a odvážně. Svým působením o jedno století předběhl Luthera, Kalvína a Zwingliho.

Základním jeho dílem je spis O církvi (**De Ecclesia**). Soubor jeho kázání se objevuje v **Postile**, kterou ovšem napsal na Kozím hrádku až po jeho nuceném odchodu z Prahy a ve které jsou promluvy podle liturgického kalendáře a svátků. Je to nejzralejší Husův spis, obsahující 50 kázání.¹⁰⁸ Kromě toho se zachovalo **14 sbírek** řečí promočních a akademických.

Další důležitým rysem Husových promluv byla naprostá konkrétnost a jeho zakotvenost v denní realitě. Je velmi dobrým pozorovatelem a psychologem. Kázání má být konkrétním návodem, jak se chovat v praktickém životě. Tak např. když mluví k ženám, hodnotí jejich oblečení, líčidla, přepych, svádění, atd. Za příklad pak předkládá postavy biblických žen a vybízí k jejich následování.

Husovo kázání nebylo pouze moralizující, nýbrž spásonosné. **Hus zve všechny kněze, aby věnovali kázání mimořádnou pozornost.** Kubíková k tomu poznamenává: »...znovu opakuje výzvu Kristovu: „Kažte evangelium všemu stvoření!“ „Hle toť úkol a povinnost kněží, kterou jim Bůh odkázal v poslední vůli, aby kázali“ (21.5.1411)... Teprve on to je, který prohlašuje, že **milost Boží se zprostředkuje kázáním.** Hus vysvobodil slovo Boží z poníženého postavení a učinil z něj prostředek spásy (Josef Smolík). To byl průlom do středověkého sakramentalismu.«¹⁰⁹ Tento trend se objevil výrazně i po upálení Jana Husa. „Svobodné hlásání Božího slova po celém Království českém“ je součástí 4 pražských artikulů.

¹⁰⁷ LIGUŠ, Ján. Op. cit. 187.

¹⁰⁸ HUS, Jan. Postilla..[on line] [Praha: Sbor Církve bratrské, Vinohrady, 8.4.2013] Dostupné na World Wide Web: <http://www.cb.cz/praha2/husova_kazani.htm>

¹⁰⁹ KUBÍKOVÁ, Jiřina. Op. cit. 23.

Hus přiznává, že v jeho počátečním rozhodnutí pro kněžství hrálo významnou roli dobré ekonomické zajištění tehdejšího kléru, což pravděpodobně ovlivnilo i neuvěřitelné množství tehdejších duchovenských povolání. Kněz Jan však postupným vývojem a studiem Písma se vypracoval na vysokou intelektuální morální a duchovní úroveň, plně zapáleným pro Krista a pravdu jeho Evangelia. Kubíková cituje jeho zprávu pro arcibiskupa Zbyňka roku 1404, ve které se plně odráží tehdejší situace: »Příkaz ten nutká mne nyní pověděti, jak teď krvesmilní a rozmanitě hřešící duchovní vykračují svobodně, bez trestu a bez pokání, jako nezkracení býci a plemení hřebci se zpupnou šíjí, avšak kněží pokorní, kteří vytrhávají trní hříchu, s láskou plní povinnosti Vaší správy, nenásledují lakomství, nýbrž zadarmo pro Boha konají práci a káží evangelium, teď jako kacíři jsou žalářováni a pro kázání evangelia trpí vyhnanství. Ó jaká to zbožnost, otče, překážeti kázání evangelia«. ¹¹⁰ Hus na téma kázání napsal: „**O kazatelství**“ (21.5.1411)“, „**Vlastnosti kazatelů**“ (14.4.1411) a „**Stálost kázání**“ (1.6.1411). Vyzdvihuje význam Ducha svatého na obdržení plnosti darů pro kazatele. Samozřejmostí je pro Husa vysoký morální profil kazatele, protože nemůže někdo druhé vést ke ctnostnému životu, když sám žije hříšně. Jeho vlastní morální kvality vedly k tomu, že vyžadoval etický profil od každého kazatele.

Jak uvádí Liguš: „První církev, která byla důsledně vybudována na principu české reformace je „**Jednota bratrská**“, založená roku 1458. Vycházela z nezbytnosti zvěstování čistého Božího slova, které se stalo zápasem o krásné společenství bratří a sester. „**Akty Jednoty Bratrské**“ zdůrazňují kromě nezbytnosti kázání Božího Slova i vnitřní přesvědčení, tj. pouze slovo promluvené z vnitřního přesvědčení může přivést člověka k víře v Ježíše Krista.“ ¹¹¹

Významnou osobností Jednoty bratrské se stal její kazatel a biskup Jan Augusta (1500 – 1572), autor celé řady náboženských děl i duchovních písní. Je autorem první soustavné homiletiky „**Umění práce díla Páně služebního**“, která vyšla roku 1560. Dílo zdůrazňuje soteriologický charakter homilie, služební poslání kazatele a jeho osobní příklad následování. Slovo má být potvrzováno příkladností života, aby „slovo tvé bylo Kristovým slovem“ a „ústa tvá byla Božími ústy“. Základem kázání je vždy Písmo, které má promlouvat k posluchačům v jejich konkrétní životní situaci. ¹¹²

Další osobností, která obohatila homiletiku je **Jan Blahoslav** (1523 – 1571), biskup Jednoty bratrské, teolog, historik, humanistický spisovatel. V díle „**Naučení mládencům**

¹¹⁰ KUBÍKOVÁ, Jiřina. Op. cit. 23-24.

¹¹¹ LIGUŠ, Ján. *Dějiny homiletiky. Osobní výpisky z univerzitních přednášek z homiletiky, LPAS07*. Praha: HTF UK, 1992. NEPUBLIKOVÁNO.

¹¹² LIGUŠ, Ján. Op. cit. *Osobní výpisky z univerzitních přednášek z homiletiky*.

k službě Krista a Církve jeho oddávajícím v jednotě bratrské“ poskytuje celou řadu důležitých rad: Kristův služebník neslouží jen lidem, ale především Kristu a skrze něho teprve lidem, nekáže sám sebe, neváže lidi na sebe, nesnaží se lidem za každou cenu líbit a je populisticky uspokojovat, ale středem všeho je Kristus a skrze něho spása lidí.

Druhé homiletické dílo „**Vady kazatelův**“ jsou užitečné nejen začínajícím kazatelům. Podtrhuje význam solidní přípravy a vzdělání a užitečnost konstruktivní kritiky, která má svůj velký význam a důležitost, ale musí být vše konáno v lásce.

Blahoslavův přínos spočívá v tom, že jako jeden z prvních teologů analyzuje kazatelův výkon: 1. Chyby věcné a v osnově, 2. Chyby v jazyku, 3. Chyby v gestikulaci.

Blahoslavovo dílo znamenalo další krůček ve vytváření systematické homiletické teorie.

3.13. Kázání ve světle světová reformace

Česká reformace přinesla velký teologický posun. Zatímco do té doby velmi často se věřilo, že jedna z nejdůležitějších křesťanských ctností je poslušnost církevní vrchnosti, která tvrdila, že skrze ni se projevuje vůle Boží, (Bůh mluví skrze autoritu), nyní bylo zřejmé, že je-li tato autorita v rozporu s Biblií, pak je ctnostné neuposlechnout, neboť je třeba „**Více poslouchat Boha než lidi**“ (Sk 5,29). V praxi tomu nahrály různé mravní nešvary v církvi, hláсанé odpušky, které se děly za přihlížení nejvyšší církevní vrchnosti. Docházelo k prvním rozporům mezi Biblií a náboženskou praxí v Církvi. Nebylo tedy tak nepochopitelné, že Wyclif nazval papeže antikristem. Věřoučně tato skutečnost znamenala obrovský průlom v církevní disciplíně, ve které do té doby vládly zcela vazalské vztahy, zejména mezi mníštvem, i když z hlediska řízení a organizace církve to znamenalo silné oslabení autority. Za tuto pravdu obětoval Jan Hus život a nebylo tedy možné se vrátit zpět. Bylo zcela logické, že v této době zmatků a nejistoty, Písmo bylo jediným pevným bodem, o který se bylo možné opřít (Bůh k nám mluví skrze Biblii).

Do tohoto nového společensko-náboženského rámce vstupuje **Martin Luther** (1483–1546) německý teolog, reformátor a zanícený praktický kazatel. Chceme-li dobře poznat Lutherův osobní vývoj, celé jeho teologické myšlení, pak nejlepším způsobem je analýza jeho kázání. V nich se nám zjevuje Kristus ve své plné autentičnosti. Od začátku až do konce života měl poslech slova Božího, tedy kázání pro Luthera zásadní význam. Již jako mladý augustiniánský profesor ve svých přednáškách o žalmech Luther říká „Věříme ve věci, které se nevidí, ale nikoliv v ty věci, které nemůžeme slyšet (Dictata super Psalterium), výrok, který byl v latinském znění zařazen jako motto v záhlaví této disertační práce. Avšak i téměř na

konci svého života Luther v roce 1545 prohlašuje: „Království Boží je Královstvím poslechu (ein hör Reich), není Královstvím vidění (nicht ein sehe Reich). Protože oči nám nedovolují najít Krista a poznat ho, jsou to uši, které mají tento úkol“. V kázání o uzdravení hluchoněmého (Mr 7,31-37), Luther říká: „Království Kristovo je založeno na slově, které nemůže být přijímáno bez těchto dvou částí těla: uší a jazyka a Kristus kraluje pouze prostřednictvím Slova a víry, která se rodí v srdci člověka“.¹¹³

Nebylo výjimečné, aby Luther kázal čtyřikrát za neděli, přičemž jedna promluva trvala hodinu. Tematicky se zaměřoval např. na listy sv. Pavla a evangelia. Každé tři měsíce konal série osmi kázání, které byly zaměřeny na katechismus.

Luther zdůrazňoval, že „jakékoliv shromažďování se věřících má své zdůvodnění, pouze je-li spojeno s kázáním Božího slova,“ které povýšil nad svátosti i mši. „Bez Slova není důvod, aby se církve shromažďovala. Kázat se má Písmo svaté, nic jiného, a tam, kde se káže, je Kristus přítomný svými dary. **Christus praedicatus est Christus presens**. Kázané slovo je „vehiculum et pedes, per que in nos et super nos veritas venit“ (WA IV, s. 299).¹¹⁴ Kázání přináší člověku všechnu Boží útěchu, kterou zjevil v Pánu Ježíši, z kázání se dovídá člověk o své hříšnosti, ale i o odpuštění hříchů a láskyplném přijetí. Krista nachází Luther ve Starém i Novém zákoně, je tedy obsahem celého Písma: „Universa Scriptura de solo Christo est ubique“, z toho plyne zásada, že je potřeba vykládat Písmo Písmem. Luther věnoval velkou pozornost původnímu znění textů.

V „rozhovorech u stolu“ se Luther zaměřuje i na otázky, které jsou spojeny s řečnickým projevem kazatele, **od kterého požaduje perfektnost projevu a žádný „tanec slov“**: »Otec je Gramatika, protože obdarovává svým slovem a je věčným zřídlem, ze kterého vychází vše dobré, čisté, krystalické vyjadřování, které bychom měli mít. Syn je Dialektika, protože nás učí pořádku, jak seřadit různé části, vede nás k závěru a konečnému souhrnu. Duch svatý je ale Řečnictví toho, který mluví, protože On přenáší Slovo a sděluje je hlubokým způsobem (fein fürträgt), vdechuje a pohání (bläset und treibet), dělá slovo živé a plné síly (lebendig und kräftig), nasměruje nás správným cílem, aby ho srdce mohla přijmout (dass es nachdruckt und die Herzen einnimmt).«¹¹⁵

Jan Urban říká: „Cílem kázání je podle Luthera zvyšování Boží cti a zlepšování lidí. Odmítal legendy v kázání. Nazýval je „Lügenden“, tj. vylhaností. Snažil se o srozumitelnost,

¹¹³ LUTERO, Martin. *Prediche sulla Chiesa e lo Spirito Santo. Introduzione e note a cura di Giuliana Gandolfo*. Torino: Claudiana, 1984. 148 s. ISBN 88-7016-012-2. Cit. s. 8-9. V publikaci jsou analyzovány všechny Lutherovy kázání, které se nám zachovaly.

¹¹⁴ LIGUŠ, Ján. Op. cit. *Osobní výpisky z univerzitních přednášek z homiletiky*.

¹¹⁵ LUTERO, Martin. Op. cit. s. 22.

i když v některých otázkách byl až křečovitě jednostranný (zaujatý proti novokřtěncům a proti sociálně pokrokovým směrům).¹¹⁶

I když Luther velmi zdůrazňoval Písmo, přesto se domníval, že ne všechny kanonické knihy proklamují Krista, neboť např. zdůrazňují Zákon. To vztahoval na Jakubův list, o kterém se vyjádřil, že není inspirován duchem (slaměná epištola). To se později protestantismu vymstilo.

Luther sám nezanechal žádné instrukce, jak kázat. Jeho styl byl velmi osobitý a nenapodobitelný. Vycházel striktně z Písma svatého a s daleko větší svobodou aplikoval středověký tematický model, který později – stejně jako vzor scholastický, typický pro středověkou tradici „ars praedicandi“ – úplně opustil. Při exegeze biblického textu vycházel z humanistické filologie a v jeho promluvách se odráží Quintilián a elementy humanismu s klasickou rétorikou.¹¹⁷

Huldrych Zwingli (1484 – 1531), byl švýcarský katolický teolog a reformátor. Důsledně z kostelů odstranil všechny sochy a výzdobu. Vycházel z učení o predestinaci a ze svobodného výkladu Bible. Pro názorové rozdíly s Lutherem ohledně teologie Večeře Páně nedošlo ke spojení s luterskou církví. Celé jeho teologické učení i církevní praxe bylo daleko radikálnější, než tomu bylo v německém luteránství. Zwingli kázal bez textu a jeho kázání bylo silně politického a sociálního rázu (kritizoval šlechtu a hierarchii, obhajoval sedláky, vyzýval k nápravě poměrů). Kázání v původním znění se nedochovala, i když se počítá, že jich v curyšském Grossmünsteru pronesl asi 1000. Existují avšak poznámky, které zaznamenali jeho posluchači, ze kterých se podařilo několik kázání rekonstruovat. V jeho kazatelské činnosti je vidět určitý vývoj od počátečního tzv. rozkouskovanému biblickému kázání na perikopy až po tzv. kázání na pokračování, typickému pro švýcarskou reformaci.

V publikaci „Pastýř“ se Zwingli zabývá rolí kazatele. Kubíková charakterizuje toto dílo takto: „Kazatel má napomínat a probouzet, je zodpovědný i za věci veřejné a je vázán pouze na Boží slovo. Kazatel má do strážné služby nasadit všechny síly, odpoutat se od rodiny, má být schopen sebezapření a má nést kříž, má mít víru bez pochybování a jeho život má být v souladu s jeho kázáním“.¹¹⁸

Jan Kalvín (1509 – 1564) byl švýcarský teolog francouzského původu, který se po seznámení s naukou Martina Luthera stal roku 1535 protestantem. Vypracoval samostatný

¹¹⁶ URBAN, Jan. *Stručné dějiny kázání. Pro vnitřní potřebu církve*. Brno: Církev bratrská, 1970, 10 s. Cit. s. 7.

¹¹⁷ BURNETT, Amy, Nelson. *How to Preach a Protestant Sermon” A comparison of Lutheran and Reformed Homiletics*. In *Theologische Zeitschrift*, Jahrgang 63, Heft 2. Basel: Faculty of Theology of the University of Basel, 2007. 109-119 s. Cit. s.110.

Ženevský katechismus a pro město vypracoval jakousi teokratickou ústavu. Byl menšinovým evangelíkem a prožil mnoho pronásledování. Vyznačoval se velkými morálními požadavky (poctivá práce, šetrnost, jednoduchost, omezení hýřivých zábav, bojoval proti neřestem, potíral čaroděje. Prosazoval doslovné dodržování Bible. Kalvín se nikdy nevyjadřoval jako Luther, že by nějakou knihu chtěl z Písma odstranit. V kázáních, jenž byla přísně biblická, postupoval přísně podle biblického textu, který postavil do středu bohoslužebného života: svátosti zpřítomňují Krista duchovně jen tehdy, pokud jsou spojeny s Božím slovem. Bůh mluví spásně k člověku, jen skrze výklad Písma (Starý i Nový zákon). Biblickou exegezi opíral o práci s originálem, alegorii užíval zcela zřídka. Jeho kázání byla proto dosti suchá a i když kázal jenom tři čtvrtě hodiny, byla málo navštěvovaná. Kalvín však kázal s velkou vytrvalostí a nadšením: většinou jedenkrát denně a v neděli dvakrát. Jeho stenograf všechna kázání zaznamenával. Asi 700 Kalvínových kázání najdeme ve sbírce „Corpus Reformatorum“. Kromě toho se uchovalo dalších 600 kázání, které jsou k dispozici v ženevské knihovně. Podtrhl význam meditace před přípravou kázání, které mělo empaticky reflektovat potřeby jeho posluchačů. Teologicky vycházel ze sv. Augustina.

Kubíková k metodologii Kalvínových kázání poznamenává: „Kázání si napřed důkladně promeditoval a pak je na kazatelně s Biblií v ruce volně pronosl. Vykládal biblické knihy (lectio continua), ale přitom ohled na církevní rok jako i na aktuální podněty. Jeho kázání sice postupuje podle textu, ale nejde otrocky verš po verši, někdy vynechá určité kapitoly a shrne. Hlavní myšlenky vyjádří v modlitbě po kázání. O nedělích kázal Kalvín na Nový zákon a Žalmy, v týdnu na Starý zákon.“¹¹⁹

»Člověk, který zachází se slovem pravdy správně, ten ho nemění, nebrání mu, nekomolí a nepřekrucuje ho, ani ho nepoužívá se špatnými úmysly. Naopak s modlitbou vykládá Písmo ve světle Písma. Odvážně a přece s láskou aplikuje jeho slavný smysl na konkrétní podmínky a okolnosti a to vše pro slávu Boží, obrácení hříšníků a poučení věřících.«¹²⁰

Ve zkratce můžeme Kalvína vyjádřit: Pouhá víra, pouhé Písmo jen k slávě Boha. Méně pozitivní byl přehnaný Kalvínův morální rigorismus a spojení se světskou mocí.

3.14. Kázání v době humanismu

¹¹⁸ KUBÍKOVÁ, Jiřina. Op. cit. 56.

¹¹⁹ KUBÍKOVÁ, Jiřina. Op. cit. 58.

¹²⁰ SHEEHAN, Robert. J. *Můžeme důvěřovat Biblii?* Poutníkova četba, 2005.

Humanismus a renesance vychází z klasické řecko-římské vzdělanosti a to se výrazně projevilo v kazatelství důrazem na krásu mluveného projevu (výběr slov, stylistiku, vysokou úroveň řečnického projevu). Ustupuje strohost scholastiky, rozumového zdůvodňování a suchých rozborů.

Tridentský koncil (1545-1563), který se snažil odpovědět na tvrdou ránu reformace, přichází s ustanovením, aby biskupové a faráři kázali o všech nedělích a zasvěcených svátcích a denně v době postní a adventní. To byl určitý pokrok.

Karel Boromejský (1538-1584), ve svých dvaceti dvou letech byl jmenován kardinálem, o tři roky později byl v červenci vysvěcen na kněze a v prosinci se stal arcibiskupem milánským. Kazatelství věnoval velikou péči a snažil se dávat dobrý příklad kněžím své arcidiecéze. Sám se pečlivě připravoval i v noci a jako osnovu používal genealogický strom. Svými kázáními, která mnoho lidí vedlo k obrácení, **působil na cit a vždy připomínal Kristovo utrpení, kterým své posluchače dojímал.** Kázání většinou končil modlitbou, která spontánně tryskala z arcibiskupova srdce. Praktickými homiletickými otázkami se zabýval v *Instructiones praedicationis verbi Dei* (1581).

Luis z Granady (1504-1588), vlastním jménem Luis de Sarria, byl dominikánský kněz proslulý velkým darem slova, jeden z nejvýznamnějších kazatelů 16. století. Byl pronásledován španělskou inkvizicí pro podezření z citace protestanských názorů. Napsal Epištolář „Příkladný život včeliček“ (**Epistolario: Vida ejemplar de las abejas**). Jeho návod ke kazatelské službě najdeme v díle „**Fr. Ludovici Granatensis ordinis praedicatorum ecclesiasticae rhetoricae, sive de ratione concionandi libri sex**“.

Filipp Melanchthon (1497 – 1560) byl německý humanistický filozof, pedagog, první systematický teolog německého protestantismu, který mimo jiné vytvořil praktickou kazatelskou luteránskou metodologii, kterou pak jeho žáci dále rozvinuli. V ní se objevují zásady klasické rétoriky a humanistické dialektiky. Používá stejného názvu jako Aristoteles, vydal dílo „Tři knihy o rétorice“ (**De Rhetorica Libri Tres**, 1519), ve které se zabývá homiletikou v duchu protestantského důrazu na Písmo a jeho svobodného výkladu, který je středem bohoslužby; ústy kazatele promlouvá sám Bůh. V tomto díle také podává praktický návod k sestavování homilie.

Melanchthon ve své teorii aplikoval dvě koncepce z klasického řečnictví. Nejprve do kázání vložil strukturu klasického proslovu. Ta se skládala z šesti částí: úvod, vyprávění, tvrzení, rozdělení na části, potvrzení, vyvrácení, závěrečné shrnutí řeči, vyvození závěrů. Druhým jeho krokem bylo, že ke třem klasickým řečnickým kategoriím přidal ještě čtvrtou,

totiž dialektické či didaktické kázání, vhodné pro výuku doktríny. Kázání uvnitř samotné kategorie byla uspořádána podle zásad aplikované dialektiky: nejprve definoval nějaký výraz nebo teologickou myšlenku z Písma, vyložil ji a rozdělil na několik částí. Potom rozpracoval její definici a diskutoval o jejích příčinách. Striktně pak rozlišoval mezi božským a světským právem. Zaměřil se na dvě či tři hlavní myšlenky a na základě nedělních čtení připravil kázání.

Profillem kazatele se zabývá v díle „Promlouvání o povinnostech kazatele“ (**Dissertatio de officiis concionatoris**, 1533) a „Jak má kazatel-nováček vytvářet své kázání“ (**Quo modo concionator novitius concionem suam informare debeat**, 1536). Metodologii kázání se zabývá v publikaci „O způsobu a umění kázat“ (**De modo et arte concionandi**, 1537/1539) a výklad evangelií sepsal v díle „**Postille Melanchtonia**, (1549).

Andreas Hyperius (1511-1566) byl profesorem teologie v Marburgu. Navázal na Melanchtona a jeho metodu nadále propracoval. Jeho ztěžejším dílem bylo „O tom, jak se mají tvořit kázání“ (**De formandis concionibus seu de interpretatione Scripture populari**, 1533, reedice v roce 1562). **Zásadně odlišuje rétoriku od homiletiky**: účelem kázání, které vychází z Písma, exegeze a církevních otců (které je utilis, facilis et necessarius) je „spása lidí skrze usmíření s Bohem“. Uvádí následující homiletickou metodologii: 1. Náboženské učení (**Doctrina religionis**), 2. Vyvrácení omylů (**Redargutio**) 3. Pokyn ke zbožnému a morálnímu chování (**Institutio**) 4. Náprava (**Correctio**) 5. Uspokojení touhy po Bohu (**Consolatio**). Uvádí pět druhů kázání: 1. Naučné (**genus didaskalion**), 2. Útočné (**elenichokon**), 3. Výchovné (**paideutikon**), 4. nápravné (**epanortothikon**) 5. Útěšné (**parakletikon**). Z Hyperiovy homiletické koncepce vycházeli např. **Jakob Andreae** (1528-1590), **Lucas Osiander** (1534-1604), **Wilhelm Zepper** (1550-1607) a další.

„**Kontroverspredight**“ je katolickou reakcí na reformaci a vzniká nový druh kázání založeného na apologetice, teologické diskuzi a polemice, která vychází z tzv. kontraverzní teologie (**Johann Maier Eck** (1486-1543), **Martin Eisengrein** (1535-1578), **Freidrich Nausea** (1496-1552) a jiní. U mnohých z nich často však chyběla hloubka; samotné ostré polemice a sarkasmům, byla věnována větší pozornost než evangeliu.

Kubíková cituje slova, týkající se homiletiky **Georga Witzela** (1501-1573), který: „současným kazatelům vytýká, že mnozí vůbec nevykládají text, odejdou od přečteného evangelia a nevědí, jak se vrátit zpátky. Jiní kázání smíchají s básněním a neužitečnými sny, takže **rozumný posluchač z toho div neonemocní**. Opět jiní fidlají scholastiku, disputují a na kazatelně argumentují, jako by byli na vysoké škole. Z toho pak lid nemá žádný užitek“.

Nelze opominout i **katolické barokní protireformační kázání**, které se snažilo silně zapůsobit na emoce, jak uměleckými prostředky tak i strašením persekucí a přísnými tresty i peklem po smrti. Baroko přináší pompu, nádheru, jak výtvarným tak i hudebním uměním, které působí na lid, nedobrovolně obrácený na katolickou víru.

Jezuitská kázání působí silně na smysly posluchačů, je zde radost, realita, symbolika, dokonce i žertování, vtipy, šprýmy, bajky, smyslové potěšení, vše má témeř divadelní režii. Kubíková cituje Zubra, jenž charakterizuje katolické barokní kázání takto: „Východiskem kázání bylo přirozeně Písmo, jež bylo podle hermeneutiky vykládáno podle čtverého významu, a to literárního, alegorického, morálního a mystického. V každém slově Bible byl shledán skryt mystický smysl, k jehož objasnění bylo třeba ingenia, tj. ducha, vynalézavosti, rozumu či vtipu. Kazatelé měli posluchaše strhnout, překvapit, pohnout jejich svědomím a přimět je k poučení a nápravě.“¹²¹

V této době také vzniklo tzv. **konceptuální kázání**, které se lišilo jak od poučných scholastických kázání, tak od žertovného a básnického stylu a jejich základem bylo představení nějakého tématu, které se řešilo v rámci nějakého problému, konfliktu, rozporu, kritiky a celý tento problém byl vysvětlován na základě biblického textu. V této souvislosti hovoříme o „**ars argutiarum**“, tzv. umění přesvědčovat, které se snažilo vytvořit pro posluchače strhující a přitažlivý obsah. Za tímto účelem byly používány biblické citáty, ale nejednalo se o samostatnou exegezi, nýbrž výklad mystický a alegorický.

Další typickým stylem pro toto období bylo kázání s příklady (**Exempelpredigten**), ve kterých byly předkládány různé vymyšlené příběhy, poetické vypravování.

Jan Amos Komenský (1592-1670), jeden z největších českých myslitelů, teologů, pedagogů, filozofů, byl poslední biskup Jednoty bratrské. V jeho obdivuhodném díle, z části nedokončeném, nacházíme i příručku o kázání „**Ars Praedicandi**“, ve které **vyzdvihuje význam dialogu**. Tato publikace ovlivnila i jeho protipól jezuitu **Bohuslava Balbína** (1621-1688), autora řečnické učebnice formou dialogu žáka a profesora „**Quesita oratoria**“ (1687). Liguš říká, že »Komenský považuje kazatelství za charisma, které je třeba rozvíjeti soustavným vzděláním a opakováním. Jeho základem je Písmo svaté, neboť „teolog se rodí z Písma“ (**Theologus in Scriptura nascitur**). Kazatel má zpytovat text slovně i obsahově, text mu dá téma, které je pilířem kázání. **Samo vzdělání, gramatika, rétorika, lingvistika nenahradí moc Ducha svatého, kterého má kazatel prosit v modlitbě.**«¹²²

¹²¹ KUBÍKOVÁ, Jiřina. Op. cit. 72.

¹²² LIGUŠ, Ján. Op. cit. *Osobní výpisky z univerzitních přednášek z homiletiky*.

3.15. Postreformační kazatelské aspekty

V **protestantské ortodoxii** byla funkce kázání hlavně věroučná, mělo se zajistit uchování reformační dědictví, biblické teorie jako základu. V této době vzniklo mnoho metod na výklad biblického textu. Z kázání se stala jakási velmi dlouhá, až dvouhodinová dogmatická přednáška, která často byla odtržena od reálného života posluchačů.

Pietismus roste v opozici k protestantské ortodoxii i racionalismu. Odmítá homiletiku založenou na rétorice a přílišné zdůrazňování formy. To bylo považováno za zavádějící od jejího hlavního cíle. Důraz byl položen na znovuzrození z vody a Ducha (J 3), tedy na obrácení. To se stává hlavním cílem kázání. Současně má sloužit kázání k probuzení víry, k jejich dalšímu duchovnímu růstu a náboženskému vzdělávání. Pietismus klade důraz na osobní náboženskou zkušenost s Bohem v souvislosti s poznáním pravdy Písma a konverzi života, která se má odrazit v praktickém životě (aplicatio). Od kazatele je požadováno, aby měl perfektní znalost Písma, ale současně náboženskou zkušenost s Bohem: od kázání bylo požadováno, aby bylo svědectvím. Zřizovali se malé diskusní kroužky pro studium Bible, kde se mohli lidé svobodně navzájem sdílet a vyměňovat duchovní zkušenosti. Někteří kazatelé mluvili zcela bez jakékoliv přípravy a nechávali se vést zcela spontánně Duchem svatým, aniž by sledovali nějakou osnovu či vycházeli z biblického textu (**Ludwig von Zinzendorf, J. Rambach, A. H. Francke**).

Nejen jako reakce na pietismus, **osvícenectví a liberalismus** odklání pozornost posluchačů od oblasti vertikální, výhradně náboženské a do kázání přináší témata, která jsou zaměřena na praktický život, faráři káží o aktuálních tématech doby: snaží se překonávat rozpor mezi vědou a vírou, řeší se otázky sociální, politické, etické, ale i překvapivě o se mluví zdravotnictví, zemědělství (pěstování plodin, chovu zvířat, včelařství). Dokonce dochází i k relativizaci samotné Bible a to co nebylo možno vědecky prokázat, stavělo se na okraj jako mýtus. Vytvářejí se sice mnohé teorie kázání, avšak později se stává problémem, o čem vlastně kázat. Z Ježíše Krista se stává morální člověk, maximálně prorok, zcela mimořádných kvalit, ale většina liberálů odmítá trojiční učení.

Velmi významnou osobností byl **Bernard Bolzano** (1781-1848), matematik, filozof a kněz, který byl od roku 1805 -1819 univerzitním v pražském chrámě Nejsv. Salvatora na Starém Městě. Měl velký vliv na studenty a formoval inteligenci v době národního obrození. Roku 1813 vycházejí jeho „**Řeči vzdělávací akademické mládeži**“, které obsahují jeho univerzitní kázání. Kamila Veverková poznamenává že „Filozofii museli absolvovat všichni, než mohli studovat jiné obory. Proto se pod Bolzanovou katedrou i pod kazatelnou do roku

1819 vystřídal tolik posluchačů, kteří později dosáhli významných postavení nejen ve všech vědních disciplínách, ale také na místech v rakouské státní správě.¹²³ Na příkladě Bolzana vidíme, že jsou ustanovováni specializovaní kazatelé s úkolem věnovat se pouze univerzitním studentům. Bolzanovy homilie se vyznačovaly důrazem na mravní a etické zásady a současně na zásadní přijetí moderní vědy, které viděl v souladu s náboženstvím. To však přineslo střed s tehdejšími církevními představenými. Pro své názory, byl proto předčasně suspendován a později se věnoval výhradně vědecké činnosti. Dlouhý čas byl vyšetřován církevní komisí. Od roku 1841 až do své smrti zastával funkci sekretáře Královské české společnosti nauk, pro kterou často přednášel a zaměřoval se hlavně na matematické otázky. Dostalo se mu pocty, že jeho jméno bylo umístěno pod okny Národního muzea v Praze.

V druhé polovině 19. století se objevilo tzv. **evangelizační kázání**, jehož cílem byla osobní zkušenost s Ježíšem, obrácení a rozhodnutí ho následovat. Tento kazatelský směr se zrodil v anglosaském světě a nejznámějším představitelem se stal **Charles Haddon Spurgeon** (1834-1892) tzv. „král kazatelů“. Kázání tohoto britského baptisty je ukázkou perfektně zvládnuté rétoriky. Spurgeon za svůj život kázal přibližně k 10 milionům posluchačů a publikoval celkem 3561 kázání. Přesto prohlásil, že „Kdo chce získat hříšníky, musí kázat krátká kázání“.

Jak uvádí Urban, „Evangelizační kázání se stalo jedním z nosných pilířů probuzeneckých hnutí. Bylo používáno většinou kazatelů Církve bratrské (dřívější svobodné církve reformované a jednoty českobratrské). Nejvýznamnějším představitelem tohoto typu kázání je (William Franklin) Bill Graham“(1918).¹²⁴ Tento americký baptistický kazatel, že „jeho **jediným záměrem v životě je pomoci lidem najít osobní vztah s Bohem, který jak věří, přichází skrze poznání Krista**“.

Liguš cituje **Ernesta P.W. Troeltsche** (1865 – 1923), představitele německé liberální teologie, který dokonce říká, že »Ježíš patří do rámce obecných náboženských dějin... Ježíšovy výroky o výlučnosti jeho vztahu k Bohu a jedinečnost, která ho povznáší nad každého člověka „bez hříchu“, je výrazem jeho naivity (Die Absolutheit des Christentum). Duch svatý je viděn pouze jako hermeneutický princip. «¹²⁵ Bible je nahlížena jako odraz psychologických potřeb člověka a člověk se stal „bohem“ člověka. Troeltsche (prorocky) vyslovuje názor, že výběr náboženství je soukromá věc každého člověka a jako jeden z představitelů „Religiongeschitliche Schule“, ukazuje na základě pramenů podmíněnost křesťanství starověkými náboženstvími. Zabývá se i mnohými otázkami sociologie

¹²³ VEVERKOVÁ, Kamila. *Etické otázky vědy v díle Bernarda Bolzana a některých jeho žáků*. In Theologická revue, č. 3-4/2008. Praha: HTF UK, 2008, 79 ročník, s. 496. ISSN 1211-7617. Cit. 425.

¹²⁴ URBAN, Jan. *Stručné dějiny kázání. Pro vnitřní potřebu církve*. Brno: Církev bratrská, 1970, 10 s. Cit. s. 10.

náboženství a ukazuje, že náboženská skupina vzniká kolem výrazně charismatické osobnosti a analyzuje fáze jejího dalšího růstu a vývoje.

Liberární teologie se věnovala sociálním otázkách, avšak jádro kázání jako spása v Kristu a jeho přímé oslovení se zcela ztrácelo.

Jako protiklad se vytvořil v 19. století **biblicismus** (**Schliermacher, Hofacker, Gerok, Frommel**), kteří naopak kázání velmi přísně stavěli na biblickém textu.

3.16. Homiletika v optice dialektické teologie 20. století

Reakce na nejvážnější náboženskou krizi v Evropě, byl po první světové válce vznik teologie Božího slova či **teologie dialektické**. Nastává velké zklamání z člověka. Není oním „bohem“, jak si lidstvo mohlo přát, nýbrž krvelačnou šelmou, která zabíjí. K tomu zazníval z minulého století i výrok **Fjodorja Michajloviče Dostojevského** (1821 – 1881), že „není-li Bůh, pak vše je dovoleno“, o kterém jsme již mluvili v předešlých kapitolách. Teologie krize se zrodila z krize sociální, náboženské i homiletické. O čem mají kazatelé vůbec kázat?

Tuto otázku si začal klást **Karl Barth** (1886 – 1968), švýcarský protestantský teolog, hlavní představitel dialektické teologie a jeden z nejvýznamnějších teologů 20. století, který propojil systematickou teologii s kazatelskou praxí. Vycházel z názoru, že v Bibli není Bůh filozofů, nýbrž je tam přítomnost přesažného živého Boha, který mluvil skrze proroky (Deus dixit). (Tento názor odmítají kalvinisté, podle kterých sama Bible je slovo Boží). Barth, který důsledně vycházel z trojičního učení a byl rigorózně kristologický, rozlišoval tři formy zjevení Slova Božího: 1. Hlásání samo o sobě není slovo Boží, ale dává očekávání budoucího Zjevení, 2. Bible samo o sobě není Slovem Božím, nýbrž je svědectví minulého zjevení, ale stává se slovem Božím, je-li čteno a přijímáno s vírou, 3. Ježíš je hypostatické spojení, inkarnace Boží. Klade si otázku: Jak Bůh komunikuje se světem? A odpovídá, že musí existovat nějaký VZTAH (feeling of absolutely dependence). Tím se opět dostáváme ke komunikaci.

Později se Barthova dialektická teologie rozdělila na tři skupiny: 1. Křídlo bylo neoluteránské – **Fridrich Gogarten** (1887 – 1968), **Paul Althaus** (1887 – 1966); 2. **Emil Brunner** (1889 – 1966); 3. **Rudolf Bultmann** (1884 – 1976), **Paul Tillich** (1886 – 1965). Samostatné postavení má **Dietrich Bohnoeffler** (1906 – 1945).

Jak zdůrazňuje Urban, »V dialektické teologii se vlastně celá praktická teologie proměňuje na homiletiku. I při vyučování, při pastýřské péči... se má vždycky kázat slovo

¹²⁵ LIGUŠ, Ján. Op. cit. osobní výpisky.

Boží. Tak se dostává kázání na přední místo v životě církvi. Žel většina těchto dialektických teologů byla příliš učená a odborná. Šlo jim více o preciznost výrazu než o srozumitelné a živé podání biblické zvěsti. Tak se dostala tato teologie slova Božího do zajetí lidského „slova“. Nedokázala se též vyvarovat dogmatizování z kazatelny«. ¹²⁶

Směrem dialektické teologie se ubíral i Bärthův žák **Josef Lukl Hromádka** (1889 – 1969), ač byl původně formován jako liberální teolog. Zdůraznil, že „...zde máme Slovo, které přichází k lidem z druhého břehu“ (Evangelium o cestě za člověkem). Tomuto slovu se lidé staví na odpor, ale Bůh přesto jde za člověkem, aby ho našel v jeho hříchu a pomohl mu. Dialektická teologie zdůraznila Písmo svaté jako jediný základ kázání, které má být budováno na biblickém textu a z něho má také vycházet. Středem Písma je pak Boží dílo spásy člověka, jak bylo zjeveno skrze Ježíše Krista, který byl předpověděn proroky SZ. ¹²⁷ Hromádka se také zabýval křesťanskou interpretací marxismu.

Německý luterský teolog **Rudolf Bultmann** (1884-1976) se věnoval biblické exegezi a interpretaci Písma svatého (**Dějiny synoptické tradice** - 1921, **Janovo evangelium** - 1941, přednáška **Nový zákon a mytologie** – 1941). Na Bibli se dívá očima „moderního člověka“ a snaží se odmytologizovat události, které se týkají nebe, pekla, démonů, dokonce i parthenogenezi, kterou např. Barth považoval jako nedotknutelné tajemství. Stejně tak i Ježíšovo vzkříšení pojímá pouze jako mytologické vyjádření. Odmítá tedy vše, co se přičií vědě a zdravému rozumu. Uznává historickou existenci Ježíše Krista, světu prospěšné jeho učení, morální normy, jeho význam pro nalezení smyslu člověka a pomoc při řešení životních situací. Jeho kerygma má tedy zcela existenciální charakter. Snad se naivně domníval, že odstraněním všech oněch „mytologických slupek“ učiní biblickou zvěst pro dnešního člověka přijatelnější a přitažlivější.

V publikaci „**Kérygma a mýtus** (1953)“ prohlásil, že křesťanství má svůj základ jen v kázání, ale samo o sobě se neopírá o dějinná fakta. Pro tyto postoje byl Bultmann ostře kritizován jak Barthem tak i německým luteránským teologem **Dietrichem Bonhoefferem** (1906 – 1945), který zdůrazňoval, že logicky nelze odtrhnout Boha od zázraků, početí z Ducha svatého, od narození z Panny, apod. Volí proto následující postup: nikoliv eliminace, nýbrž intepretace. Tyto názory vyjádřil v publikaci **Dopisy a noviny z vězení (Briefe und Aufzeichnungen aus der Haft)**, ve kterých se nachází i několik kázání. Pro Bonhoeffera je podstatný rozdíl mezi náboženstvím a křesťanstvím. Náboženství je pokus člověka, jak uspokojit své potřeby prostřednictvím různých rituálních úkonů a naklonit si Boha pro zajištění blahobytu, peněz, moci, úspěchu a zdraví. „Náboženství však je, a to je pro

¹²⁶ URBAN, Jan. *Stručné dějiny kázání. Pro vnitřní potřebu církve*. Brno: Církev bratrská, 1970, 10 s. Cit. s. 9.

Bonhoefferovo stanovisko, když se člověk utíká k Bohu jen ve své nouzi, když je Bůh pro něho pouze jakýmsi zadními dvířky, pojistkou, ale jinak se o Boha nezajímá, zvláště když je v plné síle uprostřed úspěchů života.¹²⁸ Křesťanství lze podle Bonhoeffera chápat jako život v plnosti pozemské skutečnosti, kde na člověka padají problémy, bolest, utrpení, nemoci, ztroskotání. Jen tak je Bůh s člověkem. Nenáboženské zvěstování je založeno na důvěře v moc Božího slova, které jediné může měnit lidské životy a svět. Bonhoeffer se domníval, že jdeme vstříc době nenáboženské a že homo religiosus zanikne. Toto se nepotvrdilo tak docela. Věřil, že sama církev se obrodí kázáním Božího slova, ze kterého i vyjde obnova světa.¹²⁹

Karl Rahner (1904 – 1984) byl jezuitský kněz a jeden z nejvýznamnějších katolických teologů Druhého ekumenického vatikánského koncilu. V jedné ze svých prvních publikací „Posluchači slova“ (1941) zdůraznil, že člověk jako duch ve světě, je posluchačem možného historického zjevení Boha. Dějiny jsou tedy pouze příležitostí pro člověka, aby se setkal s tím „slovem“, které osvěcuje a je zpřítomněním, ke kterému se natahuje lidská mysl.

V roce 1965 vyšly jeho Biblické homilie. Aktivně se zapojil na univerzitě v Innsbrucku do programu teologie kázání (kerygmatische Theologie), který se snažil zdůraznit spásitelný charakter pravdy víry, a zaměřit se na původní radostnou zvěst. Rahner zdůraznil nutnost přechodu od scholastické metody opírající se především o doktrínu k nové metodologii, která vychází z lidské zkušenosti a zabývá se tematikou víry v typické fragmentaci člověka 20. století, avšak zachovávající vždy transcendentní dimenzi. Bůh se skrze své slovo, které je základním prvkem naší spásy, skrze Krista, který je vtělený logos, ukazuje skrze zázraky, ale především skrze slovo. Beze slova a zázraků by nebyl ničím a lidské dějiny lze pochopit a vysvětlit pouze ve světle dějin spásy, které mají svůj jasný kristologický rozměr. Pro Rahnera tzv. anonymní křesťané mají sami v sobě křesťanské prvky opírající se o slova sv. Pavla: „... *Koho takto uctíváte, a ještě neznáte, toho Vám zvěstují*“ (Sk 17,23). V tomto zvěstování je potřeba nadále vytrvale pokračovat.

Rahner kritizoval nedostatek teologie slova mezi katolíky. V dogmatické teologii viděl více prostor pro svátosti a milost, než pro téma slova. To byl ještě výsledek Tridentského

¹²⁷ LIGUŠ, Ján. Op. cit. osobní výpisky.

¹²⁸ LIGUŠ, Ján. *Christus Praesens. Ekleziologie Dietricha Bonhoeffera mezi liberalismem a nacionalismem*. 1. vyd. Brno: L.Marek, 2008. 170 s. ISBN 978-80-87127-12-4. Cit. s. 159.

¹²⁹ LIGUŠ, Ján. Op. cit. osobní výpisky.

koncilu, který podtrhnul více svátost a jeho »ex opere operato« na rozdíl od protestantských teologů, kteří více zdůrazňovali teologii slova Božího.

3.17. Shrnutí

Ve stručném historickém přehledu nebylo možné podat ucelený přehled celého vývoje homiletiky, jako spíše naznačit její některé základní linie, tak jak se teorie i praxe homiletiky formovala.

Kázání v apoštolské době měla vysloveně **misijní charakter**. Nejprve se jednalo o jakousi návaznost na synagogální výkladové a mravoučné kázání, ale koncem 2. století se pozornost soustředila na **homiletickou katechezi**, která sloužila jako příprava pro katechumeny, kteří se připravovali na přijetí svátosti křtu. Kázání bylo svěřeno především biskupům.

Podle Origena se začaly rozlišovat tři základní výkladové významy Písma: **historický, mravní, duchovní. Stále více se aplikovala metodologie rétoriky.**

Se svobodou křesťanů se do popředí dostaly **asketické a dogmatické otázky**. Později se kázání ocitlo na okraji bohoslužby a důraz byl kladen především na liturgii.

Augustin opustil kázání tematická a začal se systematicky zabývat **výkladem biblických textů**. Tím se stal určitým vzorem, ke kterému se další generace kazatelů mohla vracet.

Středověk byl výrazně charakterizován vznikem **misijních kázání**. Kromě toho se objevují výklady modliteb a legendy svatých.

Následoval scholastický směr, který měl přesnou strukturu (teorie kázání) a vycházel z **dogmatiky. Kázání byla dosti akademická a nedokázala zaujmout.**

Jako odpověď na scholastickou linii, vznikaly kázání se silným **mystickým akcentem**.

V následující době se rozvíjí se **starocírkevní patristické homilie, kázání tematická a oblíbená lidová kázání, plná alegorických výkladů**. Po této fázi se ale kázání se opět dostává na okraj a přednost se dává vysluhování svátostí.

Nová nábožensko-společenská situace si začala opět vynucovat velmi silný akcent na **Písmo svaté, které se stalo základní a nejvyšší autoritou** (sola Scriptura). To se týkalo hlavně reformace české německé a švýcarské. Papež a církevní magisterium ztráceli na významu. Na kázání, které slouží především k exegezi Písma, byly kladeny nové požadavky: **Písmo je vykládáno samotným Písmem; každý křesťan má právo číst a vykládat Bibli na základě inspirace Ducha svatého; slovo Boží pak ovlivňuje celý život; svátostný**

charakter bohoslužby ustupuje do pozadí a homilie má kristologický charakter. (V kalvinismu se úzkostlivě dbalo, aby se do textu Písma nic nepřidávalo.)

V poreformační době se homilie začíná zaměřovat **na dogmatické a rétorické aspekty. Pozdější pietistické kázání se zakládalo na osobním svědectví, vedení a inspirací Ducha svatého.**

V následujícím období se kázání zabývalo **otázkami praktického života a z kazatelny se hlásala osvěta a řešily se sociální otázky. Po této fázi nastoupil směr zvaný biblismus a vliv dialektické teologie; praktická teologie se stala homiletikou.** S odpadem od víry v Boha či církve **vznikají kázání evangelizační,** které opět měly lidi vést k aktivnímu následování Krista. Hledaly se nové způsoby, jako např. dialog s posluchači, aby došlo ke zvýšení pozornosti či k aplikaci prvků psychologie či psychologie, tak jako je tomu v kázání teologie prosperity.

Dějiny homiletiky nám ukazují úsilí v hledání nových způsobů, jak na základě Ježíšova osobního příkladu, učení a mandátu zvěstovat jeho Radostnou zvěst všemu stvoření v dialektické evoluci společnosti; jsou výsledkem úspěchů i proher, ale též i statečného hlásání slova Božího, pro které kazatelé byli ochotni i položit své životy. Jejich homilie i způsob komunikace jsou nám zdrojem a inspirací, ze kterých mohou vycházet další generace, které pamatují na to, že středem našeho kázání je živé slovo Ježíš Kristus, protože kazatelé mluví skrze něho, s ním a v něm.

Homiletika podléhá dynamickému vývoji jako celé dějiny církve. Promítají se do ní potřeby církve i věřících. Stručný dějinný přehled nám ukazuje, že vznik nových křesťanských profesí přináší s sebou i nové homiletické modely, které vycházejí z principu, jak je řešen vztah Písma svatého a svátostí, což se pak konkrétně projevuje při bohoslužbách. Reformace staví do popředí Písmo svaté a omezuje sakramentální ráz bohoslužby. Z toho vyplývá, že lze rozlišit samostatné **homiletické pojetí katolické a protestantské.** I v rámci reformace vznikají nové konfese, které se v některých akcentech mohou lišit, ale základem zůstává priorita slova Božího obsaženého v Písmu svatém. I když se křesťanské církve oddělily, přesto nadále **na sebe nepřímo působí.**

Jaký postoj k hlásání slova Božího zaujímá římskokatolická církev vlivem Druhého ekumenického vatikánského koncilu nám detailně, přiblíží následující kapitola.

4. SOUČASNÁ KATOLICKÁ HOMILETIKA

Abychom si udělali jasnou představu o teoretických i praktických aspektech současné katolické homiletiky a pochopili, jaký je model, podle kterého římská církev v současné době formuje své duchovní, musíme publikovat a komentovat základní dokumenty, které vycházejí z dědictví Druhého ekumenického vatikánského koncilu.

Pozornost zaměříme především na následující publikace: 1. Dokumenty Druhého ekumenického vatikánského koncilu, 2. Katechismus katolické církve, 3. Kodex kanonického práva, 4. Katolické disertační práce. 5. Ukázkou katolické homilie. Kromě textu katechismu a uvedené homilie v překladu Josefa Koláčka, ostatní materiály byly autorem disertační práce přeloženy z latiny (Dokumenty Druhého ekumenického vatikánského koncilu, Kodex kanonického práva) anebo z angličtiny (disertační práce z USA a Kanady).

4.1. Kázání v dokumentech Druhého ekumenického vatikánského koncilu¹³⁰

Velkou událostí pro římskokatolickou církev bylo svolání Druhého ekumenického vatikánského koncilu (1962-1965). Tento posvátný sněm se zabýval celou řadou důležitých otázek, mezi kterými bylo i zvěstování slova Božího a evangelizace. Hovoříme-li o katolickém pojetí homiletiky, pak musíme citovat a komentovat alespoň ty nejdůležitější koncilové dokumenty, které se později promítly do pastorační teologie, církevního práva i do praktického života církve.

4.1.1. Konstituce o liturgii

Constitutio De Sacra Liturgia, 4.12.1963

»...bohoslužba slova, ať je vykonána s maximální přesností a náležitým způsobem. Ta ať čerpá primárně z pramenů Písma svatého i liturgie, jako zvěsti obdivuhodných děl Boha v dějinách spásy, totiž v tajemství Krista, tajemství, které je vždy přítomno a působící v nás, především v liturgických obřadech (SC 35.2/37). «¹³¹

¹³⁰ CONCILIO VATICANO II. *Costituzioni, decreti, dichiarazioni*. Testo ufficiale e traduzione italiana. Roma: Libreria Editrice Vaticana. 1988. 1413 s. ISBN 88-209-2419-6.

¹³¹ CONCILIO VATICANO II. *Costituzioni, decreti, dichiarazioni*. SL. Op. cit. s. 37.

Bohoslužbě slova je věnována velká důležitost. Jejím zdrojem jsou především texty Písma svatého; má tedy zcela jednoznačně biblický základ. Současně jejím zdrojem jsou i tajemství Krista, tedy především svátosti, které vycházejí z obřadů liturgie a tvoří pevnou jednotu s Božím slovem.

»Vřele se doporučuje, aby homilie, jako část liturgie, ve které v průběhu liturgického roku jsou představeny z posvátného textu tajemství víry a pravidla křesťanského života, nebyla vynechána ve mších s účastí lidu neděle a v zasvěcené svátky, kromě závažné příčiny (SC 52/38)«.¹³²

Liturgický rok nám připomíná očekávání Mesiáše skrze dějiny vyvoleného národa a prorocství Starého zákona, jeho narození, hlásání radostné zvěsti, jeho utrpení, smrt a zmrtvýchvstání a budování církve skrze působení Ducha svatého. Texty Písma svatého jsou nazývány posvátným textem, protože se jedná o slovo Boží. Homilie je velmi důležitá část liturgie, a proto koncil doporučuje, aby byla vždy včleněna do mší s účastí lidu v neděli a o svátcích. Pouze vážný důvod může vést k jejímu vynechání. V praxi jsou duchovní, kteří káží při každé bohoslužbě, i když třeba jenom krátce. Délka homilie je ponechána na úsudku duchovního.

4.1.2. Dekret o službě a životě presbyterů

Presbyterorum Ordinis, 7.12.1965

»Lid Boží je svolán především slovem živého Boha, kterého všichni mají právo žádat z úst kněží. Protože nikdo nemůže být spasen dříve než bude věřit, kněží, jako spolupracovníci biskupa, mající především povinnost zvěstovat všem evangelium Boží, následující rozkaz Pána: „Jděte do celého světa a kažte evangelium všemu stvoření“ (Mk 16,15); oni formují a rozšiřují počet lidu Boží. Se slovem, které zachraňuje, se rozsvící v srdci nevěřících a živí se v srdci věřících víra, se kterou má začátek a roste společenství věřících, podle slov apoštola: „Víra je tedy ze zvěstování a zvěstování z pověření Kristova“ (Ř 10,17). Kněží jsou tedy dlužníky všech, protože všem musí sdělit pravdu evangelia, kterou vlastní v Pánu...

Ale aby kněžské kázání zatřáslo účinněji myslí posluchačů, často přetěžké v aktuální situaci světa, nesmí vykládat slovo Boží jenom obecně a abstraktně, nýbrž má aplikovat věčnou pravdu evangelia na konkrétní situace života. Takovým způsobem úřad slova je

¹³² CONCILIO VATICANO II. *Costituzioni, decreti, dichiarazioni*. SC. Op. cit. s. 38.

uskutečňován v mnohých formách, podle různých potřeb posluchačů a charismy kazatelů (PO 4.1,2/771,773,77).«¹³³

Dekret zdůrazňuje, že je to právě slovo živého Boha, tedy existujícího osobního Boha, skrze které se Boží lid shromažďuje. Svolávání osob se tedy neděje skrze jakékoliv lidské slovo či výzvu, nýbrž základní akce vychází od Boha a kazatel se stává pouze prostředníkem, který nám Boží slovo předává. Koncil podtrhává skutečnost, že je právo všech věřících žádat z úst kněží slovo Boží. Z toho vyplývá, že mezi základní povinnosti dnešních kněží (na rozdíl od některých historických úseků, o kterých jsme pojednali v krátkém historickém přehledu), patří hlásání Božího slova. Ústa kněží, kteří jsou úzkými spolupracovníky biskupa, se mají otevřít k hlásání evangelia pro spásu duší. **Slovo má záchranou funkci, je předpokladem vzniku víry, ze které pak vyrůstá celé společenství.** Úloha kněží – kazatelů je tedy nezastupitelná. Musí ovšem být i schopni při kázání vycházet z konkrétních životních situací, na kterou evangelium budou aplikovat, aplikovat svoje nadání a být pozorní k potřebám posluchačů.

4.1.3. Dekret o kněžské formaci výhradně pastorační

Optatam totius, 28.10.1965

»Ona pastorační starostlivost, která musí určitě prostoupit celou formaci alumnů vyžaduje, aby také oni byli pilně vzděláni ve věcech, které se týkají především posvátné služby, hlavně v oblasti katecheze a kázání... (OT, VI,19/469-470).«¹³⁴

Dekret o kněžské formaci hovoří o pastorační starostlivosti a podtrhává nutnost intenzivního vzdělání, na kterém je založena kněžská služba, a to především v oblasti katecheze a kázání. Znamená to, že církve si dobře uvědomuje jak důležité je kázání a jaký je jeho význam v pastorační praxi. Proto vyzývá s naléhavostí, aby této oblasti byla věnována patřičná pozornost.

»Aby kněžská formace, především v důsledku okolností moderní společnosti, mohla pokračovat a být zdokonalována i po absolvování studií v seminářích, bude úkolem Biskupských konferencí hledat v jednotlivých národech nejvhodnější způsoby, jako jsou pastorální instituty ve spolupráci s vhodně vybranými farnostmi, pravidelná setkání a odpovídající cvičení, se kterými mladý klérus bude postupně začleněn do kněžského života a

¹³³ CONCILIO VATICANO II. *Costituzioni, decreti, dichiarazioni. PO. Op. cit. s. 771-775.*

¹³⁴ CONCILIO VATICANO II. *Costituzioni, decreti, dichiarazioni. OT. Op. cit. s. 469-470.*

apoštolské aktivity po stránce duchovní, intelektuální a pastorální a se schopností ustavičné obnovy a zlepšování (OT, VII, 22/473-474).«¹³⁵

Věda se dnes bouřlivě a velmi rychle vyvíjí. Je proto rovněž pamatováno na permanentní postgraduální studium, které je dnes obvyklé v celé řadě oborů, aby mladý klérus mohl prohlubovat své znalosti, neustrnul na překonaných teoriích a ustavičně zlepšoval svoji kvalitu a kompetenci. Pamatuje se na stránku intelektuální a pastorální, avšak důraz je kladen i na stálou formaci duchovních, která je základem, ze kterého vše ostatní musí vyrůstat.¹³⁶

4.1.4. Dogmatická konstituce o Božím slově

Dei Verbum, 15. 11.1965

»Svatá teologia vychází z napsaného Božího slova, spolu s posvátnou Tradicí, jako stálý základ, ve které dynamicky se utužuje a vždy omlazuje, zkoumajíce ve světle víry každou pravdu, která se skrývá v Kristově tajemství. Svatá Písma obsahují slovo Boží, protože jsou inspirované, jsou opravdu slovem Božím...Také služba slova, totiž pastýřské kázání, katecheze a každá křesťanská výuka, ve které liturgická homilie musí mít privilegované místo, je s užitkem a zdravě vyživována ze samotného Písma svatého. (DV, 24/546)«¹³⁷

Dogmatická konstituce zdůrazňuje, že stálý základ svaté teologie spočívá jak v napsaném Božím slově, tak i v posvátné Tradici, která je stále s velkou úctou považována jako zdroj, který předchází vzniku NZ. Ve světle víry je zkoumána každá pravda, která je ukryta v Kristově tajemství. Písma svaté bylo napsáno pod inspirací a tudíž jsou opravdovým slovem Božím. Důležitým faktem je i to, že služba slova a všechny formy kázání, především liturgická homilie, která má privilegované místo, dostává svoji zdravou výživu ze samotného Písma svatého.

»Proto je nutné, aby všichni klerikové, první ze všech všichni Kristovi kněží a ostatní jako jáhni a katecheti, jsou oddáni službě slova, jsou ve stálém kontaktu s Písmem, stálou posvátnou četbou a důkladným studiem, aby nikdo z nich se nestal „marným kazatelem Božího slova pro okolí, on co neposlouchá uvnitř“, zatímco musí sdělovat věřícím, kteří mu byli svěřeni hojná bohatství Božího slova, především v posvátné Liturgii. Posvátný koncil také vybízí se zápalem a vytrvale všechny věřící, především řeholníky, aby si osvojili výtečnost

¹³⁵ CONCILIO VATICANO II. *Costituzioni, decreti, dichiarazioni. OT. Op. cit. s. 473-474.*

¹³⁶ Viz také: PLANNER, František. *Kněz a jeho poslání.* Řím: Křesťanská akademie, 1972. 272 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

¹³⁷ CONCILIO VATICANO II. *Costituzioni, decreti, dichiarazioni. DV. Op. cit. s. 546*

*poznání Ježíše Krista (Fil 3,8) častou četbou božských Písem. Neznalost Písma je vlastně i neznalostí Krista... (DV 25/546-548)«.*¹³⁸

Koncil opravdu klade velký důraz na znalost Písma a jeho soustavné studium a rozjímání, zvláště pokud se týká jáhnů, kněží i řeholníků, aby jejich svědectví bylo autentické. Pokud někdo nezná Písmo, nemůže ani znát Krista a jeho pravdu. Tím by se stal jenom marným hlasatelem, který ovšem uvnitř sám sebe není s tímto slovem ztotožněn. To je opravdu veliký posun v porovnání s minulostí, např. v době, ve které kázal Jan Hus, kdy úroveň znalostí Písma i u těch nejvyšších církevních hodnostářů nebyla dostatečná. Koncilové dokumenty přinášejí historicky velký obrat.

4.1.5. Dekret o misionářské aktivitě církve

Ad Gentes divinitus, 7.12.1965

*»Aby poselství evangelia mohlo dosáhnout všechny, je navíc požadován úřad slova. Je třeba, aby biskup byl především hlasatelem víry, který povede nové učedníky ke Kristu. Aby uskutečnil dobře tento ušlechtilý úkol, musí důkladně znát jak podmínky svého stáda, tak osobní názory svých spoluobčanů o Bohu, s přihlédnutím ke všem změnám, které tzv. urbanizace, migrace a náboženská lhostejnost přinesly. V mladých církvích ať tamní kněží se podílejí s nadšením na dílu evangelizace, pracujíce dohromady se zahraničními misionáři, se kterými tvoří jediný presbyterát, shromážděný pod autoritou biskupa, nejenom ve vedení věřících a v celebraci Božího kultu, ale též kázáním evangelia všem těm, kteří stojí mimo (AG 20,2/715).«*¹³⁹

Koncilový dokument podtrhává roli biskupa (ubi Episcopus, ibi Ecclesia), kterému náleží být hlavním hlasatelem víry. Požaduje se, aby měl dostatečné znalosti světa, ve kterém se jeho stádo pohybuje a také byl dobře obeznámen s osobními názory svěřených duší v celé té šíři změn, které nastaly a mnohdy vyvolaly krizovou situaci uvnitř církve. Misijní činnost církve si není možné představit bez hlásání slova Božího. Koncil vybízí k nadšení a ke vzájemné jednotě a spolupráci mezi misionáři a lokálním klérem, neboť všichni dohromady tvoří jediný kněžský lid pod autoritou biskupa a mají vést svěřené věřící, věnovat se liturgickému kultu a současně i kázat evangelium lidem, kteří stojí mimo církev. Katolická církev je tedy vysloveně misionářská a aktivně hlásá evangelium po celém světě.¹⁴⁰

¹³⁸ CONCILIO VATICANO II. *Costituzioni, decreti, dichiarazioni*. DV. Op. cit. S. 548.

¹³⁹ CONCILIO VATICANO II. *Costituzioni, decreti, dichiarazioni*. AG. Op. cit. s. 715.

¹⁴⁰ Viz také: PLANNER, František. *Misijní činnost církví*. Řím: Křesťanská akademie, 1976. 192 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

Poslední dobou přibývají homilie, určené pro lidi nepropraktikující či bez vyznání, které jsou tématicky zaměřeny na zdůvodňování existence Boha, které byl vyloučen z dnešního světa.

4.2. Homiletika v „Katechismu katolické církve“¹⁴¹

»Slovo Boží má takovou sílu a moc, že je pro církev oporou a životem a pro její děti posilou víry, pokrmem duše, čistým a trvalým pramenem duchovního života. Věřícím křesťanům musí být dokořán otevřen **přístup k Písmu svatému** (čl.131/s.48).«¹⁴²

Druhý ekumenický vatikánský koncil klade zcela zřetelně velký důraz na slovo Boží a vybízí, aby všichni věřící bez rozdílu svého postavení v církvi měli přístup k Písmu svatému. Ve mši svaté po nové liturgické úpravě, lektor na rozdíl od minulosti po všech čteních říká: „slyšeli jsme slovo Boží“, což zdůrazňuje, že se nejedná jen o slovo proroků, Ježíšových apoštolů či učedníků, nýbrž o slovo samého Boha.

Do některých katolických kostelů věřící přicházejí se svojí Biblií, ze které sledují čtení anebo, což je dnes daleko rozšířenější praxe, dostávají zdarma vytištěné texty, ze kterých mohou sledovat celou bohoslužbu a doma se pak vrátit k biblickým čtením (např. v Itálii, zatímco v USA je možné si texty předem zakoupit; v ČR dosud tato praxe zavedena nebyla).

»Proto má být studium Písma svatého duší posvátné teologie. Ve slově Písma nachází zdravou výživu a svatou svěžest také **služba slova, totiž pastýřské kázání, katecheze a všechna křesťanská výuka, ve které má mít liturgická homilie význačné místo.**“ (čl.132/s.48)«

Dochází k větší rovnováze, než tomu bylo v církvi předkoncilní, zaměřenou sakramentalisticky. Služba slova dostává po právu své pevné místo, protože slovo Boží je výživa pro duši.

»Církev „nálehavě a důrazně vybízí také všechny věřící, aby častým čtením písma svatého získali „nesmírně cenné poznání Ježíše Krista“ (Flp 3,8). „**Vždyť neznat Písmo znamená neznat Krista**“ (S. Jeroným). (čl.133/s.49)«¹⁴³ Síla předešlého úryvku mluví sama o sobě s odkazem na kořeny a bohatsví našeho křesťanského dědictví.

»Boží slovo. Duch svatý připomíná liturgickému shromáždění na prvním místě události spásy tím, že **dává život Božímu slovu, které je hlášáno, aby bylo přijato a žito: „Mimořádný význam má při slavení liturgie Písmo svaté. Z něho jsou vybrána čtení, které se vykládají v homilii, a žalmy, které se zpívají. Z jeho inspirace a podnětů se zrodily liturgické modlitby, orace a hymny; z něho dostávají liturgické úkony a znamení svůj význam.**“ (čl.1100s./291)«¹⁴⁴

¹⁴¹ KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Přel. Josef Koláček. 1. české vyd. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1995. 694 s. Orig.: Catechismus Ecclesiae Catholicae. ISBN: 80-7113-132-56.

¹⁴² KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Op. cit. s. 48

¹⁴³ KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Op. cit. s. 49.

¹⁴⁴ KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Op. cit. s. 291.

Můžeme tedy shrnout, že celá bohoslužba má vlastně biblický základ. Duch svatý během liturgického shromáždění oživuje Boží slovo, které je hlásáno s cílem, aby bylo přijato a realizováno v životě, tedy žito. Lid Boží se obrací ke svému Pánu slovy biblických textů, které inspirovaly modlitby a hymny. Slova se spojují s liturgickými gesty, se kterými tvoří jednotu.

*Duch svatý dává lektorům i posluchačům duchovní chápání Božího slova, podle toho, jak je disponováno jejich srdce. Slovy, úkony a symboly, jež vytvářejí osnovu liturgického slavení, uvádí Duch svatý věřící i služebníky do živého vztahu s Kristem, který je **Slovem a Obrazem Otce**, aby se mohli nechat proniknout ve svém životě tím, co **slyší**, **nazírají** a **konají** při liturgické slavnosti“ (čl.1101/292).¹⁴⁵*

Duch působí jak na lektory, kazatele tak i na posluchače, avšak záleží na nich, jak dokáží otevřít svá srdce pro přijetí jeho darů, zvláště pak schopností duchovního chápání. Jedná se o jednotu tří akcí: slyšet, nazírat a konat.

»Eucharistická liturgie se rozvíjí podle základní struktury, která se přes všechna století uchovala až k nám. Člení se na dvě části, které tvoří v základě jednotu:

- *shromáždění se, bohoslužba slova se čteními, **homilií** a přímluvami;*
- *eucharistická bohoslužba s překládáním chleba a vína, s proměňováním a s přijímáním.*

*Bohoslužba slova a eucharistická bohoslužba tvoří společně „jeden a tentýž bohoslužebný úkon“, stůl připravený pro nás v eucharistii je totiž zároveň **stůl Božího slova a stůl těla Páně** (čl.1346/s. 346)«.¹⁴⁶ Stůl Božího slova vyjadřuje překrásným způsobem realitu bohoslužby slova a stůl těla Páně pak bohoslužbu oběti. První je předpokladem druhé, ale vše tvoří dohromady jediný bohoslužebný úkon.*

*»Ježíš volá k obrácení. Tato výzva je podstatným prvkem v hlásání království: „Naplnil se čas a přiblížilo se Boží království. Obráťte se a věřte evangeliu!“ (Mk 1,15). Tato výzva se v **kázání církve obrací především k těm, kteří ještě neznají Krista a jeho evangelium.** (čl.142/s. 366)«¹⁴⁷ Je potřeba, aby kazatelé vyšli ze svých komunit a obrátili se k lidem, kteří neznají Kristovo evangelium. Musí však přizpůsobit své vyjadřování a vyjít z církevní terminologie, které současný člověk nerozumí. Víra se tak může zrodit ve zvěstování a později se upevňovat v poslechu Božího slova.*

*»Život poustevníka, skrytý očím lidí, je **mlčenlivým kázáním Krista, kterému odevzdal svůj život, protože Kristus je pro něho vším.** (čl.921/s.243)«¹⁴⁸*

¹⁴⁵ KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Op. cit. s. 292.

¹⁴⁶ KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Op. cit. s. 346.

¹⁴⁷ KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Op. cit. s. 366.

¹⁴⁸ KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Op. cit. s. 243.

Tak jako bylo „kázání bez verbálního kázání“ pro Františka působ, jak působit na obyvatele Assisi, tak i onen osamělý život poustevníka se stává vlastně kázáním, kterým on křičí, protože Kristus se stal pro něho středem života.

*»Bohoslužba slova zahrnuje „spisy proroků“, to je Starý zákon, a „paměti apoštolů“, neboli jejich listy a evangelia; po **homilii**, jež vybízí přijmout toto slovo, „jako slovo Boží“, jímž skutečně je (1 Sol 2,13), a uskutečňovat je, následují přímluvy za všechny lidi... (čl.1349/s. 347)«¹⁴⁹*

Bohoslužba slova je jasně definovaná: úkon kajícnosti, texty Starého zákona a Nového zákona, homilie, která vybízí přijmout a zachovávat toto slovo, jako slovo Boží. Zatímco bohoslužba slova může v katolické liturgii stát samostatně a může ji vést např. jáhen či pověřený laik, ať již muž či žena, bohoslužba oběti nemůže být slavena nikdy samostatně, protože předpokládá před sebou povinně bohoslužbu slova, která je „conditio sine qua non“ pro oprávněnost jíst z jednoho chleba a pít z jednoho kalicha.

»Církev, „sloup a opora pravdy“ (1 Tim 3,15), „převzala od apoštolů Kristův slavnostní příkaz zvěstovat pravdu o spáse“. Je úkolem církve „vždy a všude hlásat mravní zásady včetně těch, které se týkají společenského pořádku, a také posuzovat kteroukoli lidskou záležitost, pokud to vyžadují základní práva lidské osobnosti nebo spása duší (čl. 2032/s.502).¹⁵⁰ Pastýři církve vykonávají svůj učitelský úřad v oblasti morálky obvykle katechezí a kázáním; základem je desatero, které vyjadřuje zásady mravního života, platné pro všechny lidi. (čl.2049/s.505)«¹⁵¹

Ve slově Božím jsou obsaženy i mravní zásady, na které při kázání je třeba klást dostatečný důraz, vždyť většina lidských problémů vyrůstá právě z hříchu, z neustálého přestupování Božího zákona a transgrese. Následky již dnes jsou zjevné. Církev musí klást na věřící morální požadavky a v oblasti společenské jasně nazývat hřích hříchem.

Věřící má vydávat svědectví jménu Pána tím, že neohroženě vyznává svou víru. Kázání a katecheze mají být proniknuty klaněním a úctou ke jménu našeho Pána Ježíše Krista. (čl. 2145/s. 529)¹⁵²

Církev i věřící s odvahou musí vydávat svědectví o Radostné zvěsti, být si vědomi důležitosti kázání a katecheze nejen tím, že budou duchovně proniknuté klaněním a úctou ke jménu našeho Pána, v němž je všechna naše pomoc, nýbrž i vlastním dobrým životem ve smyslu „verba movunt, exempla trahunt“. Církev požaduje neohrožené, statečné vyznání víry,

¹⁴⁹ KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Op. cit. s. 347.

¹⁵⁰ KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Op. cit. s. 502.

¹⁵¹ KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Op. cit. s. 505.

¹⁵² KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Op. cit. s. 529.

a to i za cenu obětí a položení vlastního života. Takové svědectví je tím nejlepším a nejmohutnějším „kázáním“ evangelia: „krev mučedníků, semena nových křesťanů“.

4.3. Hlásání Božího slova v rámci Kodexu kanonického práva¹⁵³

Kodex kanonického práva (CIC, 1983) je sbírkou zákonných ustanovení římskokatolické církve. Týká se všech důležitých otázek života osob duchovních i laiků. Nemůžeme hovořit o homiletice, aniž bychom si nepřipomněli alespoň základní body, které se týkají kázání a jejího právního postavení a z praktických aplikací.

Kán. 762 - Protože se lid Boží shromažďuje především na základě slova živého Boha, které se plným právem vyžaduje z úst kněží, ať posvátní služebníci mají ve velké úctě povinnost kázání a mezi jejich základní povinnosti patří zvěstovat všem Boží evangelium.¹⁵⁴

Právem se podtrhuje fakt, že lidé se shromažďují na základě slova Božího. Toto mocné slovo je spojuje, formuje, posvěcuje, očišťuje, dává novou naději, pomáhá k morálnímu a duchovnímu růstu, proměňuje a provádí. Toto slovo vychází z úst kněží, kteří si mají být vědomi, že jejich základní povinností je zvěstování Božího evangelia, a proto přípravě kázání mají věnovat dostatečnou pozornost a prostor v jejich životě.

Kán. 763 – Biskupové mají právo kázat všude slovo Boží, nevyjímaje kostely a kaple řeholních institutů papežského práva, pokud to místní biskup výslovně nezakázal.

Kán. 764 – Mimo ustanovení kán. 765, kněží a jáhni mají povolení kázat všude, které lze uplatňovat alespoň s předpokládaným souhlasem rektora kostela, pokud toto povolení nebylo zúženo anebo odňato příslušným ordinářem anebo na základě zvláštního zákona není třeba jiné výslovné povolení.

Kán. 765 - Pro kázání řeholníků v jejich kostelích nebo kaplích je vyžadováno povolení od příslušného představeného podle příslušných stanov.¹⁵⁵

Předešlé články jasně definují, kdo a kde může jménem římskokatolické církve veřejně kázat. Jedná se tedy o pokřtěné muže, kteří prošli dlouholetou přípravou a obdrželi nejen

¹⁵³ CODICE DI DIRITTO CANONICO. Testo ufficiale e versione italiana. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1983, per tutti i testi latini. Roma: Cooperativa Promozione Culturale, 1983, per tutti i testi italiani. 1127s. ISBN NENÍ UVEDENO.

¹⁵⁴ CODICE DI DIRITTO CANONICO. Testo ufficiale e versione italiana. Op. cit. s.488: Can. 762 — Cum Dei populus primum coadunetur verbo Dei vivi, quod ex ore sacerdotum omnino fas est recipere, munus praedicationis magni habeant sacri ministri, inter quorum praecipua officia sit Evangelium Dei omnibus annuntiare.

¹⁵⁵ CODICE DI DIRITTO CANONICO. Testo ufficiale e versione italiana. Op. cit. s.488: Can. 763 — Episcopis ius est ubique, non exclusis ecclesiis et oratoriis institutorum religiosorum iuris pontificii, Dei verbum praedicare, nisi Episcopus loci in casibus particularibus expresse renuerit. Can. 764 — Salvo praescripto can. 765, facultate ubique praedicandi, de consensu saltem praesumpto rectoris ecclesiae exercendae, gaudent presbyteri et diaconi, nisi ab Ordinario competenti eadem

kněžskou ordinaci, nýbrž i zvláštní licenci od příslušného představeného za účelem hlásání Božího slova i vykonávání ostatních povinností, které vycházejí z jejich stavu.

Kán. 766 – Laici mohou být připuštěny ke kázání v kostele či kapli, pokud v určité situaci to vyžaduje situace anebo ve zvláštních případech to může být k užítku na základě ustanovení Biskupské konference, kromě kán. 767, § 1.¹⁵⁶

Na základě tohoto ustanovení je zcela patrné, že ani laikům není v současné době znemožněno, aby kázali, ovšem je na Biskupské konferenci, aby toto dovolení, přísně ohraničené, dala těm jednotlivcům, kteří jsou na tuto činnost odborně i duchovně připraveni, aby to sloužilo k užítku církve. Jedná se však o dovolení zcela mimořádné, hlavně tam, kde není k dispozici ordinovaná osoba (kněz, jáhen) a laik je pověřen správou obce, konáním bohoslužby slova, při které pronáší kázání.

Nebývá však zvykem, aby laici kázali během bohoslužeb v přítomnosti jáhna, kněze či biskupa.

Kán. 767 - § 1. Mezi formami kázání vyniká homilie, která je součástí téže liturgie a je vyhrazena knězi nebo jáhnovi; v ní se během liturgického roku předkládá tajemství víry z předložených svatých textů a z pravidel křesťanského života.

§ 2. Ve všech mších v neděli a zasvěcené svátky, které se slaví s účastí lidu je třeba mít kázání a není možné jej bez vážného důvodu vynechat.

§ 3. Vřele se doporučuje, aby při dostatečném počtu lidí byla kázání také ve mších, které se slaví během týdne, a to zejména v adventní a postní době anebo při příležitosti nějakého svátku či ve chvílích smutku.

§ 4. Očekává se od faráře a rektora kostela, že bude tyto normy přísně zachovávat.¹⁵⁷

Jelikož katolický kněz koná své bohoslužby každý den, je doporučeno aniž by byla nějak stanovena délka promluvy, aby kázal každý den, je-li přítomný dostatečný počet lidí. Důrazně se však přikazuje, kdy kněz musí bezpodmínečně kázat v neděli a v zasvěcený svátek. Považuje se za samozřejmé, že tématicky se kázání bude týkat biblických textů anebo otázek, týkajících se katolické morálky. Závěrem je řečeno, že tyto normy je nutné přísně dodržovat, což podtrhuje význam a důležitost, která se kázání přisuzuje.

facultas restricta fuerit aut sublata, aut lege particulari licentia expressa requiratur. **Can. 765** — Ad praedicandum religiosis in eorum ecclesiis vel oratoriis licentia requiritur Superioris ad normam constitutionum competentis.

¹⁵⁶ *CODICE DI DIRITTO CANONICO. Testo ufficiale e versione italiana.* Op. cit. s.488: **Can. 766** — Ad praedicandum in ecclesia vel oratorio admitti possunt laici, si certis in adiunctis necessitas id requirat aut in casibus particularibus utilitas id suadeat, iuxta Episcoporum conferentiae praescripta, et salvo can. 767, § 1.

¹⁵⁷ *CODICE DI DIRITTO CANONICO. Testo ufficiale e versione italiana.* Op. cit. s. 488-490: **Can. 767** — § 1. Inter praedicationis formas eminent homilia, quae est pars ipsius liturgiae et sacerdoti aut diacono reservatur; in eadem per anni liturgici cursum ex textus sacro fidei mysteria et normae vitae christianae exponantur. § 2. In omnibus Missis diebus dominicis et festis de praecepto, quae concursu populi celebrantur, homilia habenda est nec omitti potest nisi gravi de causa. § 3. Valde commendatur ut, si sufficiens detur populi concursus, homilia habeatur etiam in Missis quae infra hebdomadam,

Kán. 768 - § 1. Kazatelé Božího slova předkládají především to, v co je třeba věřit a konat pro slávu Boží a spásu lidí.

§ 2. Ať seznámí věřící s církevním učením, které učitelský úřad církve předkládá a jež se týká důstojnosti a svobody lidské osoby, o jednotě a stálosti rodiny a jejích funkcích, o povinnostech lidí, žijících ve společnosti, jako i o uspořádání časných věcí podle řádu stanoveného Bohem.

Kán. 769 – Křesťanská nauka se má předkládat způsobem odpovídajícím podmínkám posluchačů a jsou uzpůsobeny potřebám času.¹⁵⁸

Především kánony prohlubují otázky týkající se obsahu kázání, aby upevnily věřící v jejich znalostech víry, pohledů církevního magisteria na různé aktuální otázky, zejména pokud se týká lidské důstojnosti a svobody a teologie rodiny. Důraz je kladen na schopnost kazatele se pružně přizpůsobit podmínkám samotných posluchačů i reagovat na momentální situaci ve společnosti.

Kán. 770 – Ať faráři v určitých obdobích organizují, na základě nařízení diecézního biskupa, taková kázání, která se týkají duchovních cvičení a svatých misí či jiné formy kázání, přiměřené potřebám.¹⁵⁹

I když liturgický rok sám o sobě je bohatý na perikopy, opakuje se tříroční cyklus čtení z Písma svatého (A,B,C), přesto je více než žádoucí, aby se konaly mimořádné akce, jako mohou být duchovní cvičení a lidové misie, které nevykonává většinou duchovní správce farnosti, který tyto akce zabezpečuje po stránce organizační, ale většinou kněz, který se na tuto problematiku specializuje. Nejčastěji se jedná o řeholníky, např. redemptoristy, jezuity, oblaty Panny Marie, atd. To vše má přispět k povzbuzení ve víře a k jejímu oživení ve farní obci.

Kán. 771 - § 1. Pastýři duší, především biskupové a faráři, mají býti starostliví o to, aby slovo Boží bylo hlášáno také těm věřícím, kteří pro svůj životní stav dostatečně nevyužívají společnou a řádnou pastorační péči aneb jim úplně chybí.¹⁶⁰

praesertim tempore adventus et quadragesimae aut occasione alicuius festi vel luctuosi eventus, celebrentur. § 4. Parochi aut ecclesiae rectoris est curare ut haec praescripta religiose serventur.

¹⁵⁸ CODICE DI DIRITTO CANONICO. Testo ufficiale e versione italiana. Op. cit. s. 490: **Can. 768** — § 1. Divini verbi praecones christifidelibus imprimis proponant, quae ad Dei gloriam hominumque salutem credere et facere oportet. § 2. Impertiant quoque fidelibus doctrinam, quam Ecclesiae magisterium proponit de personae humanae dignitate et libertate, de familiae unitate et stabilitate eiusque muniis, de obligationibus quae ad homines in societate coniunctos pertinent, necnon de rebus temporalibus iuxta ordinem a Deo statutum componendis. **Can. 769** — Doctrina christiana proponatur modo auditorum conditioni accommodato atque ratione temporum necessitatibus aptata.

¹⁵⁹ CODICE DI DIRITTO CANONICO. Testo ufficiale e versione italiana. Op. cit. s. 490: **Can. 770** — Parochi certis temporibus, iuxta Episcopi dioecesanii praescripta, illas ordinent praedicationes, quas exercitia spiritualia et sacras missiones vocant, vel alias formas necessitatibus aptatas.

¹⁶⁰ CODICE DI DIRITTO CANONICO. Testo ufficiale e versione italiana. Op. cit. s. 490: **Can. 771** — § 1. Solliciti sint animarum pastores, praesertim Episcopi et parochi, ut Dei verbum iis quoque fidelibus nuntietur, qui ob vitae suae condicionem communi et ordinaria cura pastoralis non satis fruuntur aut eadem penitus careant.

Je mnoho tzv. matrikových katolíků, kteří nenavštěvují pravidelně bohoslužby, ani se nepodílejí aktivně na životě obce. Setkávají se s církví pouze při křtu, svatbě a pohřebních obřadech. Často se jedná o velké množství lidí, ne-li o většinu pokřtěných farního obvodu, ke kterým by se měl duchovní pastýř pravidelně obracet a snažit se o navázání kontaktu, být jim vždy k dispozici.

§ 2. Mají se též postarat, aby evangelijní zvěst se dostala nevěřícím, kteří žijí na jejich území, protože péče o duše má být nejen pro věřící.¹⁶¹

Duchovní, který byl biskupem ustanovený jako správce farnosti má prvořadý úkol, aby se věnoval členům své farní obce, ale současně se má obracet i k lidem nevěřícím. Jeho působení je tedy misionářské. To platí zejména pro dnešní doby, kdy věřící se stávají stále více menšinovou skupinou ve společnosti.

Kán. 772 - § 1. Pokud se týká kazatelské služby, mají být dodrženy všechny předpisy diecézního biskupa.¹⁶²

Zde vidíme určitý volný prostor, který je v kompetenci ordináře diecéze a může ještě více vyzvat své spolupracovníky – kněze a jáhny – o větší homiletickou aktivitu či přímo určit na jaká témata se mají kázání zaměřit nejvíce.

§ 2. Pokud se týká šíření křesťanské nauky prostřednictvím rádia a televize, mají být zachovávány všechny předpisy místní biskupské konference.¹⁶³

V katolické církvi, která se vyznačuje centrálním řízením a pyramidálním uspořádáním, není ponecháno náhodě ani působení duchovních prostřednictvím rádia, televize, popř. dalších sdělovacích prostředků. Tato pravidla jsou v kompetenci biskupské konference; ústřední církevní řízení z Vatikánu do této otázky nezasahuje.

4.4. Ukázka a analýza katolické homilie

4.4.1. Autor homilie

Raniero Cantalamessa, OFMCap se narodil 22. 7. 1934 v Colli del Tronto v Itálii. Je členem kapucínské řádu a v roce 1980 byl jmenován papežem Janem Pavlem II.

¹⁶¹ *CODICE DI DIRITTO CANONICO. Testo ufficiale e versione italiana.* Op. cit. s. 490: Can. 771 — §2. Provideant quoque, ut Evangelii nuntium perveniat ad non credentes in territorio degentes, quippe quos, non secus ac fideles, animarum cura complecti debeat.

¹⁶² *CODICE DI DIRITTO CANONICO. Testo ufficiale e versione italiana.* Op. cit. s. 490: Can. 772 — § 1. Ad exercitium praedicationis quod attinet, ab omnibus praeterea servantur normae ab Episcopo dioecetano latae.

¹⁶³ *CODICE DI DIRITTO CANONICO. Testo ufficiale e versione italiana.* Op. cit. s. 492: Can. 772 — §2. Ad sermonem de doctrina christiana faciendum via radiophonica aut televisifica, servantur praescripta ab Episcoporum conferentia statuta.

»kazatelem papežského domu«. Tuto funkci zastává dodneška. V minulosti se věnoval důkladnému studiu klasické filologie, která mu otevřela cestu k biblistice. Mnoho let působil intenzivně jako profesor na akademické půdě, do roku 1981 byl členem Mezinárodní teologické komise, jako kazatel hojně cestuje a koná četná duchovní cvičení. Často vystupuje ve sdělovacích prostředcích. Žije Cittaducale (Rieti), věnuje se převážně kontemplaci a duchovně pečuje o malé řeholní společenství kontemplativních sester. Několikrát rovněž navštívil Českou republiku a vystupoval na charismatické konferenci v Brně. Jeho četné knihy byly přeloženy do češtiny. Je obecně považován za jednoho z nejvýznamnějších římskokatolických kazatelů současné doby.

4.4.2. Kristus je náš pokoj¹⁶⁴

»On je náš pokoj (Ef 2, 14)¹⁶⁵

"Představ si, že není ráj, je to snadné, zkus to. Žádné peklo pod námi, nic jiného než nebe nad námi. Představ si, že všichni lidé žijí jen pro dnešek, představ si, že nejsou vlasti, není to těžké, uvidíš. Nic, kvůli čemu by se mělo zabíjet nebo umírat, a žádné náboženství," zpíval kdysi John Lennon (John Lennon - Imagine).

Myslím, že od Platona je výrok: "Učiteli starých lidí jsou filozofové, učiteli mladých básníci." Dnes, po pravdě řečeno, učiteli mladých nejsou básníci, ale zpěváci; není to poezie, ale muzika. Státisíce mladých mají názor na život, který je okopírovaný od oblíbeného zpěváka. Slova, jež jsem v úvodu citoval, doprovázená podmanivou melodií, jsou pro mnohé něco jako evangelium.

V minulých neklidných týdnech, jež jsme prožívali, ona píseň, jejímž autorem je jeden z idolů moderní populární hudby, znovu a znovu zaznívala během mírových pochodů a v rozhlasových pořadech. Proto ji nemůžeme nechat bez odpovědi. Ježíš si jednou také vzal podnět k svému učení z toho, co zpívali na ulicích kluci jeho doby: "Hráli jsme vám, a vy jste netancovali, naříkali jsme, a vy jste neplakali" (Mt 11, 16-17). Musíme následovat jeho příkladu.

¹⁶⁴ CANTALAMESSA, Raniero. *Kristus je náš pokoj*. Přel. Josef Koláček. [on line] [Homilie na Velký pátek 18. dubna 2003 v bazilice sv. Petra]. Dostupné na World Wide Web: < <http://www.pastorace.cz/Kazani/Velky-patek-On-je-nas-pokoj-Raniero-Cantalamezza.html> >

¹⁶⁵ Αὐτός γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕνκαὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγαμοῦ λύσας (Ef 2,14)

První otázka, kterou si položíme, je tahle: Proč se máme snažit "představovat si" něco, co jsme měli až do včerejška na očích? Svět bez ráje a pekla, bez náboženství a bez vlasti, bez soukromého vlastnictví, kde se vtloukalo lidem do hlavy, aby žili jen pro to, co je zde na zemi. Což to nejsou společnosti, jaké všemožně uskutečňovaly totalitní režimy? Sen tedy není nový, ale probuzení z něho bylo otřesné.

"Už žádný ráj, už žádné peklo" – i tato slova nezaznívají ve světě poprvé. "Jestliže existuje Bůh, člověk je nula. Bůh neexistuje. Štěstí, slzy radosti! Není žádné nebe, není žádné peklo: Nic jiného než země." Tato slova vložil v trýznivých letech ateistického existencialismu Jean Paul Sartre do úst jedné postavě svého dramatu "Dábel a dobrý Bůh".

Týž autor však napsal další drama s názvem "Zavřené dveře". V něm hrají jen tři osoby, muž a dvě ženy, uváděné do jedné místnosti na krátký okamžik. Nejsou tam žádná okna, světlo je na nejvyšší míru rozsvícené a není možno je zhasnout, uvnitř je dusivé horko a v místnosti není nic jiného než pohovka. Dveře jsou zavřeny, je tam zvonek, ale nezvoní. Oč se tam jedná? Jsou to tři mrtví a místo, kde se nacházejí, je peklo. Ve snaze šťárat v životě druhého, se jejich duše přede všemi obnažují a provinění, za která se nejvíce stydí, vyjdou napovrch a jsou druhými nemilosrdně zneužívána. Jedna z postav říká druhým dvěma: "Vzpomínáte: síra, plameny, mříže. Všechno je pitomost. Není zapotřebí mříží. Peklo – to jsou druzí." Touto cestou se tedy nedá peklo zrušit; je pouze přeneseno na zem.

Avšak ona píseň, kterou jsem uvedl na počátku, má vedle zcestných rad také spravedlivou a svatou touhu, kterou nelze nechat padnout do prázdna. Poslechněme si jinou píseň o pokoji a jednotě, napsanou před 2000 lety.

"Jen on je náš pokoj, obě dvě části, židy i pohany, spojil v jedno a zboural přehradu, která je dělila, když na svém těle zrušil příčinu nepřátelství, která záležela v Zákoně s jeho příkazy a ustanoveními. Tak vytvořil ve své osobě z těch dvou částí jediného nového člověka, a tím zjednal pokoj a křížem usmířil obě strany s Bohem v jednom těle, aby tak sám na sobě udělal konec onomu nepřátelství. A pak přišel zvěstovat pokoj vám, kteří jste daleko, i těm, kteří byli blízko, neboť skrze něho máme my i vy přístup k Otci v jednom Duchu" (Ef 2, 14-17).

Také zde je představován svět, v němž žije pokoj, jakoby to byla jedna jediná věc; avšak cesta k jeho uskutečnění je hodně odlišná. "Zjednal pokoj tím, že sám na sobě zničil nepřátelství." Tím, že zničil nepřátelství, a nikoliv nepřítel; tím, že je zničil sám v sobě, a ne ve druhých!

V těžce době jiný velký muž prohlašoval světu, že nastal mír. V Malé Asii byla nalezena mezi kameny jedné mešity kopie proslulého "Seznamu vlastních válečných tažení císaře Augusta". V něm se oslavuje "Pax Romana", mír, který zavedl ve světě, a definoval jej jako

mír, kterého dosáhl prostřednictvím vojenských vítězství. Ježíš nevstupuje do problematiky tohoto míru, ale zjevuje, že existuje mír jiného druhu. Říká: "Pokoj vám zanechávám, svůj pokoj vám dávám; ne ten, který dává svět, já vám dávám" (Jan 14, 27). Také jeho mír je "plodem vítězství". Avšak vítězství nad sebou samým, ne nad druhými, duchovních vítězství, ne vojenských. "Zvítězil lev z Judova kmene – vicit leo de tribu Juda," zvolá kniha Zjevení (Zj 5, 5), ale sv. Augustin vysvětluje: "Victor quia victima – vítěz, protože je obětí." Ježíš nás naučil, že neexistuje nic, kvůli čemu je třeba zabít, ale že je něco, proč umírat.

Cesta evangelia k míru nemá smysl jen v oblasti víry; platí i v politické oblasti, platí i pro společnost. Současné uspořádání světa vyžaduje, aby se metoda císaře Augusta vyměnila za Kristův způsob. Moderní svědomí nepřijímá povolání, jež Vergilius ukazoval svým spoluobčanům: "Tu regere imperio populos, Romane, memento! – Uvědom si, že tvým úkolem, Římane, je vykonávat vládu nad národy." Každý národ si dělá nárok, aby si vládl sám.

Dnes jasně vidíme, že jedinou cestou k míru je zničit nepřátelství, ne nepřitele. (Zničíme snad polovinu obyvatelstva světa, jež není spokojena se svým uspořádáním? A jak určit nepřitele v terorismu?) Kdosi vytýkal jednoho dne Abrahamu Lincolnovi, že je příliš zdvořilý k vlastním nepřátelům, a připomínal mu, že jeho povinností jako prezidenta je spíše je zničit. Ten mu však odpověděl: "Copak neničím své nepřátele, když z nich udělám své přátele?"

Najde velký prezident Spojených států někoho, kdo se chopí této úžasné výzvy? Nepřátele se ničí zbraněmi, nepřátelství dialogem. Než na něj Církev vedená papežem poukázala národům, snaží se uskutečňovat tento program ve vztahu k různým náboženstvím.

Avšak dosud jsme se zaměřovali pouze na polovinu křesťanského poselství o míru. Jeden současný slogan říká: "Mysli globálně, jednej lokálně." To platí především pro mír. Mír se nedělá jako válka. Aby se mohla vést válka, je nutno dělat dlouhé přípravy: vytvářet početná vojska, promyslet strategie, vytvářet spojení, a pak se společně pustit do útoku. Běda, kdo by se chtěl pustit do války jako první jen tak na přeskáčku: šel by vstříc jisté porážce.

Mír se vytváří přesně opačně: postupně, je nutno začít hned. Třeba i sám, také jen stisknutím ruky. Miliardy kapek špinavé vody nevytvoří nikdy čistý oceán. Miliardy lidí bez pokoje v srdci a rodin bez pokoje v jejich rámci nikdy nevytvoří lidstvo žijící v míru. Jedno z mírových poselství Jana Pavla II. ke Světovému dni míru roku 1984 mělo heslo: "Mír se rodí z nového srdce."

Jaký to má smysl, kráčet v průvodu a křičet "Mír!!!", jestliže se přitom zvedá zaťatá pěst a rozbíjí se výklady? Nelze být ozbrojenými pacifisty. A také vyvěšovat z okna prapor s nápisem "mír", jaký to má smysl, jestliže se doma zvyšuje hlas, tyransky se vnucuje vlastní

vůle a budují se zdi záští nebo mlčení? Nebylo by lepší v tomto případě vzít ten prapor z okna a vyvěsit jej uvnitř?

Ale i my zde shromáždění musíme udělat něco, abychom byli hodni mluvit o míru. Ježíš přišel, aby hlásal "pokoj vzdáleným i blízkým". Pokoj s těmi blízkými je často obtížnější, než pokoj s těmi "vzdálenými". Ježíš řekl: "Přinášíš-li tedy svůj dar k oltáři a tam si vzpomeneš, že tvůj bratr má něco proti tobě, nech tam svůj dar před oltářem a jdi se napřed smířit se svým bratrem, teprve potom přijď a obětuj svůj dar" (Mt 5, 23-24).

Za chvíli přistoupíme, abychom líbali Ukřižovaného. Nechceme-li, aby nám z kříže Ježíš musel opakovat slova: "Jdi se napřed smířit se svým bratrem...", musíme dávat svůj polibek nejen Jemu, který je hlavou, nýbrž i údům jeho těla...

V dřívějších dobách se na konci postní doby nebo lidových misií dělal velký "oheň marností". Na velkém náměstí se zapálila hranice a každý tam házel nástroje neřesti nebo předměty pověr, které měl v domě. Tak tehdy dělali hranici marností, my pak udělejme hranici nepřátelství! Vrhněme do náruči Ukřižovaného a do řeřavého ohně jeho srdce všechnu nenávisť, hněvy, rozčilování, závist, rivalitu, každou touhu vyrovnat si účty sami.

"Skrze něho můžeme přistupovat, jedni i druhí, k Otci v jediném Duchu." Ono "jedni i druhí" už nejsou jen židé a pohané, jsou to také křesťané a muslimové, katolíci a protestanté, klérus a laikové, mužové a ženy, bílí a černí...

To je odpověď evangelia na "sen" oné písně: "Svět bude jako jedno - and the world will live as one". Dobře známe, co se namítá: Uplynula dvě tisíciletí od té doby, a co se změnilo? Avšak nemylme se. Smířený svět, který se stal jedinou věcí, již existuje. A to právě vidí Bůh, když hledí na naši ztrýzněnou planetu, On, který objímá svým pohledem minulost, přítomnost i budoucnost.

Platí také pro svět, co František z Assisi říká každému člověku: "Člověk je tím, čím je před Bohem, a ničím víc." Svět je tím, čím je před Bohem, a ničím víc. A již nyní v očích Boha "už není Žid nebo Řek, už není otrok nebo člověk svobodný, už není muž nebo žena; všichni jste jedno v Kristu Ježíši" (srov. Gal 3, 28).

Modleme se: Pane Ježíši Kriste, který jsi řekl apoštolům: "Pokoj svůj vám zanechávám, svůj pokoj vám dávám," nehleď na naše hříchy, ale na víru své církve, hleď na utrpení lidí, hleď na modlitby svého Náměstka, hleď především na krev, kterou jsi prolil za nás na kříži. A dej nám jednotu a mír podle své vůle. Ty, který žiješ a kraluješ na věky věkův. AMEN.«

4.4.3. Analýza homilie

Homilie byla přednesena před papežem Benediktem XVI, římskou kurií a věřícími, shromážděnými u příležitosti obřadů Velkého pátku v bazilice sv. Petra v Římě.

Téma, které Cantalembessa vybral je biblické, ale současně velmi aktuální pro dnešního člověka, ve kterém není vnitřní pokoj, jenž je zmítán zmatkem a žije v úzkosti nejistoty dneška, která se projevuje rozbitím společného hodnotového systému, nestálostí lidských vztahů, ekonomickou nejistotou, obsedantním strachem, který se týká nemoci a utrpení i tím, že z dnešní společnosti byla naprosto vytěsněna smrt.

Kazatel správně podtrhuje, že dnešními skutečnými učiteli jsou zpěváci, kteří písněmi a hudbou ovlivňují milióny hlavně mladých lidí na celém světě. V tomto smyslu vyznívá poselství Johna Lenona, který zve mladé lidi, aby si představili život bez zasvěcení se pro nějaký ideál, ať již se to týká lásky k vlasti či k náboženským hodnotám: pro nic nemá smysl trpět či obětovat život, důležité je pouze žít pro dnešek, protože není žádné peklo pod námi, ani žádné nebe nad námi. Tato výzva zpěváka je v příkrém rozporu s Ježíšovým evangeliem a lze ji kritizovat i z hlediska psychologického. Protože ovšem zcela odpovídá filozofii dnešních lidí, kterou tímto ještě více tato píseň upevňuje, je správné a aktuální, že kazatel reaguje a odpovídá, i když jeho hlas bude omezen na úzkou vrstvu katolických věřících, kteří se snaží žít podle učení církve a Bible a jenž možná ani tuto píseň nikdy neslyšeli anebo ji vůbec nevěnovali pozornost, i když sama její melodie se velmi hezky poslouchá. Přesto však by se moderní technologií toto kázání mohlo dostat na kanál you tube, twitter či facebook. Většinu těch, kteří žijí mimo církevní společenství, výše uvedený název však ztěžší oslovit. Nejlepším apologetickým »kázáním« by ovšem bylo vytvořit jakousi proti píseň, kterou by zpíval známý zpěvák, na krásný text i strhující melodii, např. se slovy: představ si nebe, věčný život, co Bůh pro nás připravil, jak krásné je žít pro nějaký ideál... I když kazatel se snaží, jeho homiletická úvaha bohužel zcela zapadne a zůstane patrně bez povšimnutí.

Cantalembessa jako protiváhu k filozofii ateistického existencialismu, skepsi a vizi "pekla" v lidech, předkládá list sv. Pavla Efesanům. Jako zásadní odpověď na provokaci písně staví slovo Boží a nabízí lidem dnešního světa obraz pokoje, kterým je sám Ježíš, který smrtí zrušil smrt, zboural přehradu, přinesl usmíření a skrze něhož máme přístup k Otci v jednom duchu. Možná, že z tohoto úžasného biblického bohatství se mohl najít úryvek ještě více výstižný, který poukazuje na existenci nebe (např. 1 K 2,9), a tak lépe odpovědět na text výše uvedené

písně. Ale takové bylo rozhodnutí kazatele, který se zaměřuje na celkové téma homilie, kterým je pokoj.

Autor opět cituje Písmo (J 14,27) a (Zj 5,5): jeho výklad je kristologický. Cituje ale také Augustina: „Vítěz, protože je obětí“. Tak dochází k závěru, že nemá se zabíjet, ale jsou hodnoty, pro které má význam položit život.

Kázání je bohaté i na citáty z Virgilia či Abrahama Lincolna, které staví do protikladu: na jedné straně válka, podmiňování národů, na té druhé straně je snaha o usmíření a dialog, které jsou předpokladem míru. Kazatel navrhuje, aby stejný postup byl aplikován i na ostatní náboženství.

Správný důraz je kladen na nutnost usmíření s bratrem, před vykonáním oběti v chrámu (Mt 5,23-24) či jakéhokoliv náboženského úkonu, jako např. líbání kříže během obřadů Velkého pátku. V ohni je třeba spálit všechnu naši nenávisť, hněvy, rozčilování, závist a rivalitu a snahu vyrovnávat účty.

Kazatel vyzývá ke sjednocení v jediném Duchu: židé, pohané, křesťané, muslimové, katolíci, protestanté, klérus a laikové, mužové ženy, černí i bílí... Vrací se opět k písni, která hovoří o sjednocení, ovšem podle Kristova scénáře.

V kázání se však neodráží dialektika Kristovy zvěsti, protože ta v určitých momentech nutně musí vést k zákonitému konfliktu a rozdělení: „ano, ano“, „ne, ne“. Ježíš totiž říká: „*Oheň jsem přišel uvrhnout na zemi, a jak si přeji, aby se už vzňal!...Myslíte, že jsem přišel dát zemi pokoj? Ne, pravím vám, ale rozdělení!* (L 12, 49-53)! Ale o tom jsme se již zmiňovali v kapitole 2.3.5. Kazatel Ježíš je k kritizován – „*durus est hic sermon*“. Gnostické evangelium sv. Tomáše, verš 16, jde ještě dále: „*Lidé si myslí, že jsem přišel na svět, abych přinesl pokoj a neví, že jsem přinesl rozdělení, meč a boj. Bude třeba pět v jednom domě. Tři budou proti dvěma a dva proti třem. Otec proti synovi a syn proti otci. A předstoupí jako jediní.*“ přizpůsobení světu.

Kázání se snaží se ukázat Kristovu cestu k jednotě na rozdíl od ducha existencialismu, avšak mohlo by více postihnout revolučnost Kristova programu, duchovní boj, konflikt se světem, kde není sjednocení za každou cenu (usmíření se zlem, s ďáblem nepřipadá v úvahu).

Cantalamesa na konci promluvy připomíná výrok sv. Františka o tom, že člověk není ani více ani méně než tím, čím je před Bohem a opět biblickým výrokiem podtrhává jednotu a rovnost v Kristu každého jednoho bez ohledu na národnost, či sociální postavení či pohlaví (Gal 3,28).

Celou promluvu zakončuje biblickou modlitbou, (která bývá typická pro protestantské homilie), citovanou též v mešním kánonu (J 14,27) a žádá Boha, aby hleděl na modlitby

papeže (typický rys katolicismu), i na krev, kterou prolil Ježíš na kříži. Prosí toho, jenž žije a kraluje po všechny věky věků, o jednotu a mír podle své vůle.

Homilie je tedy tematická, opírá se o několik biblických a filozofických citátů, ale ukazuje na jasný rozdíl mezi pojetím jednoty lidí a světa, jež vychází ze současné filozofie existencialismu na jedné straně a na té druhé straně, ke které nás vede Kristus skrze své slovo. V promluvě Cantalamessa se neobrací jen k lidem, nýbrž v samém závěru se pozvedá mysl k Bohu. Tím má tato homilie nejen směr horizontální, nýbrž i vertikální. Délka jeho homilie je přiměřená, záleží také velmi na tom, v jakém tempu byla přednesena, ale většinou je tempo jeho řeči až příliš rychlé. Cantalamessa je znamenitý řečník, mluvící v televizi vždy z paměti, ale kázání tohoto druhu většinou bohužel čte. Trochu problémový je i samotný Cantalamessův hlas, který působí trochu přiškrceně a jeho tón je nepřiměřeně vysoký. Oční kontakt s posluchači není dostatečný. Přes uvedené výhrady lze tento text i samotného kapucína Rainera Cantalamessu považovat za jednu z nejlepších ukázek současného katolického kázání.

4.5. Katolické disertační práce z USA a Kanady

K obohacení této studie se podařilo přes nemalé technické obtíže a finanční výdaje získat z USA a Kanady nejnovější disertační práce pro přehled o homiletických trendech. Z některých těchto prací citujeme. Tyto práce, jež jsou uvedeny v primární literatuře, řadíme podle chronologie jejich publikování od roku 1994 do roku 2009. Omezujeme se pouze na velmi stručnou charakteristiku každé disertace. Doktorandi v nich dosahovali v průměru asi 180 stran. Většina disertací vyšla v pozdějších letech knižně.

Clough se zabývá ve své deskriptivní práci jedním z nejstarších anglických básnických kodexů pocházejícího z 10. století, který je uchován v kapitulární knihovně katedrály ve městě Vercelli v severní Itálii. Část této sbírky tvoří Vercelliho kázání (The Vercelli Homilies). Dvacet tři homilií je v próze, šest mají formu poetickou. Jsou napsána na všeobecná témata; dvě se inspiroují životy svatých. Mají velkou duchovní i meditativní hloubku. Autor podrobně rozebírá témata homilií, její symboly a poetický způsob vyprávění, které mohou zajímavě obohatit i dnešního posluchače.¹⁶⁶

Hill se soustřeďuje na homiletické dílo význačného teologa a filozofa, kardinála Johna Henryho Newmana (1801-1890), velké postavy anglické katolické církve. Rozebírá jeho

¹⁶⁶ CLOUGH, Francis, Marvin. *Theme, Symbol, and Narrative in the Homilies of the Vercelli Book: A Descriptive Index*. Dissertation. Graduate School of the University of Notre Dame, Indiana, 1984, USA. 149 s.

teologii křesťanského života aplikovanou ve „Farních i prostých kázáních“, které vznikly v letech 1834-1843, tedy v ještě v době, kdy Newman byl anglikánem.¹⁶⁷

Wester zdůrazňuje význam správné homiletické komunikace s dětmi. Katoličtí kazatelé při kázání často na děti zapomínají. Mluvit k dětem a s dětmi není pro dospělého snadné. Proto je třeba se učit, jak k dětem promlouvat a jak s nimi komunikovat. Této otázce je nutné věnovat v budoucnu větší pozornost.¹⁶⁸

Kolbet považuje homiletickou činnost v péči o duše za jeden z nejdůležitějších cílů kazatele. Skrze teologickou koncepci sv. Augustina rozebírá a přeměňuje Sokratovu klasickou psychagogii – „duchovní vedení duší“ na skutečnou „péči o duše“.¹⁶⁹

Holmes se zamýšlí nad novými metodologickými cestami kázání na pohřbech. Dnes má kazatel daleko méně času na své kázání během smutečních obřadů. Ve 21. století se drasticky zúžil celý pohřební rituál, který již není lidmi sdílen, jako tomu bylo v minulosti. K tomu přispělo mnoho společenských faktorů. Je daleko větší počet těch, kteří vidí ve smrti nepřítele, než naopak příležitost k vyjádření naděje na vzkříšení.¹⁷⁰

Hurtado se věnuje problematice podpoře spirituality a činnosti stálého jáhna v malých společenstvích víry, které jsou stále častější realitou současné církve. Pro takové skupiny je velmi důležité sycení slovem Božím prostřednictvím kvalitní teologické reflexe. V tomto má smyslu ordinovaná osoba, kterou je stálý jáhen, uskutečnit slova, která slyšel při své ordinaci: »Přijmi Kristovo evangelium, které je před tebou, věř tomu, co budeš číst, kážeš to, v co věříš a dělej to, co kážeš.« Publikace je cenná pro lepší orientaci stálých jáhnů a jejich zapojení do pastorační práce.¹⁷¹

Heintz se ve své práci zabývá pochopením a výchovou křesťanské duše. Práce je cenná tím, že je zde uvedeno zcela poprvé devět dosud existujících Origenových homilií v překladu do angličtiny na žalmy 36-39, které tento biskup kázal své obci „Caesarea“ kolem roku 245. Origen vyzývá duši k ustavičné konverzi, růstu a zlepšování se zvláštním zřetelem na vztah ke společenství, tedy k církvi, bez které duchovní pokrok není možný.¹⁷²

¹⁶⁷ HILL, Mary, Eleanor. *John Henry Newman: The Theology of the Christian Life in the Parochial and Plain Sermons*. Dissertation. Faculty of Divinity, University of Trinity College and the Theology Department of the Toronto School of Theology. University of Trinity College, University of Toronto, 2000, Canada. 280 s.

¹⁶⁸ WESTER, Donald, Ray. *Preparing Adults to Preach with Children*. Dissertation. St. Louis, Missouri: Aquinas Institute of Theology, 2001, USA. 91 s.

¹⁶⁹ KOLBET, Paul, R. *The Cure of Souls: St. Augustin's Reception and Transformation of Classical Psychagogy*. Dissertation. Indiana: Graduate School of the University of Notre Dame, 2002, USA. 322 s.

¹⁷⁰ HOLMES, James Peter. *Towards a New Methodology for Preaching at Funerals*. Dissertation. Faculty of Theology, Acadia Divinity College, Acadia University, 2006, Canada. 188 s.

¹⁷¹ HURTADO, Paulina. *Promoting the Spirituality of the Permanent Deacon by Means of Theological Reflection in Small Faith Communities*. Dissertation. The Catholic University, Washington, D.C. 2007, USA. 196 s.

¹⁷² HEINTZ, Michael. *The Pedagogy of the Soul: Origen's Homilies on the Psalms*. Dissertation. Graduate School of the Notre Dame, 2008, Indiana, USA. 311 s.

Houseknecht tvrdí, že dnešní katolíci neznají dostatečně obsah posledního koncilu. Přichází proto s myšlenkou vytvoření modelu katecheticko-doktrinního kázání, které by laikům lépe přiblížilo principy Druhého ekumenického vatikánského koncilu. Jedná se hlavně o tzv. *aggiornamento*, historické vědomí a liturgické kázání. Autor navrhuje zřídit malé skupinky, ve kterých toto kázání bude předneseno a diskutováno během týdne.¹⁷³

Shuttleworth zkoumá vztah mezi eucharistickou homilií a estetickou krásou. Chápe integrální význam homilie k celé mši. Nachází inspiraci v Theo dramatu Hanse Urse von Balthasara a také Williama Shakespeara (*logos, pathos, ethos*). Homilie se tak stává uměleckým dílem, je určitým monologem, který se opírá o Písmo a pak vede k eucharistii. Pro přípravu homilie, autor radí, je nutné vyjít z role Marie. Důležitý je i feedback, a proto každá homilie je posluchači hodnocena a analyzována.¹⁷⁴

Gaughan se obrací především na vysokoškolskou mládež a vychází z iniciativy Druhého ekumenického vatikánského koncilu, který chtěl radikálně zlepšit kvalitu homilií tím, že pozornost obrátil na Písmo svaté. Autor se zabývá důkladně studiem emocí, které mají při poslechu homilií velký význam. Dále přináší poznatky studia vývojové psychologie a sociologické aspekty, aby porozuměl lépe současné americké mládeži. Vytváří novou homiletickou metodologii určenou pro vysokoškoláky, kterou pak přezkúšuje a zlepšuje na výchovných institucích sv. Kříže. Plodem disertace je sedm vzorových homilií, které mají sloužit jako inspirace pro ostatní, kteří stojí jako kazatelé před mladými lidmi.¹⁷⁵

¹⁷³ HOUSEKNECHT, Eric. *Catechetical/Doctrinal Preaching in the Spirit of Blessed John XXIII and Vatican II*. Dissertation. Saint Louis: Aquinas Institute of Theology, 2008, Missouri, USA. 121 s.

¹⁷⁴ SHUTTLEWORTH, Edward. *Preaching as Soliloquy: Genre Aesthetics and the Eucharistic Homily*. Dissertation. Aquinas Institute of Theology, 2008, USA. 226 s.

¹⁷⁵ GAUGHAN, Thomas, E. *Preaching to Catholic College Students: Issues and strategies in Developing a Homiletic for Roman Catholic Preacher in the United States*. Dissertation. Saint Louis: Aquinas Institute of Theology, 2009, Missouri, USA. 195 s.

4.6. Praktické aspekty katolické homiletiky

Pokud se jedná o výstavbu katolické homilie, není předepsaná žádná specifická metodologie. Vrablec stejně jako Kašparů však uvádějí systém, který vytvořil Heinz Lemmermann, skládající se z deseti kroků¹⁷⁶:

1. Shromažďování materiálu, 2. Výběr a třídění materiálu, 3. Soustředěné uvažování, 4. První heslovité záznamy, 5. Stylistické formování hlavní části, 6. Formování úvodu a závěru, 7. Celková kontrola, 8. Konečná úprava řeči, 9. Paměťové osvojování projevu, 10. Řečnické osvojování projevu. Kašparů je pak stručněji uvádí v následujícím přehledu: »A) shromažďování informací a informačních materiálů, B) vzdálená koncipace homilie, C) strukturování homilie vzhledem k faktoru zvanému posluchač, D) meditativní příprava kazatele, E) blízká, cílená příprava homilie«.¹⁷⁷

Pokud se týká obsahu katolického kázání, jak vyplývá z výše uvedených katolických instrukcí, které jsme komentovali, pozornost je soustředěna především na exegezi biblických čtení, které jsou ten den uvedeny při mši svaté podle liturgického kalendáře, závazného až na malé výjimky (např. motus proprio, samostatný ambroziánský, dominikánský, či byzantsko-slovanský rítus, apod.) pro celou církev na celém světě. Tím má katolická homiletika značnou uniformitu a dá se říci, že kázání je velmi podobné, ne-li stejné na jedné i druhé straně zeměkoule. Liturgický rok je po Druhém ekumenickém vatikánském koncilu rozdělen na cyklus biblických čtení A,B,C, které se pravidelně střídají. V neděli a v zasvěcené svátky se čte zpravidla první čtení ze Starého zákona, potom má být zpíván žalm a posléze následuje tzv. druhé čtení z Nového zákona. Po něm pak přichází evangelium. Duchovní obvykle začne komentovat první čtení, které často má návaznost na to druhé i třetí čtení, popř. na žalm. Tak všechny lekce tvoří určitý logický celek, na jejímž základě je možné v návaznosti na období liturgického roku postavit homilii.

Na webových stránkách, které provozuje Pastorační středisko arcibiskupství pražského, <www.pastorace.cz>, lze najít již vypracovaná kázání na všechny cykly, zasvěcené svátky, včetně speciálních promluv pro děti. Kromě toho existuje homiletický web pro kněze nazvaný: <www.kapky.eu>, jsou kázání v češtině, slovenštině, polštině a ruštině. Na Slovensku můžeme najít homilie na <www.homilie.rimkat.sk>. Na některých webových

¹⁷⁶ KAŠPARŮ, Max. *Homiletické trivium*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. 110 s. ISBN 80-7266-078-0. Cit. s. 50.

¹⁷⁷ KAŠPARŮ, Max. Op. cit. s. 51.

stránkách můžeme najít na každý den až 25 homilií různých autorů, ať již text či video, které slouží pro inspiraci katolických kazatelů.¹⁷⁸

Když však slyšíme během jednoho dne různá katolická kázání, pak zjistíme, že víceméně jsou všechna stejně zpracovaná. Většina duchovních totiž šablonovitě následuje předložené vzory, které jsou v tisku, nebo on line. Pouze jednotlivci citují např. církevní otce, snaží se mluvit o praktických životních otázkách anebo si kladou náročnější cíle kázání.

Společným rysem současné katolické církve je téměř vymizení mravoučných a kárných homilií. Rovněž témata, která se týkají smrti, nebe, pekla a také vytváření velké bázně Boží, děsivé odpovědnosti za spásu duše, strachu z pekelných trestů či z dlouhého bolestného pobytu v očistci, skrupulózní zastrašování věřících, které ještě v případě faráře arského Jeana Maria Vianney naplnilo kostely,¹⁷⁹ dnes se téměř nevyskytují. Zřejmě by dnes kázání založená na strachu z Božího trestu nepřinesla velkého účinku.

Pozitivním příkladem kladení důrazu na znalost Písma svatého, které je předpokladem pro poslech kázání, je i akce „Denní četba Písma svatého“ pořádaná v posledních letech Diecézí plzeňskou, při které se má ve dvou letech přečíst celá Bible. V praxi to znamená, že každý věřící, vyjma jednoho dne týdne, má přečíst podle plánu určité biblické texty a během dvou let se seznámí s celou Biblí. Důležitou akcí je i veřejné čtení Písma, které čtou křesťané a dokonce i osoby bez vyznání. To vše znamená, že i v katolicismu se klade stále větší důraz na znalost Bible pro duchovní život. Škoda však, že takové akce jsou v rámci katolické církve spíše výjimečné.

4.7. Závěry katolického pojetí homilie

Proč kázat? 1. Povzbuzovat a učit ve víře pokřtěné, prohlubovat jejich duchovní život a vést je k angažovanosti v církevním společenství. 2. Zvěstovat Boží slovo spásu všem těm, kdo nejsou pokřtěni anebo jsou nepraktikující křesťané. Kážeme při obřadu udílení svátosti křtu, manželství, pomazání nemocných a pohřebních obřadech.

O čem kázat? Seznamovat s výkladem textů Starého a Nového zákona, seznamovat se spisy církevních otců, hovořit na aktuální životní témata i v duchu pokoncilní teologie: o Bohu, o Ježíšově působení, utrpení, smrti a zmrtnýchvstání, zázracích, podobnostech, o eschatologii, o eucharistii a ostatních svátostech, Panně Marii, o svatých, o duchovním životě, o posledních věcech člověka, na téma morální teologie, o misiích, o církevní historii.

¹⁷⁸ Viz <www.lachiesa.it/calendario/Detailled/20130428.shtml>.

¹⁷⁹ Viz: *TAK KÁZAL VIANNEY. Deset kázání svatého faráře arského.* Vranov n. Dyjí – Přímětice: A.M.I.M.S. 2010. 71 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

Kdo má kázat? Biskup, kněz či jáhen. Teoreticky může kázat i laik, muž či žena, za předpokladu obdržení zvláštního povolení biskupa. V běžné praxi se této možnosti prakticky bohužel nevyužívá.

V jakém oblečení kázat? Je-li kázání při mši, biskup a kněz kázají v ornátě, jáhen v dalmatice anebo pouze v albě se štolou příslušné liturgické barvy. Laik káže vždy v civilním oblečení.

Komu kázat? Mužům i ženám ve farní obci, tematická kázání jenom pro děti, ale i samostatně pro muže, pro ženy, pro dospívající, pro nemocné, pro terminální pacienty, pro studenty, pro učňovskou mládež, pro lékaře a zdravotní personál, pro vězně, pro vojáky, policisty, pro námořníky a samozřejmě pro kněze, řeholníky, řeholnice, členy třetích řádů a církevních bratrstev, pro bezdomovce, národnostní menšiny a skupiny na periférii.¹⁸⁰

Kde kázat? V kostelích, v rozhlasu, v televizi, on line na internetu, v kapli nemocnic, hospiců, univerzit, kasáren, na městském veřejném prostranství, v parku, ve volné přírodě.

Odkud kázat? Od ambonu, který je většinou umístěn vlevo od oltáře, z kazatelny, od oltáře anebo z místa, které je přímo před lidmi, kde se shromáždili.

V jaké pozici kázat? Vždy ve stoje, pouze je-li to nutné ze zdravotních důvodů, je možné při kázání sedět. Není zvykem, aby kazatel při kázání chodil či se v chrámovém prostoru příliš pohyboval. Jeho fyzická pozice je spíše statická.

Jak často kázat? Rubriky dávají jasné instrukce: při mších vždy v neděli a zasvěcené svátky; doporučeno při každé bohoslužbě, kde je dostatečný počet lidí.

Jak dlouho kázat? Žádná konkrétní doba trvání v rubrikách nebyla stanovena. Většina současných homiletik doporučuje **10-15 min.** v neděli, ve všední den 3-5 min. Při samostatné bohoslužbě slova, tedy beze mše, kázání je rázu didaskalického, její doba trvání může být mnohem delší.¹⁸¹

4.8. Shrnutí

Druhý ekumenický vatikánský koncil vlivem předešlého biblického a ekumenického hnutí radikálně zreformoval dosavadní latinskou mši, kterou přeložil do všech národních jazyků, ve

¹⁸⁰ ŽIVNÝ, Petr. *Homiletická činnost ve vztahu ke společenským menšinám a marginálním skupinám*. In SOCIÁLNE POSOLSTVO JÁNA PAVLA II. PRE DNEŠNÝ SVET. Edited by Matej CEVAN, Marián AMBROZY, Marcel GALLIK. - 1. - Ružomberok: VERBUM - vydavateľstvo KU, 2011. 826 s. ISBN 978-80-8084-737-1 (brož.)

¹⁸¹ HRDLÍČKA, Josef. *Stručná homiletika*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1991. 42 s. ISBN NENÍ UVEDENO. Cit. s. 33.

kterých se začaly při bohoslužbách číst texty Starého a Nového zákona. Vycházejí ze skutečnosti, že Písmo a kázání jsou od sebe neoddělitelné (evangelia a epištoly Nového zákona, především Skutky, ukazují rozvoj původního kerygma apoštolů), katolická církev, jako již dávno předtím sesterské protestantské církve, otevřela tímto prostor pro Boží slovo.

Dokumenty Druhého ekumenického vatikánského koncilu, Katolický katechismus a CIC nám vykreslily nový model katolického kazatele a sdělily, co očekává církev a její Boží lid v oblasti homiletiky od svých duchovních.

Katolický model kázání vychází z exegeze biblických textů, které jsou závazně předepsány na každý den v týdnu. V neděli a svátek se čte jedno čtení ze Starého zákona, je doporučeno, aby byl zpíván žalm, následuje čtení z Nového zákona a posléze se čte evangelium. Po něm následuje homilie. Přčtené texty vnitřně odpovídají nějakému liturgickému období či svátku a jsou předčítány při bohoslužbách zpravidla laickými lektorkami či lektory, kteří nejsou oděni liturgickým šatem. Církev očekává od duchovních, že texty podrobí exegesi, kterou rozvedou do praktické aplikace a pro duchovní posilu a povzbuzení posluchačů. Doba kázání není přesně stanovená; je ponechána na rozhodnutí duchovního.

5. SOUČASNÁ PROTESTANTSKÁ HOMILETIKA

Každá reforma bývá nejprve spojena s nějakou myšlenkou, která je později převedena do slov i písemného záznamu. V každém případě je jí nutno hlásat, dokazovat, obhajovat i šířit. Na rozdíl od předcházejícího rozdělení křesťanství, ať již se jednalo o církve tzv. monofyzické či pravoslavné, protestantismus se výrazně projevil i liturgicky. Mezi 95 tezemi, které Luther vyhlásil, se objevil i požadavek „pouze Písmo“ (solo Scriptura). Dochází k překladu Bible do národních jazyků a po vynálezu knihtisku (1447/1448) k její distribuci věřícím, kteří měli právo svobodně slovo Boží interpretovat. Proto četba Bible i její exegeze se nutně musely stát středem protestantského bohoslužebného dění. To se projevilo i architektonicky. V římskokatolické církvi stojí ambon či kazatelna vždy po straně, nejčastěji vlevo a středem všeho dění je oltář. U pravoslavných je zvykem dávat před tzv. „carskije vrata“ směrem k věřícím pouze na čtení evangelia přenosný ambon. V protestantských církvích je ambon, kazatelna či malý stolek vždy ve středu bohoslužebného prostoru, aby se tak zdůraznil význam hlásaného slova Božího. Je tedy logické, že bohoslužba se tedy stala méně sakramentální a více biblická. S tím samozřejmě vzrostl požadavek na kvalitu kázání a prodloužila se doba jeho trvání. Skrze četbu Písma a jeho výklad se Bůh dotýkal srdcí lidí. Začal se klást i větší důraz na správnou rétoriku i dobrou znalost spisovného jazyka.

V rámci křesťanství můžeme hovořit o dvou odlišných skupinách. Na jedné straně zůstávají tzv. liturgické církve (např. římskokatolická, pravoslavná, anglikánská, episkopální, ČSCH, starokatolická, atd.), ve kterých se při bohoslužbě většinou koná kázání, jako jedna z jejích částí (jak jsme již uvedli výše, nemusí tomu tak být vždycky, koná-li se samostatná bohoslužba slova). Na druhé straně jsou církve protestantské, které právem můžeme nazvat **církvemi slova** (např. luteránská, metodistická, česko-bratrská evangelická, bratrská, baptistická, adventistická, atd.), ve kterých se členové obcí setkávají především za účelem poslechu biblických textů a jejich výkladu, modliteb a zpěvu. Není tedy možné si představit, že by se protestanté shromáždili ke své bohoslužbě a nebylo hlášáno Boží slovo, neboť to má v církvi výsostnou autoritu. Kázání se dostává do zcela vyšší úrovně. Rozeznáváme tedy katolické a protestantské pojetí homiletiky, i když obě skupiny se nepřímou ovlivňují; jak protestantismus ovlivnil katolicismus v chápání Písma svatého a kázání, bylo vidět na Druhém Ekumenickém vatikánském koncilu a projevuje se jasně ve výše publikovaných a komentovaných textech.

Zatímco katolická homiletika je víceméně metodologicky homogenní, v rámci protestantismu se ovšem objevuje mezi různými denominacemi celá řada rozdílů. Můžeme např. srovnávat luteránskou a reformní¹⁸² homiletickou metodologii, ale to přesahuje téma naší práce. Základním společným znakem pro všechny protestantské církve je položení hlásání slova Božího do středu bohoslužebného dění, z čehož budeme vycházet.

5.1. Kazatel Českobratrské církve evangelické

V rámci jednotlivých protestantských konfesí a denominací existují agendy, které určují pravidla o tom, kdo a za jakých podmínek se stává kazatelem. Pro zjednodušení vyjdeme z Českobratrské církve evangelické (ČCE), která je z protestantských konfesí na území v ČR nejpočetnější.

ČCE vznikla v roce 1918 sloučením sborů augsburského a helvetského vyznání. Oba hlavní proudy reformace se v ní spojily a vzájemně se obohatily. K tomu přibyl i ten nejstarší a ryze český proud staré Jednoty bratrské. Struktura církve je presbyterně-synodní a k farářské službě či jáhenské službě jsou ordinováni muži i ženy. Nikdo se nemůže stát kazatelem sám od sebe, ale musí mít církevní pověření. Na rozdíl od katolické církve, v protestantských církvích je zapojeno daleko větší množství výpomocných laických kazatelů či kazatelek, kteří jsou k dispozici pro službu Slova.

Podle sdělení dr. Pavla Klimeše, kazatele ČCE v Karlových Varech, texty pro kázání jednotlivých kázání nejsou přísně předepsány, mohou být voleni různě. Řada kazatelů používá perikopy, tj. biblické oddíly, podle kalendáře na neděli a svátky celého roku. (Vhodná témata lze také najít i např. v „Heslech“ Jednoty bratrské.) Člověk si pak nevybírání texty podle oblíbenosti, nýbrž texty si vybírají jeho a jen za vydatné pomoci Ducha svatého je pokorně zdolává. Jinou možností může být probírání celých biblických knih podle tradice „lectio continua“, zdůrazněnou švýcarskou reformací. Existuje též „lectio semicontinua“ a přirozeně volná volba biblického textu.

Na otázku, jaká je průměrná délka evangelického kázání, Klimeš odpověděl, že v současné době trvá asi 20 minut. Dříve bývala kázání mnohem delší, ale zdá se, že dnešní lidé již neudrží déle svoji pozornost. Večeře Páně bývá vysluhována nepravidelně; tou se pak celková doba bohoslužby prodlouží asi tak na hodinu, ovšem záleží též na počtu

¹⁸² Zájemce odkazujeme na **BURNETT, Amy, N.** *How to Preach a Protestant Sermon” A comparison of Lutheran and Reformed Homiletics.* In Theologische Zeitschrift, Jahrgang 63, Heft 2. Basel: Faculty of Theology of the University of Basel, 2007. 109-119 s.

přístupujících členů sboru. Kázání je pomyslný vrchol bohoslužeb, není-li vysluhována Večeře Páně, ale pokud ano, nemělo by být kázání zkráceno příliš.

Při kázání není zvykem diskutovat, pro zachování určité liturgické formy. Možnost dialogu je však běžný při biblických výkladech na menších shromážděních, kde naopak tyto formy jsou vítány.

Klimeš se domnívá, že nároky sboru na kázání duchovního jsou vysoké a to již od dob reformačních. Kazatelé se drží textu, který rozebírají a rozvádějí. Nepoužívá se termínu „promluva“, po kterou rozumíme pobožné řeči na volné téma.

Klimeš si všiml, že při ekumenických setkáních, většinou káže zástupce ČCE. Znamená to, že výborná úroveň homilií evangelických kazatelů je uznávána i ostatními křesťanskými církvemi.

5.1.1. Agenda ČCE o kázání

»Kázání je výkladem Písma; vyhlašuje Kristovu vládu, zvěstuje evangelium odpuštění, dosvědčuje Boží smlouvu; tím utvrzuje víru, naději a lásku a osvobozuje od strachu. Je vázáno na prorocké a apoštolské slovo v Písmech, svědeckou výpověď o objektivní skutečnosti Božího činu spasení. Tu je hráz, aby se kázání nestalo jen výplodem vlastní zbožné fantazie. Nejsme spaseni svými zbožnými vzněty a náladami, ani pravověrností, ani mravními a společenskými snahami - pouze a jedině činem Božího vyvolení v Kristu. O něm musí kázání vydat věrné svědectví. Tomu velmi napomáhá soustavný výklad biblických knih nebo perikop s přihlédnutím k církevnímu roku. I když není vyloučena volná volba textu z Písma, vždy je nutno přihlédnout k jeho souvislosti. Kázání je ovšem zároveň i osobním svědectvím kazatelovým. Nebude přesvědčivé, jestliže on sám vlastní bytostnou zkušeností není přesvědčen o pravdivosti toho, co zvěstuje. Písmo sice zaznamenává svědectví dávných dob, avšak skutečnost Boží milosti v Kristu - předmět evangelia - je přítomná, živá stejně dnes jako tehdy. Je třeba zvěstovat přítomnou Kristovu moc. Úkolem tedy je tlumočit hlas Písma svatého do naší současnosti. K tomu je zapotřebí spolehlivě znát obě roviny: svět Písma právě tak jako současný svět. Hlas Boží dosvědčený svědky proniká do našeho času a střetává se s naší dnešní skutečností. Právě v tomto průsečíku dochází k věrnému zvěstování. Kázání je řeč, sděluje posluchačům poselství evangelia slovy. Proto je kazatel povinen dbát požadavků, které na něho klade ověřená teorie a praxe mluveného projevu: pečovat o dobrý, živý a přitom spisovný jazyk, o působivou formu a skladbu kázání, o jasnou, srozumitelnou výslovnost, o přednes poutavý, a zase ne teatrální. Kazatel nehovoří jen za sebe, nýbrž také za

obecenství církve, která jej touto službou pověřila. Obdarování Duchem svatým není omezeno jenom na kazatele. Kázání roste také v setkávání a rozhovoru s bratry, kteří se za kazatele a prospěch evangelia ve sboru i ve světě modlí. Přítomnost Ducha svatého při kázání působí, že se zvěstované slovo pro posluchače stává mocí a proměňuje jejich život. Duch svatý zvěstováním probouzí v posluchačích i různé dary (charismata), kterými vytvářejí život svého společenství a dosvědčují příchod Božího království.

MODLITBA PO KÁZÁNÍ. Všechny ostatní části služeb Božích jsou v přímém poměru ke kázání, které zpravidla ústí v krátkou modlitbu. Jejím obsahem je přitakání ke zvěsti kázání, dík za ni, prosba o sílu k následování. **To vše je zde vyjádřeno nově, ne týmiž slovy jako v kázání.**¹⁸³

Agenda ČCE rozebírá jednotlivé části bohoslužby. Kázání definuje především jako výklad Písma, které je pramenem víry a pravidlem života. Současně však je kázání oznamuje že veškerá vláda je v Kristových rukou a skrze něho přichází odpuštění a potvrzení neměnného vztahu nové smlouvy mezi Bohem a člověkem, který se osvobozuje od strachu a posiluje svoji víru, naději a lásku. Důraz je položen na prorocký, apoštolský a svědecký význam Písma. Naše spása se uskutečňuje jako pouhý dar od Boha, který nezávisí jen na naší pravověrnosti či mravnosti: kázání o tom všem musí věrně svědčit. Osobní svědectví však je žádáno i od samotného kazatele, který má před obcí vyznat a zpřítomnit svoji víru v Ježíše Krista jako osobního Spasitele. Kazatel ovšem mluví jménem církve, která jej pověřila tímto úkolem.

Předpoklady dobrého kázání jsou i v setkáváních a v rozhovorech s bratry. Tím kazatel získává správnou zpětnou vazbu a získává správný přehled o reálné situaci kolem sebe.

Kázání se stává pro posluchače mocí a silně ovlivňuje a transformuje jejich život. Kromě toho Duch svatý zvěstováním probouzí v posluchačích charismata, která jsou dána ve prospěch celé obce jako znak příchodu božího království. Po kázání následuje v evangelické tradici modlitba, která je v úzkém vztahu s tématem celého kázání, vyjadřuje vděčnost za přijaté dary a současně prosí o sílu o realizaci ideálů evangelia. Při této modlitbě nemá docházet k opakování stejných slov, které byly užity během kázání.

5.1.2. Jazykový projev kazatele

¹⁸³ Agenda. I. díl. Českobratrská církev evangelická. Praha, 1983. 168 s. <http://www.ecirkev.cz/data/att/Agenda_cce_I.pdf>.Cit. s. 13

»Bohoslužebné společenství vyžaduje aktivní účast celého sboru na liturgickém jednání. K tomu je předně potřebí, aby jazyk, kterého se při bohoslužbách užívá, byl jasný a srozumitelný, přiměřený věci Božího království i chápání dnešního člověka. To platí zejména o formulaci modliteb, ke kterým se sbor má připojit. Vedle toho bude třeba stále více využívat pro bohoslužebné účely nových překladů Písma. Řeč, které při bohoslužbách užíváme, by neměla podporovat názor, že bohoslužby jsou zvláštní posvátnou oblastí, která nemá nic společného s naším denním životem. Liturgická mluva nespočívá v archaické dikci a hromadění starobylých slov. Právě tak se má varovat všeho patosu. Na druhé straně úcta k Bohu nás vede ke starostlivé péči o čistotu a ušlechtilost jazyka. Nemáme podléhat módnosti a vulgárnosti. Skutečnosti víry a naděje si nejednou razí dokonce i nový a nevšední výraz«.¹⁸⁴

Na rozdíl od katolických směrnic, ČCE věnuje kultuře mluveného jazyka zcela mimořádnou pozornost. Již v předchozím článku z agendy str. 13 je připomínáno, že při kázání je nutné užívat **spisovný jazyk, mít jasnou a srozumitelnou výslovnost a přednes má být poutavý**; bez jakékoliv teatrálnosti, vulgárních výrazů a také jakékoliv archaické mluvy. Samotné umění řečnické však instrukce nezmiňují.

5.2. Funkce protestantského kázání

Filipi říká, že „Smyslem kázání je opravdu umožnit vstup Božího slova do jednotlivcova příběhu tak, aby jím byl osloven a uvěřil mu v prostoru věřícího společenství, které tomuto Božímu záměru poslušně odpovídá povoláním kazatelů“.¹⁸⁵ I když chápeme, že přijetí víry člověkem je zahaleno do tajemství Boží lásky, přesto církev musí věrně plnit příkaz svého Pána a zvěstovat. Každý den umírá na světě velké množství lidí, kterým evangelium nebylo nikým ohlášeno. Církev, jednotliví kazatelé i členové obcí mají tedy velkou odpovědnost. Každá příležitost musí být vhodná k tomu, aby Radostná zvěst se dostala k uším lidí. Její hlásání probíhá za přímé asistence Ducha svatého. Kázání se nevztahuje pouze k minulosti, k dějinám spásy, nýbrž k tomu, aby řeklo, že existuje budoucnost. Církev nemůže nekázat, je to její hlavní úkol, který dostala před druhým Ježíšovým příchodem. Úkolem kázání je i naznačit, že Bůh se slitovává a odpouští všem těm, kteří upřímně litují a jsou na cestě obrácení.

¹⁸⁴ Agenda. I. díl. Českobratrská církev evangelická. Praha, 1983. 168 s.

<http://www.e-cirkev.cz/data/att/Agenda_cce_I.pdf>. Cit. s. 7.

¹⁸⁵ FILIPÍ, Pavel. *Pozvání k naději. Kapitoly o homiletické hermeneutice a exegezi*. Praha: Kalich, 2006. 102 s. ISBN 80-7017-028-X. Cit. s. 102.

Filipi připomíná, že „každé kázání v našem smyslu je kázáním evangelia“.¹⁸⁶ Nárok, aby kázání bylo „živým hlasem evangelia“ (viva vox evangelii) byl kladen od dob reformačních.

Protestantismus klade velkou důležitost na práci s textem, někteří mluví o textové empatii, vytvoření vnitřního vztahu pomocí meditace, o zástupném naslouchání (kazatel slyší text ušima svých posluchačů). Luther radil „text přežvykovat“, což znamená, že před aplikací exegetické metody, procházíme text velmi volně, jen tak zkusmo se ho dotýkáme, necháme ho na sebe působit, vyzařovat, vibrovat, učíme se ho zpaměti, snažíme se ho plně „ochočit“, aby se stal blízkým, rodinným...Není účelem této práce jít do technických podrobností, které však najdeme dobře zpracované v protestantských homiletických publikacích od Josefa Bohuslava Jeschkeho, Josefa Smolíka, Pavla Filipiho, které jsou uvedeny v seznamu literatury této práce.

Abychom však mohli poznat ještě jiný protestantský přístup ke kazatelské teorii i praxi, uvádíme sdělení, která nám ochotně poskytl ThB. Aleš Zástěra, kazatel jednoty adventistů s.d. z Jihlavy. Podle jeho vyjádření, adventisté navazují na světovou reformaci a snaží se nechat inspirovat pokud jde o víru a důrazy z augšpurského a helvétského vyznání. Rozdíly vznikaly v otázce pojetí večere Páně. Oceňují dílo Martina Luthera, hlavně pokud se týká důrazu na ospravedlnění z víry, avšak nedomnívají se, že by Jakubova epištola byla „slaměná“, protože zdůrazňuje skutky. Váží si také Kalvínova reformačního myšlení, i když neztotožňují se s jeho čistkami a dozorem, který zvláště v Ženevě byl uplatňován.

Adventisté nemají přesný model či normu, podle které mají sestavovat kázání. Na teologickém semináři se budoucí kazatelé učí, jak tvořit kázání různých typů a na různá témata. V pastorační praxi je zřejmé, že kazatelé mají svá oblíbená témata. Je dáván důraz na to, aby farníci byli usměrňováni a všestranně syceny. Každé roky jsou všichni kazatelé hodnoceni v celé šíři své práce, včetně kvality jejich kázání. Nejkratší kázání trvá 20 min., nejdelší 45 min., výjimečně až 50 min., což bývá zcela mimořádně. Průměrná délka kázání je tedy kolem 35 min. Během kázání dialog není zvykem, ale za to je s úspěchem užíván v sobotní škole, kdy podle dávné tradice z doby vzniku v roce 1863 v USA, dostávaly děti určité podklady pro studium a o dané látce se společně diskutovalo. Tento způsob se natolik osvědčil, že byl později aplikován i ve vztahu k dospělým.

Zástěra také detailně popsal sobotní adventistickou bohoslužbu, většinou začíná v 9 hod. Píseň (někdy písně), modlitba (5-10 min) a pak sobotní škola – studium Bible s pomocí materiálů, které studuje každý doma. Konec je v 10.10 – 10.15 hod. písní a modlitbou. Po přestávce v 10.30 je znovu píseň (písně) 5-10 min., oznámení, přání k narozeninám 3-10 min.

¹⁸⁶ FILIPI, Pavel. *Pozvání k naději*. Op. cit. s. 107

Modlitba, někdy hudební číslo, nebo píseň (ne zpívaná všemi, ale vybranými zpěváky zazpívaná) a pak se duchovní asi na 5 min. obrací k dětem s vyprávěním nějakého praktického příběhu. Po něm následuje kázání, které začíná v 10.45, nebo 11 hod. a které končí písní modlitbou, takže definitivní konec je zpravidla v 11.30 až 11.45. Odpoledne mívají adventistické sbory odpolední bohoslužby zpravidla od 14 hod., nebo večerní, které trvají tak 70-90 min. Probírají se aktuální témata z Bible. Je vedena diskuze, jsou kladeny otázky hostu, který vedl bohoslužbu, apod.

Pokud se týká nároků věřících na kázání, Zástěra podotýká, že to velmi záleží na místním sboru. Má však dojem, že obecně posluchači očekávají praktické slovo do života, které řeší situaci, ve které se nachází. O kvalitě kázání pak nerozhoduje pouze teologické vzdělání, ale odevzdanost mluvícího Ježíši Kristu a také jeho vyjadřovací schopnosti, apod. Protože na množství sborů je kazatelů málo, slouží asi dvě třetiny pravidelných bohoslužeb laici. Zástěrovi není známo, že by někdo z jejich kazatelů měl vadu řeči. Jsou ovšem takoví, co mluví příliš rychle anebo se musí učit mluvit nahlas.

5.3. Nové formy a styly kázání

V 70. letech 20. století vzniká v USA z některých letničních církví tzv. Hnutí víry, hlásající kontraverzní teologii prosperity. Tato křesťanská hereze vychází z pojetí, že pokud má člověk dostatečnou víru v moc Ježíše Krista, dostane se mu všechno, o co žádá, hlavně zdraví, úspěch, bohatství, štěstí...

Shromáždění jsou doprovázena hlasitou rytmickou hudbou a způsobují u lidí stav změněného vědomí. Mají podobu jakési kolektivní hypnózy, pseudopsychoterapie a davové sugesce. Často taková shromáždění se mění v jakousi kolektivní show, nezřídka spojenou i s diskotekovým tancem, křikem, padáním na zem i jinými hysterickými projevy.

Příkladem takového kazatel Joel Osteen (1963), působící se svou manželkou Viktorií, se kterou má čtyři děti (www.joelosteen.com). Je synem baptistického pastora a vede Lakewood Church v Houstonu v Texasu. V roce 2006 obdržel od „The Church Report“ cenu „Nejvlivnější křesťan Ameriky“ a téhož roku byl zařazen ABC News do „10 nejfascinujících osobností světa“.

Na začátku bohoslužby většinou vypráví nějaký vtipný příběh, který posluchače rozesměje a současně má vést k zamyšlení. Je to takové podobenství z praktického dnešního života. Potom vyzve přítomné, aby vstali, zvedli ruce s Biblí nad hlavu a společně pronášeli kratší modlitbu. Potom se Osteen zaměří na jeden či dva několik biblické verše, nechte nikdy

delší souvislé texty a neprovádí jejich exegezi. (Tím jsou lidé ochuzeni o bohatství a krásu Písma.) Káže asi po dobu třiceti minut. Mluví naprosto z paměti, plynule a poměrně rychle, nedělá pauzy, pohybuje uměřeně rukama, chodí kolem pultíku a dívá se přímo do několika tisíc lidí, kteří se shromáždili. Ti reagují potleskem, smíchem a jinými projevy souhlasu a nadšení.

V současném americkém protestantismu jsou tyto formy velmi módní, o čemž svědčí neobyčejně velký počet lidí, který se těchto shromáždění zúčastňuje. Podle neověřených údajů výše citovaných webových stránek, každý týden přes jeden milión lidí slyší Boží slovo prostřednictvím Osteenovy komunikační sítě audio a video podcastu. Pomocí těchto moderních prostředků dokáže vstoupit do kontaktu celkem se 100 milióny domácností v USA a dalšími 10 milióny ve 100 zemích světa.

Na internetovém kanálu you tube jsou přítomna jeho kázání. Tak např. je zaznamenáno 500 000 vstupů na kázání „Poznávejte co máš“ (**Recognizing What You Have**), 230 000 vstupů na kázání „Ne každý se mě může dotknout“ (**No one can touch me**) 37 000 vstupů na kázání „Bůh činí všechno pouze pro tvoje dobro (**God does every thing only for your Good**), 52 000 vstupů na kázání „Odstraň špatné myšlenky“ (**Remove Bad Thoughts**), 9.000 vstupů na kázání „Berouce pod kontrolu své štěstí“ (**Taking Control of your Happiness**), 3.000 vstupů na kázání „Bůh, který zavírá dveře“ (**God Who Closes Doors**), 39.200 vstupů na kázání „To je moje hra“ (**This is My Game**), 420.000 vstupů na kázání „Síla věření“ (**Power of Believing**), 106.000 vstupů na kázání „Aktivuj víru, žádný strach“ (**Activate Faith, no Fear**), apod. Témata jsou spíše psychologická, než biblická. Čísla posluchačů ale ukazují na velkou sledovanost, zájem, poptávku a potřebu takového typu nabídky. Dalším znakem těchto shromáždění je, že se jich zúčastňují lidé nejrůznějších křesťanských vyznání až po agnostiky či ateisty, protože se jedná o jakousi bezplatnou skupinovou psychoterapii, která dává přítomným zřejmě chuť a sílu do života. Teologicky je ovšem tento přístup silně zavádějící. Na lidi nejsou kladeny žádné nároky, nemluví se o hříchu, odpovědnosti, vše se stává velmi lehké a uskutečnitelné. Osteen se zaměřuje na řadu životních problémů a snaží se dát na všechno lacinou odpověď. Existují však první „oběti“ těchto kázání, které mohou nakonec skončit ve velké beznaději anebo v dimenzi čistě „náboženského materialistického obchodování“ s Bohem. Sám Osteen nikdy nestudoval teologii a je pouhým samoukem. Nelze však popřít jeho obrovský společenský a komerční úspěch i výrazné charismatické rysy jeho osobnosti.

Tradiční protestantský svět zcela tento přístup odmítá. V popředí kritiky teologie prosperity stojí americký baptisticko-kalvinistický kazatel John Piper (1946), který

v současné době žije v Tennessee. Rovněž již výše citovaný adventistický kazatel Zástěra zdůraznil, že teologie prosperity¹⁸⁷ by se velmi těžko v jejich církvi ujímala. CASD přijímá člověka jako duši, která se skládá z prachu země a z vdechnutí-ducha od Boha (Gn 2,7). Tento pohled je v plném souzvuku s katolickým teologem Dominikem Peckou, který o nesmrtnosti duše mluví jako o Platonismu, který nemá s pojetím Bible nic společného. Již touto koncepcí by byla teologie prosperity u adventistů těžko akceptovatelná, nemluvě o militantnosti, který má ve svém programu. Pozitivně však Zástěra vnímá důraz na uzdravování a pomoc lidem, kteří jsou postiženi okultismem, protože v tom smyslu vybízí i samotné Písmo.

5.4. Kernnerův výzkum o posluchačích kázání

Sidónia Hornánová¹⁸⁸ uvádí závěry výzkumu Hannsa Knera, o kterých autor referoval na teologické konferenci v Tatranské Lomnici v době od 6. do 8. října 2008. Název tohoto mezinárodního setkání byl: „Charakteristické znaky a důrazy evangelického kázání“ s podtitulem „My však kážeme ukřižovaného Krista“. Výsledky tohoto šetření se týkají Německa, konkrétně Bavorska a byl součástí doktorské práce.

»Většina opýtaných sa zhodla v tom, že pri vnímaní Služieb **Božích má kázeň centrální význam**. Kázeň je to najdôležitejšie na Službách Božích najmä pre tých, čo navštevujú Služby Božie pravidelne. Pre tých, čo chodia do kostela sporadicky, kázeň až taká dôležitá nie je. Ale aj 73% z opýtaných, ktorí navštevujú kostel iba raz do roka, súhlasí s tým, že kázeň je to najdôležitejšie na Službách Božích.

- Všetci sa zhodli v tom, že **kázeň by nemala presiahnuť 20 minút**.

- Poslucháči kázne sú pomerne skromní: **Nikto neočakáva od kazateľa hotové umelecké dielo**. S výrokom: „Je pekné, ak si z kázne môžem odnieť domov jednu vetu alebo jednu vypoved', súhlasilo až 89, 3% návštevníkov kostola (nesúhlasilo len 3,7%).

- Kázeň predsatvuje priestor poslucháči na rozvíjanie vlastných myšlienok tak, že poslucháči kázne sa počas kázne zaoberajú vlastnými myšlienkami a potom sa opäť vracajú ku kázni, ktorá v pozadí prebieha ako film. Ak poslucháč nie je ničím upútaný, tak kázeň síce beží

¹⁸⁷ Viz také: DOLISTA, Josef. TŮMA, Jiří. *Problematika a prevence „nových náboženských hnutí“*. Vliv „nových náboženských hnutí“ na jedince a problematika prevence. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2010, 137 s. ISBN 978-80-87127-25-4. ISSN 1804-1337. Viz s. 32-33.

¹⁸⁸ HORŇANOVÁ, Sidónia. *Aktuálna homiletická literárna tvorba a diskusia o kázaní*. In: *HOMILETICKÁ ČINNOSŤ CÍRKVI A KVALITA SÚČASNÉHO ŽIVOTA*. Zborník prednášok z vedeckej teologickej konferencie. Banská Bystrica: Ed. Albín Masarič., 2009. 204 s. ISBN 978-80-8083-716-7. Cit. s. 98 – 100.

v pozadí ďalej, ale on sa oddáva svojim vlastným myšlienkam, čo u niektorých môže viesť k spokojnosti s kázňou: „...niekedy aj počúvam. Ale inokedy je to jednoducho kulisa a to pozitívna kulisa.“ Podľa prieskumu až 60% respondentov súhlasí s výrokom: „Pri kázni sa často oddávam svojim vlastným myšlienkam.“

- **Respondenti necítia potrebu porozprávať sa o kázni s kazateľom**, aby si kázeň viac objasnili (iba jeden vyslovil túto potrebu, aj to ten, čo vystúpil z cirkvi).

- **Niektorí chápu obsah kázni ako niečo cudzie** a nevhodné „pre život v tvrdej skutočnosti“. Tvrdí hospodársky život neumožňuje poslucháčom žiť v súlade s „morálnymi prestavami“, ktoré sú obsahom kázne.

- **Poslucháči majú vysoké etické požiadavky pre kazateľov**: „Iba kázňou na Službách Božích nie je všetko vykonané... za tým musí niečo stáť.“ Negatívne skúsenosti s kazateľmi, ktorí „vodu kážu a víno pijú“, negatívne ovplyvňujú postoj ku kázni.

- **Negatívne sa hodnotí spôsob prednesu** – kanceltón alebo keď kazateľ zneužíva kázeň na predszadzovanie vlastných názorov.

- **Kritika cirkvi**, ktorá je omnoho rozšírenejšia medzi tými, čo nechodia do kostola, **ide často ruka v ruke s kritikou kázne**. Pritom sa používa mnoho stereotypov, **najmä nesúlad medzi životom kazateľov a obsahom kázne**.

- Niektorým poslucháčom sa kázne zdajú byť „**príliš komplikované**“. Pritom si treba všimnúť dva faktory: vzdelanie a návštevnosť Služieb Božích. V podstate kázne sa javia byť komplikované pre toľko opýtaných, pre koľkých sa javia celkom zrozumiteľné.«

Hornaňová zdôrazňuje, že „...pri kazateľskej službe sme plne závislí na **pôsobení Svätého Ducha**, ktorý veje kam chce. A tak popri kritickej analýze problémov kázne a jej súčasnej krízy, ktorá sa týka tak kazateľov, ako aj poslucháčov, **trvalou úlohou cirkví zostáva prosieť o dar Ducha Svätého, aby skrytá siatba Slova bola zhora požehnaná a jej plody sa stali viditeľnejšími**.“

Výše uvedené šetření může být určitým vodítkem při analýze homiletiky. Výsledky však jsou interpretovány dosti nepřehledně a chybí jakékoliv zpracování v kategoriích statistické významnosti i závěrečné shrnutí. Je to však cenný pokus o získání určitého feedbacku, který může být užitečný jak pro kazatele, tak i pro celou církev i jako základ pro další empirické výzkumy.

se povzbuzovat. Pomocí druhému může být i výstraha, aby nezůstal stát. Aby se zvedl a šel. Takovým dobrým a pomocným slovem na poutnickou cestu víry je slovo epištoly Židům. Je to vlastně pastýřské slovo, které má slyšet zemdlená a unavená církev. Sbor, jemuž apoštol napsal tyto řádky, byl již douholetým bojem unaven. Kázání stále sice znělo, že Bůh je spravedlivý, všemohoucí, apod., ale první radost ze spasení se pozvolna vytrácela z jejich víry a nedostávalo se jim sil k trpělivosti, službě a lásce k Pánu Ježíši a jednoho k druhému. Též výhled na druhý příchod Páně se postupně v jejich víře ztrácel.

To ukazují i pastýřský důraz epištoly, kde nalézáme vybídnutí různého druhu. Jednou je to připomenutí, aby někdo neopustil Boží zaslíbení (Žd 4,1), aby někdo „neupadl v příklad nevěry“ (Žd 4,1), aby se někdo nezatvrdil (Žd 3,13), aby nepodrostl kořen hořkosti. Také slyšíme četná povzbuzování: „Přímé kroky čiňte nohama svýma, aby což zkulhavělo do konce se nevyvinulo, ale raději uzdraveno bylo“ (Žd 12,13) nebo: „Odvrhouce všeliké břímě i snadné obkličující nás hřích“ (Žd 12,1) atd. Tyto a podobné důrazy jsou adresovány celé církvi, zejména pak církvi, která se ocitá v situaci **zemdlenosti a únavy**. A těm, kteří jsou ve své víře všelijak zemdleni, sklíčení, unaveni, je adresován i oddíl, který jsme před chvílí přečetli.

II. Boží zjevení (Zd 12,18-25)

V církevním kalendáři je dnešní neděle druhou nedělí po Zjevení Páně. Náš text také jedná o Božím zjevení na Sinaji a Božím zjevení v Pánu Ježíši Kristu. To první nám zvěstuje něco z Božího zjevení Staré smlouvy a to druhé poukazuje na význam Božího zjevení v Kristu pro poutnickou cestu církve. O tom jak mohl přijmout Boží dary v obou smlouvách, souhrně vypráví slovo „přistupovat“. Jednou je to negativní: „nepřistoupili jste“ (Žid 12,18), po druhé kladně zdůrazňuje „ale přistoupili jste“ (Žd 12,22).

Boží sebezjevení lidu Staré smlouvy se událo pod horou Sinaj, kde čteme o tom, že Hospodin se tu zjevil v hřmotu, blesku, těžkém oblaku, kdy celá hora Sinaj byla zahalena kouřem a v ohni sestoupil Hospodin (Ex 19,16nn). Jde o zjevení Boží svatosti, čistoty, spravedlnosti, k níž se nikdo, ani lidé ani dobytek nesměli přiblížit. Také trubení na pozouny je spojeno s tímto neobvyklým Božím zjevením. Pán Bůh se tímto způsobem přiblížil svému lidu Staré smlouvy. Byl blízko, a přece nikdo, kromě Mojžíše, nesměl přijít do jeho blízkosti. Text nám zachoval vzpomínku, že dokonce i sám Mojžíš volal: „Lekl jsem se až se třesu“ (Žd 12,21). Pisatel této epištoly však poukazuje na to, že tak tomu bylo se Staré smlouvě, ale v Nové smlouvě je to jinak: „Nepřistoupili jste k hmotné hoře (Žd 12,18). Tato doba Božího sebezjevování je pryč, byla důležitá pro lid Staré smlouvy. Lidu Nové smlouvy se Bůh zjevil jinak. Toto je podrobněji popisováno v dalších verších našeho textu.

Jsou to verše Žd 12,22-24: „přistoupili jste k hoře Sionu, k městu Boha živého, Jeruzalému nebeskému a k nesčíslnému zástupu andělů...” (Žd 12,22). Obě hory Sinaj a Sion stojí zde vůči sobě v protikladu. Sion na tomto místě spolu s Jeruzalémem neoznačuje horu ani místo, nýbrž **cíl putování Božího lidu, království Boží**. Boží lid má nyní přístup k Bohu, do jeho blízkosti, k jeho království. Dále jsou jmenovány: „nesčíslné zástupy andělů”, „církev prvorozených”, „duchové spravedlivých dokonalých” (Žd 12,22-23). Poutníci víry jsou spojeni s nebeským světem, s církví oslavenou triumfující, která již dobojovala svůj boj víry vítězně, s nebeskými zástupy a s těmi, kteří zde zatím ještě putují k cíli. **Svůj zápas víry nebojuje nikdo na tomto světě sám, nýbrž vždy jako úd společenství Božího lidu. A to jak těch, kteří jej nyní obklopují, tak i těch, kteří běh víry již dokonali.** K těm patří i starozákonní svědkové víry, praotcové víry, proroci, apoštolé, mučedníci a všichni ostatní poutníci víry. V tom je bohatství i síla poutníků víry, že vědí o své kontinuitě s minulými svědky, kteří sice byli hříšní lidé, ale věděli o tom, že jsou součástí velmi početných zástupů Kristových svědků na tomto světě. Jak minulé svědky Bůh vyzbrojil svou mocí, posílil je, aby přes všechny překážky mohli dojít k cíli, tak také **v přítomnosti je mocen své vyzbrojit, aby dobojovali vítězně svůj boj víry.**

III. Přístup k Bohu a Prostředník

Na své poutnické cestě k cíli Kristovi svědkové mají stálý přístup k svému Prostředníku nové smlouvy. Obě slova: přistupovati i Prostředník jsou součástí poutnické cesty Božího lidu k cíli. Pokud jde o sloveso přistupovati (προσερχεσθαι), má pro tuto epištolu klíčový význam a ukazuje na to, že ve svém boji víry má církev stálý přístup ke všem duchovním zdrojům. Na prvním místě zde jde o „přístup k Božímu trůnu“, skrze Ježíše Krista (Žd 4,16). Izrael se nesměl přiblížit k hoře; církev Páně má naopak otevřený přístup přímo k Božímu trůnu skrze Prostředníka. Je to přístup k Bohu, a to skrze modlitby. Jistě, že je víra s tím spojena, neboť každý, kdo přistupuje k Bohu musí věřit, že Bůh je (Žd 11,6). Dále je tu dána možnost přistupovat do svatyně a každý smí přistupovat směle a s nadějí, že nebude odmítnut.

Přístup k nebeskému světu je dar víry skrze Ježíše Krista. On je jediný a dokonalý Prostředník mezi Bohem a lidmi, nesčetněkrát převyšující Mojžíše jako Prostředníka. Ježíš Kristus je Prostředník, Velekněz, který nesl naše lidství, poznal na sobě všechnu tíhu lidského života. Je to velekněz, který soucítí s lidmi, rozumí jim. Velekněží přinášeli oběti za své hříchy a hříchy lidí. Ježíš Kristus však přinesl oběť jednou pro vždy a jako oběť přinesl sebe samého. Nyní je věčně živý a přimlouvá se za své u Otce (Žd 7,25). K tomuto jedinečnému velekněžskému jednání ukazují i slova vyjadřující, že přistupovat k Pánu Ježíši značí přistupovat „ku pokropení krví, lépe mluvící než je krev Ábelova“ (Žd 12,24). Kristova krev

má očišťující moc na poutnické cestě víry, očišťuje od každého hříchu, je projevem nového odpuštění hříchů, bez kterého by nikdo nemohl dojít k cíli.

Prostředník jednou zprostředkoval smír mezi Bohem a světem, svým lidem, ale to není jednorázová událost. On je v nebi, přimlouvá se u Boha za své, zároveň jako Přímluvce **nebeský putuje se svými po této zemi, jde s nimi, pozvedá je, povzbuzuje, posiluje, očišťuje. Církev, společenství věřících, smí přistupovat k němu, k Bohu a odtud čerpat zdroje svých sil.**

IV. Závěr

Prostředník Ježíš jako vtělený, ukřižovaný, oslavený a opět očekávaný s příchodem Božího království, je věrný spolupoutník svého lidu. Jde se svým lidem i tehdy, když jeho přítomnost není provázena viditelnými projevy jako oheň, hřmot, bouře a zázraky. On putuje se svým lidem a svou přítomnost mu osvědčuje různými způsoby, jak to činil i v minulosti. Víra se nalézá velmi často uprostřed zkoušek, utrpení, zklamání, zápasů, pokušení, kde snadno zemdlívá a ztrácí výhled k cíli. Poutníci musí často zápasit s pochybnostmi víry, únavou, skleslostí a všelijakými nástrahami, které na ně doléhají v tomto světě. Avšak výhled k Prostředníku, Veleknězi Ježíši, který nejlépe rozumí člověku, s ním cítí, pozvedá ho, očišťuje jej svou krví ve všech duchovních klopýtáních, je nejlepší vzpruhou víry, naděje i lásky a nejmocnějším povzbuzením ke konání běhu víry. Také výhled k neviditelnému cíli je velikou posilou. Proto autor epištoly Židům hovoří o „nezamítání přepevné naděje“. I ona je součástí poutnické cesty k cíli. Také toto slovo je takovým jasným povzbuzením nepolevit ve službě, lásce, v zápase o dosažení cíle. V našem textu nejde jen o poutnictví jednotlivců, nejde jen o jednotlivce, o mne, kdo jde k cíli, ale o společenství Božího lidu. Já jdu k cíli vždy jen jako součást tohoto společenství a s ním, nikoli jako sólový zpěvák.

Na poutnické cestě víry má obojí: přístup k Bohu skrze Ježíše Krista a přítomnost prostředníka, který zmocňuje poutníky k vytrvalosti, trpělivosti, službě, lásce a dokonání boje víry. Je to On, ten jediný pravý Prostředník, je to On, ten jediný věčný Velekněz, jehož nám Bůh dává na naši pozemskou pouť. Jeho dary i přítomnost nás zmocňují k další pouti a k dokonání cesty víry. Zjevený Bůh na Sinaji je zjevený v Pánu Ježíši, kde Věčné slovo se stalo tělem a bydlelo s námi.«

5.5.3. Rozbor protestantské homilie

Název Ligušovy homilie velmi výstižně vyjadřuje situaci křesťanství v současné technicky vyspělé společnosti: duchovní cesta je namáhavá a dlouhá, Pán nepřichází, církev

jsou unavené a zemdlené, instituce zestárlé, víra lidí klesá, ubývá lásky... Lidé jsou znaveni z kazatelů a kazatelé z lidí. Přesně taková je dnešní situace církví v dnešní Evropě.

Homilie je logicky uspořádána do čtyř celků: I. Úvod, II. Boží Zjevení, III. Přístup k Bohu a Prostředník, IV. Závěr. Každá část vychází logicky z té předešlé.

Autor se nezaměřuje na útočnou kritiku vůči nějaké filozofii či současnému stylu života, nýbrž si velmi pozorně všímá situace ve vlastních církevních řadách.

Promluvu otevírá alegorická představa o skupině lidí, která se ocitla na pustém místě, někde v poušti. Cesta je dlouhá, lidé mají hlad, žízeň, síly je opouštějí... Liguš hned na začátku silně zdůrazňuje velký smysl pro společenství: skupina může dosáhnout cíle jen tehdy, jestliže jeden druhému z jejích účastníků bude pomáhat, posilovat, podpírat. Člověk je tvor vztahový, individualismus je křesťanství cizí: „...cokoliv jste neučinili jednomu z těchto nepatrných, ani mně jste neučinili...“ (Mt 25,45). Z tohoto aspektu vyrůstá celá ecclesiology a protestantismus na toto klade důraz. Velký význam má i povzbuzování, aby se lidé nezastavili, nýbrž stále pokračovali v cestě. Přestat kráčet, znamená se vracet dozadu. To může mít fatální následky.

Vhodným srovnáním je pro tuto situaci výše citovaná epištola k Židům. Apoštolova slova jsou také určena pro zemdlenou a unavenou církevní obec, která je vysílena dlouholetým bojem. Přišla únava a víra, původní radostné nadšení i očekávání Krista začalo ochabovat.

Liguš pak cituje celou řadu biblických vybídnutí. Ukazuje kolik síly, naděje a krásy v sobě skrývají. To působí velmi povzbudivě a optimisticky.

Autor vychází nejprve z Božího zjevení na Sinaji, tedy ze Starého zákona, který je předobrazem následujícího zjevení v Pánu Ježíši Kristu. Přistoupit (προσερχεσθαι) či nepřistoupit? Dochází ke srovnání, Písmo se vykládá Písmem. V prvním případě Bůh je neviditelný, vidět ho znamená třásti se, zemřít... V druhém zjevení se Bůh stává člověkem Ježíšem, který nás už nenazývá sluhy, nýbrž přáteli, k němu můžeme přistoupit a on se nechává námi jíst pod způsobou chleba i vína, čímž dochází k úplnému duchovnímu spojení. Na naší pouti tedy nejsme sami. Ježíš nám také posílá Utěšitele – v pravdě Povzbuditele – Ducha svatého. Liguš správně zdůrazňuje, že naše přistoupení k nebeskému světu je ale dar víry skrze prostředníka Ježíše. Poukazuje také na Kristovu krev, která má očišťující moc na poutnické cestě víry a smývá každý hřích.

Liguš poukazuje na realitu našeho putování: zkoušky, utrpení zklamání, zápasy, pokušení, únava, ztrácení cíle. Jsou to nástrahy, které na nás doléhají v tomto světě. Díky biblickému koloritu, docházíme také ke správnému teologickému výkladu, který je pevně zakotven v realitě každého dne. Tato rovnováha např. v ukázce katolické homilie nebyla

zachována, protože kazatel se nechal strhnout stejným nebezpečím, jaké pochází z přijetí existencialismu. A protože výše uvedená katolická promluva měla od začátku apologetický a obranně kritický charakter, nebylo již místo na to, aby se mohlo zdůraznit, že život je duchovní boj, který se v Ligušově exegezi zcela jasně objevuje. Má-li obecně náboženství určité rysy opia, jak se vyslovil Karel Marx, pak o evangeliu to rozhodně neplatí, neboť je to bdělá výzva ke skoku do Boží náruče, a to na základě víry a bez jakýkoliv záruk.

Od Ježíše, Prostředníka, velekněze, našeho spolupoutníka však přichází veškerá vzpruha pro naši víru, naději, lásku a výhled k neviditelnému cíli je velikou posilou. Autor epištoly Židům navíc zdůrazňuje, že nesmí dojít k zamítání pevné naděje. Toto slovo pomáhá, aby se nepolevilo ve službě, lásce a zápase o dosažení cíle. Je zde pozvání k akci, vědomí zápasu a boje o cíl. Současně však zde existuje i vědomí reálného náročnosti, která je spojena s putováním.

Ligušova homilie vede k dynamické akci, která ovšem vyžaduje úsilí celého společenství – nejedná se o putování jednotlivce – nýbrž o společenství Božího lidu. Liguš podtrhává, že jednatel jde k cíli jen jako součást celého společenství a s ním. To má praktickou společenskou aplikaci.

Během putování máme přístup k Bohu skrze Ježíše Krista a současně skrze přítomnost Prostředníka přichází pomoc, abychom byli vytrvalí, trpěliví, ochotni sloužit a svést duchovní boj, který trvá až do naší smrti.

Liguš opět Písmo vykládá Písmem, když končí větou, že zjevený Bůh na Sinaji je zjevený v Pánu Ježíši, jenž se stal vtěleným slovem, které bydlelo s námi. K tomu ještě můžeme dodat, že i po svém nanebevstoupení Ježíš nás nenechá samotné, ale posílá svého Ducha Utěšitele a duchovně se zpřítomňuje v obci, v Písmu a v eucharistii.

Celá homilie se krystalicky opírá o biblický základ jak Starého i Nového zákona. Téma je vysoce aktuální a týká se jak jednotlivců, tak i církevních obcí. Po určité době duchovního života, po prvotním nadšení a zápalu, zákonitě přichází únava a útlum. Proto je nutné se obrátit ke Kristu ke zdroji naší síly. V této souvislosti můžeme i připomenout biblický verš: „*Pojďte ke mně všichni, kdo se namáháte a jste obtíženi břemeny, a já Vám dám odpočinout*“ (Mt 11, 28). Od samotného Krista přichází regenerace osobní i církevní. Za tu se třeba i modlit a prosit o novou duchovní sílu a letniční nadšení s dary Ducha svatého.

Délka homilie je srovnatelná s předešlou katolickou ukázkou. Kazatel Liguš má příjemně modulovaný hlas, pokorný a velmi lidský přístup ke svým posluchačům. Současně vystupuje s jistou autoritou, která se opírá nejen o jeho kazatelskou ordinaci, nýbrž i o jeho vysokou odbornou vědeckou přípravu, výborné komunikační vlastnosti, perfektní znalost Písma a

hluboký duchovní život. Protože nehlásá slovo své, nýbrž slovo Boží, z jeho promluvy vychází láska a síla Kristova, která vstupuje do lidských srdcí, posiluje a občerstvuje. Tuto ukázkou lze považovat jako příklad špičkové protestantské homilie.

5.6. Protestantké disertační práce z USA

Současná problematika homiletiky se odráží v disertačních pracích doktorandů z různých protestantských denominací. Jejich velmi stručná charakteristika nám ukáže, o jaká témata byl v posledních letech největší zájem. Kázání jsou řazena chronologicky; od roku 1987 do roku 2009.

Mosebách si klade si otázku, jak učinit záměrně kázání co nejvíce úspěšným a přesvědčivým pro posluchače. Opírá se o Schrammovu-Robertsovu teorii komunikace: informace, instrukce, přesvědčování, pobavení. Dochází jednoznačně k závěru, že základní moderní komunikační teorie jsou aplikovatelné i na kázání a roli hrají i emoce.¹⁹³

Clines se zabývá postavením křesťanství v postmoderní kultuře; homilie by měla pomoci k tomu, aby se člověk stal věrným učedníkem Ježíše Krista.¹⁹⁴

Sadler vidí jako dobrou strategii, komunikovat současnému člověku biblické pravdy skrze vyprávění příběhů z dnešní doby. To lze považovat za velmi zajímavý pokus, jak oživit homilii pro komunikaci neměnných hodnot jazykem dnešního člověka.¹⁹⁵

Murray a Donald ve své práci se zaměřují na jakousi hru se slovem a použitím participační dramatické techniky v kázání s cílem upoutat větší pozornost posluchačů, která se dnes nedá automaticky předpokládat.¹⁹⁶

Valiavitcharska se zabývá východní spiritualitou a tradicí řečnictví, obzvláště rytmem v byzantských homilích. Jedná se o práci velmi zajímavou a ojedinělou svého druhu.¹⁹⁷

¹⁹³ MOSEBACH, Theodore, Hess. *The Nature and Value of Propositional Statements in Persuasive, Intentional Preaching*. Dissertation. Lancaster Theological Seminary, 1987. USA. 137 s.

¹⁹⁴ CLINES, Paul D. *Preaching for Discipleship in an Emerging Postmodern Culture*. Dissertation. Faculty of Asbury Theological Seminary, 1999, USA. 148 s.

¹⁹⁵ SADLER, Neal R. *The Communication of Biblical Truth Through Contemporary Sermon Stories*. Dissertation. Asbury Theological Seminary, 2000, USA. 152 s.

¹⁹⁶ MURAY, Jr., Donald, R. *Playing with the word? The use of Participatory Drama Technique in the Sermon*. Dissertation. Asbury Theological Seminary, 2000, USA. 55 s.

Macpherson se zabývá praktickým využitím internetu jako zdroje křesťanských homilií. Je jisté, že toto téma je velmi aktuální. Pomocí nových komunikačních sítí je možné efektivním způsobem zvěstovat evangelium dnešnímu člověku.¹⁹⁸

Alain se ve své disertaci zabývá problémem rozvoje a výběru biblických textů v životopisných kázáních.¹⁹⁹

Claunch si klade otázku o účinku a dopadu kázání, jehož téma vychází z návrhu odrážející potřeby členů sboru.²⁰⁰

Lewellyn se zamýšlí nad rozvojem metodologie pro přípravu a pronesení moderní homilie v protestantské tradici.²⁰¹

Green řeší otázky strategie při vytváření kázání pro současného posluchače.²⁰²

Buchanan-Kimberliegh se zabývá tématem, který by uvítali především kazatelé začátečníci: jak se učit kázat a jak překonat stud.²⁰³

Manuel se zabývá řečnickou vynalézavostí v teorii i praxi Harolda T. Brysona a pojetím jeho kázání jako přecházení od rozboru textu ke vztahu.²⁰⁴

Golson se rozebírá teorii strategického kázání, které považuje za velice efektivní způsob, jak komunikovat se sborem. Ukazuje, že touto homiletickou metodologií lze dosáhnout vynikajících výsledků.²⁰⁵

¹⁹⁷ VALIAVITCHARSKA, Vessela, Venelinova. *Rhetoric and Rhythm in Byzantine Homilies*. Dissertation. The University of Texas at Austin, 2007, USA. 231 s.

¹⁹⁸ MACPHERSON, Corey, Steven. *To Use Internet Sermon Resources: a Study in Christian Preaching*. Dissertation. Asbury Theological Seminary, 2009, USA. 108 s.

¹⁹⁹ ALAIN, Joseph, Cassian. *A Homiletic Approach for Developing Appropriate Biblical Texts into Biographical Sermons*. Dissertation. New Orleans Baptist Theological Seminary. 1991, USA. 223 s.

²⁰⁰ CLAUNCH, Gazlan, David. *The Impact of Preaching Based on Congregational Needs Assessment*. Dissertation. School of Theology and Missions, Oral Roberts University, 1995, USA. 235 s.

²⁰¹ LEWELLYN, George, T. *Toward the Development of Methodology for the Preparation and Delivery of an Advanced Homily in the Protestant Tradition*. Dissertation. New Orleans Baptist Theological Seminary, 1995, USA. 206 s.

²⁰² GREEN, R. Kenneth. *A Strategy for Preaching to Contemporary Audience*. Dissertation. School of Theology, Fuller Theological Seminary, 1998, USA. 164 s.

²⁰³ BUCHANAN, Kimberliegh, Jane. *The Matrix of Shame and Learning to Preach*. Dissertation. Graduate School of Emory University, 2004, USA. 301 s.

²⁰⁴ MANUEL, Richard, Keith. *An Analysis of the Text-to-Sermon Relationship as Rhetorical Invention in the Theory and Practice of Harold T. Bryson*. Dissertation. Faculty of the New Orleans Baptist Theological Seminary, 2004, USA. 255 s.

Morris zaměřuje svoji pozornost na některé těžké pasáže v kázání a předkládá exegetický i homiletický rozbor vybraných míst, které se týkají sv. Petra.²⁰⁶

5. 7. Závěry protestantského pojetí homilie

Proč kázat? 1. Povzbuzovat a učit ve víře pokřtěné, prohlubovat jejich duchovní život a vést je k angažovanosti v církevním společenství. 2. Zvěstovat Boží slovo spásu všem těm, kdo ještě nejsou pokřtěni, katechumeny připravit na křest, získávat nepraktikující členy obcí. Kázání má své místo při konání při křtu, manželství a pohřbu. V protestantské tradici bývají organizovány biblické hodiny, které při hlásání slova Božího mají nezastupitelný význam.

O čem kázat? Seznamovat s výkladem textů Starého a Nového zákona, vykládat protestantskou věrouku, seznamovat se spisy církevních otců, hovořit na aktuální životní témata v duchu protestantské teologie a její apologetiky. V letničních denominacích je kázání spojeno s modlitbou za uzdravení.

Kdo má kázat? Pastor i laický kazatel, mužského pohlaví, který dostal církevní souhlas; v některých protestantských denominacích jsou pověřeny také ženy (např. v ČCE, ECM, ECAV).

V jakém oblečení kázat? Záleží na jednotlivé konfesi: v černém taláru (bílé rochetě, albě) anebo v civilním oblečení. Někteří používají i bílou stólu, popř. zcela výjimečně se řídí i podle liturgických barev.

Komu kázat? Mužům i ženám ve sboru, tematická kázání jenom pro děti, pro univerzitní studenty, pro vězně, pro vojáky, pro bezdomovce i národnostní menšiny.

Kde kázat? Ve sborech, modlitebnách a chrámech, v rozhlasu, v televizi, internetu, v nemocniční, univerzitní, letištní kapli, na veřejném prostranství, v parku, ve volné přírodě.

Odkud kázat? Od ambonu, kazatelny či stolu, umístěného uprostřed prostoru, ve kterém probíhá bohoslužba.

V jaké pozici kázat? Vždy ve stoje. Protestantský způsob je dynamický; mnoho kazatelů se pohybuje i s Biblií v ruce kolem ambonu. Pohyb a gestikulace zdůrazňují obsah, který byl pronesen.

Jak často kázat? Nemíslitelné žádné shromáždění bez kázání slova Božího.

²⁰⁵ GOLSON, Toxie Brett. *Strategic Preaching, Accomplishing a Unique Purpose: Effectively Communicating Strategy Through the Sermon*. Dissertation. The New Orleans Baptist Theological Seminary, 2008, USA.168 s.

²⁰⁶ MORRIS, Ryan, Dale. *Preaching Difficult Passages: an Exegetical and Homiletical Analysis of Difficulties in Selected Petrine Passages*. Dissertation. Mid-America Baptist Theological Seminary, 2009, USA.183 s.

Jak dlouho kázat? Žádný konkrétní čas v rubrikách nebyl stanoven, záleží to na vůli kazatele a směřodatný je i názor jeho obce. Minimální čas je však 20 min. V některých denominacích, např. u adventistů, kázání může výjimečně trvat až 45- 50 min.

5.8. Souhrn

Protestantské pojetí homilie zůstává věrno svému důrazu na Boží slovo, SOLA SCRIPTURA, které je základním měřítkem a jedinou autoritou. Od kazatelů je vyžadována, jak o tom svědčí např. agenda ČCE, perfektní znalost biblistiky, používání spisovného jazyka i odpovídající řečnická vybavenost. Je těžko představitelné, aby protestantský kazatel měl nějaké jazykové vady, neuměl některé hlásky vyslovovat a jeho řeč byla málo srozumitelná. Členové obcí jsou na tuto kvalitu zvyklí a od svých duchovních ji očekávají. Kazatelé převážně vycházejí z exegeze biblických textů. Písně, které doprovázejí bohoslužbu, se vybírají tematicky ve vztahu ke čteným úryvkům Písma a ke kázání.

Důraz je kladen na společenství: celá obec zvěstuje Evangelium svým setkáním, modlitbami, zpěvem, společným lámáním chleba a pitím z jednoho kalicha, misiemi, společnými aktivitami během týdne, jako jsou biblické hodiny či kulturní a rekreační akce.

Je patrný rozdíl mezi jednotlivými denominacemi: v některých, kde je větší prostor pro liturgii, např. večeři Páně, délka homilie se v poslední době zkrátila, v jiných, kde se vyskytuje pouze homilie doprovázená modlitbami či zpěvem, doba jejího trvání je delší.

Kázání se bude i nadále vyvíjet, protože protestantská reformace stále pokračuje. Jak toto pojetí homilie koncipované protestantismem vypadá v konfrontaci s realitou dnešní společnosti, jaká jsou očekávání členů obcí, budeme rozebírat v kapitole zabývající se experimentálním šetřením. Ještě však předtím, v následujícím oddílu se zaměříme na některé praktické aspekty kázání, které se dotýkají jak pojetí katolického tak i protestantského.

6. KÁZÁNÍ V POSTCÍRKEVNÍ SPOLEČNOSTI

V této kapitole se chceme nejprve zabývat samotným prostředím, ve kterém církev vyvíjí svoji pastorační činnost. Chceme přemýšlet o tom, jaký byl a jaký je dnešní posluchač homilií, jaké jsou praktické problémy současného katolického a protestantského kazatele, jeho schopnost komunikace i jaké jsou nové homiletické pokusy v hlásání evangelia.

6.1. Quo vadis, Ecclesia?

Mluvíme-li o homiletice, pak nestačí projít dějinami, zamyslet se nad současným pojetím katolickým či protestantským, nýbrž je třeba se podívat, v jakém současném společensko-religiózním kontextu se naše církev nalézají. K orientaci mohou částečně sloužit poslední výsledky Českého statistického úřadu (ČSÚ)²⁰⁷ o počtu věřících v našem státě. Čísla se opírají o zjišťování, které proběhlo v roce 2001. V následujícím sčítání obyvatelstva v roce 2011 už údaj týkající se náboženského vyznání občana nebyl povinný; čtyři milióny lidí se tehdy nevyjádřily. Proto tento soubor nelze s čísly z minulosti srovnávat. I když statistiky tohoto druhu mají svá úskalí a nezávislé proměnné, náboženské vyznání však není ukazatel, který byl vykazoval příliš velké a radikální změny.

Existují i církevní statistiky. Zatímco protestantské církve mají seznam členů obcí, a tím dávají daleko přesnější obraz celkového množství věřících, v římskokatolické církvi tomu tak není. Katolická křestní matrika je v tomto smyslu zavádějící. Dělal se ovšem i průzkumy kolik lidí se v neděli zúčastňuje bohoslužeb. Ovšem i tento typ šetření má řadu proměnných a je pouze indikativní.

Podle Dany Hamplové mají sice Češi ve své většině stabilní negativní vztah k církvím, ale hladina nedůvěry se příliš nemění. V roce 1999 v mezinárodním srovnávacím výzkumu určitou důvěru vůči církvím vyjádřilo 42% občanů, a pokud se týká účasti na bohoslužbách, jsme téměř na konci žebříčku v Evropě. Autorka ovšem připomíná, že podle řady sociologických průzkumů, **v Boha věří každý desátý Čech**. Paradoxně je neobyčejně velký

²⁰⁷ S publikací se lze seznámit na internetové stránce ČSÚ (czso.cz): < <http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/p/4110-03> >

zájem o okultismus, zázračné léčitelství a předpovídání budoucnosti. V pověřivosti, tvrdí autorka, patříme k prvním zemím na světě.²⁰⁸

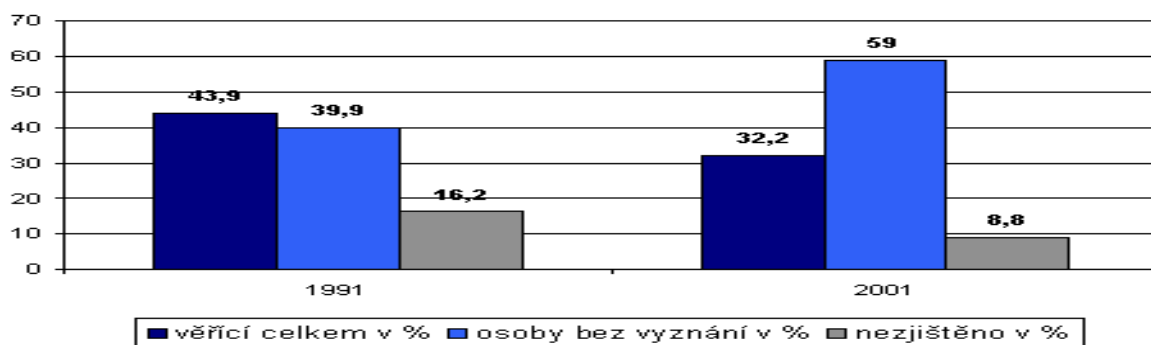
Přechodem na jiný politický systém v roce 1991 religiozita relativně vzrostla, dnes je ale situace zcela jiná. Když spojíme reálnou empirii a vyjdeme ze zde uvedených čísel, pak česká společnost, (až na výjimky, které budeme analyzovat, protože mají vztah i k homiletice), se postupně stále více vymaňuje z církevního vlivu. Užíváme proto spíše termín „**postcírkevní společnost**“ než „postnáboženská“, protože lidé ve své podstatě nepřestávají být náboženští, většinou něco uznávají, i když to nazývají různě, ale jenom tvrdí, že církev jako instituce je zbytečná.²⁰⁹

V římskokatolické Diecézi plzeňské se vyskytuje řada nadbytečných kostelů, protože není, kdo by do nich chodil. Mnozí občané bez vyznání tyto kostely udržují alespoň jako kulturní památku anebo pro konání kulturních akcí. Někdy tito lidé paradoxně hledají kněze, aby v těchto chrámech vykonal alespoň občas bohoslužby. Mnohé kostely jsou spravovány obcí, diecéze je vlastně nepotřebují. Církev ztratila ten nejvzácnější kapitál: lidi. Netýká se to pouze ČR, nýbrž i zemí tradičně katolických. Např. v irském Dublinu je možné vidět bývalý katolický kostel, který dnes slouží jako mešita pro muslimy. Z hlediska dějin to ovšem není poprvé, co předtím vzkvétající církevní obce úplně vymizely, viz např. dnešní Turecko či severní Afrika. Neznamená to ovšem, že by kazatelé měli přestat se zvěstováním evangelia. Právě naopak, měli by ještě více zintenzivnit své misionářské úsilí.

Na prvním grafickém znázornění vidíme skladbu podle náboženského vyznání v letech 1991 a 2001 (údaje jsou v %):

²⁰⁸ HAMPLOVÁ, Dana. *Česká církev ve světle sociologických výzkumů*. [on line] [Zveřejněno: Pondělí, 28. ledna 2013, 23:46 (CET)] Dostupné na World Wide Web: < <http://www.krestandnes.cz/article/dana-hamplova-ceska-cirkev-ve-svetle-sociologickych-vyzkumu/21970.htm>>

²⁰⁹ Dnešní lidé maximálně využívají církev na svatbu, aby obřad byl slavnostnější. Na zemřelých se však začíná šetřit, a proto jsou u nás stále častější pohřby bez obřadu, a to i bez civilního rozloučení. Psychologové se však jednoznačně domnívají, že odstranění ritu se smutečním kázáním může mít neblahé psychologické důsledky pro pozůstalé, pokud se týká psychologického zpracování ztráty zemřelé osoby. Navíc je to i nedostatek úcty k zesnulému.

Shrnutí: Z výše uvedené tabulky zcela jasně vyplývá, že v roce 2001 přibylo o 19,1% bez vyznání, zatímco ubylo 11,7% věřících. Zmenšila se i kategorie lidí nevyhraněných a to o 16,2%. Osoby bez vyznání tedy převyšují počet těch, kteří praktikují nějaký náboženský kult.

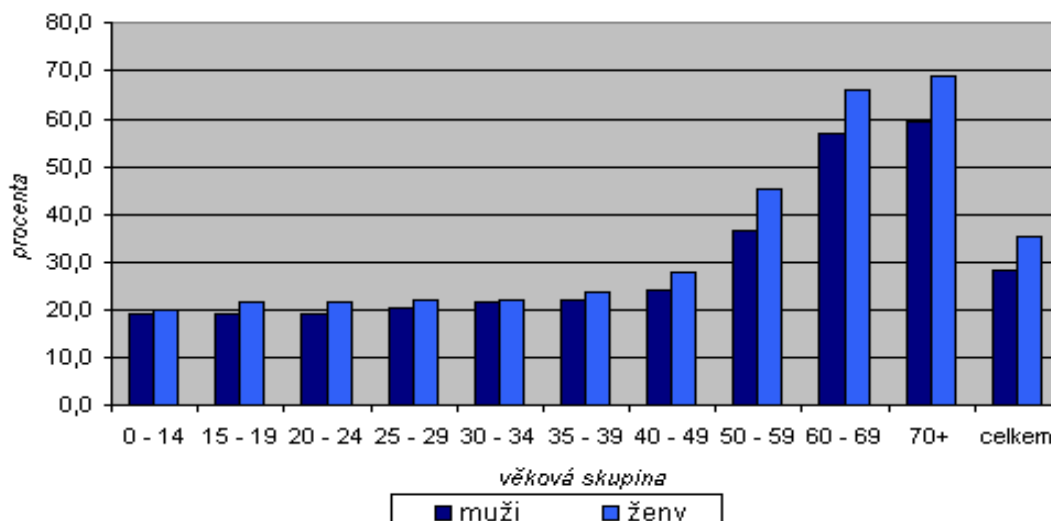
Následující tabulka se zabývá příslušností občanů k různým církvím a náboženským společnostem:

Náboženské vyznání	1991 abs.	1991 v %	2001 abs.	2001 v %	Přírůstek úbytek proti 1991 /abs./	Index +/ -/ 2001/ 1991 v %
Obyvatelstvo celkem	10 302 215	100,0	10 230 060	100,0	-72 155	99,3
Věřící celkem	4 523 734	43,9	3 288 088	32,1	-1 235 646	72,7
v tom:						
Církev římskokatolická	4 021 385	39,0	2 740 780	26,8	-1 280 605	68,2
Českobratrská církev evangelická	203 996	2,0	117 212	1,1	-86 784	57,5
Církev československá husitská	178 036	1,7	99 103	1,0	-78 933	55,7
Náb. spol.Svědkové Jehovovi	14 575	0,1	23 162	0,2	8 587	158,9
Pravosl. církev v českých zemích	19 354	0,2	22 968	0,2	3 614	118,7
Slezská církev evangelická a.v.	33 130	0,3	14 020	0,1	-19 110	42,3
Církev bratrská	2 759	0,0	9 931	0,1	7 172	359,9
Církev adventistů sedmého dne	7 674	0,1	9 757	0,1	2 083	127,1
Církev řeckokatolická	7 030	0,1	7 675	0,1	645	109,2
Křesťanské sbory	3 017	0,0	6 927	0,1	3 910	229,6
Apoštolská církev	1 485	0,0	4 565	0,0	3 080	307,4
Bratrská jednota baptistů	2 544	0,0	3 622	0,0	1 078	142,4
Evangelická církev metodistická	2 855	0,0	2 694	0,0	-161	94,4
Starokatolická církev v ČR	2 725	0,0	1 605	0,0	-1 120	58,9
Federace židovských obcí v ČR	1 292	0,0	1 515	0,0	223	117,3
Novoapoštolská církev v ČR	427	0,0	449	0,0	22	105,2
Nábož. spol. českých unitářů	365	0,0	302	0,0	-63	82,7
Ostatní a nepřesně určené	21 085	0,2	221 801	2,2	200 716	1051,9
Bez vyznání	4 112 864	39,9	6 039 991	59,0	1 927 127	146,9
Nezjištěno	1 665 617	16,2	901 981	8,8	-763 636	54,2

Pozn.: zahrnuty všechny církve a náboženské společnosti zjištěné v roce 1991, pokud mají adekvátní protějšky v roce 2001.

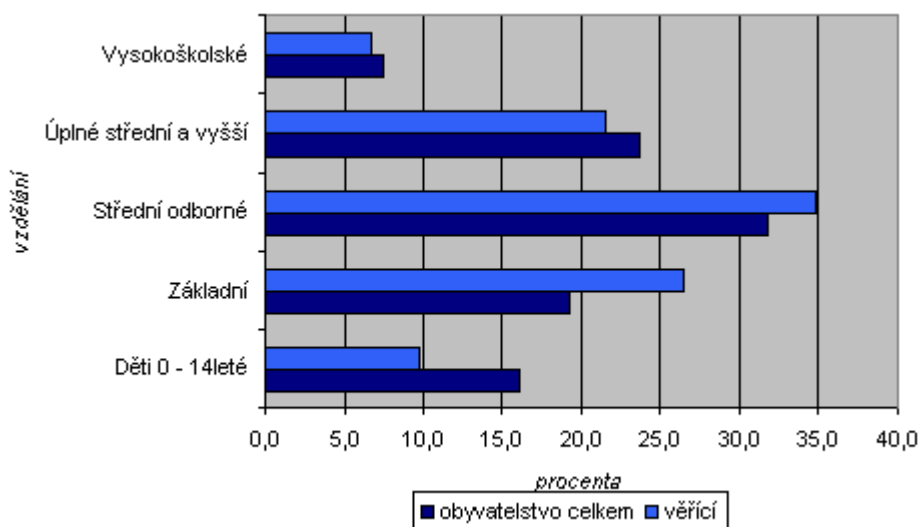
Shrnutí: největší přírůstek zaznamenali „Svědkové Jehovovi“ – 8 587, což představuje celých 58,9%. Tím se dostali na 4. místo v umístění náboženských institucí. Druhý největší přírůstek – 7 172 nových členů - zaznamenala Církev bratrská, a na dalších místech se umístili Apoštolské sbory, Apoštolská církev, CASD a Pravoslavná církev s přírůstkem 3 614, což by chtělo hlubší analýzu, protože se může jednat o cizince, kteří pocházejí z jiných pravoslavných církví. Velkým překvapením je úbytek 86 784 členů Českobratrské církve evangelické, úbytek 19 110 členů ve Slezské evangelické církvi a.v. a 161 členů Církve metodistické. Kromě těchto třech výjimek všechny protestantské ve svém počtu vzrostly. V tomto případě by se dalo hypoteticky konstatovat, že příčinou tohoto růstu mohou být vysoké požadavky na mravní život a misionářskou angažovanost členů a hlásání slova Božího opírající se o znalost bible. Současně je tu i potřeba mít malé, rodinné společenství, ve kterých se lidé znají a vzájemně si pomáhají. Tradiční velké církve jsou příliš anonymní. Nezanedbatelný je i fakt letničních struktur, které se opírají o víru jako moc Ducha svatého, který působí, uzdravuje, proměňuje. Přesto toto zvýšení členů je stále zatím z hlediska celostátního průměru zcela zanedbatelné a má význam pouze indikativní. Liturgické církve, jako např. římskokatolická, československá husitská, starokatolická měly velmi silný úbytek.

Podíl věřících (mužů a žen) v jednotlivých věkových skupinách v %:

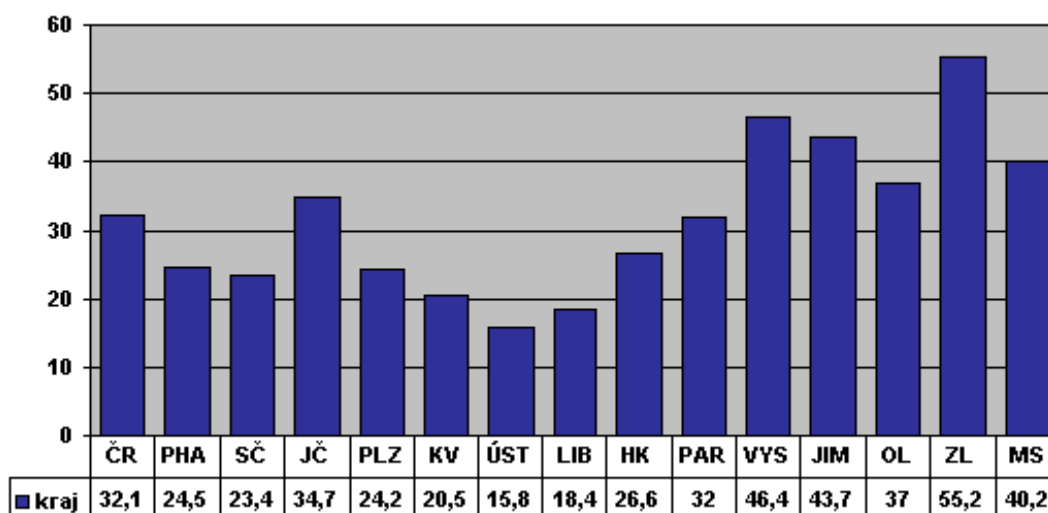
Shrnutí: je zcela patrné převaha věřících osob ženského pohlaví, ovšem s tím, že ženy se dožívají vyššího věku než muži, a proto od 60 jejich počet vzrůstá. Patrný je úbytek věřících žen v generaci 50-59 letých.

Náboženství a vzdělání:

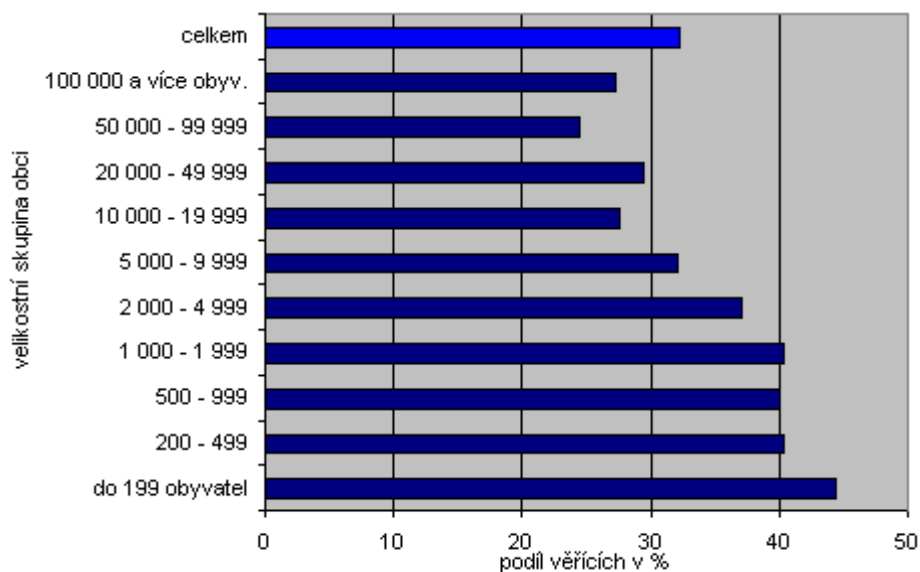
Shrnutí: lze zcela jednoznačně konstatovat, že s vyšším vzděláním, klesá i religiozita. U vysokoškolského vzdělání je převaha osob bez vyznání nepatrná.

Rozložení religiozity v krajích ČR, údaje jsou v %:

Shrnutí: Nejreligióznějším krajem je Zlínsko, kde dosud počet věřících (55,2%) převyšuje osoby bez vyznání. Je ovšem jediným krajem v rámci celého státu a navíc rozdíl není nijak velký. Opakem je tomu v kraji Ústeckém, kde počet osob bez vyznání tvoří až 77,2%. Podobně je tomu na Liberecku a Karlovarsku. Je to opravdová „poušť“ na mapě křesťanských církví.

Venkov a města:

Shrnutí: stále ještě platí, že venkov je více religiózní než města. Pokud roste počet věřících ve městech, pak je to od východu naší republiky směrem na západ. Ve městech je nejmenší počet věřících na severu a severozápadě Čech, zcela naopak je tomu v moravských městech.

I když situace v naší zemi se po stránce religiózní liší, jak pokud se týká samotných církví, tak i geograficky, celkově se dá konstatovat, že počet osob bez vyznání stále stoupá a počet členů církví klesá. Od roku 1991 do roku 2002 ztratila celkový církev římskokatolická 1 280 605 členů, Českobratrské církvi evangelické ubylo 86 784 členů a Československé církvi husitské 78 784 členů. Je vidět, že právě ty tradičně velké církve mají největší úbytek. Naproti tomu jak bylo výše uvedeno Svědkové Jehovovi a Církev bratrská získaly tisíce nových členů. Obecně však úbytek je větší než přírůstek, a proto lze právem hovořit o společnosti postcírkevní. Lidé možné uznávají „nějakou vyšší sílu“, ale jsou značně skeptičtí k církevním institucím. Odráží se v tom jak naše pohnutá národní historická minulost, tak možná otázky, které jsou spojeny s restitucí majetku. V určitých oblastech je to způsobeno především přesídlením značné části obyvatelstva po druhé světové válce. Nezanedbatelným faktorem je také čtyřicet let systematické ateistické výchovy, materiální blahobyt i náboženská vlažnost a sekularizace v západních evropských zemích, která naši zemi ovlivňují.

Bratrská jednota baptistů sice tohoto roku na rozdíl od všech ostatních církví a náboženských společností peněz od státu zřekla, avšak lidé mají tendenci brát všechny církve

dohromady a lze pochybovat, že by toto gesto mohlo přivést nové členy do této církve a signifikantně zvýšit její důvěryhodnost ve společnosti.

Zmínili jsme se o situaci církví v západní Evropě. Tuto realitu můžeme ještě lépe pochopit na základě následující tabulky, kterou připravil prof. Jean-Paul Willaime, z pařížské Sorbonny.²¹⁰

Rozvrstvení náboženství v Evropské unii (15 států, 376 miliónů obyvatel v roce 2000).

Římsko-katolíci	52%
Protestanté	16%
Anglikáni	6%
Pravoslavní	3%
Muslimové	2%
Židé	0,05%
Jiní	21%

Počet protestantů, všech denominací, vyjma anglikánů, v zemích Evropské unie (15).

Belgie	102.500
Dánsko	4.550.000
Německo	28.900.000
Rakousko	405.000
Španělsko	50.000
Finsko	4.402.488
Francie	1.200.000
Řecko	10.000
Itálie	360.000
Irsko	175.000
Luxemburg	5.000
Nizozemí	5.000.000
Portugalsko	200.000
Spojené království	40.500.000
Švédsko	8.000.000

²¹⁰ CABELLA, Alberto. BOGNAND, Dora. BOUCHARD, Giorgio et al. *I protestanti e l'Europa*. Roma: cooperativa com nuovi tempi, 2003. 165 s. ISBN NENÍ UVEDENO. Cit. s. 13.

Shrnutí: To jsou počty těch, kteří se přihlásili k té dané církvi, ale neznamená to ještě, že se jedná o lidi, kteří víru aktivně praktikují či se pro svoji církev výrazně angažují. Celkově však lze konstatovat, že je patrné radikální **odcírkevňování** evropské i české společnosti, nikoliv však ateizace, neboť znovu opakujeme, zhruba **každý desátý občan naší republiky věří v Boha**. To znamená, že promlouvat k těmto lidem má svůj význam, protože se jedná o kategorii, která může být přístupná k poslechu slova Božího. Je ovšem třeba lépe zkoumat, jakým způsobem toto zvěstování realizovat.

6.2. Katolicko-protestantská konvergence v díle Hanse Künga

Hans Küng (1928) patří svým významem i počtem knih mezi nejvýznamnější současné katolické teology a odborníky na ekumenickou teologii, kterou po léta přednášel na univerzitě v Tübingenu. Ve své knize „Naděje uchovaných spisů k reformě církve“ (Die Hoffnung bewahren Schriften zur Reform der Kirche). V Itálii tato publikace vyšla pod názvem „Uchovat naději. Spisy pro reformu církve.“²¹¹ Má-li se tato práce zabývat situací skupiny katolické a protestantské a výzkumně porovnávat odpovědi, které se týkají homiletiky, pak není lepšího teoretického základu, ze kterého můžeme vycházet. Pokusíme se formulovat hlavní Küngovy myšlenky, které vedou k jakési katolicko-protestantské konvergenci.

Třetí kapitola výše uvedené knihy se jmenuje „Katolicko-evangelická ekumenická bilance“. Autor v jejím úvodu poznamenává, že mnoho katolíků a protestantů opustilo své církve, a tak vzniklo de facto jakési „třetí vyznání“ lidí, kteří se již nehlásí k žádnému náboženství. V ČR toto sociální seskupení, pod ustáleným názvem „osoby bez vyznání“ je zvláště početné a neustále roste. Küng zdůrazňuje, že není možné tuto třetí skupinu kriticky napadat, když sami církve nedokázaly být dostatečně objektivní, ochotné ke spolupráci a tyto lidi si svým nezájmem nedovedly udržet a spíše se soustředovaly na to, jak zachovat své mocenské postavení anebo lpěly na překonaných názorech. Autor práce v tomto bodě s Küngem polemizuje, neboť ne ve všem se církev má připodobňovat tomuto světu, nýbrž revolučně by měla stát v opozici, protože Kristovo království není z tohoto světa. Mnoho lidí opustilo církve pro tvrdost svého srdce a protože zvolilo pohodlnější cestu, než je cesta kříže a oběti. Bylo by proto nutné brát jednotlivé otázky jednu za druhou, protože jakákoliv generalizace může být zavádějící.

²¹¹ KÜNG, Hans. Conservare la speranza. Scritti per la riforma della Chiesa. Přel. Giovanni Moretto. 1. italské vyd. Milano: Rizzoli, 1990. 254 s. Orig.: Die Hoffnung bewahren Schriften zur Reform der Kirche. ISBN 88-17-84062-9. Cit. s. 34 -42.

Küng se domnívá, že pro většinu dnešních lidí jsou rozdíly mezi křesťanskými vyznáními, které zapříčinila reforma bez jakékoliv důležitosti. Nesmí se ovšem zapomenout, kolik úsilí to stálo, než došlo ke vzájemnému přiblížení a uznání. Historickým mezníkem byl rok 1948, kdy byla založena Ekumenická rada církví (ERC), i přes nepřízeň ze strany papeže Pia XII., která však jistě měla vliv i na průběh Druhého ekumenického vatikánského koncilu (1962-1965), který započal papež Jan XXIII. a dokončil jeho nástupce Pavel VI. Pomalu došlo k tomu, že kontraverzní teologie katolická i evangelická a staré oboustranné ostré polemiky i vzájemná diskriminace byly konečně nahrazeny teologií ekumenickou.

Dodnes sice katolická církev zůstala v ERC jenom jako pozorovatel pro mnohé teologické otázky (zejména pro papežskou neomylnost). Když srovnáváme typ církve potridentské, protireformační s Druhým vatikánským koncilem, pak je to podle Künga v ekumenickém směru obrát o 180°. I když mnohé otázky nebyly dosud vyřešeny (regulace porodnosti, rozvody, celibát, papežský primát a neomylnost), nelze nevidět konkrétní pozitivní výsledky. Byla uznána katolická odpovědnost za rozdělení církví a také nutnost stále probíhající reformy (*Ecclesia semper reformanda*) jako regenerace vlastní církve v životě a učení světla evangelia.

Küng pak ukazuje, jaký byl vliv reformace na katolickou církev a jak se přiblížila k protestantismu:

A. Pozitivní přehodnocení významu Bible:

1. V bohoslužbě – kázání, modlitby, zpěvy, které vycházejí z ducha Písma svatého, došlo k vytvoření nového cyklu biblických čtení.
2. V církevním životě - se ustoupilo od zdůrazňování jediného oficiálního překladu Vulgáty, ale došlo k moderním překladům Bible, které vycházejí z originálního textu. Skončil zákaz, aby laici četli Písmo svaté a naopak došlo ke zdůraznění významu častého čtení biblických textů.
3. V teologii – učitelský úřad církve - Magisterium - není více než slovo Boží, nýbrž musí být ve službě tomuto slovu. Přestalo být učení církve, že zjevená pravda je částí přítomná v Písmu a částí v tradici. Studium Písma musí být duší teologie a katecheze, je uznána plná oprávněnost historicko-kritické metody v interpretaci Písma, které psáno pod zvláštní Boží inspirací a následkem toho, uchráněné jakéhokoliv omylu, a proto obsahuje pravdy spasení.

B. Vytvoření autentické liturgie společenství

1. Vzhledem k předchozí klerikální liturgii, bohoslužba kněžského lidu a aktivní účast všech přítomných.
2. Přechod od latiny do národních jazyků, ve kterých je hlášáno slovo Boží.

3. Přejít od rigidní římské liturgie na adaptaci různých národností a větší možnosti v rozhodování místních biskupských konferencí.
4. Upuštění od barokního a esoterického stylu ritu, zjednodušení a zaměření na podstatné, tedy větší podobnost ritu s poslední večeří Ježíše Krista.
5. Reforma liturgie svátostí, liturgického roku a breviáře.
6. Přijímání pod obojí i laikům a jejich celková rivalutace.
7. Zakládání pastorační rady nejen z kněží, ale i z laiků.
8. Větší důraz na místní církve, větší decentralizace, římská kurie se stává více mezinárodní.
9. Reforma týkající se lidové zbožnosti, např. pravidla předepsaného půstu, zmenšení mariánské úcty; samotný koncil nevyhlásil žádné nové mariánské dogma.

Küng se obrací na protestantské církve a říká:

1. Je správné klást důraz na význam Bible, ale co říci o společné tradici antické a středověké církve, která je protestantismem často velmi zanedbávána.
2. Pozitivní je liturgie Slova a lidová liturgie, ale co říci o slavení Večeře, která se dostala na okraj a v některých protestantských denominacích byla úplně zrušena.
3. Správné je pozitivní zhodnocení významu laiků, ale co říci o ordinování a církevním úřadu na různých úrovních administrace.
4. Důraz na národní adaptaci, ale co říci o mezinárodnosti a všeobecnosti církve a vyjít z přílišného protestantského provincialismu.
5. Reformace lidové zbožnosti, ale co říci o přiblížení lidu církve a bohoslužbě, které škodí protestantský intelektualismus.

Postupná konvergence:

Primát Písma jako svědectví původního křesťanství (norma normatrice) dnes uznávána jak katolickou tak i protestantskou teologií, alespoň v začáteční linii důležitost postbiblické tradice (norma normata).

Ospravedlnění na základě víry je dnes uznáváno i od katolických teologů, zatímco protestanští teologové akceptují potřebu činů a také aktů lásky.

Na úrovni základních společenství se došlo mnohem dále: u křesťanů různých církví roste vzájemné poznání, společné akce a dokonce intercomunio. Takto žité křesťanství zezdola je často mnohem více, než celé učenné jednání církevní hierarchie i diplomacie.

Küng chce jít až k úplné katolické-protestantské konvergenci:

Další reforma a oboustranné uznání církevních úřadů a eucharistického slavení.

Společná bohoslužba Slova, otevřené přijímání.

Stavění a společné používání kostelů a dalších budov.

Společné odpuštění ve službě společnosti.

Rostoucí integrace teologických fakult a náboženského vzdělání.

Představení konkrétních společných programů ze strany církevní hierarchie na úrovni národní i mezinárodní.

Küng se pokouší definovat katolíka:

Katolík je ten, komu je na srdci katolická církev, všeobecná, celá, pro koho je důležité pokračování víry a společenství víry v prostoru, zachované pokračování, přes všechno rozbíjení jednoty.

Protestant je ten, komu ve všech tradicích, doktrínách a církevních praktikách stojí na srdci pokračující kritický důraz na evangelium (Písmo) a stálá praktická reforma podle norem evangelia.

V tomto závěrečném shrnutí, podle Künga, identita katolická se nevyklučuje s protestantskou: dnes, kdo se narodí jako katolík, může mít autentické pocity protestantské a naopak. Proto tisíce dnešních křesťanů na celém světě přes veškeré rezistence hierarchie realizují autentickou ekumenu založenou na evangeliu. Dnes býti křesťanem znamená být křesťanem v ekumenickém smyslu. **Taková církev by nebyla vždy pozadu ve vztahu s dobou a společností, ale pokud možno vždy napřed a byla by znamením lepší lidskosti.**

Takto postavená ekumenická církev budoucnosti by se neměla opět rozpadnout na skupiny a skupinky. Avšak současně přes svůj institucionální charakter, by se neměla stát jedinou stranou, náboženským římským imperiem. Tato ekumenická církev budoucnosti, říká Küng, by měla být charakterizována větší pravdivostí, trpělivostí, svobodou, lidskostí, pro větší křesťanskou důvěru v sebe samu, pro nadpřirozený klid a odvahu myslet a rozhodnout se.

Přesahuje rámec této práce zabývat se či analyzovat ekumenickou teologii. Výše uvedená koncepce však v oblasti homiletiky může mít svoji důležitost, tak jako myšlenka vzájemného obohacování, aby nedocházelo k extrémnímu přehnutí nějakého aspektu na úrok druhého. Lze pozorovat i v některých protestantských komunitách větší pozornost pro symboly, v rámci neverbální komunikace, jako např. používání gest, liturgických rouch, barev, výtvarného umění, apod. V tomto smyslu lze hovořit o jakési relativní konvergenci ve smyslu vzájemného obohacování a zabránění příliš extrémních teologických pozic.

6.3. Posluchač homilií v proměnách času

Nelze se domnívat, že je možné pouze „mechanickým“ kázáním šířit víru v Ježíše Krista. Lidé mají svobodnou vůli a tudíž přijetí Radostné zvěsti je svobodným aktem. Alespoň by tomu tak mělo být, i když známe ovšem z dějin příklady, kdy byly při evangelizaci užity i mocenské donucovací prostředky, psychologická zastrašování a vyhrožování, čímž toto „rozhodnutí“ pro Krista se stalo přinejmenším velmi problematické.

V každé době bylo obtížné hlásání evangelia. Caballero²¹² uvádí hned několik příkladů.

Sv. Pavel si ztěžoval: *»Ne všichni přijali evangelium. Už Izajáš říká „Hospodine, kdo uvěřil naší zprávě /zvěsti/?(Iz 53,1)“ Víra je tedy ze zvěstování a zvěstování z pověření Kristova. Ptám se však: To snad nikdy neslyšeli zvěst? Ovšemže slyšeli!«* Na jiném místě se obrací s výzvou k Timoteovi, aby neúnavně hlásal Slovo: *„Odvrátí sluch od pravdy a přikloní se k bájím. Avšak ty buď ve všem střízlivý, snášej útrapy, **konej dílo zvěstovatele evangelia a cele se věnuj své službě** (2 Tm 4, 4-5).²¹³ „.....smilníky, zvrhlíky, únosce, lháře, křivopřísežníky, a co se **ještě přičí zdravému učení podle evangelia** slávy požehnaného Boha, které mi bylo svěřeno“ (1 Tim 1,10-11).* Lidé tedy uslyšeli zvěst, avšak Radostnou zvěst nepřijali. Častým důvodem byla to víry v báje a jiná náboženství, často ale také hříšný život a neochota se změnit. Přesto apoštol Pavel svého žáka vybízí a nabádá k horlivosti, aby konal dílo zvěstovatele evangelia a své službě, této velmi těžké službě se věnoval cele. Neustálé odmítání a neúspěch ve zvěstování vytváří pro kazatele velikou frustraci.

Svatý Augustín si ztěžoval na fakt, že věřící raději chodili na různá představení, než aby se zúčastňovali jeho kázání a roku 399 se s ním radil jeho jáhen Deogratias, který se velkého mistra ptal, co by měl dělat, aby odstranil nudu u svých posluchačů v auditoriu.

Ve středověku Dante Alighieri odsuzoval ve své Božské komedii tehdejší kazatele, kteří před svými posluchači vedli plané řeči.

Slavný kazatel Jean Baptista Masillón (1663-1742), biskup z Clermont, se vyjádřil protikladně: na jedné straně ocenil, že lidé zanechávají zábavy a shromažďovali se se pod kazatelnou, na druhé straně překvapivě prohlásil, že kázání je tou nejzbytečnější službou z důvodu malých konverzí, které se registrují.

²¹² CABALLERO, Basilio. *Pastoral de la Evangelización*. 3. španělské vyd. Colección “Evangelización”. Madrid: PS Editorial, 1975. 302 s. ISBN 84-284-0042-3. Cit. s. 24-25.

²¹³ και ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τῆν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοῦς μύθους ἐκτραπήσονται. σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσιν, κακοπάθησον, ἔργον ποιήσον εὐαγγελιστοῦ, τῆν διακονίαν σου πληροφόρησον (2Tm 4, 4-5).

Synové básníka Bohuslava Reynka vzpomínají, že jejich otec chodíval raději na první mši ráno – protože se při ní nekázalo. Mše ho oslovovala více než nějaké zbožné řeči...

Jiným, patrně vybásněným, avšak výstižným svědectvím tehdejší doby je literární zpracování postavy madridského kazatele Ambrosia, které publikoval v roce 1796 Mathew Gregory Lewis (1775-1818). Svůj anglický gotický román „Mnich“ napsal ve svých 19 letech.

»Zvon na opatství nevyzváněl ještě ani pět minut, a v chrámu kapucínů se už tísnily zástupy posluchačů. Nepředstavujme si, že se shromáždily ze zbožnosti nebo žízně po poznání. Jen málo jednotlivců bylo vedeno těmito důvody, a ve městě jako Madrid, kde pověra vládne tak tyranskou mocí, by bylo marné pátrat po opravdové zbožnosti... Ženy se dostavily, aby se daly vidět, muži proto, aby si prohlédli ženy; někoho přitáhla zvědavost na tak oslavovaného řečníka; někdo zase přišel, protože neměl nic lepšího na ukrácení času do začátku divadelního představení; někdo proto, poněvadž mu tvrdili, že v katedrále nebude k sehnání místo; a jednu polovičku Madridu sem přivedla naděje, že se tu setká s druhou polovičkou. Kdo jedině toužil vyslechnout kazatele, bylo pár zarytých pobožňůstkářů a půl tuctu konkurenčních orátorů, rozhodnutých objevit soupeřovy slabiny a zesměšnit ho. Pokud jde o zbytek obecnstva, mohlo být kázání vůbec vynecháno; určitě by nebyli zklamáni a velmi pravděpodobně by to ani nepostřehli...Ať už však byly důvody k účasti jakékoli, je alespoň jisto, že kapucínský chrám nikdy neviděl početnější shromáždění...

Cožpak opravdu nevíte, že ve zdejším chrámu káže každý čtvrtek Ambrosio, opat zdejšího kláštera? Celý Madrid na něj pěje chválu. Zatím kázal teprve třikrát, ale všichni, kdo ho slyšeli, jsou jeho výmluvností tak nadšení, že dostat v kostele místo je právě tak těžké jako dostat se na premiéru nové komedie... Ani dnes klášter nikdy neopouští, leda ve čtvrtek, kdy má v téhle katedrále kázání, které si přichází poslechnout celý Madrid. Jeho vědomosti jsou prý propastně hluboké a jeho výmluvnost svrchovaně přesvědčivá...

Mnich pádným, prostým a jasným jazykem široce vykládal o krásách náboženství. Stylem, který každého přesvědčil, vyložil některé nejasné pasáže Písma svatého. Jeho hlas, zároveň zřetelný a hluboký, burácel všemi hrůzami bouře, když zaútočil na lidské neřesti a popisoval tresty, jimiž budou postiženy v budoucím životě. Každý posluchač si připomněl hříchy své vlastní minulosti a zachvěl se...

Kázání bylo značně dlouhé, když však skončilo, obecnstvo litovalo, že netrvalo déle. Třebaže mnich umkl, v chrámu dosud vládlo nadšené mlčení...

Když Ambrosio sestupoval z kazatelny, posluchači se natlačili kolem něho, zahrnuli ho blahorečením, vrhali se mu k nohám a líbali mu len hábitu...

Opat usmívaje se jejich dychtivostí pronesl požehnání a vyšel z chrámu s pokorou vepsanou v každém rysu tváře. Měl ji vepsanu i v srdci?²¹⁴

Cílem hrůzostrašného románu je konflikt mladého opata mezi touhou po smyslné lásce k ženě a mnišskými povinnostmi; současně ukazuje krutosti tehdejší inkvizice. I když o kázání se mluví jen na začátku a okrajově, přesto ve výše uvedené ukázce můžeme najít celou řadu zajímavých postřehů.

Nacházíme se v plně katolické společnosti, ve které stále kostel a kazatelna jsou středem pozornosti občanů. Lidé se scházejí, aby si vyposlechli kázání populárního opata, avšak jejich pohnutky nejsou nikterak duchovní. Autor také zdůrazňuje, jak silná je ve městě pověřivost. Chrám je však naplněn k prasknutí. Účast na kázání ještě tehdy patřila ke společenské prestiži, k bontónu „i my jsme tam byli a slyšili toho úžasného kazatele“. Dnes až na mimořádné výjimky (např. v Praze, „půjdeme dnes večer na Halíka“, jehož kázání se zúčastňují svorně členové různých křesťanských konfesí, včetně agnostiků a ateistů“), něco podobného již neexistuje. Opat Ambrosius je všemi uctíván pro své mimořádné vědomosti, duchovní život; jako řečník je fascinující, jeho hlas má krásné zabarvení, je silný a hluboký, příjemně se poslouchá. Jsou však zde i jeho závistiví konkurenti, čekající na každou jeho chybu, aby ho mohli zesměšnit. Opat podává biblickou exegezi, mluví o krásách katolického náboženství, o ctnostech, ale i napomíná hříšníky a uvádí výčet trestů, které je jednou postihnou, pokud se včas neobráť. Lidé se chvějí v jakémisi stavu změněného vědomí pod sugestivními slovy kazatele. Je řečeno, že kázání bylo dlouhé, ale i když skončilo, lidé i nadále zůstávají nehybní jako by byli v hypnotickém stavu. Když však mnich sestupuje z kazatelny, každý se ho snaží dotknout či touží políbit jeho řeholní roucho...Obrovský úspěch, celebrita Madridu! Autor na konci úryvku si všímá, že v obličejí Ambrosia se zračila pokora, avšak táže se: „bylo pokorné i jeho srdce?“

Tato otázka vyslovuje pochybnost, zda-li panovala koherence mezi vnitřkem a vnějškem, soulad mezi opatovy slovy a činy. Tuto otázku si musí klást každý kazatel. Kromě toho, Lewis zdůrazňuje na začátku celého vyprávění ještě jeden důležitý aspekt: „jen málo jednotlivců se zúčastnilo kázání z opravdové zbožnosti a z touhy po poznání“. Není proto paradoxně naše postcírkevní doba alespoň více autentická, než tomu bylo se společností, která měla sice formálně křesťanský nátěr, ale těch pravých uředníků bylo málo? Asi proto,

²¹⁴ LEWIS, Matthew, Gregory. *Mnich*. Přel. včetně veršů František Vrba. 1. české vyd. Praha: Odeon, 1922. 515 s. Orig.: *The Monk*. ISBN NENÍ UVEDENO. Cit. s. 15 – 29.

že „Vy jste sůl země“ (Mt 5,13-16). Asi stačí, aby křesťanů bylo málo, ale musí být slaní...A tato výzva především platí pro nynější kazatele.

Na krizi homiletiky reagoval papež Benedikt XV (1854 – 1922), ve své encyklice „*Humani generis redemptionem*“, vydané 15. 6. 1917 a věnované kázání slova Božího, ve které radikálně vyzýval k aktivnějšímu hlásání evangelia a za příklad dával sv. Pavla.²¹⁵

Krise kázání existovala nejen mezi katolíky, nýbrž také mezi pravoslavnými a zvláště bolestně byla pociťována mezi protestanty, kteří hlásání slova, dávali vždy na první místo. Proto francouzská reformovaná církev, kalvinisté, kteří mající mimořádně citlivý vztah k hlásání Božího slova, probírali v letech 1951 a 1952 na synodě téma týkající se aktuálnosti kázání a hledali cesty, jak vyjít z krize.

Dnešním katolickým kazatelům se většinou vytýká příliš velká abstrakce, irealismus, odtržení od reálného života; přehnaný moralismus anebo absolutní absence morálních požadavků; kázání příliš formální, bez osobního svědectví, zbavená vitality; bez schopnosti pochopení současné mentality a sociálních podmínek, ve kterých se posluchač nachází; nesprávné tempo řeči – příliš rychlá či příliš pomalá; naprosto předem nepřipravená, bez jakékoliv logické osnovy volné „plácání“ bez konkrétních aplikací a závěrů; myšlenkový meditační monolog; neúměrně dlouhá či krátká, bez jakékoliv očního kontaktu s posluchači a neschopností s nimi alespoň virtuálně komunikovat; kázání čtená z papíru; příliš rozumová; hlasově monotónní, nezvládnuté pokud se týká správného posazení hlasu, nedostatečná akustická slyšitelnost hlasu kazatele; řeč nesrozumitelná, v zajetí církevní terminologie, pokud kazatel mluví na místě, kam přicházejí i lidé mimo církevní okruh, apod.

Mnohé charakteristiky, které měli posluchači kázání v minulosti, mohou mít i ti aktuální. Přesto však díky bouřlivému rozvoji komunikačních prostředků se psychika člověka změnila. Dnešní posluchač je přesycen slovy a vjemy, které nedokáže zpracovat. Jedná se o jakousi myšlenkovou a slovní obezitu, vůči které se brání tím, že vypne vnímání a stává se stále povrchnějším.

Pokud bychom se měli zmínit o obsahu homilií, stále častěji se v nich objevuje otázka důkazů existence Boha. Týká se samozřejmě hospodářsky a technicky vyspělých zemí a nikoliv třetího světa, kde ateismus či agnosticismus neexistuje, tak jako tomu bylo v minulosti v Evropě. V podstatě se jedná o existenciální krizi stavby bohosloveckého myšlení. »Symptomem této krize je nejen teologie mrtvého Boha nebo bez Boha, nýbrž i vyprazdňující

²¹⁵ BENEDICT XV. *Humani generis redemptionem*. Encyclical of the Pope Benedict XV on Preaching the word of God. [on line] [15.6. 1917] [Dostupné na World Wide Web:] <http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xv/encyclicals/documents/hf_ben-xv_enc_15061917_humani-generis-redemptionem_en.html>. Pozn.: Celý text encykliky v angličtině je uveden v přílohách této disertační práce.

se kostely a kázání, jež ztrácejí na přitažlivosti.²¹⁶ Proto se kazatelé katoličtí i protestantští snaží předně dokazovat existenci Boha a to především při kázáních, kterých se zúčastňují lidé, kteří by běžně do kostela nepřišli. Týká se to např. pohřbů, svateb, křtů anebo různých slavností národních či folklórních. Stále více se ozývá z kazatelen jakási teistická apologetika, protože tlak bezbožné společnosti je silný. V těchto homiliích jsou také uváděny některé pragmatické důvody, proč být křesťanem, jako např. ku zlepšení mezilidských vztahů, k pozvednutí morálky, k záchraně společnosti před sebezničením, apod. Jedná se o zcela nový fenomén v dějinách homiletiky. Současně je potřeba i působit na stále upadající víru praktikujících křesťanů, neboť vliv lidí bez vyznání je nesmírně silný a je velmi obtížné být společenskou menšinou. To se týká nejen protestantismu, který se v naší zemi na tuto situaci dostatečně adaptoval, nýbrž i minority jako jsou dnes i katolíci, pro které tento přechod je velmi obtížný. G.H. ter Scheget k tomu poznamenává: „Dřívější autorita, kterou se církev možná ještě před dvaceti lety zdála mít, už tu není. Církev je považována za poněkud směšnou a zaostalou. To jí působí komplex méněcennosti. Někteří lidé proto říkají, že by měla raději mlčet než mluvit.“²¹⁷ Není proto divu, že se dnešním duchovním tak špatně káže. Církev se sekularizačním procesem stává ale paradoxně stále více svobodnou, nezávislou na státě, privilegiích, zaměřenou výhradně na duchovní poslání. To lze hodnotit pozitivně. Bude však stále nová potřeba svědků Boží lásky: „*Ale jak mohou vzývat toho, v něhož neuvěřili? Ale jak mohou uvěřit v toho, o kom neslyšeli? A jak mohou uslyšet, není-li tu nikdo, kdo by ho zvěstoval (Ř 10,14-15)?* Studovat proto nové možnosti v hlásání evangelia je stále aktuální.

6.4. Krize lidské komunikace

Obecně lze říci, že současná doba je věkem inflace a devalvací slov. Slovo ztratilo svoji sílu, barvu, vůni, význam... Žijeme ve století slovní a pojmové přesycenosti. Zdá se, že už vše bylo řečeno. Není již rozdíl mezi „ano“ a „ne“, mezi pravdou a lží, lidé se klamou, jsou si nevěrní, ztrácejí se mantinely. Slova ztratila svoji váhu a důležitost. Jeden druhého už neposlouchá. Lidé se nedokáží soustředit. Panuje nuda, apatie, lhostejnost, nezájem, deprese. Slovo již není důvěryhodné.

Liguš v kapitole o „Fenoménech súčasnej krízy ľudskej reči“ říká: „Stačí tu uviesť pojem „sloboda“, ktorý bol veľakrát zneužitý v dejinách a stal sa clonou k získaniu moci nad

²¹⁶ KUČERA, Zdeněk. *Trojiční teologie. Základ teologie ve zjevení*. Brno: L. Marek, 2002, 267 s. ISBN 80-86263-21-5. Cit. s. 242.

ludmi“.²¹⁸ Na tomto příkladě je dobře vidět, jak se lidská slova stala bezobsažná. To je jedna z příčin těžké krize v mezilidské komunikaci, která se samozřejmě projevuje i v komunikaci homiletické.

Lidé jsou více nasměrováni na vizuální percepci reality. Přišla generace televizní obrazovky, kina, konzumu elektronických obrazů, které v nás mají vyvolat příjemný pocit, mají pobavit, vzrušit, vyvolat emoci, dělat nám společnost v naší osamocenosti. Televizní obrazovka a domácí zvířátka, (např. kočka, pes, králík, apod.) se stala jedinými společníky v osamělosti dnešního člověka.

Jednou z hlavních našich dnešních starostí je vydělávat peníze, rychle opět tento ekonomický zdroj investovat, protože peníze musí dělat peníze anebo je jednoduše utratit a užívat si podle hesla „carpe diem“. Udělat vše proti stárnutí. O smrti se nesmí mluvit. Pokud lidé spolu ještě hovoří a poslouchají se, tak proto, že je to pro uspokojení nějaké potřeby. Masivně se rozšiřuje individualismus. Rodina byla téměř rozbita. Sexualita se odděluje od lásky. Stále se zvětšuje počet lidí, kteří žijí sami. Společný život se stal obtížný, lidé se navzájem nesnáší, intolerance vzrostla.

Vyspělé komunikační technologie – zázrak dnešní doby – se stávají důležitější, než sám obsah sdělení. V žádné jiné epoše lidských dějin neexistovaly tak sofistikované možnosti dorozumívání (dnes již téměř překonaný fax, mobilní telefony, sms, skype, apod.). »Ale nalezne Syn člověka víru na zemi, až přijde (L 18,8B)?« Víru nejen v něho, ale úplně prostou víru člověka v člověka?

Dnešní posluchač je hluchý, neslyší, neudrží pozornost. Je zahlcen pojmy, ale současně i nedůvěrou v poselství, které již není nové, jako tomu bylo v začátcích křesťanství, mnohdy se v dějinách silně zdiskreditovalo, a to i v době nedávné např. kvůli neobratnému řešení církevních restitucí. Posluchač už neposlouchá, a pokud začal poslouchat, velmi brzy vypne. Kazatelova slova padají dnes na kamenitou půdu, které přibývá...²¹⁹ Postavení kazatelů je dnes opravdu nepoměrně těžší, než tomu bylo v minulosti.

Současný člověk má k dispozici úžasnou komunikační techniku, která přesahuje všechny sny minulosti, ale bohužel má stále větší problémy s mezilidskou komunikací.

V populaci přibývá autismus. Jak referuje Jennifer Hutchinsonová: 1 dítě na 88. Na základě statistiky z roku 2000, je to vzestup o 23% za pouhé dva roky.²²⁰ Je to skutečná

²¹⁷ TER SCHEGGET, Gijsbertus, Hendricus. *Křesťanské společenství jako menšinová skupina v sekularizované společnosti*. In: CÍRKEV JAKO MENŠINA. *Rozpravy/Samenspraak*. Bibliotheca Bohemica Batavica. Uspořádali: Peter C.A. Morée, Martin Prudký. Heršpice: Eman, 1996, 64 s. ISBN 80-901854-2-8. Cit. s. 54.

²¹⁸ LIGUŠ, Ján. *Mezilidská komunikacia. Teologická propedeutika*. 2. slovenské vyd. Banská Bystrica: Združenie evangelikálnych cirkví v SR, 2001. 134 s. ISBN 80-80825-35-0. Cit. s. 130

²¹⁹ Viz srovnání (Mt 13,4-9; Mk 4,1-9; L 8,4-8).

²²⁰ HUTCHINSON, Jennifer. *1 in 88: What's Causing the increase in Autism? Lots of Things – Just not Vaccines*. [on line]

exploze a o příčinách dosud panují jenom hypotézy. Autismus se stává fenoménem dnešní doby.

Nejčastější psychické obtíže jsou způsobeny v důsledku špatné komunikace ze strany rodičů v dětství a dospívání. Je to tedy oblast, se kterou se musíme vážně zabývat. V každém případě jedno z následků rozbití morálního křesťanského řádu je i velká zranitelnost a sociální nechráněnost lidí, kteří se pak nezdravě až „autisticky“ uzavírají do sebe, mají nadměrný strach jeden z druhého a nejsou schopni zdravé komunikace, která není možná bez důvěry jednoho v druhého.

6.5. Homiletická komunikace

Opakujeme definici slova homilie („ὁμιλία“), uvedenou v první kapitole a přeloženou do češtiny ekvivalenty: společnost, přátelství, společenský styk, chování rozmlouvání, zábava, vyučování, shromáždění. Pro citované termíny je společné, že vyjadřují kontakt mezi nejméně dvěma osobami. Jedná se tedy o komunikaci, ve které je zastoupená jak složka verbální, tak i neverbální. V nelehké situaci dnešního člověka hledáme účinný prostředek pro hlásání slova Božího. Bude to vždy řeč pod vlivem vanutí Ducha svatého, ale současně v rámci současného rozvinutí dnešních společenských věd i studium lidských vztahů. Jak jsme již uvedli, abychom podtrhli význam komunikace při hlásání slova Božího, používáme v této práci termín „homiletická komunikace“ (dále HK).

6.5.1. Obnova důvěry jako východisko z krize homiletiky

Jako pastorační návrh a východisko z krize, tam kde církevní život zcela zanikl, Liguš cituje Bonhoeffera: „Musia skoršie slová stratiť svoju platnosť a zatíchnuť“ a církev sa bude musieť sústrediť na „modlitbu a konanie spravdivých skutkoch medzi ľuďmi.“ A dále Liguš dodává: „Církev je vyslaná zvestovať Božie slovo tomuto svetu, ide však o to, aby aj svet bral vážne jej slovo. To sa stane vtedy, ak bude hlásanie cirkvi zrozumiteľné súčasnému človeku, ak bude mať vzťah ku konkrétnym problémom súčasného človeka, a hlavne ak, bude to slovo dôveryhodné, presvedčivé a mocné (1 K 2,1-5).²²¹ Bonhoefferovo řešení krize by bylo možno nazvat posthomiletickou komunikací velmi vhodnou pro postcírkevní společnost.

Základní podmínkou úspěchu duchovních je získání důvěry lidí, doslova boj o každou

[Zveřejněno 3.4.2012] Dostupné na World Wide Web: <<http://vactruth.com/2012/04/03/1-in-88-autism/>>

duši. Aby dnešní kazatelé mohli mluvit, musí se napřed oni sami naučit **naslouchat a poslouchat druhé své bližní**. V žádné jiné době lidi nebyli tak frustrováni tím, že nikdo o ně nemá zájem a že tudíž **nikdo je nechce poslouchat**. Ne každý člověk má dostatek financí, aby si platil psychologa, kterému by se mohl vymluvit. Proto základním úkolem duchovního, bez ohledu na křesťanské vyznání, by mělo **být naslouchat trpělivě druhým lidem**. Když nastoupí duchovní na nějaké místo, kam lidé už téměř přestali chodit do kostela, měl by patrně začít od naslouchání druhým, jako základního kroku pastorače. První jeho „kázání“ tedy bude naslouchání. Je to někdy těžší než mluvení. Kazatel musí být trpělivý, udržet pozornost a zapamatovat si, co mu bylo řečeno. Ale kolik je těch, kteří ani nezaregistrují jméno člověka, se kterým komunikují, které přece je tak významné pro identitu. Základním úkolem kazatele je tedy schopnost navazovat a udržovat upřímné a hluboké lidské vztahy. Od nich závisí možnost předat poselství Radostné zvěsti.

Svátost smíření, tak jak je praktikována v katolické církvi, má právě dnes velký význam. Nejedná se pouze o vyznání hříchům, nýbrž i o duchovní rozhovor. Vlastně jde o individuální kázání ve zpovědnici. Praxe je ovšem taková, že zpovědi trvají několik minut, jsou zcela mechanické, protože duchovní „nemá čas“ aby kajícího podrobně vyslechnul, ani aby si s ním mohl promluvit do hloubky. Např. kapucínský řeholník P. Pio da Pietralcina trávil ve zpovědnici každý den mnoho hodin. Výsledky byly velmi pozitivní. Ovšem, individuální kontakt s duchovním, by měl člověka později vést ke začlenění do obce, protože jak říká Liguš ve výše citované homilii, „Mohou dojít k cíli jen tak, že bude jeden druhému pomáhat, jeden druhého podpírat, posilovat a vzájemně povzbuzovat.“²²² To se týká i duchovního cíle. V tomto smyslu by katolická církev měla ještě více zdůraznit duchovní i praktický smysl obce a společné cesty, tak jak se silně odráží v textech NZ a tento prvek realizovat v životě jednotlivých farností. Nikoliv náhodou i modlitba „Otče náš“ a v katolické konfesi např. „Zdrávas Maria“, „Pod ochranu tvou se utíkáme“, „Zdrávas královno“, tak jako i jednotlivé části bohoslužby a většina písní používají vždy PLURÁLU; jedná se tedy vždy o společenství, nikoliv o cestu individuální. V tomto směru se pod Druhým ekumenickým vatikánským koncilem podstatně změnil duch i liturgie katolické mše a došlo k přiblížení k pojetí protestantskému s důrazem na aktivní zapojení všeho lidu Božího (laici – muži i ženy jsou pozváni, aby četli úryvky z Bible od ambonu při bohoslužbách, byly založeny farní rady, muži i ženy jsou pověřováni rozdáváním eucharistie, vyskytují se i případy, že muži či ženy, aniž by byli ordinováni vedou jako správci celé farnosti, kde není duchovní, apod.)

²²¹ LIGUŠ, Ján. *Mezilidská komunikacia*. Op. cit. s. 129.

²²² *DEUS SEMPER MAIOR. Výběr kázání Jána Liguše z let 1993-2003*. Noemi Bravená ed., 1. vyd., Praha: Návrat domů, 2007. 172 s. ISBN 978-80-7255-169-9. Cit. s. 9.

6.5.2. Kazatel v komunikačním procesu

Člověk je tvor vztahový. Jeho komunikace závisí na tom, jak kvalitní vztahy dokáže s druhými lidmi vytvářet. Musí se ovšem umět druhým otevřít. Mnozí duchovní žijí izolovaně jako nějaká kasta. Ať již v zajetí vlastní rodiny, klášterní komunity či svého celibátu. Lidé se cítí sami a Ježíš takový stav smutně okomentoval, „*že byli jako ovce bez pastýře*“ (Mk 6, 390-34). Je velmi krásné pracovat pro lidi, naplnit tím smysl života, ale současně je to velmi obtížné, protože často práce s lidmi přináší velké problémy. Toho se mnozí bojí, zejména když nezvládli některé náročné situace, které je poznamenaly.

Prvním předpokladem aby se někdo mohl stát skutečným kazatelem je komunikace s Bohem skrze Ježíše Krista, našeho Pána. Nezbytná je hluboká a častá modlitba, meditace a kontemplace. Setkávání se s Ježíšem kazatelem v Písmě a plně se s ním ztotožnit, jak je to naznačeno v kapitole č. 2, je tím nejdůležitějším krokem pro budoucího kazatele. Mělo by být samozřejmé, že před homilií i po ní se kazatel modlí. V některých společenstvích si duchovní před kázáním klekne, všichni přítomní na něho přímo i nepřímo pokládají ruce a zpěvem se modlí, aby Duch svatý obdaroval svými dary tohoto služebníka slova Božího, aby mohl ohlašovat Ježíšovo království.

Vycházíme z předpokladu, že ke službě Božího slova povolává sám Pán. Posléze církev shledává dotyčného kandidáta hodným tohoto poslání a z moci, kterou obdržela, mu udílí oficiální mandát k výkonu své služby. Kazatel nesmí hlásat narcisticky sám sebe, používat tento úřad jenom pro osobní seberealizaci, uspokojení a exhibici, nýbrž musí hlásat Krista, a to Krista ukřižovaného za přispění Ducha svatého.

Bylo již řečeno, že kazatel není jakýmkoliv řečníkem, nýbrž jeho projev by měl vycházet z hluboké a opravdové víry, ustavičné modlitby, kontemplace, ze zachovávání Božích příkazů i všech církevních ustanovení. To je základ, ze kterého vše ostatní musí vyrůstat. Duchovní život kazatele je „*conditio sine qua non*“, aby duchovní se nestal jenom hercem, agitátorem anebo obřadníkem.

Aby druhé lidi mohl zapalovat, musí být sám zapálen. Aby druhé vedl k Bohu, sám v něho musí věřit. Aby druzí lidé začali milovat Ježíše, kazatel musí být do svého Mistra a Pána zamilován. Aby druhé vedl do společenství, sám takové společenství musí vytvářet a v něm žít. Aby druhé vedl k lásce k církvi, sám musí tuto církev přes všechny nedostatky a odstrašující příklady ctít a milovat. Aby druzí objevili Krista v bližních, sám se musí vidět Ježíšovou tvář ve tvářích lidí, které potkává. Aby druzí si křesťanství začali vážít, musí

kazatel vydávat osobní svědectví, jak jsme již zmínili, musí uskutečnit soulad mezi slovy a činy a v krajním případě i být ochoten trpět pro Krista pronásledování anebo obětovat po vzoru mnohých mučedníků, i to nejcennější co má – svůj vlastní život (Maria Goretti (1890-1902), Charles Foucoud (1858-1916), Maximilán Kolbe, O.F.M. Conv. (1894-1941), Edith Stein (1891-1942), Dietrich Bonhoeffer (1906-1945), Martin Luther King (1929-1968), Oscar Romero (1917-1980), Šahbáz Bhattí (1968-2011) a mnozí bezejmení svědkové Boží lásky a věrnosti). Uvedené mučednice a mučedníci nám podle vzoru Ježíše Krista zanechali to nejkrásnější a nejautentičtější kázání, jaké je vůbec možné před tímto světem pronést.

Tím druhým úkolem je naučit se komunikovat s lidmi, se kterými se kazatel dostane do kontaktu, ať již se jedná o členy farní obce anebo osoby bez vyznání. Chceme-li odpovědně řešit vzniklou krizi, nestačí pouze naučit naše budoucí duchovní základy teologie a filozofie, církevní dějiny, perfektně biblistiku a s ní spojené tzv. mrtvé jazyky, nýbrž cílevědomě učit, **jak komunikovat a jak mluvit**, aby si dokázali osvojit základy správného vyjadřování.

6.5.3. Nedostatky některých kazatelů

Zejména u katolických kazatelů bývají velmi podceňovány různé poruchy řeči, jako je např. neschopnost vyslovit správné r, ř, s, apod. Tato osobitá výslovnost sice může být „roztomilá“ či „typická“ pro daného člověka, avšak rozhodně nezvyšuje sebevědomí, zejména když dotyčný duchovní zastává vysokou církevní funkci a má důstojně reprezentovat Je politováníhodné, že v běžné praxi se tím nikdo nezabývá a tato porucha je naprosto ignorována jak příslušnými nadřízenými, tak i věřícími, při čemž může být velmi dobře léčena specialistou v oboru logopedie.²²³

Jinou vadou je zlovyk týkající se vydávání různých zvuků a pazvuků, např. neurotické pokašlávání, hmmm, ééé, hekání či pomlaskávání. Žádný dnešní rozhlasový či televizní hlasatel nebo moderátor by nemohl mluvit takovým způsobem. Mnohdy však v katolickém prostředí převládá názor, že hlavní důležitost je duchovní život kazatele a jeho poslušnost k autoritě a vše ostatní je druhořadé. Problémem, který se již týká několik desetiletí je velmi podprůměrná kvalita uchazečů pro duchovenskou službu. V dnešní vyspělé společnosti však nelze komunikační způsobilost hlasatele evangelia podceňovat.

Problémy mohou být i v oblasti nonverbální komunikace, např. kazatel má během celé homilie zavřené či sklopené oči, dívá se do mrtvého bodu, příliš pohybuje rukama, trhá

²²³ Blíže o tomto problému viz: HÁLA, Bohuslav. SOVÁK, Miloš. *Hlas – řeč – sluch. Základní věci z fonetiky o logopedie*. Třetí přepracované vydání. Praha: SPN, 1955, 317 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

hlavou anebo je plný různých tiků anebo je naprosto nehybný. Nepříznivě též působí, když se lokty opře o ambon a pololeže pronáší svoji řeč, jak mohli diváci katolické TV Noe vidět u jednoho církevního představitele v jednom z přímých přenosů v dubnu 2013 z Velehradu.

Oblečení a osobní čistota nejsou zcela zanedbatelné: upoceně, špinavě, roztrhané oblečení, odpuzující límeček u krku, barevný nesoulad různých částí oděvu, špína za neostříhanými nehty či naopak okousané nehty, různé oděrky na rukou, neomyté ruce, nevhodná či znečištěná obuv, nedávají duchovnímu dobrou vizitku. To vše je součástí neverbální komunikace.

Všechny tyto uvedené vady ruší posluchače a velmi nepříznivě ovlivňují celkový efekt kázání.

Značná část kazatelů neumí správně komunikovat, a proto homilie bývají často jakýmsi monologem, takovým polomrtvým opakováním již přečtených biblických čtení. Tím se dostáváme k velmi choulostivé otázce, která úzce souvisí s duševní vyrovnaností či normalitou duchovních, která samozřejmě vybočuje z téma naší práce. Přesto však se dá předpokládat, že určitá část duchovních, která si volí toto povolání se snaží kompenzovat nějaké problémy. Časté jsou u nich zřejmé neurotické poruchy, které se projevují např. nadměrnou nejistotou, úzkostí, nesmělostí, přecitlivělostí, nervozitou, silnou citovou zranitelností, tedy celkově silnou nevyrovnaností, což se v mezilidské komunikaci a tudíž i v homiletické komunikaci velmi zřetelně projevuje. Jindy to mohou být sklony k jakési megalomanií, mesiášství, touhu po uchopení duchovní moci, se kterou působí na posluchače. Středem není Bůh, nýbrž chorobně narcistická osobnost kazatele. Proto by se měl kandidát, u kterého byly zjištěny v době formace podobné problémy, podrobit individuální či skupinové psychoterapii, aby získal dostatečnou psychickou vyrovnanost. Jinak se stěží uplatní v kazatelské službě. Duševní zdraví je neodmyslitelným faktorem pro správnou mezilidskou komunikaci.

Pro jednodušší případy, které nevyžadují odborný zásah specialisty, mohou pomoci i vhodně vybrané publikace, např. od Balcara, Grüna, Kašparů, Křivohlavého a Liguše.²²⁴ Od

²²⁴ Viz BALCAR, Karel. *Úvod do studia psychologie osobnost*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 219 s. ISBN NENÍ UVEDENO; GRŮN, Anselm. *Uzdravení skrze podobnost*. Přel. Jindra Hubková. 1. české vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. 148 s. Orig.: *Jesus als Therapeut*. ISBN 978-80-7195-604-4; KAŠPARŮ, Max. *Základy pastorální psychiatrie pro zpovědníky*. Brno: Cesta, 2002. 144 s. ISBN 80-7295-031-2; KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Já a ty. O zdravých vztazích mezi lidmi*. Praha: Avicenum, 1977. 234. ISBN NENÍ UVEDENO; LIGUŠ, Ján. *Mezilidská komunikácia. Teologická propedeutika*. 2. Slovenské vyd. Banská Bystrica: Združenie evanjelických cirkví v SR, 2001. 134 s. ISBN 80-80825-35-0.

zahraničních autorů lze doporučit publikaci, kterou napsal např. Morris a Steere, která prohloubí naše znalosti především v neverbální komunikaci.²²⁵

Na základě ústního sdělení MgA. Aleny Špačkové, lektorky moderní rétoriky, která úspěšně a velmi kompetentně vyučuje kulturu mluveného projevu a dialogickou komunikaci na HTF UK, (jak se sám autor této práce mohl osobně přesvědčit) a posluchárny nestačí svojí kapacitou pojmout všechny zapsané studenty, překvapivě mezi jejími posluchači se téměř nevyskytují budoucí duchovní. Ne každá teologická fakulta na území České republiky nabízí takový skvělý řečnický trénink a přípravu. Špačková chápe „rétoriku jako nástroj mezilidského dorozumění“²²⁶, tedy jako základní nástroj a předpoklad pro činnost každého duchovního, pro kterého je kazatelství „denním“ chlebem. Anebo že by tito nepřítomní budoucí duchovní spoléhali výhradně na zvláštní pomoc Ducha svatého při jejich kazatelském poslání a považovali tedy nabízený kurs za zcela zbytečný? Takový přístup však lze považovat za opovážlivé spoléhání na pomoc Boží. Není tedy potom překvapením, že obecně kázání nemají velkou obsahovou ani řečnickou hodnotu a mnozí lidé říkají, že kazatelé by udělali lépe, kdyby raději mlčeli...

Jedna z cest jak řešit tuto všeobecnou nespokojenost s kázáním duchovních je, aby teologické fakulty zařadily homiletiku mezi hlavní předměty a každý z budoucích duchovních povinně absolvoval trénink rétoriky a hlasové výuky, bez které by vůbec nebyl připuštěn k ordinaci. Kromě toho by měly být organizovány postgraduální kursy, které by průběžně zvyšovaly úroveň duchovních, kteří jsou již v praxi a potřebují zlepšení svých kazatelských dovedností.

V České republice za posledních 20 let se téměř nevyskytly magisterské a disertační práce z homiletické oblasti, a proto jsme vycházeli z disertačních prací napsaných v USA a Kanadě. Bylo by užitečné, aby vedení fakult a samotné vedení církve v tomto směru více stimulovalo a dalo nové impulsy studujícím teologie.

Zatímco v České republice téměř nevycházejí publikace, týkající se kazatelství a homiletiky, (výjimkou je překlad z angličtiny z roku 2011 „Jak lépe kázat“ od Johna Garlocka)²²⁷, ve Slovenské republice najdeme nejen velmi hodnotné tituly²²⁸, ze kterých je

²²⁵ MORRIS, Desmond. *I gesti nel mondo. Guida al linguaggio universale*. Milano: Mondadori, 1995. 250 s. ISBN 88-04-39177-4; STEERE, David A. *Bodily Expressions in Psychotherapy*. New York: Brunner/Mazel, Inc., 1982. 300 s. ISBN 0-87630-322-X.

²²⁶ ŠPAČKOVÁ, Alena. *Moderní rétorika – Jak mluvit k druhým lidem, aby nám naslouchali a rozuměli*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 139, ISBN 978-80-247-2965-7. Cit. s. 9.

²²⁷ GARLOCK, John. *Jak lépe kázat? Samuel*. Přel. Ingrid Hoblíková. 1. české vyd. Praha, 2011. 77 s. Orig.: Keys to Better Preaching. ISBN 978-80-86849-72-0.

²²⁸ Viz např.: *HOMILETICKÁ ČINNOSTĚ CÍRKVÍ A KVALITA SÚČASNÉHO ŽIVOTA. Zborník prednášok z vedeckej teologickej konferencie*. Banská Bystrica: Ed. Albín Masariík., 2009. 204 s. ISBN 978-80-8083-716-7.

možné studovat a tím soustavně zlepšovat úroveň kazatelů, ale i možnost se zúčastnit pracovních seminářů a kongresů. Autor této práce připravil referát pro jedno takové setkání s mezinárodní účastí.²²⁹

Jinou formou zlepšování úrovně kazatelství mohou být např. dotazníky, které se snaží zjistit, jaké jsou potřeby věřících, jejich feedback a zkoumají celou řadu dalších otázek. Výsledky jednoho takového šetření přinášíme v 7. kapitole této disertační práce.

Dnešním kazatelům se většinou vytýká příliš velká abstrakce, irealismus, odtržení od reálného života; přehnaný moralismus anebo absolutní absence morálních požadavků; kázání příliš formální, bez osobního svědectví, zbavená vitality; bez schopnosti pochopení současné mentality a sociálních podmínek, ve kterých se posluchač nachází; nesprávné tempo řeči – příliš rychlá či příliš pomalá; naprosto předem nepřipravená, bez jakékoliv logické osnovy volné „plácání“ bez konkrétních aplikací a závěrů; myšlenkový meditační monolog; neúměrně dlouhá či krátká, bez jakékoliv očního kontaktu s posluchači a neschopností s nimi alespoň virtuálně komunikovat; kázání čtená z papíru; příliš rozumová; hlasově monotónní, nezvládnuté pokud se týká správného posazení hlasu a správného dýchání, nedostatečná akustická slyšitelnost hlasu kazatele; řeč nesrozumitelná, v zajetí církevní terminologie, pokud kazatel mluví na místě, kam přicházejí i lidé mimo církevní okruh, apod. Pokud kázání nezaujme, posluchač po chvíli přepne vnímání a myšlenkami se soustředí na jiné téma.

Liguš cituje amerického praktického teologa I.M. Perryho, který uvádí následující příčiny neúspěchů při komunikaci biblické zvěsti, která je ovšem specifickým druhem sdělování :

»1. stotožnenie kázne s esejou, 2. opakovanie všeobecne známých pravd, 3. útok na poslucháčov, 4. neurčitost reči, 5. príliš veľké očakavanie od poslucháčov.« Naopak podle stejného autora důvody úspěšné komunikace Božího slova: »Umenie zaujať poslucháčov, udržet jejich pozornost, vediet' ich motivovat...«²³⁰

Základem však zůstává, že homilie musí být christologická a kazatel musí věřit, že Kristus žije v něm a působí skrze něho. „*Vy jste tělo Kristovo, a každý z vás je jedním z jeho údů. A*

BIELECKI, Stanislaw. *Dovoľte deťom prichádzať ku mne. Kázne pre deti na rok C*. Trnava: Dobrá kniha, 2003. 138 s. ISBN 80-7141-435-2; LIGUŠ, Ján. *Lingvistika a hermeneutika v teológii. II.časť habilitační práce*. Banská Bystrica: UMB, Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici, vydavateľ: Združenie evanjelických cirkví v SR vo vydavateľstve TRIAN, 2000. 81 s. ISBN 80-88954-31-3; LIGUŠ, Ján. *Úvod do katechetiky a metodológie náboženskej výchovy*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB Banská Bystrica a Združenie evanjelických cirkví v SR, 2003. 126 s. ISBN 80-8055-832-9; MASARIK, Albín. *Aby smútili s nádejou. Vybrané aspekty pohrebných kázaní*. Brno: L. Marek, 2011. 164 s. ISBN 987-80-87127-35-3; ŠURÁB, Marian. *Aby nás rádi počúvali. Rétorika a teória komunikácie v službe homílii*. Nitra: Studia Theologica Nitriensia. Kňazský seminár sv. Gorazda, 2004. 147 s. ISBN 80-88741-50-5.

²²⁹ ŽIVNÝ, Petr. *Homiletická činnosť vo vzťahu ke spoločenským menšinám a marginálnym skupinám*. In SOCIÁLNE POSOLSTVO JÁNA PAVLA II. PRE DNEŠNÝ SVET. Edited by Matej CEVAN, Marián AMBROZY, Marcel GALLIK. - 1. - Ružomberok: VERBUM - vydavateľstvo KU, 2011. 826 s. ISBN 978-80-8084-737-1 (brož.)

²³⁰ LIGUŠ, Ján. *Meziludská komunikacia*. Op. cit. 108.

v církvi ustanovil Bůh jedny za apoštoly, ...(1 K 12,27).“²³¹ **Kazatelé jsou Bohem ustanoveni a vyslání, oni jsou Kristovým tělem.** Kázání je však také spojeno ze strany některých posluchačů s nepochopením, odmítáním, vysmíváním i pronásledováním. S tím kazatel musí dopředu počítat.

6.5.4. Model duchovní komunikace

Základní model duchovní komunikace vidíme v Nejsvětější Trojici, který lze vyjádřit slovy: „Deus communicans in sua trinitate“. Liguš poznamenává, že „Pre komunikačné procesy vo vnútri Božej Trojice je charakteristická kvalitatívna a podstatová ontologická jednota, dynamická socialita a soteriologická kooperacia“.²³² Boží Trojice se tedy skládá ze vztahů, které vznikají z akce jednotlivých Božských osob. Ke vztahům a ke komunikaci, které jsou posvěcené, jsme jako Boží lid všichni povoláni. H.K. lze chápat jako pokračující přímé oslovování Boha člověkem, skrze Kristovu moc a sílu Ducha svatého.

Zdeněk Kučera, zakladatel teologie prostého života, promítá východisko trojiční dogmatiky, jímž je zjevení Otce v Synovi skrze Ducha svatého, do základních vazeb naší lidské existence, z nichž vyrůstá soustava prvotních vztažností, které plodí a udržují lidské bytí. Kučera říká: „Tato nedělitelná a nezvratitelná soustava životních vazeb, chcete-li elementů, prvků či existenciálů, je antropologickým rozměrem naukové stránky zjevení. Vychází z Božího poučení, je prověřena tisíciletým zápasem Israele o existenci i dějinným příběhem Kristovým a historií první církve. Postihuje nepominutelné věčně přítomné zdroje prostého, holého života“.²³³ Ježíšovy následovníci musí být tedy zvěstovateli, komunikátory alternativy Božího království proti rozšiřujícímu se nihilismu, agnosticismu a kolektivní sebevraždě nukleární válkou.

Filipi zdůrazňuje, že »V homiletických pojednáních posledních desetiletí se opakovaně setkáváme s výměrem, že kázání je komunikace, komunikační dění. To je nepochybně pravda. Je však třeba připomenout, že prvním „komunikátorem“ není kazatel, který sám stojí

²³¹ Viz: ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον μετὰ ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους ἔπειτα δυνάμεις, ἔπειτα χαρίσματα/αἰμάτων, ἀντιλήψεις κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν/αἰμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσιν; μὴ πάντες διερμηνεύουσιν; ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ μεῖζονα (1K 12,27-31).

²³² LIGUŠ, Ján. *Meziludská komunikacia*. Op. cit. s. 72.

²³³ KUČERA, Zdeněk. *Trojiční teologie. Základ teologie ve zjevení*. Brno: L. Marek, 2002, 267 s. ISBN 80-86263-21-5. Cit. s. 265.

stojí v procesu komunikace, jenž vychází z jiného zdroje, od Boha.«²³⁴ S tímto názorem lze souhlasit, ovšem s výhradou. Pod pojmem HK chápeme jakýkoliv směr komunikace k jakémukoliv objektu a každý je komunikátor i příjemce. Je pravda, že základní impuls vychází od „Komunikátora“ Boha, ale pokud kazatel nedokáže tuto vibraci přijmout a zase předat dál, znamenalo by to, že je pouze jakýmsi mechanickým potrubím skrze, které teče proud Božího slova. Záleží tedy i na kreativním osobním přetváření Božích impulsů. Slovo a Slova Boží se opět v kazatelovi stávají tělem, tedy se materializují, vibrace dostává svůj obsah a teprve potom se jdou přes kazatelova ústa a gesty k Božímu lidu, který toto poselství přijímá anebo odmítá. Tak jako Boží milost vyžaduje naši spolupráci, tak i „Komunikátor“, musí najít v kazatelovi duchovní, teologickou, psychologickou a řečnickou připravenost, aby Boží slovo mohlo padat jako kapky deště a svlažovat vyprahlou zemi. Duchovní život, teologické znalosti, osvojení homiletiky a základů řečnictví i schopnost komunikace jsou pro kazatele základní podmínkou, aby mohl úspěšně hlásat Boží slovo.

Albín Masarík k této otázce poznamenává: „V ohlasování evanjelia nie je však v činnosti len naprirodzená dimenzia Božieho pôsobenia, ale aj konanie človeka. Tomu sa môže dariť lepšie alebo aj horšie. Vzťah medzi ľudskou a božskou stránkou kazateľskej činnosti zvykol evanjelický profesor teológie, Dr. Michalko vyjadrovať slovami: „Boh pôsobí cez naše kázne a niekedy aj napriek nim.“²³⁵

U příležitosti poutě křesťanských médií televize Noe a Radia Proglas dne 11.5.2013 na sv. Hostýnu mluvil o důležitosti komunikace ve svém kázání Miloslav kardinál Vlk. Slavnostní mše svatá byla vysílána v přímém přenosu. Při této příležitosti kardinál zdůraznil, že »sama bohoslužba je tou nejhlubší komunikací, je vyjádřením té největší existenciální komunikace, která nemá ve světě obdobu. Bůh skrze Ježíše komunikuje s tímto světem a skrze Ducha svatého rozlévá lásku do mezilidských vztahů. Byli jsme stvořeni k Božímu obrazu a tím ke vzájemné komunikaci. Síla a moc komunikace je velká. Bůh pozval člověka ke komunikaci a společenství; je to pozvání ke sdílení. Tato komunikace je existenciální. „Není dobré, aby člověk byl sám.“(Gn 2,18) I děti se narodily a vyrostly z lásky na základě komunikace. Děkujeme za dar komunikace.«²³⁶

Komunikace, která vychází při katolické mši svaté jak z bohoslužby slova, tak i z bohoslužby oběti, má svoji antropologickou aplikaci. Je tedy v lidském životě něčím

²³⁴ FILIPI, Pavel. *Pozvání k naději. Kapitoly o homiletické hermeneutice a exegezi*. Praha: Kalich, 2006. 102 s. ISBN 80-7017-028-X. Cit. s. 103.

²³⁵ *HOMILETICKÁ ČINNOSTĚ CÍRKVÍ A KVALITA SÚČASNÉHO ŽIVOTA. Zborník prednášok z vedeckej teologickej konferencie*. Banská Bystrica: Ed. Albín Masarík., 2009. 204 s. ISBN 978-80-8083-716-7. Cit. s. 5.

²³⁶ VLK, Miloslav. Kázání při bohoslužbě u příležitosti poutě křesťanských médií televize Noe a Radia Proglas. Sv. Hostýn, 11.5.2013. DOSUD NEPUBLIKOVÁNO.

naprosto zásadním. Homilie, která by nebyla komunikací, není vlastně žádnou skutečnou homilií, nýbrž pouze izolovaným, narcistickým monologem.

Rozsáhlé a složité komunikační principy a procesy pro budoucí kazatele jsou nejlépe zpracovány v teologické propedeutice „Mezilidská komunikácia“ od Jána Liguše²³⁷, kterou lze vřele doporučit a která i nejvíce inspirovala autora této disertační práce v jeho pohledu na kázání jako na homiletickou komunikaci.

6.5.5. Model psychologické komunikace

Komunikaci definujeme podle Hartlova Psychologického slovníku jako »dorozumívání, sdělování; typ komunikace a) v situaci podnět – odpověď, b) v situaci podnět – bez odpovědi; v psychologii znamená především **přenos myšlenek, emocí, postojů a jednání od jedné osoby ke druhé**; obecně komunikace není specificky jen lidským jevem, existuje i u živočichů, na rozdíl od jazyka.«²³⁸

Komunikace je základní podmínkou rozvoje jednotlivce i celé společnosti. Komunikace se liší svojí komplexností; čím složitější organismus, tím je i komunikace artikulovanější. Bez komunikace by byl život na světě nemyslitelný. Díky komunikaci se vytvářejí vzájemné vztahy. Dítě se nejprve fixuje na matku, se kterou komunikuje prostřednictvím jejího prsu, který uspokojuje jeho potřebu nasycení, vnímá její dotyky a hlasovou vibraci, která se vztahuje asociací k určitému ději; tak si osvojuje znalost prvních slov. První fází je porozumění slov a teprve později dokáže tuto akustickou vibraci napodobovat a první slova užívat. I v tomto případě je pro dítě nesmírně důležitý feedback ze strany prostředí, které na tato slova mohou reagovat pozitivně či negativně anebo vůbec nereagovat, čímž blokuje další vývoj řečových schopností dítěte. Pokud se dítěti dostává zpětné vazby, dokáže se vázat na určitou emoci a tím upevňovat paměťovou stopu a korigovat výslovnost. Tak postupně dochází k osvojení řeči, která je naprosto podstatná pro náš duševní rozvoj, protože myslíme a uvažujeme ve slovech. Slova však nejsou absolutní, nýbrž závisí od prostředí, které mohou měnit jejich význam. Jazyk je tedy nestálý, je subjektivní a zcela záleží na vnějším kontextu. To může způsobovat problémy v komunikaci. Proto i sama komunikace jako jazyk se vyvíjí a prochází změnami.

Hartl definuje **komunikaci neverbální** takto: „Komunikace neverbální (nonverbální, mimoslovní), je zprostředkována pohyby těla, gesty, mimikou, pohyby očí, kvalitou hlasu,

²³⁷ LIGUŠ, Ján. *Mezilidská komunikácia. Teologická propedeutika*. 2. Slovenské vyd. Banská Bystrica: Združenie evanjelikalálnych cirkví v SR, 2001. 134 s. ISBN 80-80825-35-0.

pauzami v řeči, zvuky jako je smích, bručení aj., prostorovou distancí, čichovými vjemy, používáním artefaktů jako je oděv, kosmetika, aj.“ Tento způsob komunikace je teda primární a je často jediným prostředkem dorozumívání pro nižší živočichy. U člověka však mimoslovní komunikace dosáhla největšího rozvoje. Autor této disertace se ve své diplomové práci zabýval teoreticky i praktickým výzkumem problematikou významu tváří a jejich psychologickými významy.²³⁹ Jemná výrazová škála lidské tváře i rozmanitost gest nenajdeme u žádného jiného tvora na světě. Proto tomuto typu komunikace je potřeba věnovat zvláštní pozornost.

Hartl říká o **komunikaci verbální** (slovní), že „je zprostředkovaná slovy, jazykem; podle odborníků z univerzity Palo Alto zabývajících se analýzou komunikačního kontextu (1964) ji lze dělit do tří úrovní, **a) suplementární**: neustálé vzájemné vyrovnávání informační, emocionální a prožitkové úrovně vyměňovaných sdělení, oba udržují rovnováhu, snaží se jeden před druhým se svými zážitky nezůstat pozadu (přítel – přítel); **b) komplementární**: jedna osoba je v direktivní, dominantní pozici vůči druhé (učitel – žák, rodič – dítě, lékař – pacient, poslanec – volič, nadřízený – podřízený), oba účastníci takové rozdělení rolí respektují, žák, dítě ani pacient se nesnaží konkurovat dominantnímu partnerovi; tento typ komunikace je výhodný a účinný při předávání informací; proto se do tohoto modelu dnes řadí i komunikace s počítačem; **c) metakomplementární**: osoba, která je v dominantní pozici tuto možnost nevyužívá a úmyslně ji přenechává druhé osobě (terapeut – pacient), projevuje se umění naslouchat druhému, mlčet, lépe vniknout do problému a společně pak nalézt řešení.“

Komunikace verbální v homilii patří do tzv. skupiny komplementární: kazatel – posluchač. Duchovní je sice v dominantní roli, ovšem to neznamená, že nedostává od svých posluchačů feedback, i když nemohou mluvit. V některých protestantských denominacích je při kázání prostor, aby se posluchači projevovali tleskáním, výkřiky, pláčem, silným smíchem, apod. Pokud je kázání spojeno s diskuzí, můžeme ji zařadit i do skupiny metakomplementární, protože v tomto případě kazatel poslouchá a dává prostor, aby ostatní svobodně mohli vyjádřit své názory. Jak jsme již poznamenali, diskuzi je v protestantské konfesi věnován největší prostor při biblických hodinách.

Komunikaci patologickou definuje výše uvedený slovník jako „vnitřně rozporný způsob dorozumívání, kde obsah sdělení a podtext či mimoslovní doprovod jsou v nesouladu,

²³⁸ *PSYCHOLOGICKÝ SLOVNÍK*. Pavel Hartl. Praha: Jiří Budka. 1994. ISBN 80-90-15-49-0-5. Cit. s. 89.

²³⁹ ŽIVNÝ, Petr. *Výrazy tváří a jejich psychologické významy*. Diplomová práce. Praha: Katedra psychologie, FFUK, 1985. 100 s.

zatemňují nebo znemožňují pochopit sdělení + následkem neřešitelné situace a patologické reakce i na straně příjemce + např. dítě závislé na komunikaci s duševně chorým rodičem.“

V této souvislosti můžeme vzpomenout tzv. double-bind, což je emotivní stres, při kterém se osobě dostává rozporuplné komunikace. Např. matka slovy říká dítěti, že ho má ráda a při tom se na něho mračí či dívá se na něho s nenávisť v očích. Tento způsob komunikace, zejména pokud se často opakuje, zanechává velmi neblahé následky na psychice člověka.

Kazatel by tedy měl nahlížet na svoji homilii také jako na komunikaci. Jak jsme již zdůraznili, první impuls přichází od Boha, který chce, aby jeho slovo vstoupilo do života posluchačů. Má posílit jejich víru, povzbudit, dodat novou sílu, optimismus a naději do života, dát zakusit lásku, pocit bezpečí a sounáležitosti. Kazatel ovšem působí nejen slovy, ale i neverbální komunikací. Tyto dvě komunikační roviny by měly být ve shodě. Skrze neverbální kanály totiž zcela zjevně se ukazuje, zdali je v kazateli víra, naděje a láska, nadšení pro věc evangelia, ochota se věnovat nezištně druhým lidem, aniž si to kazatel sám uvědomuje. Dobrý herec se může vžít do role a po dobu představení dát do souladu stránku verbální s neverbální. Ne tak duchovní. Existuje něco jako neverbální vibrační pole člověka, ze kterého ostatní mohou odčítat, aniž by dotýčný mluvil. Jedná se o výrazy tváří, gesta, pohyby těla, směr, kam jsou upřeny oči, apod.

Anebo stačí se zamyslet nad běžným podáním ruky. Neznatelný stisk, příliš silný stisk, ruka chladná anebo naopak upocená, ruka, třesoucí se ruka, dlouhý stisk, krátký stisk... Druhou rovinou je náš zrak: díváme se na toho člověka, kterému podáváme ruku? Jak často někteří duchovní podávají ruku, aniž by se dívali do očí člověka, se kterým jsou v kontaktu. To působí velmi negativně. Někdy se i stává, že při takovém formálním podání ruky, gesto znovu opakují, protože již zapomněli, komu ruku podali. Znamená to, že jiné věci jsou pro ně prioritami. Většina kazatelů se nedokáže při homiliích dívat do očí svých posluchačů.

Na základě stránek Nového zákona můžeme usuzovat na komunikaci Ježíše Krista, která se jeví naprosto dokonalou i po stránce psychologické. Lze říci, že Ježíš byl zcela mimořádný komunikátor. Měl úžasnou empatii, pozornost pro každého. Vše toto vyrůstalo z lásky, ale též z jeho přirozeného základu, z jeho zdravého lidství. Jeho láskyplný pohled očí měl z hlediska komunikace velký význam. Uměl mimořádným způsobem promlouvat pohledem. Jak to vyplývá z NZ, Ježíš „**uměl na druhého pohledět s láskou**“ (např. Mr 10,21A, Mt 19,26). Proto Ježíš je základním vzorem pro každého kazatele.

6.5.6. Model řečnické komunikace

Bylo již vícekrát řečeno, že kázání není totéž co rétorika, protože vychází z Božího impulsu a z pověření jeho církve, přesto však výuka ke správnému řečnickému výkonu tvoří významnou část homiletické komunikace.

Nelze ignorovat velkolepou klasickou řečnickou tradici, tak jak ji přejímáme z římské a řecké kultury, mezi kterými výrazně prosluli např. Marcus Tullius Cicero (106 př.n.l.-43 př.n.l.), který zaujal svojí asociační technikou „loci“ neboli místností pro snažší zapamatování a rozsáhlým dílem o rétorice, anebo nejslavnější antický řecký řečník Démosthénés (384-322), který proslul slavnou řečí proti Filipu II. Makedonskému. Jeho ostrý politický proslov vešel do dějin pod termínem „filipika“. Démosthénés je příkladem muže, který ač trpěl vadou řeči, svojí snahou a cvičením se vypracoval ve špičkového orátora.

Na klasické řečnictví, které bylo nedílnou součástí tehdejšího všeobecného vzdělání, navazuje dnešní moderní rétorika, která slouží především osobám, které působí v komunikaci jako moderátoři, hlasatelé, pracovníci v reklamě, apod.

Mnoho důležitých poznatků a technik může využít i křesťanský kazatel, neboť jeho základním úkolem je komunikace. V minulých i poledních letech vyšla celá řada publikací, ze kterých je možno získat mnoho informací.²⁴⁰ Těžší je praktické nacvičování řečnických dovedností, ke kterému by bylo vhodná účast na kursech a praktických seminářích.

Příkladem využití profesionální přípravy pro působení v katolických médiích je Irena Hamzová Pulicarová, absolventka oboru herectví se zaměřením na autorskou tvorbu na pražském DAMU. Působí jako dramaturgyně a je úspěšnou moderátorkou v rozhlase a televizi. V tomto roce se skvěle podílela na četných pořadech v TV Noe. Je autorkou disertační práce: »Směřování k naplněnému sdělení. Sdělnost a věrohodnost v mluvním a osobnostním projevu současných českých kazatelů.«²⁴¹

²⁴⁰ Lze doporučit: AGOSTO, Mauri. *Elementa doctrinae rhetoricae. Cum scholis in Topicis Ciceronis accedunt. Summulae rhetoricae*. Academiae Vivarii Novi, Romae, MMX.155 s. ISBN 978-88-98611-01-3; ALLHOFF, Dieter-Waltraud, ALLHOFF, Waltraud. *Rétorika a komunikace*. Přel. Jana Bílková. 14. české vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 199 s. Orig.: *Rhetorik & Kommunikation, Ein Lehr-und Übungsbuch*. ISBN 978-80-247-2283-2; ARISTOTELÉS. *Rétorika*. Přel. a poznámkami opatřil Antonín Kříž. Praha: Rezek, 2010. 214 s. ISBN 80-86027-32-5; CARNEGIE, Dale. *Jak úspěšně mluvit a působiti na lidi*. Přel. Ladislav Hoch. 1. české vyd. Praha: Dominik Hlaváček, 1948. 247 s. Orig.: *Public Speaking and Influencing Men in Business*. ISBN NENÍ UVEDENO; DUPLOYÉ, Pie. *Rhetorik und Gotteswort*. Přel. Oswalt von Nostitz. 1. německé vyd. Düsseldorf: Patmos, 1957, 91 s. Orig. *Rhétorique et parole de Dieu*. ISBN NENÍ UVEDENO. HOLMAN, Jaroslav. *O řečníkovi pro řečníky*. Praha: Orbis, 1946. 84 s. ISBN NENÍ UVEDENO. JURÁNEK, František, Xaver. *Dobrý řečník*. Praha: Č.A.T. – Universum, 1946. 204 s. ISBN NENÍ UVEDENO. TOMAN, Jiří. *Jak dobře mluvit*. Praha: Svoboda, 1981. 336 s. ISBN NENÍ UVEDENO. VYBÍRAL, Zbyněk. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*. Praha: Portál, 2003. 168 s. ISBN 80-7178-812-0.

²⁴¹ PULICAROVÁ-HAMZOVÁ, Irena. *Směřování k naplněnému sdělení. Sdělnost a věrohodnost v mluvním a osobnostním projevu současných českých kazatelů*. Disertační práce. DAMU: Praha, 2013. 350 s.

Chtějí-li duchovní kvalitně kázat, pak se to neobejde nejen bez vysoké a důkladné přípravy teologické, nýbrž i řečnické a psychologické.

6.6. „Metahomiletická komunikace“ a Chiara Lubichová

Tím jak počet křesťanů klesá i dlouholetým systematickým ekumenickým úsilím se jednotlivá vyznání neustále k sobě přibližují. Tento jev je viditelný zejména na úrovni základních společenství, ve kterých vznikají osobní přátelství ať již mezi jednotlivci či celými rodinami. I když zpravidla platí, že čím menší církevní společenství, tím úzkostlivěji a žárlivěji chrání svoji vlastní identitu, vzájemné biblické i liturgické přibližování je nevyhnutelným historickým procesem, který umocňují i slova Písma: „...aby všichni byli jedno...“ (Jan 7, 21).

Existují již konkrétní příklady vzájemné spolupráce. Rada křesťanských církví v Miláně (CCCM) v posledních letech se neomezuje pouze na společné modlitební setkání, při kterých dochází i ke vzájemné výměně kazatelů jednotlivých konfesí, na fungování ekumenických kaplí (univerzita, letiště, apod.), nýbrž navrhla i společné misijní akce, kdy dva duchovní různých vyznání se obrací k nejširší veřejnosti: např. anglikán/baptista, luterán/metodista, pravoslavný/katolík, člen Armády spásy/valdénský, apod.

Kurt Koch²⁴² cituje Leonardo Boffa, který výstižně říká, že Bůh přichází vždy před misionářem. „Misionáři přicházejí vždy příliš pozdě. Ještě dříve než oni dorazí na místo, je tam již Trojiční Bůh. Tento Bůh se zjevuje ve svědomí, dějinách a ve společnosti, v událostech a v chování národů“. Koch dále zdůrazňuje, že „sdělování víry je tedy procesem duchovním, mistagogickým, takovým, že se začíná jednat s osobami počínaje od jejich vlastní existence, a nikoliv od dogmatické či morální indoktrinace.“ Na dalším místě říká, že „misie církve spočívá pouze v tom, abychom dovedli lidi do přítomnosti Boha, který je již přítomný v jejich životě a odhalovat a ukazovat tak dějiny lásky, kterou Bůh prožívá s každou osobou.“ Koch cituje Waltera Kaspera, který se domnívá, že ke „konverzi“ vede to, co nás udržuje při životě a co jej naplňuje a co chce svědčit o přítomnosti Boží. Dále autor říká, že „pokušením církve je zanedbávat mystiku evangelia a proměňovat evangelium ve sloup buržoázní morálky.“

²⁴² KOCH, Kurt. *Quale futuro per i cristiani? Sfide e opportunità*. Bose: Edizione Qiqajon. 2010. 168 s. ISBN 978-88-8227-318-7. Cit. 59-60.

Zdá se, že katolická kazatelská služba se bude nadále transformovat. Důkazem toho je i současný římský biskup František (Jorge Mario Bergoglio, 1936), jehož kázání trvají v neděli od 5 min. do maximálně 15 min. Tematicky vychází většinou ze tří krátkých a jednoduchých myšlenek, které se týkají přečtených biblických čtení, které rozebere a rozvede, aplikuje a učiní krátké povzbuzení pro posluchače. Homilie čte, ale občas některé myšlenky z paměti komentuje. Žádná dlouhá exegeze, složitá rétorika či moralismy. Polední modlitbu říká o půl hodinu dříve a hned po bohoslužbě projíždí bílým autem mezi poutníky, někdy i mimo samotný Vatikánský stát po ulici Via Conciliazione. Dává přednost neverbálním gestům, jako např. úsměvům, požehnání, polibkům, pohlazením, spíše než dlouhým projevům z dalekého okna paláce papežského paláce.

Komunikace se světem papež uskutečňuje také prostřednictvím sociálních sítí, např. Twitteru, na kterém je přihlášeno asi padesát tisíc osob, kterým pravidelně chodí v elektronické podobě jeho myšlenky a kázání.

Vyspělá technická konzumní společnost má větší nabídku než poptávku. Lidé jsou soustředěni na realitu tohoto života ve smyslu „carpe diem“. Aby mohli toho co nejvíce prožít, vidět a zakusit, musí spěchat. Jedním z hlavních dnešních problémů je nedostatek času. Mnohdy věřící chválí katolického kněze, protože jeho kázání bylo krátké... Kazatel ví, že lidé ho neposlouchají, ztrácí pozornost, nudí se, vypínají vnímání. Mnohdy je to následek z přesytení informacemi, jindy je důvodem špatné kvality kázání.

Asi před čtyřiceti lety vydal Josef Hlouch, římskokatolický biskup v Českých Budějovicích, vynikající kazatel, svoji minutěnku. Charakterizoval ji těmito slovy: „Minutěnka má být aspoň chvilinka, kterou je nutné a velmi spasitelné věnovat průběhem dní Bohu a svému nitru. Má to být chvilinka usebranosti, koncentrace, požehnaná zastávka života a práce, kdy se dáváš druhým. Snaha, aby tvá duše byla po celý den v něčem posvátném.“ I když dnes je času natolik málo, že bychom potřebovali „sekunděnku“, na onu dobu to byl velmi dobrý počín, jak vyjádřit některé perly slova Božího a nechat se jimi proniknout.²⁴³

V posledních měsících obletěl snad celý svět klip, jak římský biskup František nasazuje dítěti na nám sv. Petra v Římě vypadlý dudlík. Takovým stylem je děláno dnešní televizní zpravodajství. Význam neverbální komunikace prostřednictvím obrazu vzrůstá, protože má rychlý přenos. V tomto smyslu i protestanté budou muset přehodnotit vztah k liturgickým gestům, které na úkor slov byly v jejich bohoslužbě značně zredukovány a vymizely. Církve budou i nadále komunikovat, ale bude se muset změnit způsob i délka komunikace. Rozhodně

²⁴³ HLOUCH, Josef. *Minutěnka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013, ISBN 978-80-7195-610-5.

nebude místo pro barokní narcistické kazatele, kteří se rádi poslouchají. Je zřejmé, že takový kazatel budete mít jen jediného posluchače: totiž sám sebe. Vytvářet hutná a hluboká kázání není vůbec lehké, ba spíše naopak. Je zde nebezpečí, že se vypustí něco banálního a bezvýznamného. Kazatelé tedy budou muset na tento způsob nového kázání – „metahomilii“ - vynaložit velké úsilí. Takové jsou dnešní trendy.

Mezi ně patří i způsob, kterým komunikovala slovo Boží Italka Chiara Lubichová (1920-2008), zakladatelka díla „Opus Mariae“, neboli „fokolarínů“ (focolare - domov, rodinný krb, ohniště). Autor této práce měl možnost tohoto roku navštívit osobně centrum tohoto hnutí „Mariapolis“, které se nachází blízko Říma v Rocca del Papa a seznámit se blíže s jeho činností. Lubichová začala nejprve svoji komunikaci prostřednictvím obyčejného telefonního spojení, kterým vytvořila rozsáhlou mezinárodní virtuální síť. Ještě dnes je možné v jejím malém domku, kde žila, vidět onen telefonní přístroj a stoleček, od kterého toto veliké dílo začalo. Vytvářela rodinné virtuální společenství a dostihla i ty nejvzdálenější části světa, se kterými chtěla navázat modlitební a homiletický kontakt. Měla geniální komunikační schopnosti a působila jako magnet na stmelení a sbratření lidí. Bez oficiálního teologického vzdělání a dovolení kázat v kostele při bohoslužbách určitě pronesla v životě mnohem více homilií než kterýkoliv profesionální duchovní. Byla v ní neuvěřitelná touha po komunikaci a ve všem se opírala výhradně o slovo Boží, které bylo středem jejího poslání. Silně přesvědčena, že je to Bůh, který ji volá k velkému úkolu, snažila se modlitbou, evangeliem a vytvářením rodinného společenství sblížovat navzájem lidi nejrůznějších národností a sociálních vrstev. Od obyčejného telefonního spojení dnes fokolaríni komunikují těmi nejmodernějšími sociálními sítěmi a hlásají slovo Boží na celém světě

Když Lubichové mezinárodní středisko „Mariapoli“ v Rocca di Papa navštívil 19. srpna 1984 osobně Jan Pavel II, byl natolik unešen, že jej nazval „Vatikánem č. 2“

Její význam nebyl pouze ekumenický, nýbrž otevřela plodný dialog s představiteli ostatních náboženství. Celý život aktivně cestovala a vystupovala před velkým množstvím budhistů, muslimů i Židů, kterým zvěstovala Ježíše Krista a myšlenky sjednocení a spolupráce. Dokázala v různých náboženstvích najít společné základní prvky, na kterých budovala dialog a jednotu. (Např. jedna z norem, které spojují jak křesťany i tak muslimy, je dát v životě Boha na první místo.) Navrhla též koncepci, jak změnit současný ekonomický řád ve světě.

Podle ústního sdělení švýcarského katolického kněze Helmuta Sieversa, člena fokoláre, má dnes toto hnutí přes 100 000 aktivních členů působících ve 182 zemích (3000 z nich v celibátě, 4000 v manželství). Kromě toho se opírá o další dva milióny spolupracovníků a

sympatizantů. Jsou organizovány společné akce pro všechny členy anebo jsou pravidelně pořádány mezinárodní setkání, které jsou vyhrazené pouze pro biskupy, pro kněze, pro muže v celibátě, pro ženy v celibátě, pro osoby žijící v manželství, pro mládež. Hnutí vydává časopis, který vychází i v češtině pod názvem „Nové město“ (Città Nuova). Disponuje také webovými stránkami: www.focolare.cz

Tajemstvím úspěchu Lubichové bylo její totální zaměření na Písmo svaté. Dvě z jejích nejhodnotnějších knih se jmenují „Slovo, které se stává životem“ (Parola che si fa Vita)²⁴⁴ s komentářem k Písmu se svědectvím z celého světa a také Slovo Boží (La Parola di Dio). Tato publikace byla přeložena do 80 jazyků a vyšla ve 3 400 000 exemplářích. Lubichová v ní uvádí svoji meditaci z 11.4.1967, ve které říká: „Proto, vstaňme každý den šťastni: ať je bouřka či se směje slunce, vzpomeňme na to, že náš den se rozjede podle toho, jak během něho **budeme Boží slovo „jíst“**. Pokud to tak uděláme, ten den bude v nás žít Kristus a on také ocení dílo, které vykonáme, ať již konkrétním činem, nebo modlitbou, nebo utrpením, které spolu s ním, nakonec, nás budou následovat. Prostě, **obdivuji, jak slovo Boží, Pravda nás dělá svobodnými...svobodnými od situace, svobodnými od tohoto smrtelného těla, svobodnými od zkoušek ducha, svobodnými od světa, který by chtěl kolem nás poskvřnit krásu a plnost Božího království v nás uvnitř.**“²⁴⁵

Pomocí sociálních sítí, TV a radia, toto hnutí, které v současné době vede Maria, dokáže denně komunikovat slovo Boží miliónům lidí na celém světě a vytvářet právě rodinné pouto, přátelství, povzbuzení a oporu. Tak fokolariáni dokáží přenášet těmi nejmodernějšími sdělovacími prostředky kázání založené na slově Božím z tradičního kostelního prostředí do každodenní reality lidí všech národů i náboženských vyznání. **Každý měsíc je rozeslán prostřednictvím sociálních sítí komentář s veršem z evangelia, vybraným z nedělních liturgických textů, každý den zvláštní duchovní vzkaz (šuškanda) a každý druhý měsíc se pořádá mezinárodní video konference.** Tuto novou biblickou kazatelskou realitu nazývá autor této práce „**metahomiletickou komunikací**“ (MHK) a považuje ji jako vanutí Ducha svatého a novou evangelizaci v dnešním světě. Tento způsob „kazatelství“ je komplementární

²⁴⁴ LUBICH, Chiara. *Parola che si fa Vita. Commenti alla scrittura con testimonianze da tutto il mondo*. Roma: Città Nuova Editrice, 1989. 144 s. ISBN 88-311-5047-2.

²⁴⁵ LUBICH, Chiara. *La Parola di Dio*. A cura di Florence Gillet. Roma: Città Nuova Editrice, II. edizione, 2011. 113 s. ISBN 978-88-311-4436-0. Cit. s. 53: „Perciò, alziamoci ogni giorno felici: sia che tempesti, sia che sorrida il sole, e ricordiamoci che varrà della nostra giornata quanto di Parola di Dio avremo durante essa “mangiato”. Se così faremo, in quel giorno Cristo sarà vissuto in noi ed Egli avrà dato valore anche alle opere che compiremo, o col contributo diretto, o di preghiera o di sofferenza, ed esse, alla fine, ci seguiranno. Insomma, sto ammirando come la Parola di Dio, la Verità ci faccia liberi...liberi dalle circostanze, liberi da questo corpo di morte, liberi dalle prove dello spirito, liberi dal mondo che attorno vorrebbe scalfire la bellezza e la pienezza del regno di dio dentro di noi.”

ke tradičním modelům. Když projdeme dějinami homiletiky, jak jsme je ukázali ve stručném přehledu v této práci, způsob přenosu slova Božího pomocí moderní techniky i široká účast laiků, která se na tom podílí, je v katolicismu zcela novou skutečností v hlásání slova Božího. V tomto smyslu skutečně dochází k praktické duchovní a biblické konvergenzi s protestantismem.

6.7. Shrnutí

Současná česká společnost je spíše postcírkevní; každý desátý občan věří v Boha či v nějakou nadpřirozenou sílu. Většinové církve ztrácejí soustavně počet svých členů, některá menší společenství mají tisícové přírůstky, které však statisticky nejsou nijak významné.

Hans Küng se zamýšlí nad možností katolicko-protestantské konvergence. Tento vývojový trend se v křesťanství jeví zcela zřejmý. Důležitým faktorem je však obnovení důvěry v církve a v její kazatele, kteří musí i kvalitativně zlepšit úroveň svých homilií.

Autor disertace vychází z publikací Jána Liguše, které kladou do centra zvěstování a kazatelství komunikaci. Tento vědecký přístup může zlepšit úroveň kazatelů. Z modelu duchovního, psychologického i rétorického vzniká skutečná homiletická komunikace

Kromě tradičního kazatelství, vznikají i nové, alternativní formy hlásání evangelia skrze sociální sítě, které autor práce nazývá „metahomiletickou komunikací“. Nic podobného v předchozích dějinách kazatelství neexistovalo. Vyznačují se krátkostí, kondenzací myšlenek a pravidelně přicházejí formou SMS (denně) či E-Mailové pošty. Součástí tohoto programu jsou i videokonference. Tento nový způsob komunikace s úspěchem realizuje roustoucí ekumenické katolické hnutí fokolarínů, které založila Chiara Lubichová, jejíž příklad se zdá velmi inspirační a je nadějí pro budoucnost.

7. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V kapitolách věnovaných katolické a protestantské homiletice jsme se dozvěděli, čím má kázání být a jaký profil mají kazatelé a kazatelky v rámci jednotlivých konfesí mít.

Cílem výzkumného šetření je zjistit pomocí otázek homiletického dotazníku, jak se tato teorie promítá do církevní praxe a zdali existuje statisticky signifikantní shoda ve vnímání kazatelů a jejich homilií mezi skupinou katolíků a protestantů. Současně je předmětem zjišťování, jak se v názorech a postojích na homiletiku v rámci výše uvedených konfesí může projevit i specifická národní mentalita. Proto zkoumáme katolickou a protestantskou skupinu nejen v ČR, nýbrž také v Německu a USA.

7.1. Vymezení vědeckého problému a jeho řešení²⁴⁶

Protestantská reformace vedla ke vzniku nových křesťanských církví, které se v mnohých teologických otázkách, církevní a bohoslužebné praxi velmi vzdálily od katolicismu. Tyto nové církve zaměřily svoji pozornost na Písmo svaté a kázání, které postavily do středu bohoslužebného dění, zatímco v katolické církvi zůstal tradiční důraz na liturgii a svátosti.

Na rozdíl od již zmíněné významné encykliky „*Humani generis redemptionem*“ papeže Benedikta XV o kázání slova Božího, Druhý ekumenický vatikánský koncil vedl k radikálním praktickým reformám. Došlo nejen k teoretickému uznání důrazu na Písmo svaté a hlásání slova Božího, nýbrž se i radikálně změnila katolická bohoslužba. Otázkou ale je, do jaké míry po 48 letech od skončení koncilu tato teorie vešla do praktického života katolíků. Dosáhlo se v rámci obou konfesí určité homiletické konvergence? Jsou patrné rozdíly v postojích věřících vůči kázání duchovních v rámci ČR, Německa a USA?

Další otázkou je, jak sami protestanté se dívají na kazatele a jejich kázání? Vyhovuje jim dosavadní praxe?

Za účelem řešení tohoto problému byl vytvořen „uzavřený“ dotazník s deseti otázkami, jako nástroj měření, ve kterém mají katolíci a protestanté zatrhnout jednu z možných

²⁴⁶ Viz: MIKŠÍK, Oldřich. *Úvod do psychologické metodologie. Postupy vědeckého zkoumání od vymezení problému k výzkumnému projektu. 1.vyd.* Praha: SPN, 1986. 111 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

odpovědí. Tímto způsobem budeme moci dojít ke shodám či rozdílům jak mezi jednotlivými konfesemi tak i v rámci tří výše uvedených zemí.

7.2. Podstata a základní rysy vymezování problému

V rámci tohoto šetření nás bude zajímat následující problematika: jakou důležitost a význam má kázání v poslání duchovních, na jaká témata se mají kázání zaměřovat a jaká má být jejich délka a formální stránka (řečnická a jazyková kvalita). Jaký má být profil kazatele pokud se jedná o koherenci mezi tím co říká a jak žije, jaký věk kazatele může být optimální pro dobré kázání, zda-li se má kázání vyvolat v posluchačích dojetí, je-li vhodné spojit kázání s diskuzí a zda-li je žádoucí, aby kazatelé se zúčastnili postgraduálního kursu pro zlepšení kvality jejich kázání.

7.3. Formulování výzkumné otázky

Uskutečnila se konvergence v oblasti homiletiky mezi katolíky a protestanty? Stalo se hlásání slova Božího vlivem Druhého ekumenického vatikánského koncilu jednou z priorit i uvnitř katolické církve?

7.4. Stanovení hypotézy

Předpokládáme, že mezi skupinou katolíků a protestantů v ČR, Německu a USA bude v odpovědích na otázky homiletického dotazníku dosaženo **statistické signifikantní shody**.

7.5. Popis výzkumného šetření - homiletický dotazník

Za účelem ověření výše uvedených hypotéz byl vytvořen dotazník, který byl předkládán ve sborech či farních obcích. Výběr těchto osob i míst byl zcela náhodný. V ČR byla většina odpovědí získána z webových stránek, prostřednictvím kterých je možné se dotazovat přímo on line. Účastníci šetření v Německu a USA obdrželi následující otázky přímo na listech

poštou či osobně. Dotazník vytvořený autorem disertační práce byl přeložen do jejich rodného jazyku a byl anonymní.

Homiletický dotazník

Prosíme o laskavé vyplnění osobních údajů a grafické zdůraznění vždy jen jediné vybrané odpovědi.

Muž/žena

věk ...

katolík/protestant

I. Kázání v poslání duchovních:

- a. není důležité
- b. je důležité
- c. je velmi důležité

II. Od kázání čekám na prvním místě:

- a. exegezi biblických textů
- b. téma zaměřená na aktuální životní problémy
- c. posilu a povzbuzení ve víře
- d. duchovní a fyzické uzdravení a hojení psychických ran

III. Řečnická a jazyková kvalita projevu duchovního by měla být:

- a. perfektní
- b. není podstatná

IV. Celková doba kázání duchovních by neměla být méně než:

- a. 5 min.
- b. 10 min.
- c. 20 min.
- d. 30 min.

V. Vliv kázání může být na změnu života věřících:

- a. velmi silný
- b. průměrný
- c. slabý
- d. žádný

VI. Osobní příklad a život kazatele je důležitější než jeho kázání:

- a. ano
- b. ne

VII. Poslouchám raději kázání:

- a. mladých duchovních (do 35 let)
- b. starších duchovních
- c. věk duchovního nehraje žádnou roli

VIII. Kázání by měla dojímat:

- a. ano
- b. ne
- c. není podstatné

IX. Homilie formou diskuze s posluchači:

- a. nemá žádný význam
- b. občas by mohla být užitečná
- c. měla by být vždy jako diskuze

X. Doškolovací kurs pro zlepšení kvality kázání duchovních by mohl být vítaný:

- a. není třeba
- b. byl by velmi žádoucí
- c. je žádoucí

7.6. Kritéria zpracování výsledků

Na základě předchozích závěrů teoretických i praktických aspektů homiletiky v pojetí katolickém a protestantském lze předpokládat, že:

I. ve všech zemích, kde se šetření provádělo, bude kázání považováno katolíky i protestanty za velmi důležité v poslání duchovního;

II. protestanté i katolíci budou klást exegesi biblických textů na první místo;

III. obě konfesijní skupiny budou vyžadovat od kazatelů perfektní řečnickou i jazykovou kvalitu projevu;

IV. protestanté budou požadovat podstatně delší homilii než katolíci;

V. vliv kázání na změnu života věřících budou hodnotit obě konfesijní skupiny jako velmi silný;

VI. osobní příklad a život kazatele budou hodnotit stejně obě konfesijní skupiny jako důležitější než jeho kázání.

VII. věk kazatele nebude hrát žádnou roli pro obě konfesijní skupiny;

VIII. pro obě konfesijní skupiny nebude podstatné, aby kázání dojímalá;

IX. obě konfesijní skupiny budou považovat kázání formou diskuze jako občas užitečné;

X. doškolovací kurs pro zlepšení kvality kázání duchovních bude u katolíků velmi žádoucí, u protestantů jenom žádoucí.

Úkolem výzkumného šetření je tyto předpoklady podle možností úplně anebo alespoň částečně potvrdit anebo vyvrátit.

7.7. Přípravná fáze šetření

Na vzorku 63 korespondentů byla provedena přípravná fáze šetření. Při ní se vycházelo ze sítě přátel a známých a také sběrem odpovědí přímo v římskokatolických farnostech v Aši

a Hazlově v západočeském kraji. Po úspěšném ukončení této první fáze se přikročilo k vlastnímu šetření.

7.8. Průběh šetření a získávání informací

Země byly vybrány tak, aby byl zabezpečen dostatečný počet respondentů z obou konfesních skupin. Upustilo se od myšlenky provádět výzkum v zemích, ve kterých převládá výrazně jedna či druhá konfese (např. Itálie, Finsko), a tudíž by srovnání mohlo být zavádějící.

Otázkou nikoliv podřadnou bylo, jakým způsobem dotazník bude distribuován. V každé zemi se postupovalo podle zcela rozdílné distribuce. Předem se počítalo s tím, že sami kazatelé by nemuseli být ochotni dotazník distribuovat.

7.8.1. Česká republika

Šetření probíhalo v době od 25.07.2012 do 24.08.2012 prostřednictvím webových stránek www.vyplnito.cz. Technicky celé šetření zajišťoval Ing. Jan Kirschner, PhD.

7.8.2. Německo

Sbírání dat probíhalo zčásti přímo v římskokatolických farnostech a ve sborech Evangelicko-luteránské církve v Bavorsku a v severním Německu během roku 2012. Vyskytly se i případy, kdy faráři obou církví k šetření nedali dovolení a tudíž dotazník nemohl být distribuován. Odpovědi byly tedy doplněny hlavně z řad přátel a známých. Na sběru dat se aktivně podílely paní Soňa Gerlichová a PhDr. Jiřina Prekopová.

7.8.3. USA

Průzkum mezi americkými katolíky byl konán v průběhu roku 2012 prostřednictvím zaslání dotazníku, který obdrželi poštou pravidelní odběratelé listů »The 101 Times«, které vydává »101 Foundation«, Asbury, N.J. Celý sběr dat, který zahrnoval téměř celé území USA zajišťovala Dr. Rosálie Turtonová, šéfredaktorka výše uvedeného listu.

Sběr odpovědí amerických protestantů probíhal roku 2012 výhradně přes síť přátel a známých, které se vyskytovaly v následujících státech: Alabama, Arizona, California,

Colorado, Florida, Georgia, Iowa, Kansas, Kentucky, Louisiana, Maryland, Massachusetts, Missouri, New Mexico, Oklahoma, Tennessee, Texas. Respondenti byli hlavně z církve baptistické, metodistické, presbyteriánské, letniční a nedominační. Celý průzkum technicky zajišťovala paní Barbara Slapikajová a částečně Patrícia Bogashová. Pokus, obrátit se poštou dopisem na 40 protestantských pastorů, aby distribuovali dotazník ve svých církevních obcích, skončil totálním nezdarem: ani jeden z nich na náš požadavek nereagoval.

7.9. Zpracování a třídění informací

V případě České republiky předal server www.vyplnto.cz výsledky celého šetření i s grafy a s dalšími poznámkami. V případě ostatních zemí se zpracovávaly jednotlivé listy šetření, tak jak postupně přicházely od osob, které byly požádány, aby dotazník vyplnily.

Z výsledků byly vytvořeny konečné tabulky a grafická znázornění. Obdržené informace byly zpracovány dvojitým způsobem:

1. Data, které jsme obdržely v číslech, jsou vyjádřena v procentech, přičemž v tabulce jsou zaznamenány hodnoty pro jednotlivé země ČR, Německo a USA pro katolíky i protestanty. Kromě toho uvádíme souborné hodnoty pro jednotlivé konfesní skupiny, popř. číslo, které charakterizuje katolíky i protestanty dohromady. **Naměřené hodnoty mají empirický význam; z hlediska statistiky indikují určitou tendenci, ale nejsou statisticky významné a mohou být proto zavádějící.**

2. Protože bylo v jednotlivých souborech značné věkové rozpětí, posuzovali jsme jednotlivé konfese v ČR, Německu a USA ve třech pásmech: - **45 let; 46 – 60; 61 +**. Analyzovat závislosti byla jediná cesta, jak eliminovat falešné závislosti způsobené rozdílnou distribucí věku v jednotlivých zemích. To znamená, že rozdíly v distribuci položkových odpovědí mezi katolíky a protestanty byly testovány zvlášť pro získané tři věkové skupiny. Současně jsme tyto testy provedli také uvnitř jednotlivých zemí. Pro testování rozdílu distribuce položkových odpovědí jsme použili chí-kvadrát test homogenity (na hladině významnosti $\alpha = 0,01$). V případě signifikantního nálezu jsme pro podrobnější analýzy použili adjustované reziduály. Tak lze odhalit, které kombinační kategorie se podílejí na zamítnutí hypotézy stejné distribuce.

Konečné závěry výsledků v procentech se mohou velmi podstatně lišit od hodnocení na základě principu statistické významnosti, což je celkem obvyklé.

Kompletní výstupní tabulky statistické analýzy významnosti jsou uvedeny v 11. kapitole v seznamu příloh.

7.9.1. Vymezení proměnných faktorů

Největší proměnnou našeho šetření, která mohla značně ovlivnit výsledky, byl příliš velký rozptyl věku. Řešení tohoto problému jsme uvedli v předešlé podkapitole.

Další proměnnou je rozdílná kazatelská praxe protestantských církví. Zatímco soubor osob patřících do římskokatolické církve je dosti homogenní, pokud jde o homiletiku, protože existuje jediná a přesná instrukce, jak kázat a víceméně katolická kázání jsou stejná ve všech zemích světa, pokud se týká obsahu, méně homogenní je ale skupina protestantská, která se skládá z četných denominací a nejrůznějších tradic. Neexistuje jediná společná instrukce, pokud se týká obsahu a formy kázání. Týká se to např. doby trvání kázání a anebo bohoslužebných obřadů charakteristických pro určité denominace.

Dalšími nezávislými proměnnými je v tomto šetření národnost a vzdělání.

Pokud jde o porovnání výsledků v rámci jednotlivých zemí, nežádoucí proměnnou by mohla být i rozdílná distribuce dotazníku: on line v ČR, prostřednictvím okruhu čtenářů časopisu a pomocí sítě přátel a známých v USA, přes některé duchovní správce obcí či farností a opět pomocí sítě přátel a známých v Německu.

Jinou nežádoucí proměnnou by mohl být jazykový překlad a chápání jednotlivých slov, které sice mohou odpovídat překladu, avšak kterým je dáván trochu jiný význam. To se může týkat např. již výše zmíněného slova „perfektní“, které v češtině by mohlo být významem méně silné než např. v němčině či angličtině. Aby se tato nežádoucí proměnná odstranila, bylo by žádoucí provést zvláštní jazykovou sémantickou analýzu ještě před samotným šetřením, což přesahuje možnosti této práce.

Proměnnou může být, zdali osoby jsou pravidelnými anebo pouze občasnými návštěvníky bohoslužeb. Tedy rozdíl mezi silně praktikujícími a naopak nepraktikujícími členy farních komunit.

Konečně, proměnnou by mohlo být i pohlaví, rozdíl mezi mužskou a ženskou populací.

Všechny tato faktory mohou ovlivňovat konečný výsledek, ale ne vždy je možné je zcela eliminovat; je však potřeba o nich vědět.

7.9.2. Homiletický dotazník a osobní reflexe expertky

V podkapitole 5.4.6. jsme se zmínili o známé katolické moderátorce a dramaturgyni Ireně Hamzové Pulicarové, odbornici na hlas, řeč, přednes a dialogické jednání, kterou jsme

požádali, aby se ke každé otázce homiletického dotazníku krátce vyjádřila.

Žena

věk – 35 let

katolička

I. Kázání v poslání duchovních:

- a. není důležité
- b. je důležité
- c. je velmi důležité

»Jak je to, prosím, myšleno? Důležitost kázání pro kazatele samotného? Nebo pro ty, které oslovuje? Já se domnívám, že je kázání důležité (velmi důležité) pro obě strany. Otázkou ale je, zda to také tak konkrétní kazatel (i posluchač kázání) pociťuje. Pokud kazatel nepovažuje svou službu Božímu slovu za podstatnou/významnou, je, myslím, na místě ptát se, zda nebyl při jeho přípravě na kněžství tento rozměr zanedbán. A zda mu bylo umožněno objevovat, jakou sílu i krásu může slovo mít, když s ním mluvčí zachází vědomě a s respektem jak ke slovu samotnému, tak k těm, ke kterým promlouvá.«

II. Od kázání čekám na prvním místě:

- a. exegezi biblických textů
- b. téma zaměřená na aktuální životní problémy
- c. posilu a povzbuzení ve víře
- d. duchovní a fyzické uzdravení a hojení psychických ran

»Očekávám nejvíce a), ale propojené s b) i c).«

III. Řečnická a jazyková kvalita projevu duchovního

by měla být:

- a. perfektní
- b. není podstatná

»Obecně bych řekla, že perfektní. Co přesně je tím ale míněno? Zdá se mi důležité, aby kazatelův projev vycházel vědomě z jeho přirozených dispozic, které on bude (příp. i za

pomoci odborníků) rozvíjet. Kritériem „perfektního“ by pro mě asi byla právě zmíněná vědomost projevu (tj. kazatel je schopen sám sebe vnímat, naslouchat si a na slyšené reagovat; stejně tak dokáže vnímat atmosféru v auditoriu a reagovat na ni). Dále také hlasová, řečová a celkově tělová kvalita, opět vycházející z vědomého „bytí“ ve svém těle, z vnímavosti vůči svému hlasu, a také z hygienického (tj. fyziologicky optimálního) tvoření hlasu a řeči.«

IV. Celková doba kázání duchovních by neměla být méně než:

- a. 5 min.
- b. 10 min.
- c. 20 min.
- d. 30 min.

»Nezdá se mi důležité to měřit časově. Spíš mě zajímá, zda kněz dokáže být v situaci kázání živě, vnímavě přítomen. Zda dokáže při kázání zůstat ve zpětné vazbě, tj. v napojení na sebe a na přítomné posluchače.«

V. Vliv kázání může být na změnu života věřících:

- a. velmi silný
- b. průměrný
- c. slabý
- d. žádný

»Velmi silný«

VI. Osobní příklad a život kazatele je důležitější než jeho kázání:

- a. ano
- b. ne

»Nejsem si jista, zda bych to takhle řekla. Kázání (ale i jiné promluvy) se snažím vnímat celostně – připadá mi, že to, kým kazatel je, je také nějak patrné z jeho projevu i z obsahu jeho promluvy. Zároveň je ovšem pravda, že se často děje, že hloubka kazatelovy osobnosti či jeho intelektuální úroveň není dostatečně patrná z jeho hlasového/tělového projevu. Tedy že kvalita kazatelovy osobnosti se spíše projevuje v obsahu kázání než ve způsobu, kterým je sděluje. V současnosti, myslím, dosti převládá důraz na intelektuální kvalitu, ovšem zcela

oddělenou od kvality projevu. Není to záměr kazatelů ani jejich pedagogů, ale, domnívám se, nedostatek vědomí o věci a nedostatek reflexe a sebereflexe.«

VII. Poslouchám raději kázání:

- a. mladých duchovních (do 35 let)
- b. starších duchovních
- c. věk duchovního nehraje žádnou roli

»Věk duchovního nehraje žádnou roli.«

VIII. Kázání by měla dojímat:

- a. ano
- b. ne
- c. není podstatné

»Určitě ne nějak účelově a vykalkulovaně. V žádném případě by kázání neměla záměrně a vypočítavě z posluchačů ždímat emoce. Kazatel by měl, myslím si, být posluchačem své promluvy i sám – tj. měl by se pokoušet oslovit kromě posluchačů i sebe. Před tváří Boží – před Tím, který manipulaci a jednostrannost odmítal, který žil v hlubokém napojení na ty, k nimž promlouval. I proto by se kazatel měl pokoušet o naslouchající vnímavý projev, který bude oslovovat (a možná i dojímat) na základě toho, co v dané situaci promluvy živě (i na základě předem připravených, ale konkrétní situaci promluvy otevřených myšlenek) vznikne.«

IX. Homilie formou diskuze s posluchači:

- a. nemá žádný význam
- b. občas by mohla být užitečná
- c. měla by být vždy jako diskuze

»Myslím si, že diskuze k žánru kázání v katolické bohoslužbě nepatří. Vítám ji u jiných typů promluv – katechezí, přednášek apod. Dodám ale, že velmi oceňuji dialogičnost kazatelova projevu - ne ve smyslu přímého dialogu, ale ve smyslu již zmiňované vnímavosti a ochoty + schopnosti reagovat na konkrétní situaci a vycházet z ní.«

X. Doškolovací kurs pro zlepšení kvality kázání duchovních by mohl být vítaný:

- a. není třeba
- b. je žádoucí
- c. byl by velmi žádoucí

»Byl by, domnívám se, pro mnohé kazatele potřebný. Velmi by ale záleželo na tom, jak by byl koncipován. Tj. zvláště na tom, nakolik by kazatelům bylo umožňováno objevovat svůj projev, jeho rezervy i možnosti, upřesňovat vnímání sebe sama a na základě tohoto poznávání zkvalitňovat svůj hlasový, řečový, tělový projev. Můj pohled na hlasově-řečový (a celkově osobnostní) projev je ovlivněn zkušeností s psychosomatickými disciplínami – zvláště výchovou k hlasu, k řeči a dialogickým jednáním. Koncepti těchto psychosomatických disciplín vytvořil psycholog, divadelník a pedagog, spoluzakladatel Divadla Na zábradlí prof. dr. Ivan Vyskočil (*1929) a dlouhá léta realizoval na Katedře autorské tvorby a pedagogiky na DAMU ve spolupráci se svými kolegy, zvláště pedagožkou hlasu doc. Libuší Válkovou (*1935) a vyučující řeči a přednesu Adou Fryntovou (*1928). (Srv. např. www.ivanvyskocil.cz)«

7.10. Výsledky šetření

Celkový počet účastníků, jejichž odpovědi byly vyhodnoceny, byl **1479** osob, z toho 619 mužů (41,85%) a 784 žen (53,01), jenž v sobě zahrnuje **706** protestantů a **773** katolíků. Z toho celkového množství otázaných bylo 76 osob, které v dotazníku nevyplnily údaj, jakého jsou pohlaví, což představuje 5.14%.

Z tohoto celkového počtu osob, které se zúčastnily šetření, odpovědělo 322 amerických protestantů a 340 amerických katolíků; 234 německých protestantů a 93 německých katolíků; 150 českých protestantů a 340 českých katolíků.

Průměrný věk všech zúčastněných osob byl 52,66 let, u mužů 48,40 let u žen 50,82 let. Ovšem došlo k nerovnoměrnému věkovému rozložení v celkovém souboru osob a to především rozdílem mezi ČR a USA. Průměrný věk českých protestantů byl 43,44 let proti 56,37 amerických protestantů a českých katolíků 41,82 proti 67,18 amerických katolíků.

Uvádíme jednotlivé otázky homiletického dotazníku, tabulky a grafy s odpověďmi v procentech a analýzu výsledků. Za směrodatné výsledky považujeme pouze takové, u nich byla dokázána **statistická významnost**. Ostatní hodnoty, jak již bylo řečeno, lze brát pouze indikativně.

7.10.1. Význam kázání v poslání duchovních

Otázka č. 1

Kázání v poslání duchovních:

A. není důležité

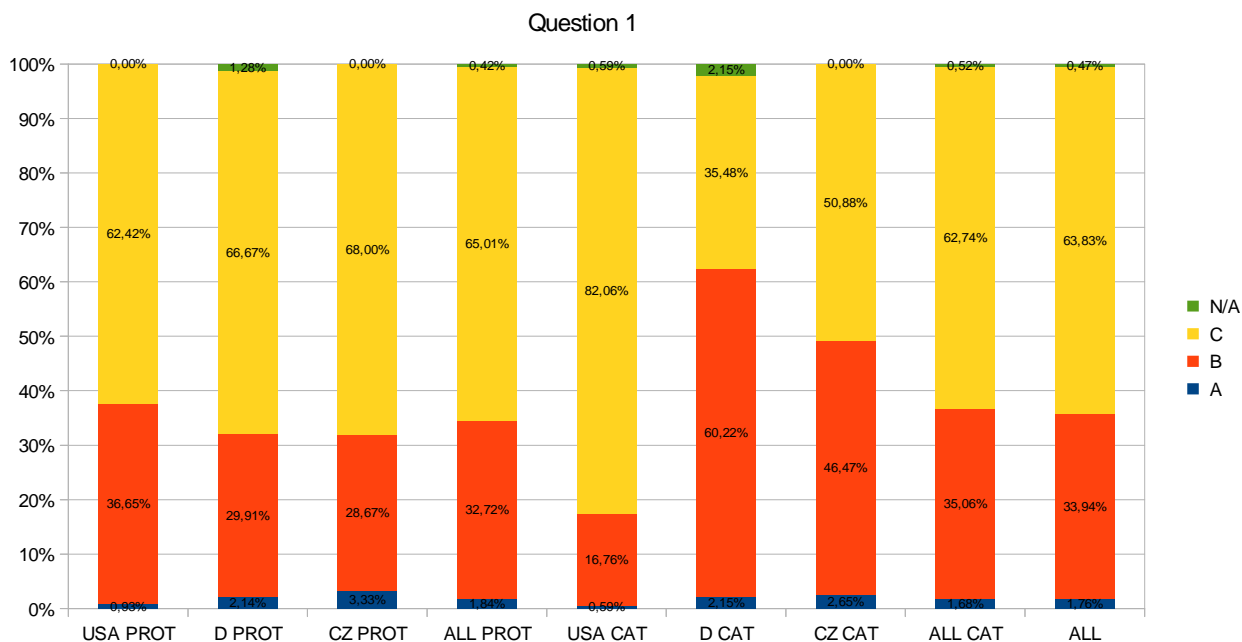
B. je důležité

C. je velmi důležité

	A	B	C	N/A
USA PROT	0,93%	36,65%	62,42%	0,00%
D PROT	2,14%	29,91%	66,67%	1,28%
CZ PROT	3,33%	28,67%	68,00%	0,00%
ALL PROT	1,84%	32,72%	65,01%	0,42%
USA CAT	0,59%	16,76%	82,06%	0,59%
D CAT	2,15%	60,22%	35,48%	2,15%
CZ CAT	2,65%	46,47%	50,88%	0,00%
ALL CAT	1,68%	35,06%	62,74%	0,52%
ALL	1,76%	33,94%	63,83%	0,47%

Jak vyplývá z tabulky »**kázání v poslání duchovních jako velmi důležité považuje**«: 62,42% amerických protestantů, 66,67% německých protestantů, 68,00% českých protestantů; 82,06% amerických katolíků, 35,48% německých katolíků, 50,88% českých katolíků; 63,83% protestantů a katolíků dohromady v USA, Německu a v ČR; **65,01% všech protestantů a 62,74% všech katolíků** Obě skupiny, jak katolíci, tak i protestanté považují kázání jako **velmi důležité**; i když protestanté obdrželi skóre vyšší, rozdíl činí pouze 2,27%. Překvapením je ovšem údaj 82,06% amerických katolíků (nejvyšší skóre), kteří považují kázání v poslání duchovních za velmi důležité, zatímco u německých katolíků je to pouze 35,48%, i když 60,22% považují kázání za důležité.

Přiložený graf ukazuje celkové rozdělení odpovědí mezi národy a konfesemi.

Shrnutí: Signifikantní statistický rozdíl mezi oběma konfesemi byl však prokázán pouze u mladších respondentů (věková kategorie do 45 let). Zde se odpověď „velmi důležité“ vyskytuje u 63,7% protestantů a pouze u 54,7% katolíků ($\chi^2 = 15,5$; $p < 0,001$). **Skupina protestantů do 45 let dává statisticky signifikantně kázání větší důležitost než skupina katolická. V ostatních kategoriích tento rozdíl nebyl statisticky prokázán.** Viz tabulka příloha č. 15

7.10.2. Od kázání očekávám

Otázka č. 2

Od kázání čekám na prvním místě:

- a. exegezi biblických textů
- b. téma zaměřená na aktuální životní problémy
- c. posilu a povzbuzení ve víře
- d. duchovní a fyzické uzdravení a hojení psychických ran

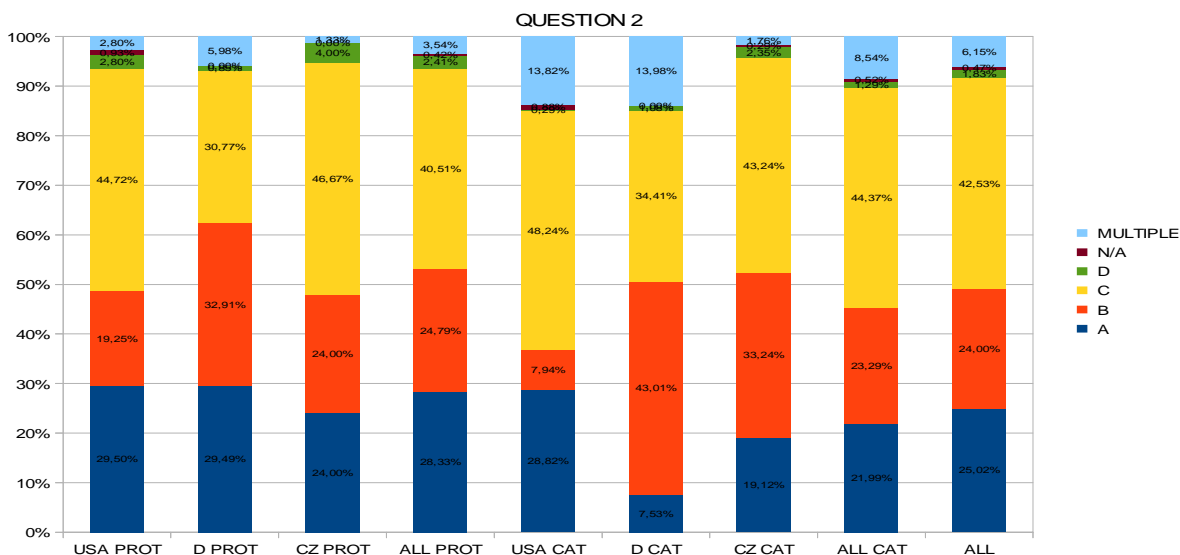
	ALL					
	A	B	C	D	N/A	MULTIPLE
USA PROT	29,50%	19,25%	44,72%	2,80%	0,93%	2,80%
D PROT	29,49%	32,91%	30,77%	0,85%	0,00%	5,98%
CZ PROT	24,00%	24,00%	46,67%	4,00%	0,00%	1,33%
ALL PROT	28,33%	24,79%	40,51%	2,41%	0,42%	3,54%
USA CAT	28,82%	7,94%	48,24%	0,29%	0,88%	13,82%
D CAT	7,53%	43,01%	34,41%	1,08%	0,00%	13,98%
CZ CAT	19,12%	33,24%	43,24%	2,35%	0,29%	1,76%
ALL CAT	21,99%	23,29%	44,37%	1,29%	0,52%	8,54%
ALL	25,02%	24,00%	42,53%	1,83%	0,47%	6,15%

Je pochopitelné, že všechny tyto položky mohou být obsahem kázání, i když současná praxe se zaměřuje především na exegezi biblických textů, ze kterých vychází většina kazatelů. Je třeba také zdůraznit, že samo vykládané slovo Boží nám nepřímo říká, jak řešit životní problémy, uzdravuje a hojí naše rány a znamená posilu a povzbuzení ve víře. Proto mezi otázkami panuje určitá nesouměřitelnost. Přesto ale šlo o zjištění, jaká jsou největší očekávání ze strany posluchačů. Proto bylo od nich požadováno, aby se rozhodli jenom pro jednu možnost.

Jak vyplývá z tabulky, »od kázání čekám na prvním místě« uvádí plných **42,53%** všech zúčastněných stran »posilu a povzbuzení ve víře«, 25,02% »exegezi biblických textů«, v těsné blízkosti 24% jsou »téma zaměřená na aktuální životní problémy a pouhých 1,83% očekává »duchovní a fyzické uzdravení...«. Není překvapením, že většina zúčastněných čeká od kázání právě posilu a povzbuzení ve víře, což připomíná i to, co apoštolové řekli Pánu: „*Dej nám více víry!*“ (Lk 17,5).²⁴⁷ Víra je pro křesťany opravdu vším. Čím větší je víra, tím více dokážeme být v našem blízko Pánu a pro něho vykonat velké věci. Toto šetření je malou indikací, jakým směrem by se měla kázání ubírat. Posluchači ve své většině čekají právě na posilu a povzbuzení ve víře, ve víře v Boha, církvev, v člověka, v život. To souvisí i se smyslem života, který bez víry není možné nalézt. Pokud porovnáme protestantskou skupinu s katolickou, pak docházíme k závěru, že 41,51% protestantů a 44,37% katolíků očekávají od kázání »posilu a povzbuzení ve víře«, Je mezi nimi rozdíl 2,86%.

²⁴⁷ Viz celý úryvek: Καὶ εἶπαν οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ· πρόσθεσ ἡμῖν πίστιν. εἶπεν δὲ ὁ κύριος· εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως ἐλέγετε ἄντην συκαμίνῳ ταύτῃ· ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ ὑπήκουσεν ἄν ὑμῖν (L 17,5-6).

Vezmeme-li jednotlivé otázky po sobě podle vyznání a národností, vycházejí nám následující hodnoty: **A. Exegezi biblických textů žádá: 29,50% amerických protestantů; 29,49% německých protestantů;** 24,00% českých protestantů a 28,82% amerických katolíků; překvapivě málo 7,53% německých katolíků; 19,12% českých katolíků. Exegeze tedy stojí celkově v preferencích na druhém místě a když pomíneme německé katolíky, pak

hodnoty jsou téměř totožné. **B. Téma zaměřená na aktuální životní problémy žádá:** 19,25% amerických protestantů; 32,91% německých protestantů; 24,00% českých protestantů a 7,94% amerických katolíků; **43,01% německých katolíků;** 33,24% českých katolíků. Je opravdu překvapivým zjištěním, že zatímco pouhých 7,94% amerických katolíků chce v kázání o aktuálních životních problémech, celých 43,01% německých katolíků se rozhodlo pro tuto alternativu, kterou v šetření kladou - jako jediná skupina - dokonce na první místo. **C. Posilu a povzbuzení ve víře očekává** 44,72% amerických protestantů; 30,77% německých protestantů; 46,67% českých protestantů a **48,24% amerických katolíků;** 34,41% německých katolíků; 43,24% českých katolíků. **D. Duchovní a fyzické uzdravení a hojení psychických ran** si přeje 2,80% amerických protestantů; 0,85% německých protestantů; 4,00% českých protestantů a 0,29% amerických katolíků; 1,08% německých katolíků; 2,35% českých katolíků. O tento způsob kázání, který je často používán v letničních církvích, v charismatických hnutích či ve společenstvích ovlivněných tzv. teologií prosperity, mají nejvyšší skóre oba zkoumané soubory v ČR, zatímco nejmenší je u amerických katolíků a německých protestantů. Lze vyslovit domněnku, že výsledek může souviset s velmi vyspělým zdravotní i psychologickou péčí, která se vyskytuje v anglosaských zemích, zatímco v románské kultuře, např. v Itálii by procenta mohly být překvapivě vysoké. Bylo by zajímavé podniknout v tomto směru samostatnou srovnávací studii. Na následujícím grafu vidíme celkové rozložení odpovědí.

Závěr: **Signifikantní rozdíl** mezi oběma konfesemi byl prokázán pouze u nejstarší věkové kategorie **nad 60 let, kdy protestanti významně častěji očekávají exegezi biblických textů** (33,7% : 24,5%), **zatímco katolíci očekávají významně častěji „posilu a povzbuzení** (55,4% : 40,9%), ($\chi^2 = 11,4$; $p = 0,009$). Viz tabulka příloha č. 7.

7.10.3. Řečnická a jazyková kvalita projevu duchovního

Otázka č. 3

Řečnická a jazyková kvalita projevu duchovního by měla být:

- a. perfektní
- b. není podstatná

	ALL		
	A	B	N/A
USA PROT	46,89%	47,52%	5,59%
D PROT	55,13%	44,44%	0,43%
CZ PROT	81,33%	15,33%	3,33%
ALL PROT	56,94%	39,66%	3,40%
USA CAT	35,00%	55,00%	10,00%
D CAT	40,86%	58,06%	1,08%
CZ CAT	73,24%	26,47%	0,00%
ALL CAT	52,52%	42,82%	4,53%
ALL	54,63%	41,31%	3,99%

U českých protestantů je zřetelný požadavek na kazatele, aby jejich řečnická a jazyková kvalita byla **perfektní 81,33%** z dotázaných. Odpovídalo by to tradiční vyspělosti evangelických duchovních. Ovšem také 73,24 českých katolíků má vysoký požadavek na úroveň kázání, z hlediska rétoriky a jazykové kvality. Obtížný český jazyk může asi méně tolerovat chyby a velké odchylky od správného znění, neboť by se stal téměř nesrozumitelný a posluchač by prožíval nepříjemný pocit. Tím, že tento jazyk je mluven asi deseti miliony občanů, jsou také menší přízvukové výchylky, než je tomu u světových jazyků.

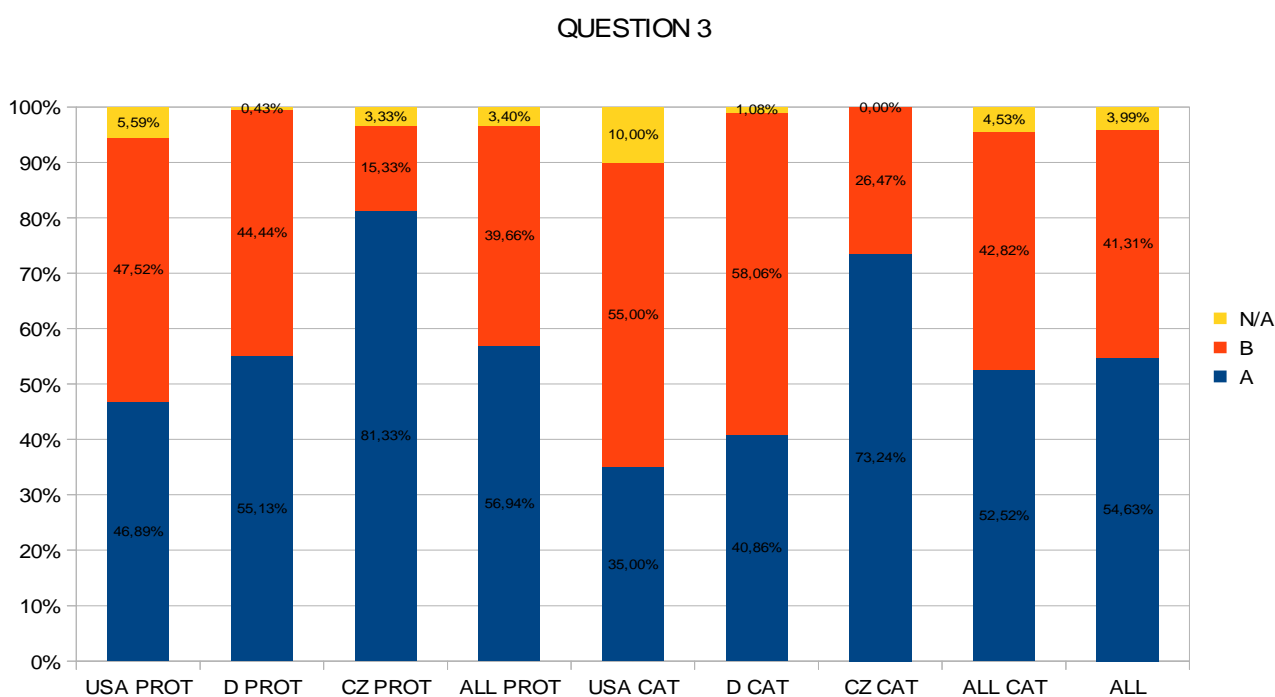
Naopak nejmenší požadavek mají američtí katolíci – pouze 35%, při čemž 10% se vůbec k otázce nevyjádřilo a pro celých 55% vysoká úroveň není podstatná. Také američtí protestanté chtějí perfektní kvalitu pouze ve 46,89%. Může to být způsobené tím, že v zemi žije mnoho cizinců, existují různé přízvuky (britský, australský, africký, indický, filipínský, apod.), tudíž panuje velká jazyková tolerance. Zejména katolíci jsou zvyklí na velmi nízkou

kvalitu angličtiny zahraničních duchovních. Je také otázkou, zda-li v americkém prostoru slovo „perfect“, neoznačuje vyšší úroveň, než je tomu ve českém významu slova „perfektní“. Mnoho Američanů na to poukázalo při vyplnění dotazníků a bylo by potřeba otázku prohloubit (sémantický diferenciál).

V Německu vyšší úroveň žádají protestanté 55,13% oproti 40,86% katolíků, což by odpovídalo luteránské tradici.

Celkově mezi skupinou protestantů 56,94% a katolíků 52,52%, kteří si přejí kázání perfektní je rozdíl 4,42%.

Ostatní rozložení odpovědí dobře vidíme na následujícím grafu.

Shrnutí: Zajímavý **signifikantní nález**: zatímco u mladších respondentů se požadavek jazykové perfektnosti vyskytuje **signifikantně častěji u katolíků** 69,1%, (protestanti: 54,2%) je tomu u nejstarší věkové skupiny naopak. Zde jazykovou perfektnost **signifikantně častěji** požaduje 65,9% **protestantů** a pouze 42,4% katolíků. ($\chi^2 = 26,1$; $p < 0,001$). Viz tabulka příloha č. 8.

7.10.4. Délka kázání

Otázka č. 4

Celková doba kázání duchovních by neměla být méně než:

- a. 5 min.
- b. 10 min.
- c. 20 min.
- d. 30 min.

	ALL				
	A	B	C	D	N/A
USA PROT	4,97%	19,57%	54,66%	20,50%	0,31%
D PROT	0,85%	25,64%	52,14%	21,37%	0,00%
CZ PROT	5,33%	40,67%	41,33%	12,67%	0,00%
ALL PROT	3,68%	26,06%	50,99%	19,12%	0,14%
USA CAT	14,41%	47,65%	28,82%	7,35%	1,76%
D CAT	9,68%	40,86%	43,01%	5,38%	1,08%
CZ CAT	35,00%	46,18%	16,76%	2,06%	0,00%
ALL CAT	22,90%	46,18%	25,23%	4,79%	0,91%
ALL	13,73%	36,58%	37,53%	11,63%	0,54%

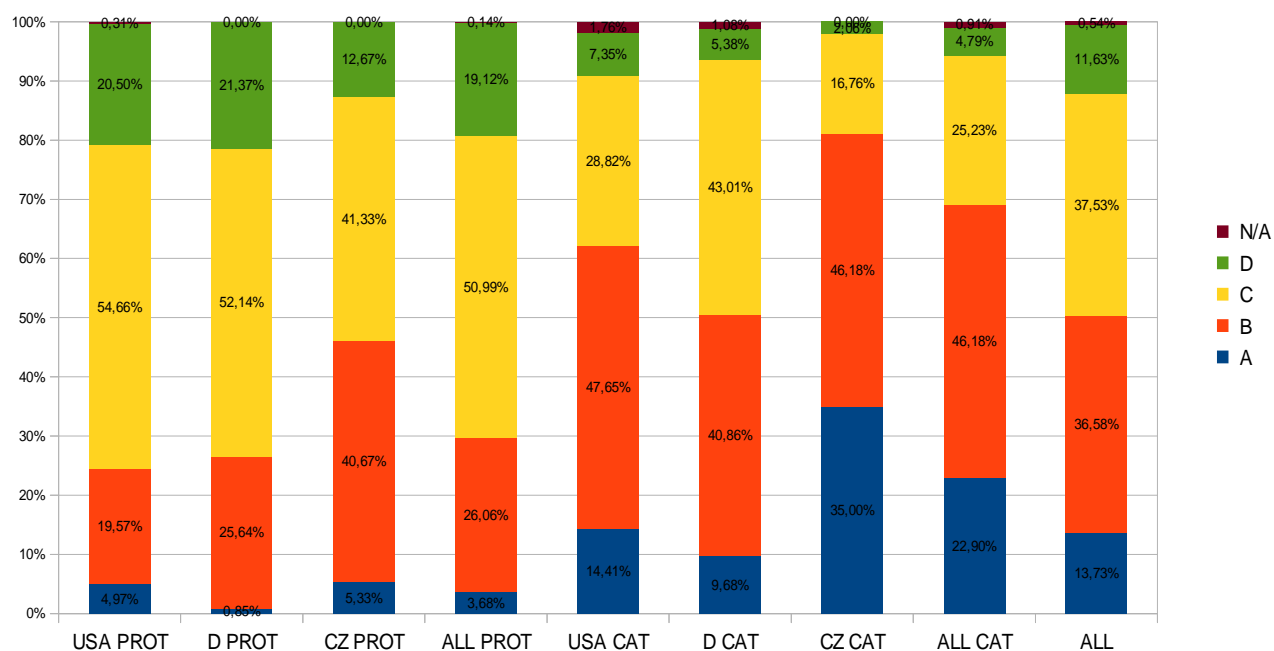
Výsledky odpovídají praxi, která je běžná v protestantských a katolických chrámech, jak jsme o tom mluvili v předchozích kapitolách. Nezdá se, že by sami věřící chtěli v tomto bodě něco výrazně měnit; zdá se, současná doba kázání vyhovuje. Znamená to, že katolická homilie by neměla být pod 10 deset a protestantská pod 20 min. Nebyla úmyslně formulována otázka, jakou dobu by mělo trvat nejdelsí kázání, protože se to i tak nepřímou projev v odpovědi D. Lze předpokládat, že homilii nad 40 min., by chtěl patrně zanedbatelný počet osob.

Zatímco 19,12% protestantů si myslí, že kázání by nemělo jít pod 30 min., u katolíků je tomu pouze ve 4,79%.

Čím mladší jsou věřící, tím chtějí kázání kratší, což se projevuje zcela jasně u českých respondentů, zejména u katolíků.

V odpovědích respondentů nejsou znatelné zřetelné výkyvy, pokud se jedná o čas, na jaký čas jsou členové obcí běžně zvyklí ze svých chrámů. Není patrný trend, který by naznačoval, že katolíci i protestanté by chtěli časy zvyšovat či naopak zmenšovat. Dosavadní homiletická praxe tedy vyhovuje a není vidět žádná tendence, že by katolíci chtěli v délce kázání vyrovnat protestantům, což je zřejmě dáno i délkou jejich mše. Protestanté tedy tradičně očekávají delší kázání než katolíci.

QUESTION 4

Shrnutí: Celková požadovaná doba kázání je **signifikantně vyšší u protestantů**. ($\chi^2 = 258,2$; $p < 0,001$). Viz tabulka příloha č. 9.

7.10.5. Vliv kázání na změnu života

Otázka č. 5

Vliv kázání může být na změnu života věřících:

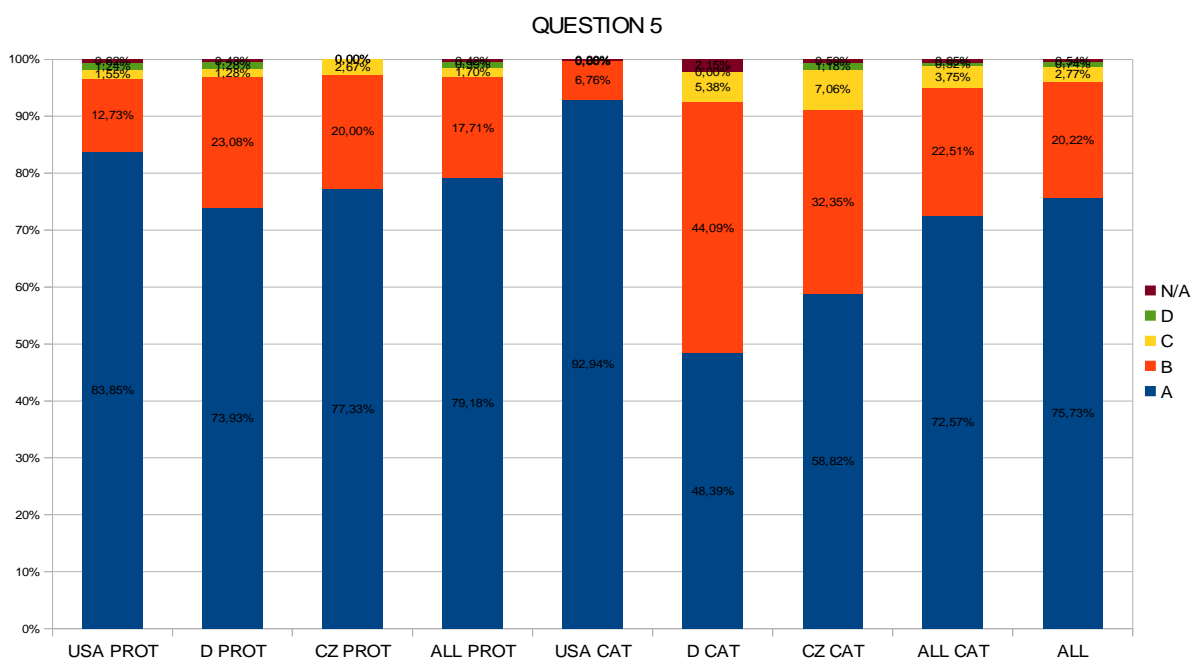
- a. velmi silný
- b. průměrný
- c. slabý
- d. žádný

	ALL				
	A	B	C	D	N/A
USA PROT	83,85%	12,73%	1,55%	1,24%	0,62%
D PROT	73,93%	23,08%	1,28%	1,28%	0,43%
CZ PROT	77,33%	20,00%	2,67%	0,00%	0,00%
ALL PROT	79,18%	17,71%	1,70%	0,99%	0,42%
USA CAT	92,94%	6,76%	0,00%	0,00%	0,29%
D CAT	48,39%	44,09%	5,38%	0,00%	2,15%
CZ CAT	58,82%	32,35%	7,06%	1,18%	0,59%
ALL CAT	72,57%	22,51%	3,75%	0,52%	0,65%
ALL	75,73%	20,22%	2,77%	0,74%	0,54%

S velkým překvapením zjišťujeme, že největší důležitost dávají kázání američtí katolíci, kteří se domnívají v 92,92%, že vliv kázání na změnu života věřících může být velmi silný. Hned po nich následují američtí protestanté s 83,85% (rozdíl mezi první a druhou skupinou je 9,09%).

Naopak protestanté němečtí (73,93%) a čeští (77,33%) považují účinek kázání za vyšší než katolíci němečtí (48,39%) a čeští (58%), což by se dalo předpokládat.

Obě konfesijní skupiny dohromady se domnívají, že kázání může mít velmi silný vliv na změnu života věřících (75,73%), přičemž jako samostatná skupina protestanté dosahují 79,18% a katolíci 72,57%. Interpretace výsledků amerických katolíků, kteří překvapivě dosáhli nejvyššího skóre by si zasluhovala samostatnou studii. Naopak němečtí katolíci se domnívají, že účinek kázání je na změnu života pouze průměrný. Zda existuje nějaká korelace mezi kvalitou kazatelů a účinků homilie, která vede členy obcí zastávat toto stanovisko, či

věřící v moc kázání, by bylo třeba ověřit. V každém případě je to naprosto neočekávatelné u katolíků, kde není kázání středem bohoslužby, i když se tento jev objevil pouze v USA.

Shrnutí: Silný vliv kázání **signifikantně častěji uvádějí protestanti** (80,4% : 71,3%) ($\chi^2 = 15,3$; $p < 0,001$). Hlavní podíl na této statistické významnosti mají mladší respondenti z obou evropských států. Viz tabulka příloha č. 10.

7.10.6. Koherence mezi kazatelovými slovy a činy

Otázka č. 6

Osobní příklad a život kazatele je důležitější než jeho kázání:

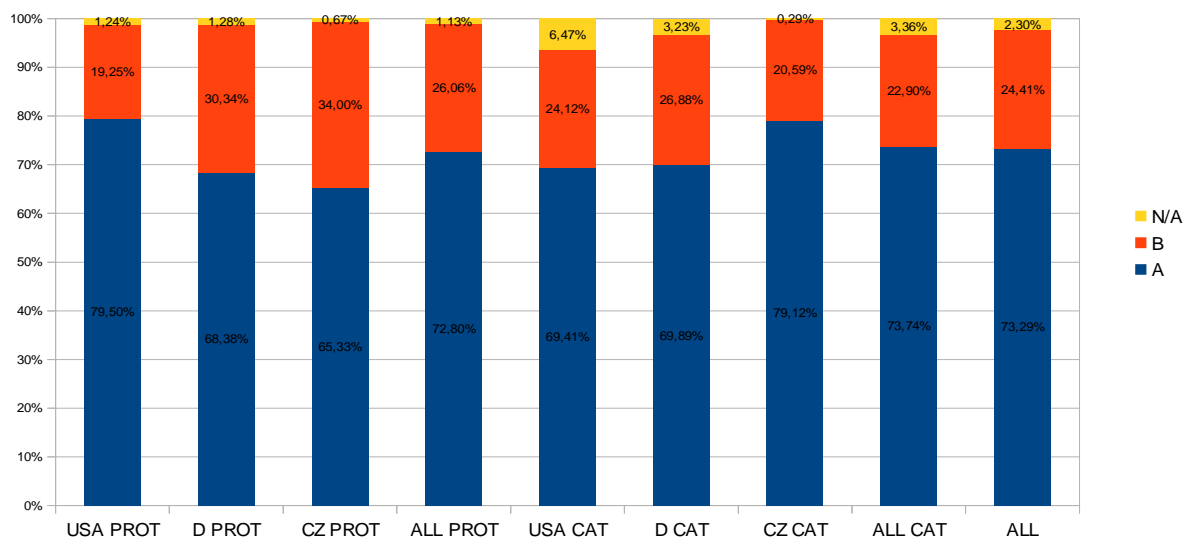
a. ano

	ALL		
	A	B	N/A
USA PROT	79,50%	19,25%	1,24%
D PROT	68,38%	30,34%	1,28%
CZ PROT	65,33%	34,00%	0,67%
ALL PROT	72,80%	26,06%	1,13%
USA CAT	69,41%	24,12%	6,47%
D CAT	69,89%	26,88%	3,23%
CZ CAT	79,12%	20,59%	0,29%
ALL CAT	73,74%	22,90%	3,36%
ALL	73,29%	24,41%	2,30%

ledky s malými konfesními a národnostními rozdíly. Zajímavý je údaj 6,47% amerických katolíků, kteří na tuto otázku neodpověděli.

I když většina českých protestantů (65,33%) se domnívá, že „osobní příklad a život kazatele je důležitější než jeho kázání“, u 34% procent je tomu naopak, což tvoří největší počet respondentů, kteří si zvolili tuto alternativu. Lze hypoteticky očekávat, že většina těchto odpovědí pochází od členů ČCE, v jejichž komunikačních sítích bylo šetření prezentováno. Je pravděpodobné, že jiné protestantské denominace, např. Církev bratrská, CASD, apod., by byli rozhodně k životu svých kazatelů méně tolerantní. Naopak nejvyššího skóre dosáhli

QUESTION 6

američtí protestanté (79,50%) a čeští katolíci (79,12%).

Obě konfesijní skupiny všech národností se zcela jednoznačně domnívají, že „osobní příklad a život kazatele je důležitější než jeho kázání“; rozdíl mezi skupinou protestantskou 72,80% a skupinou katolickou 73,74% tvoří 0,94%.

Shrnutí: **Signifikantní rozdíl** byl detekován pouze v souboru **českých respondentů**. Názor, že osobní příklad a život kazatele je důležitější než jeho kázání zastává 80,6% katolíků a pouze 64,8% protestantů ($\chi^2 = 13,3$; $p < 0,001$). Viz tabulka příloha č. 11.

7.10.7. Preference kazatele podle věku

Otázka č. 7

Poslouchám raději kázání:

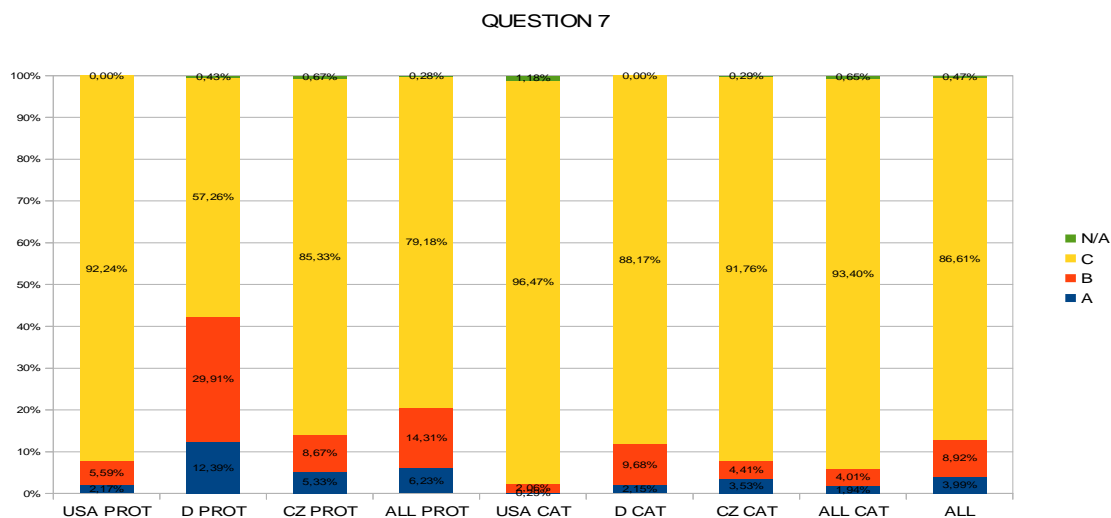
- a. mladých duchovních (do 35 let)
- b. starších duchovních
- c. věk duchovního nehraje žádnou roli

	ALL			
	A	B	C	N/A
USA PROT	2,17%	5,59%	92,24%	0,00%
D PROT	12,39%	29,91%	57,26%	0,43%
CZ PROT	5,33%	8,67%	85,33%	0,67%
ALL PROT	6,23%	14,31%	79,18%	0,28%
USA CAT	0,29%	2,06%	96,47%	1,18%
D CAT	2,15%	9,68%	88,17%	0,00%
CZ CAT	3,53%	4,41%	91,76%	0,29%
ALL CAT	1,94%	4,01%	93,40%	0,65%
ALL	3,99%	8,92%	86,61%	0,47%

Věkově nejstarší skupina – američtí katolíci – se v 96,47% domnívají, že „věk duchovního nehraje žádnou roli“. Hned za nimi následují američtí protestanté (92,24%) a čeští katolíci (91,76%).

Překvapením jsou němečtí protestanté, kteří by si přáli ve 29,91% starší duchovní, což vybočuje z průměru ostatních konfesí a národností. Stejně tak ale vybočuje 12,39%

německých protestantů, kteří si přejí mladého duchovního pro 57,26% věk duchovního v kázání nehraje žádnou roli.

Zcela

jednoznačně 86,61% všech skupin všech třech zemích se domnívá, že věk duchovního při výběru kázání nehraje žádnou roli, přičemž ve skupině katolíků je to 93,40% a u protestantů 79,18% s rozdílem 14,22%. U německých protestantů na rozdíl od skupiny české a americké je preference podle věku kazatele trochu více rozložená; bylo by zajímavé zjistit důvody.

Shrnutí: Názor, že věk nehraje roli se vyskytuje s větší **statistickou pravděpodobností** u katolíků 93,6% oproti 79,1% u protestantů ($\chi^2 = 63,3$; $p < 0,001$). Viz tabulka příloha č. 12.

7.10.8. Kázání a dojetí

Otázka č.8

8. Kázání by měla dojít:

- a. ano
- b. ne
- c. není podstatné

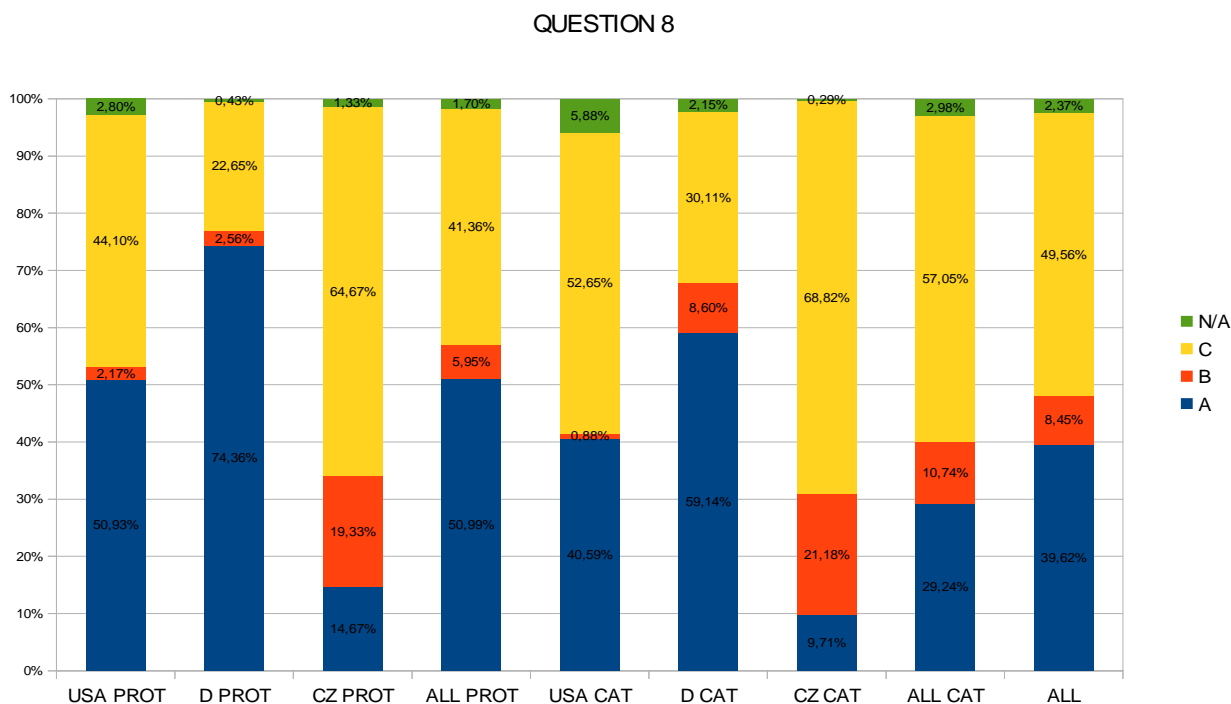
	ALL			
	A	B	C	N/A
USA PROT	50,93%	2,17%	44,10%	2,80%
D PROT	74,36%	2,56%	22,65%	0,43%
CZ PROT	14,67%	19,33%	64,67%	1,33%
ALL PROT	50,99%	5,95%	41,36%	1,70%
USA CAT	40,59%	0,88%	52,65%	5,88%
D CAT	59,14%	8,60%	30,11%	2,15%
CZ CAT	9,71%	21,18%	68,82%	0,29%
ALL CAT	29,24%	10,74%	57,05%	2,98%
ALL	39,62%	8,45%	49,56%	2,37%

Obdržené výsledky se vyznačují velkou rozmanitostí. Dalo by se obecně shodnout na tom, že dojetí při kázání není podstatné, ale současně se nedá úplně vyloučit. Tomuto kritériu odpovídají hodnoty, které nacházíme u českých katolíků (68,82%) a u českých protestantů (64,67%).

Naopak po emocionálním dojetí touží nejvíce němečtí protestanté (74,35%) a také němečtí katolíci (59,13%), zatímco nejméně je tomu u českých katolíků (9,71%) a také u českých protestantů (14,67%). Tyto poslední dvě skupiny mají také nejvyšší skóre v odmítání pocitu dojetí při kázání, a to 21,18% českých katolíků a 19,33% českých protestantů v porovnání s nižšími hodnoty např. u amerických katolíků (0,88%) a amerických protestantů (2,17%).

Lze říci, že obecně v rámci jednoho národa nejsou velké rozdíly mezi skupinou katolickou a protestantskou, zatímco jsou patrné podstatné rozdíly mezi národy. To může být způsobeno tím, jak rozličně byl vnímán obsah slov dotazníku, věkem a také osobitou národní mentalitou.

Závěrem lze konstatovat, že totální odmítnutí emocí v kázání je minimální, nejmenší

bylo u amerických katolíků 0,88%. Souhrnně skupina protestantská v 50,99% se domnívá, že kázání by měla dojímat, ve 41,36% to nepovažuje za podstatné, zatímco skupina katolická v 57,05% dojetí při kázání nepovažuje za podstatné a 29,24% k emoci při kázání vyslovuje své ano.

V celkovém přehledu obě konfesní skupiny třech zemí dohromady se domnívá, že dojetí při kázání není podstatné ve 49,56% a ve 39,62% naopak si dojetí žádá. Překvapivý je vysoký požadavek dojetí u německých protestantů.

Shrnutí: Ve všech věkových kategoriích je požadavek dojetí při kázání **signifikantně častější protestantů** ($\chi^2 = 85,3$; $p < 0,001$). Viz tabulka příloha č. 13.

7.10.9. Homilie formou diskuze

Otázka č. 9

Homilie formou diskuze s posluchači:

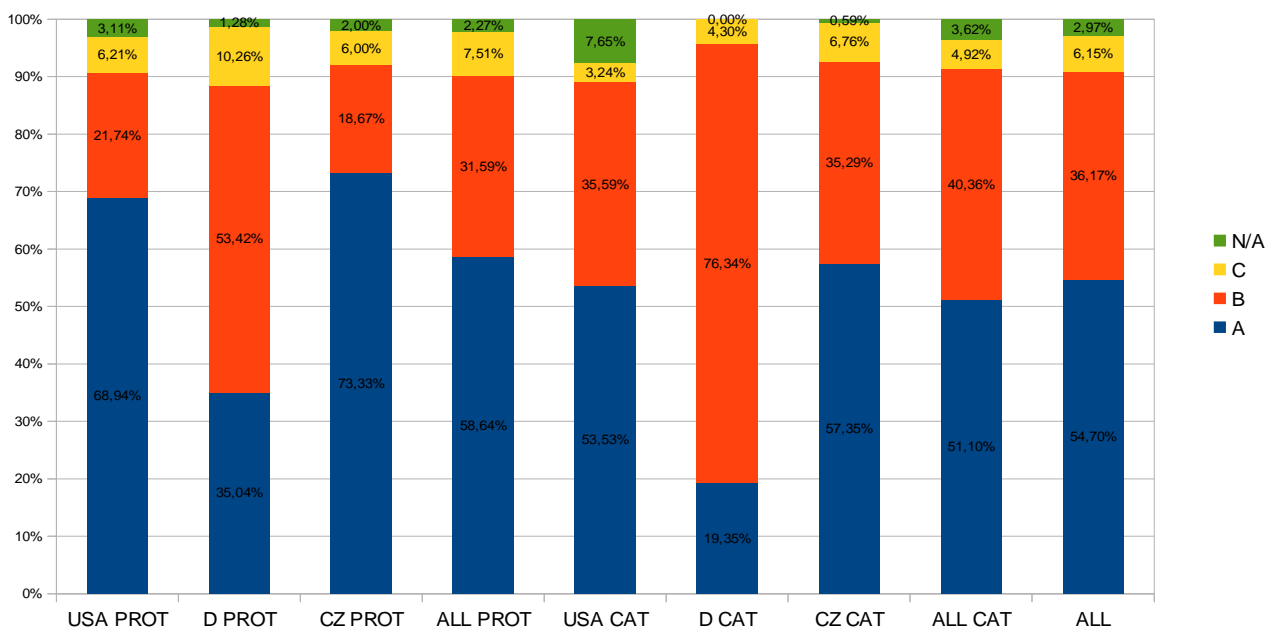
- a. nemá žádný význam
- b. občas by mohla být užitečná
- c. měla by být vždy jako diskuze

	ALL			
	A	B	C	N/A
USA PROT	68,94%	21,74%	6,21%	3,11%
D PROT	35,04%	53,42%	10,26%	1,28%
CZ PROT	73,33%	18,67%	6,00%	2,00%
ALL PROT	58,64%	31,59%	7,51%	2,27%
USA CAT	53,53%	35,59%	3,24%	7,65%
D CAT	19,35%	76,34%	4,30%	0,00%
CZ CAT	57,35%	35,29%	6,76%	0,59%
ALL CAT	51,10%	40,36%	4,92%	3,62%
ALL	54,70%	36,17%	6,15%	2,97%

Vycházíme z předpokladu, že občas homilie formou diskuze s posluchači může být užitečná. Tím se vracíme ke koncepci kázání jako rozmluvy, tedy nejen virtuální komunikace.

Američtí katolíci se v 7,65% k této otázce nevyslovili. Překvapivě 68,94% amerických protestantů tvrdí, že homilie formou diskuze s posluchači nemá žádný význam. Zajímavý je údaj německých katolíků, kteří se v 76,34% vyslovili, že občas tato diskuze by mohla být užitečná. Hned za nimi následují němečtí protestanté s 53,42%, což znovu ukazuje na podobnost výsledků v rámci jedné země. Nejvíce odmítaví vůči diskuzi při kázání jsou čeští protestanté 73,33% a čeští katolíci 57,35%; rozdíl mezi těmito dvěma skupinami činí 15,98%, což patrně odráží určitou konzervatismus a uzavřenou tradici českého prostředí.

QUESTION 9

Skupina protestantů v 58,64% a skupina katolíků v 51,10% se domnívají, že homilie formou diskuze nemá žádný význam; rozdíl mezi skupinami činí 7,54%. Katolíci však jsou celkově více otevření možnosti ve 40,35%, aby občas tato diskuze při kázání proběhla, oproti 31,59% skupiny protestantů. Z výsledků lze usoudit, že diskuze by byla občas velmi vítaná v Německu v obou konfesijních skupinách, avšak její zavádění by mohlo být obtížnější v USA a především v ČR.

Shrnutí: **signifikantní rozdíly** se ukázaly pouze u **nejstarší věkové skupině respondentů**. Odpověď A (diskuze nemá význam) protestanté: 65,1%, katolíci 47,2%. ($\chi^2 = 16,5$; $p < 0,001$). Viz tabulka příloha č. 14.

7.10.10. Postgraduální homiletický kurs

Otázka č. 10

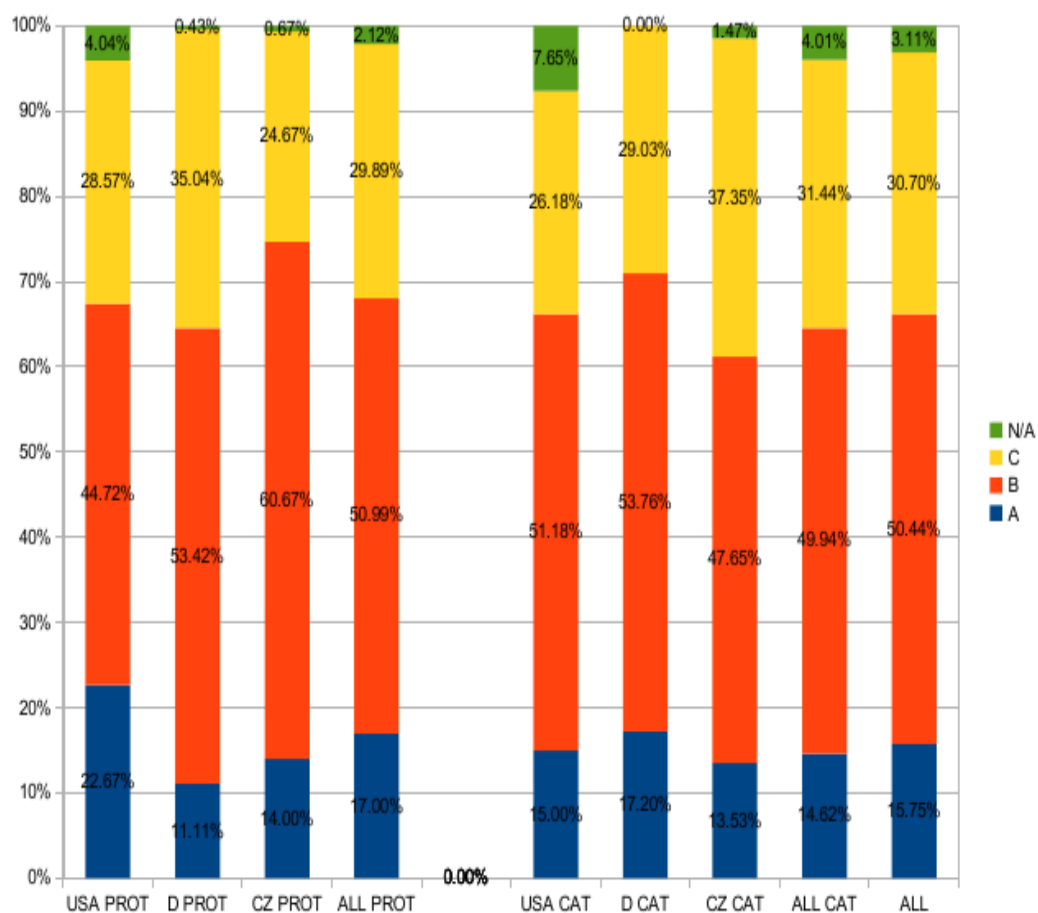
Doškolovací kurs pro zlepšení kvality kázání duchovních:

- a. není třeba
- b. je žádoucí
- c. je velmi žádoucí

	ALL			
	A	B	C	N/A
USA PROT	22.67%	44.72%	28.57%	4.04%
D PROT	11.11%	53.42%	35.04%	0.43%
CZ PROT	14.00%	60.67%	24.67%	0.67%
ALL PROT	17.00%	50.99%	29.89%	2.12%
USA CAT	15.00%	51.18%	26.18%	7.65%
D CAT	17.20%	53.76%	29.03%	0.00%
CZ CAT	13.53%	47.65%	37.35%	1.47%
ALL CAT	14.62%	49.94%	31.44%	4.01%
ALL	15.75%	50.44%	30.70%	3.11%

7,65% amerických katolíků se vůbec k otázce nevyjádřilo. Jestliže položka “doškolovací kurs pro zlepšení kvality kázání duchovních je velmi žádoucí“ v sobě latentně skrývá výzvu, aby kazatelé značně zlepšili svoji úroveň, pak číslo kritiků homilií se zdá na straně protestantské (29,89%) i katolické (31,44%) téměř stejné a nezdá se být v celkovém průměru příliš vysoké. Obě dvě skupiny dohromady výrazné zlepšení homilií jako velmi žádoucí požadují ve 39,70%. Polovina ze všech dotázaných (50,44%) je však přesvědčena, že doškolovací kurs homiletiky je žádoucí, 50,99% z toho jsou protestanté, 49,94% tvoří katolíci. Ovšem největší nespokojenost s kazateli lze poznat z nízkých hodnot, „že není třeba žádný doškolovací kurs“: na prvním místě jsou to němečtí protestanté 11,11% a celkem vyrovnaně čeští katolíci 13,53% a čeští protestanté 14,00%. Naopak 22,67% je amerických protestantů a 17,20% německých katolíků, kteří nepovažují za nutné, aby se jejich kazatelé dodatečně museli doškolovat v homiletice. Malé hodnoty dosáhli také českých katolíků 13,53% svědčí o přání drtivé většiny, aby kazatelé se zlepšili a obdobně si tak přejí i čeští protestanté 14%. Celá protestantská skupina tvrdí, že není nutný kurs v 17%, u katolíků je tomu ve 14,62%. Celkově obě konfesijní skupiny 15,75% se domnívají, že není třeba, aby se absolvováním kursů kvalita kazatelů zlepšila. Výsledky svědčí o nutnosti postgraduálních kursů pro zlepšení homiletické úrovně duchovních.

Shrnutí: **Signifikantní rozdíl** mezi katolíky a protestanty v názoru na potřebu doškolování se ukázal pouze A. u českých respondentů (celý věkově nedělený soubor) a vypadá to takto: „Není třeba“ si myslí 55,9% protestantů a jenom 42,3% katolíků ($\chi^2 = 10,2$; $p = 0,006$). B. Jinak žádné statistické signifikantní rozdíly. To signalizuje statisticky významně větší potřebu zlepšení kvality kázání u katolíků. Viz tabulka příloha č. 15.

7.11. Shrnutí

I. Kázání považováno jak katolíky tak i protestanty za velmi důležité v životě duchovního **SE NEPROKÁZALO**. **Skupina protestantů do 45 let dává statisticky signifikantně kázání větší důležitost než skupina katolická.** Zde se odpověď „velmi důležité“ vyskytuje u 63,7% protestantů a pouze u 54,7% katolíků ($\chi^2 = 15,5$; $p < 0,001$). V ostatních kategoriích tento rozdíl nebyl statisticky prokázán.

II. Protestanté i katolíci budou žádat exegesi biblických textů na prvním místě **SE NEPROKÁZALO**. **Signifikantní rozdíl** mezi oběma konfesemi byl prokázán pouze u **nejstarší věkové kategorie** nad 60 let, kdy **protestanti významně častěji očekávají exegezi**

biblických textů (33,7% : 24,5%), zatímco katolíci očekávají významně častěji „posilu a povzbuzení ve víře“ (55,4% : 40,9%), ($\chi^2 = 11,4$; $p = 0,009$).

III. Shoda v požadavek obou konfesijních skupin perfektní řečnické i jazykové kvality v projevu kazatele **SE NEPROKÁZALA**. **Zajímavý signifikantní nález:** Zatímco u **mladších respondentů** se požadavek jazykové perfektnosti vyskytuje **signifikantně častěji u katolíků** 69,1% , (protestanti: 54,2%) je tomu **u nestarší věkové skupiny naopak**. Zde jazykovou perfektnost požaduje 65,9% protestantů a pouze 42,4% katolíků. ($\chi^2 = 26,1$; $p < 0,001$).

IV. Protestanté budou požadovat delší homilii než katolíci **SE PROKÁZALO**. Celková požadovaná doba kázání je statisticky **signifikantně vyšší u protestantů**. ($\chi^2 = 258,2$; $p < 0,001$).

V. Silný vliv kázání na změnu života věřících bude hodnocen stejně u katolíků a protestantů **SE NEPROKÁZALO**. **Silný vliv kázání signifikantně častěji uvádějí protestanti** (80,4% : 71,3%) ($\chi^2 = 15,3$; $p < 0,001$). Hlavní podíl na této statistické významnosti mají mladší respondenti z obou evropských států.

VI. **Signifikantní rozdíl** byl detekován pouze v souboru českých respondentů. Shoda v názor, že „osobní příklad a život kazatele je důležitější než jeho kázání“ zastává 80,6% katolíků a pouze 64,8% protestantů ($\chi^2 = 13,3$; $p < 0,001$) **SE NEPROKÁZALA**. **Soubor českých katolíků považuje „osobní příklad a život kazatelé důležitější než jeho kázání“ statisticky více než protestanté.**

VII. „Shoda, že „věk kazatele nehraje žádnou roli vyjádřený stejně oběma konfesijními skupinami“ **SE NEPROKÁZAL**. Názor, že věk nehraje roli se vyskytuje s větší statisticky signifikantní pravděpodobností u katolíků 93,6% oproti 79,1% u protestantů ($\chi^2 = 63,3$; $p < 0,001$). **U katolíků věk kazatelů hraje menší roli než je tomu u protestantů.**

VIII. „Není podstatné, aby kázání dojímala budou hodnotit stejně katolíci i protestanté“ **SE NEPROKÁZALO**. Ve všech věkových kategoriích je **požadavek dojetí při kázání signifikantně častější u protestantů** ($\chi^2 = 85,3$; $p < 0,001$).

IX. Shoda obou skupin, že „homilie formou diskuze by občas mohla být užitečná“ **SE NEPROKÁZALA**. **Signifikantní rozdíly** se ukázaly pouze u **nejstarší věkové kategorie**.

Odpověď A (diskuze nemá význam) protestanté: 65,1%, katolíci 47,2%. ($\chi^2 = 16,5$; $p < 0,001$). **Více protestantů, než katolíků se domnívá, že diskuze při kázání nemá význam.**

X. Tvrzení, že doškolovací kurs pro zlepšení kvality kázání duchovních bude u katolíků velmi žádoucí, u protestantů jenom žádoucí **SE NEPROKÁZALO**, ale **signifikantní statistický rozdíl** mezi katolíky a protestanty v názoru na potřebu doškolování se ukázal pouze A. u českých respondentů (celý věkově nedělený soubor) a vypadá to takto: „Není třeba“ si myslí 55,9% protestantů a jenom 42,3% katolíků ($\chi^2 = 10,2$; $p = 0,006$), tzn. **čeští katolíci vyjadřují větší potřebu, aby vzrostla kvalita kázání duchovních než čeští protestanté.**

Celé výzkumné šetření můžeme vyjádřit v následujících závěrečných tezí:

I. Skupina protestantů do 45 let dává kázání větší důležitost než skupina katolická.

II. U nejstarší věkové kategorie nad 60 let protestanti statisticky signifikantně častěji očekávají exegezi biblických textů.

III. Zatímco u mladších respondentů se požadavek jazykové perfektnosti vyskytuje statisticky signifikantně častěji u katolíků, u protestantů je tomu u nejstarší věkové skupiny naopak.

IV. Celková požadovaná doba kázání je statisticky signifikantně vyšší u protestantů.

V. Silný vliv kázání na posluchače signifikantně častěji uvádějí protestanti

VI. Soubor českých katolíků považuje „osobní příklad a život kazatelé důležitější než jeho kázání“ statisticky více než protestanté.

VII. U katolíků věk kazatelů hraje menší roli než je tomu u protestantů.

VIII. Ve všech věkových kategoriích je požadavek dojetí při kázání signifikantně častější u protestantů.

IX. Více protestantů, než katolíků se domnívá, že diskuze při kázání nemá význam.

X. Čeští katolíci vyjadřují větší potřebu, aby vzrostla kvalita kázání duchovních než čeští protestanté.

V bodě VI. jsme očekávali, že doba kázání bude u protestantů delší, a tak jsme obdrželi statistickou signifikanci a shodu s naším předpokladem, avšak současně potvrzení, že protestanté žádají delší homilii na svých kazatelých na rozdíl od katolíků.

Ve všech ostatních otázkách se statisticky signifikantní shoda mezi katolíky a protestanty nikde neobjevila anebo na základě nejrůznějších faktorů nemohla být stanovena. Lze tedy vycházet indikativně a bez vědeckých kritérií vycházet z hodnot, které jsme vyjádřili v procentech a jsou umístěny ve výše uvedených tabulkách a grafech. Tato čísla sice nemají vědeckou hodnotu, ale mohou vyjádřit určitou tendenci a směr.

I. Skupina protestantů do 45 let dává kázání větší důležitost než skupina katolická.

II. U nejstarší věkové kategorie nad 60 let protestanti statisticky signifikantně častěji očekávají exegezi biblických textů.

III. Zatímco u mladších respondentů se požadavek jazykové perfektnosti vyskytuje statisticky signifikantně častěji u katolíků, u protestantů je tomu u nejstarší věkové skupiny naopak.

IV. Celková požadovaná doba kázání je statisticky signifikantně vyšší u protestantů.

V. Silný vliv kázání na posluchače signifikantně častěji uvádějí protestanti

VI. Soubor českých katolíků považuje „osobní příklad a život kazatelé důležitější než jeho kázání“ statisticky více než protestanté.

VII. U katolíků věk kazatelů hraje menší roli než je tomu u protestantů.

VIII. Ve všech věkových kategoriích je požadavek dojetí při kázání signifikantně častější u protestantů.

IX. Více protestantů, než katolíků se domnívá, že diskuze při kázání nemá význam.

X. Čeští katolíci vyjadřují větší potřebu, aby vzrostla kvalita kázání duchovních než čeští protestanté.

V bodě VI. jsme očekávali, že doba kázání bude u protestantů delší, a tak jsme obdrželi statistickou signifikanci a shodu s naším předpokladem, avšak současně potvrzení, že protestanté žádají delší homilii na svých kazatelých na rozdíl od katolíků.

Ve všech ostatních otázkách se statisticky signifikantní shoda mezi katolíky a protestanty nikde neobjevila anebo na základě nejrůznějších faktorů nemohla být stanovena. Lze tedy vycházet indikativně a bez vědeckých kritérií vycházet z hodnot, které jsme vyjádřili v procentech a jsou umístěny ve výše uvedených tabulkách a grafech. Tato čísla sice nemají vědeckou hodnotu, ale mohou vyjádřit určitou tendenci a směr.

8. ZÁVĚR

Cílem práce bylo podtrhnout význam a potřebu správné homiletické komunikace v poslání duchovních křesťanských církví (prædicare Verbum) a pokusit se o srovnání v hodnocení kazatelů a jejich kázání mezi protestanty a katolíky. Originálním pojetím a celkovým zpracováním je tato disertace první prací jak v českém prostředí, tak i v zahraničí. Její význam spočívá nejen v jejím kristologickém základě, nýbrž i v rozměru ekumenickém i mezikulturálním. Její aktuálnost lze vidět rovněž v tom, že je i inspirační odpovědí na těžkou krizovou situaci, ve které se homiletika v dnešní postcírkevní společnosti nachází. Plodem výzkumného šetření v ČR, Německu a USA je formulace vědecky platných závěrečných tezí na základě statistické významnosti (chí-kvadrát testu homogenity na hladině významnosti $\alpha=0,01$).

Jednotlivé části předkládané práce vedly k následujícím závěrům: První kapitola zdůraznila skutečnost, že kázání je nadpřirozenou akcí, která se uskutečňuje ve jménu Ježíše Krista s přispěním Ducha svatého. Homilií mající kristologický a svátostný charakter se zabývá homiletika, která patří mezi teologické disciplíny, ale také sama se opírá a vychází z řady bohovědných i vědeckých oborů. Má tedy jak horizontální, tak i vertikální dimenzi. Jejím předmětem a hybatelem je vtělené Slovo Ježíš Kristus, jenž promlouvá ústy kazatele. Homilii nelze zúžit na jakýkoliv řečnický úkon, avšak současně nelze opomenout znalosti rétoriky a psychologii komunikace. Proto se v této práci objevoval termín „homiletická komunikace“, pod kterou se chápe jak rovina nadpřirozená, tak i přirozená.

Celá druhá kapitola byla věnována kazateli Ježíši Kristu, který nepromlouval jenom slovy, nýbrž celým svým životem, utrpením, smrtí a zmrtvýchvstáním. V něm se zjevila Boží láska, milosrdenství a odpuštění. Být skutečným křesťanským kazatelem, znamená se s Kristem hluboce identifikovat a následovat ho v jeho úžasné koherenci mezi slovy a skutky. Nakolik bylo možné zjistit, jiné homiletické publikace se nezabývaly Ježíšem kazatelem tak do hloubky a podrobně. V tom předkládaná práce vyplňuje mezeru v české literatuře, která se zabývá tímto oborem.

Třetí kapitola stručně shrnula dějiny homiletiky. Jejich znalost je nezbytná k pochopení celkového vývoje kázání, které odpovídalo na potřeby církve i celé společnosti. Zejména důležitým údobím byla doba vzniku nového reformačního hnutí, které začalo klást hlavní důraz na Písmo svaté i na jeho svobodné hlásání a interpretaci. Následkem toho původní církve zůstala hlavně sakramentální, a ta „nová“ byla především biblická. To přineslo své

důsledky: kázání se stalo převážně exegezí biblických textů, jeho délka se prodloužila, shromáždění bez kázání už nemělo smysl. To nám ukázalo propastný rozdíl, který se objevil mezi katolickou a protestantskou konfesí.

Ve čtvrté kapitole jsme publikovali dokumenty Druhého ekumenického vatikánského koncilu, ukázky z Katolického katechismu i Kodexu kanonického práva (CIC), které se zabývají teorií i praxí hlásání evangelia. Součástí této kapitoly byl kritický rozbor katolické homilie a stručná charakteristika katolických disertačních prací z USA a Kanady. Lze konstatovat, že o homiletice píše doktorandi více v USA, než je tomu v jiných zemích. V závěru jsou uvedeny v jasném a jednoduchém přehledu teoretické i praktické aspekty katolické homilie.

V páté kapitole přinášíme informace o protestantské homilii s ukázkou kázání, která byla podrobně autorem disertace analyzována. Součástí této kapitoly bylo uvedení stručných charakteristik protestantských doktorandů z USA. Ukazuje se v nich hledání nových cest a snaha po dalším zkvalitňování homilií. Závěr je věnován popisu základních teoretických i praktických aspektů protestantské homilie.

Šestá kapitola se zabývala působením kazatelů v postcírkevní společnosti, teorií katolicko-protestantské konvergence v díle Hanse Künga. Tu lze hodnotit jako utopickou, protože je příliš spekulativní, odtržená od psychologických a sociálních faktorů církve i společnosti. Küng vidí sekulární společnost jako ideál a žádá církev, aby se jí přizpůsobovala a dokonce ji předběhly. V jeho pojetí se vytracuje evangelijní dialektika napětí mezi světem a církví. Proto s Küngovou vizí lze souhlasit jenom částečně. Spíše než konvergenci, vidíme jako užitečný častý kontakt a spolupráci, které vedou ke vzájemnému obohacení obou konfesí. Této reality se již dosáhlo v oblasti vzájemné spolupráce mezi teologickými fakultami a univerzitami. Velmi povzbudivé jsou pastorační výsledky ekumenického hnutí fokolarínů, které založila Chiara Lubichová. Ukazují na možnosti „posthomiletické komunikace“ prostřednictvím nejmodernějších sociálních sítí, skrze které lze úspěšně hlásat evangelium dnešnímu člověku a vést k jednotě bez ohledu na rozdíly národnostní a konfesionální.

V sedmé kapitole je popsáno výzkumné šetření prostřednictvím homiletického dotazníku, který byl distribuován v ČR, Německu a USA. Uskutečněné statistické šetření se týká celkem 1479 osob, z toho 773 katolíků a 706 protestantů. Úkolem bylo ověřit následující hypotézu: „Předpokládáme, že mezi skupinou katolíků a protestantů v ČR, Německu a USA bude v odpovědích na otázky homiletického dotazníku dosaženo statistické signifikantní shody. Závěr šetření lze stručně charakterizovat takto:

1. Dosažené výsledky ukazují, že faktory, které jsme zkoumali, statisticky významně mluví v neprospěch homiletické konvergence mezi katolíky a protestanty. To však neznamená, že v jiných otázkách tato shoda neexistuje anebo se jí nemohou obě konfese velmi přibližovat.

2. Šetření statisticky významně ukazuje, že protestanté jsou více spokojeni se svými kazateli a úrovní homilie (X) než katolíci (platí pouze pro skupinu v ČR); požadují kázání delší (IV); nevidí kázání formou diskuze za důležité (IX); vítají při kázání dojetí (VIII); v kategorii seniorů je požadována perfektní řečová a jazyková úroveň homilií (III) a také na prvním místě očekávají exegezi biblických textů (II); první věková kategorie protestantů považuje kázání v poslání duchovních za více důležité, než je tomu u katolíků (I); a ve všech věkových skupinách a zemích se protestanté domnívají, že věk kazatelů hraje svoji roli (VII).

3. Šetření statisticky významně ukazuje u katolíků na rozdíl od protestantů, že osobní příklad kazatele je důležitější než jeho kázání (VI); duchovní by měli absolvovat postgraduální školení v homiletice, aby zlepšili kvalitu svého kázání (X); mladší kategorie respondentů požaduje perfektní řečovou a jazykovou úroveň kázání (III); diskuze při kázání je vítána (IX); nečekají při kázání dojetí (VIII), věk kazatelů vzhledem ke kvalitě kázání nepovažují za rozhodující (VII); požadují kratší kázání (IV); a při výběru téma kázání dávají přednost „posile a povzbuzení ve víře“ před “exegezí biblických textů”(II).

Mezi výše uvedenými výsledky vyjádřenými v procentech s barevnými grafy a hodnotami statistické významnosti uvedených v tabulkách v 11. kapitole je rozdíl, který může překvapit. V prvním zpracování se rýsuje značné přiblížení katolíků k protestantům, i když jsou patrné silnější rozdíly nikoliv konfesionální, nýbrž geografické. V otázkách teoretických a praktických aspektů homiletiky se však ve statistickém šetření tato shoda mezi protestanty a katolíky nepotvrdila. Z výše uvedených údajů vyplývá, že i přes silný vliv Druhého vatikánského koncilu, výhradně v aspektech, které byly předmětem našeho výzkumného šetření, dosud **existuje statisticky významně odlišné pojetí ve vnímání kazatele a jeho kázání mezi katolíky a protestanty, týkající se ČR, Německa a USA.**

Vyvstávají nové otázky a podněty, např. zkoumat zda existují významné rozdíly v hodnocení kázání ze strany mužského a ženského pohlaví, mezi křesťany praktikujícími i neprojektujícími, mezi společenskou majoritou a minoritami, apod., kterými se budou moci v budoucnu zabývat nové výzkumné projekty a disertační práce.

Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα, ναί, ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν, ἔρχου κύριε Ἰησοῦ. ἡ χάρις τοῦ κυρίου

Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων (Zj 22,20-21).

9. JMENNÝ REJSTŘÍK

AGOSTO, 159

ALAIN, 127

ALBERT VELIKÝ, 61

ALLHOFF, 159

ALTHAUS, 80

AMBROŽ, 54, 55, 56, 67

ANDREAE, 76

AUGUSTIN, 20, 54, 55, 56, 58, 61, 67, 68, 74, 83, 99, 102, 104

ARISTOTELES, 75, 159

ÁBEL, 123

BALBÍN, 77

BALCAR, 151

BALTHASAR, 105

BARTH, 18, 80, 81

BENEDIKT PP XV (della Chiesa), 144, 165

BENEDIKT PP XVI (Ratzinger), 101

BENEŠ, 16

BENINCASA, 63

BERNARD DE CLAIRVAUX, 61

BETTELHEIM, 41

BETZ, 21

BHATTÍ, 150

BIELECKI, 153

BOFFA, 160

BOGASHOVÁ, 171

BOGNAND, 136

BOLZANO, 78, 79

BONAVENTURA (Fidanza), 60, 62

BONHOEFFER, 20, 21, 81, 82, 120, 147, 150

BONIFÁC PP VIII, 61

BOUCHARD, 136

BRAVENÁ, 120, 148
BRUNNER, 80
BUCHANAN-KIMBERLEIGH, 127
BULHÕES, 62
BULLINGER, 18
BULTMANN, 80, 81
BURNET, 73, 111
CABALLERO, 49, 56, 141
CABELLA, 136
CANTALAMESSA, 96, 101, 102, 103
CAPON, 21
CARNEA, 64
CARNEGIE, 159
CÉSAR DE ARLES, 56
CICERO, 45, 55, 159
CLAUNCH, 127
CLINES, 126
CLOUGH, 17, 103
CONGAR, 19
CYRIL ALEXANDRIJSKÝ, 54
DÉMOSTHÉNES, 159
DIOGNÉTUS, 51
DOLISTA, 118
DOMINIK (Guzman), 60, 61
DONALD, 126
DOSTOJEVSKÝ, 39, 80
DUPLOYÉ, 159
ECK, 76
ECKHART VON HOCHMEIN, 61, 63
EISENGREIN, 76
FARSKÝ, 21
FILIPI, 18, 114, 115, 154
FILIP II MAKEDONSKÝ, 159
FLAVIUS, 28

FOLTÝNOVSKÝ, 17, 50
FOUCOULD, 150
FRANCKE, 78
FRANTIŠEK PP (Bergoglio), 160, 161
FRANTIŠEK Z ASSISI (Bernardone), 59, 60, 100
FREUD, 38
FROMMEL, 79
FRYNTOVÁ, 176
FULBERT Z CHARTRES, 61
GARLOCK, 152
GAUGHAN, 105
GELABRET, 60
GERLICOVÁ, 170
GEROK, 80
GINEPRO, 59
GIOIA, 48
GIOTTO, 60
GOGARTEN, 80
GOLSON, 128
GORETTI, 150
GRAHAM (William Franklin), 79
GRÜN, 151,
GÜNTHÖR, 21
HÁLA, 150
HAMPLOVÁ, 130
HARTL, 156, 157
HEINTZ, 104
HILL, 103
HLOUCH, 161
HOFACKER, 80
HOLMAN, 159
HOLMES, 104
HONORIUS PP III, 60
HORNÁŇOVÁ, 119

HOUSEKNECHT, 105
HRDLIČKA, 17, 18, 108
HROMÁDKA, 81
HÜBNEROVÁ, 58, 62, 63, 64
HUMBERT Z ROMANS, 19, 62
HURTADO, 104
HUS, 67, 68, 69, 70, 71, 88
HUTCHINSON, 146
HYPERIUS, 76
HYPTIE, 54
IGNATIUS Z ANTIOCHIE, 50
INOCENC III PP, 59
IVO DE CHARTRES, 61
JAN AUGUSTA, 70
JAN BLAHOSLAV, 70
JAN MILÍČ Z KROMĚŘÍŽE, 66
JAN PAVEL PP II (Wojtyła) , 99, 162
JERONÝM, 54, 67, 90
JURÁNEK, 159
KALVÍN, 69, 73, 74, 115
KAPUÁNSKÝ, 63
KAREL IV, 65
KAREL BOROMEJSKÝ, 75
KAREL VELIKÝ, 58
KASPER, 160
KAŠPARŮ, 18, 106, 151
KATEŘINA SIENSKÁ, 63, 64, 65
KERNER, 12, 118
KING, 150
KIRSCHNER, 170
KLEMENT ALEXANDRIJSKÝ, 50
KLIMEŠ, 111
KOCH, 160
KOLÁČEK, 85

KOLBE, 150
KOLBET, 104
KOMENSKÝ, 77
KOUŘIL, 17
KŘIVOHLAVÝ, 151
KUBÍKOVÁ, 18, 46, 50, 51, 53, 56, 68, 69, 73, 74, 76, 77
KUČERA, 154
KÜNG, 12, 137, 138, 139, 140, 164, 199
LÁŠEK, 67
LENNON, 97
LEV VELIKÝ, 56
LEWELLYN, 127
LEWIS, 142, 143
LIGUŠ, 12, 19, 22, 25, 27, 51, 52, 53, 55, 58, 67, 68, 70, 77, 79, 120, 123, 124, 125, 145, 147,
148, 151, 153, 154, 156, 164
LINCOLN, 102
LUBICHOVÁ, 39, 160, 162, 163, 164, 199
LUIS Z GRANADY, 75
LUKEŠ, 16
LUTHER, 19, 67, 69, 71, 72, 73, 74, 110, 115, 150
MACONI, 63
MACPHERSON, 127
MANUEL, 127
MARX, 125
MASARIK, 153, 155
MASILLÓN, 141
MATĚJ Z JANOVA, 66
MELANCHTON, 64, 76
MERELL, 42, 43
MICHALKO, 155
MIKŠÍK, 165
MORRIS, 128, 152
MOSEBACH, 126
MURAY, 126

NAUSEA, 76
NEWMAN, 103
NICOLAS DE CLAMANGES, 64
ODILO Z CLUNY, 61
ORIGENES, 17, 47, 52, 56, 67, 83, 104
OSIANDER, 76
OSTEEN, 116
PADUÁNSKÝ, 62
PAGOLA, 41
PANTAINOS, 52
PAPIAS Z HIEROPOLE, 50
PAVEL PP VI (Montini), 63
PECKA, 118
PERRY, 153
PETR ABELARD, 61
PETR DAMIANI, 61
PETR DE CHARTRES, 58
PETR LOMBARDESKÝ, 60
PETR VALDÉS, 59
PIKAZA, 31
PIO DA PIETRALCINA, 148
PIPER, 117
PIUS PP V, 54
PLANNER, 88
PLATON, 97
POLYKARPOS, 50
PREKOPOVÁ, 170
PRUŽINSKÝ, 50
PULICAROVÁ, 159, 172
RAHNER, 82
RAMBACH, 78
RAVASI, 35
ŘEHOŘ PP IX, 62
ŘEHOŘ VELIKÝ, 56, 58, 67

REYNEK, 142
ROBERT Z ARBISSELU, 59
ROMERO, 150
SADLER, 126
SARTRE, 98
SCHEGET, 145
SCHILLER, 41
SCHLIERMACHER, 80
SERTILLANGES, 21
SHAKESPEARE, 105
SHEEHAN, 74
SHUTTLEWORT, 105
SIEVERS, 162
SLAPIKAJOVÁ, 171
SMOLÍK, 69
SOKRATES, 53
SOVÁK, 150
SPURGEON, 79
STACKHOUSE, 20
STEERE, 152
STEIN, 150
ŠPAČKOVÁ, 152
ŠURÁB, 153
TAULERE, 61, 63
TILLICH, 80
TOMAN, 159
TROELTSCHKE, 79
TURTONOVÁ, 170
TŮMA, 118
URBAN, 72, 79, 80
VALIAVITCHARSKA, 127
VÁLKOVÁ, 176
VEVERKOVÁ, 78
VIANNEY, 107

VLK, 155
VRABLEC, 17, 19, 20, 106
VYBÍRAL, 159
VYSKOČIL, 176
WALDHAUSER, 65, 66
WESTER, 104
WILLAIME, 135
WITZEL, 76
WYCLIF, 71
ZÁSTĚRA, 115, 116, 117, 118
ZEPPER, 76
ZERWICK, 26, 38
ZINZENDORF, 78
ZLATOÚSTÝ (Jan), 52, 53, 54, 67
ZWINGLY, 69, 73
ŽIVNÝ, 35, 108, 153, 157

10. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

10.1. Primární literatura

ALAIN, Joseph, Cassian. *A Homiletic Approach for Developing Approprietel Biblical Texts into Biographical Sermons.* Dissertation. New Orleans Baptist Theological Seminary. 1991, USA. 223 s.

ALLHOFF, Dieter-Waltraud, ALLHOFF, Waltraud. *Rétorika a komunikace.* Přel. Jana Bílková. 14. české vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 199 s. Orig.: Rhetorik & Kommunikation, Ein Lehr-und Übungsbuch. ISBN 978-80-247-2283-2.

BIELECKI, Stanislaw. *Dovoľte deťom prichádzaťku mne. Kázne pre deti na rok C.* Trnava: Dobrá kniha, 2003. 138 s. ISBN 80-7141-435-2.

BUCHANAN, Kimberleigh, Jane. *The Matrix of Shame and Learning to Preach.* Dissertation. Graduate School of Emory University, 2004, USA. 301 s.

BURKE, John. *Gospel Power. Toward the Revitalization of Preaching.* New York: Alba House, 1978. 118 s. ISBN 0-8189-0359-7.

BURNETT, Amy, N. *How to Preach a Protestant Sermon” A comparison of Lutheran and Reformed Homiletics.* In Theologische Zeitschrift, Jahrgang 63, Heft 2. Basel: Faculty of Theology of the University of Basel, 2007.

CABALLERO, Basilio. *Pastoral de la Evangelizacion.* 3. španělské vyd. Colección “Evangelizacion“. Madrid: PS Editorial, 1975. 302 s. ISBN 84-284-0042-3.

CLAUNCH, Gazlan, David. *The Impact of Preaching Based on Congregational Needs Assessment.* Dissertation. School of Theology and Missions, Oral Roberts University, 1995, USA. 235 s.

CLINES, Paul D. *Preaching for Discipleship in an Emerging Postmodern Culture.* Disseration. Faculty of Asbury Theological Seminary, 1999, USA. 148 s.

CLOUGH, Francis, Marvin. *Theme, Symbol, and Narrative in the Homilies of the Vercelli Book: A Descriptiv Index.* Dissertation. Graduate School of the University of Notre Dame, Indiana, 1984, USA. 149 s.

DUPLOYÉ, Pie. *Rhetorik und Gotteswort.,* Přel. Oswalt von Nostitz. 1. německé vyd. Düsseldorf: Patmos, 1957, 91 s. Orig. Rhétorique et parole de Dieu. ISBN NENÍ UVEDENO.

FILIPÍ, Pavel. *Pozvání k naději. Kapitoly o homiletické hermeneutice a exegesi.* Praha: Kalich, 2006. 102 s. ISBN 80-7017-028-X.

FOLTYNOVSKÝ, Josef. *Duchovní řečnictví.* Olomouc: Lidové knihkupectví a nakladatelství v Olomouci, 1938. 198 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

GARLOCK, John. *Jak lépe kázat? Samuel.* Přel. Ingrid Hoblíková. 1. české vyd. Praha, 2011. 77 s. Orig.: Keys to Better Preaching. ISBN 978-80-86849-72-O.

GAUGHAN, Thomas, E. *Preaching to Catholic College Students: Issues and strategies in Developing a Homiletic for Roman Catholic Preacher in the United States.* Dissertation. Saint Louis: Aquinas Institute of Theology, 2009, Missouri, USA. 195 s.

GOLSON, Toxie Brett. *Strategic Preaching, Accomplishing a Unique Purpose: Effectively Communicating Strategy Through the Sermon.* Dissertation. The New Orleans Baptist Theological Seminary, 2008, USA. 168 s.

GREEN, R. Kenneth. *A Strategy for Preaching to Contemporary Audience.* Dissertation. School of Theology, Fuller Theological Seminary, 1998, USA. 164 s.

GRÜN, Anselm. *Uzdravení skrze podobenství.* Přel. Jindra Hubková. 1. české vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. 148 s. Orig.: Jesus als Therapeut. ISBN 978-80-7195-604-4.

GÜNTHÖR, Anselm. *Die Predigt, Theoretische and praktische theologische Wegweisung.* Freiburg im Breisgau: Herder, 1963. 274 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

HABERSBRUNNER, Dionys. *Cesta na kazatelnu.* Praha: Nakladatelství Kropáč & Kucharský, 1935. 112 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

HÁLA, Bohuslav. SOVÁK, Miloš. *Hlas – řeč – sluch. Základní věci z fonetiky o logopedie.* Třetí přepracované vydání. Praha: SPN, 1955, 317 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

HEINTZ, Michael. *The Pedagogy of the Soul: Origen's Homilies on the Psalms.* Dissertation. Graduate School of the Notre Dame, 2008, Indiana, USA. 311 s.

HILL, Mary, Eleanor. *John Henry Newman: The Theology of the Christian Life in the Parochial and Plain Sermons.* Dissertation. Faculty of Divinity, University of Trinity College and the Theology Department of the Toronto School of Theology. University of Trinity College, University of Toronto, 2000, Canada. 280 s.

HOLMES, James Peter. *Towards a New Methodology for Preaching at Funerals.* Dissertation. Faculty of Theology, Acadia Divinity College, Acadia University, 2006, Canada. 188 s.

HOUSEKNECHT, Eric. *Catechetical/Doctrinal Preaching in the Spirit of Blessed John XXIII and Vatican II.* Dissertation. Saint Louis: Aquinas Institute of Theology, 2008, Missouri, USA. 121 s.

HURTADO, Paulina. *Promoting the Spirituality of the Permanent Deacon by Means of Theological Reflection in Small Faith Communities.* Dissertation. The Catholic University, Washington, D.C. 2007, USA. 196 s.

HÜBNEROVÁ, Benedikta. *Kazatelka kazatelů. Výpisky z přednášky.* Praha: Dominikánský klášter, 3.11.2012.

KOUŘIL, Jaroslav. *Rukojeť pastýřského bohosloví. I. díl Homiletika.* Litoměřice: CMBF, 1957. 147 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

HÁLA, Bohuslav; SOVÁK, Miloš. *Hlas-řeč-sluch. Základní věci z fonetiky a logopedie.* Praha: SPN, 1959. 317 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

HRDLIČKA, Josef. *Stručná homiletika.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1991. 42 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

JURÁNEK, František, Xaver. *Dobry řečník.* Praha: Č.A.T. – Universum, 1946. 204 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

KAŠPARŮ, Max. *Homiletické trivium.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. 110 s. ISBN 80-7266-078-0.

KOCH, Kurt. *Quale futuro per i cristiani? Sfide e opportunità.* Bose: Edizione Qiqajon. 2010. 168 s. ISBN 978-88-8227-318-7.

KOLBET, Paul, R. *The Cure of Souls: St. Augustin's Reception and Transformation of Classical Psychagogy.* Dissertation. Indiana: Graduate School of the University of Notre Dame, 2002, USA. 322 s.

KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Kázání od času předreformačního k velkému probuzení.* Praha: Evangelická církev metodistická. 1998. 136 s. ISBN 80-85013-42-8.

KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Kažte evangelium. Metodická pomůcka pro kazatele.* Praha: Blahoslav, 1992. 300 s. ISBN 80-7000-084-8.

KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Kázání ve starověku a středověku.* Praha: Evangelická církev metodistická, 2002. 120 s. ISBN 80-85013-55-X.

LEWELLYN, George, T. *Toward the Development of Methodology for the Preparation and Delivery of an Advanced Homily in the Protestant Tradition.* Dissertation. New Orleans Baptist Theological Seminary, 1995, USA. 206 s.

- LIGUŠ, Ján.** *Dějiny homiletiky. Osobní výpisky z univerzitních přednášek z Homiletiky, LPAS07.* Praha: HTF UK, 1992.
- LIGUŠ, Ján. BRAVENÁ, Noemi.** *Teologické systémy.* Banská Bystrica: TRIAN, 2010. 198 s. ISBN 978-80-8083-985-7.
- LIGUŠ, Ján.** *Noetické dimenzie porozumenia. Hermeneuticko-filozofická aplikácia.* Monografia. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, Katedra evanjelíkálnej teológie a misie, vydavateľ: Združenie evanjelíkálnych cirkví v SR vo vydavateľstve TRIAN, 2000. 51 s. ISBN 80-88954-33-X.
- LIGUŠ, Ján.** *Lingvistika a hermeneutika v teológii. II.časť habilitační práce.* Banská Bystrica: UMB, Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici, vydavateľ: Združenie evanjelíkálnych cirkví v SR vo vydavateľstve TRIAN, 2000. 81 s. ISBN 80-88954-31-3.
- LIGUŠ, Ján.** *Meziludská komunikacia. Teologická propedeutika. 2.* Slovenské vyd. Banská Bystrica: Združenie evanjelíkálnych cirkví v SR, 2001. 134 s. ISBN 80-80825-35-0.
- LIGUŠ, Ján.** *Biblická hermeneutika. Propedeutický úvod.* Banská Bystrica: UMB PF, Katedra evanjelíkálnej teológie a misie, vydavateľ: Združenie evanjelíkálnych cirkví v SR vo vydavateľstve TRIAN, 2002. 182 s. ISBN 80-88945-63-1.
- LIGUŠ, Ján.** *Boží přítomnost ve zvěstování.* In: *Theologia vitae*, Praha, ročník 1 (2008) č. 2. 207- 226 s. ISSN 1803-4829.
- LUBICH, Chiara.** *La Parola di Dio.* A cura di Florence Gillet. Roma: Città Nuova Editrice, 2011. 113 s. ISBN 978-88-311-4436-0.
- LUKEŠ, Jiří.** *Paul in the act of Paul: A Rhetorical Analysis of Chosen Speeches.* In *Otevřené dveře. Soubor statí katedry biblistiky.* Brno: L.Marek, 2010. 137-155 s. ISBN 978-80-87127-27-8.
- MACPHERSON, Corey, Steven.** *To Use Internet Sermon Resources: a Study in Christian Preching.* Dissertation. Asbury Theological Seminary, 2009, USA.108 s.
- MANCUTT, Sylvester.** *Gaugiong sermon effectiveness.* Iowa: The Priory Press, Dubuque, 1960. 139 s. ISBN NENÍ UVEDENO.
- MANUEL, Richard, Keith.** *An Analysis of the Text-to-Sermon Relationship as Rhetorical Invention in the Theory and Practice of Harold T. Bryson.* Dissertation. Faculty of the New Orleans Baptist Theological Seminary, 2004, USA. 255 s.
- MASARIK, Albín.** *Aby smútili s nádejou. Vybrané aspekty pohrebných kázní.* Brno: L. Marek, 2011. 164 s. ISBN 987-80-87127-35-3.

MORRIS, Ryan, Dale. *Preaching Difficult Passages: an Exegetical and Homiletical Analysis of Difficulties in Selected Petrine Passages.* Dissertation. Mid-America Baptist Theological Seminary, 2009, USA. 183 s.

MOSEBACH, Theodore Hess. *The Nature and Value of Propositional Statements in Persuasive, Intentional Preaching.* Dissertation. Lancaster Theological Seminary, USA. 137 s.

MURAY, Jr., Donald, R. *Playing with the word? The use of Participatory Drama Technique in the Sermon.* Dissertation. Asbury Theological Seminary, 2000, USA. 55 s.

MURRAY, Paul. *Nové víno dominikánské spirituality. Nápoj zvaný štěstí.* Přel. Ivan Bok. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2010. 136 s. Orig.: The New Wine of Dominican Spirituality. ISBN 978-80-87183-20-5.

RUTRLE, Otto. *Křesťanská služba slovem. Theorie křesťanského hlásání.* Praha: Blahoslav, 1952. 394 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

SADLER, Neal R. *The Communication of Biblical Truth Through Contemporary Sermon Stories.* Dissertation. Asbury Theological Seminary, 2000, USA. 152 s.

SERTILLANGES, Antonin Dalmace Gilbert. *Křesťanský řečník. Pojednání o kázání.* Přel. neznámý, 1. vyd. českého samizdatu, datum vydání neznámo. s. 273. Orig.: L'Orateur chrétien. Traité de Prédication. ISBN NENÍ UVEDENO.

SHUTTLEWORTH, Edward. *Preaching as Soliloquy: Genre Aesthetics and the Eucharistic Homily.* Dissertation. Aquinas Institute of Theology, 2008, USA. 226 s.

SCHERER, Jiří. *Kazatelská pravidla.* Stará Říše na Moravě, 1937. 27 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

STOTT, John R.W. *Between Two Worlds. The Art of Preaching in the Twentieth Century.* William B. Eerdmans publishing Company Grand Rapids, Michigan, 1977. s. 351, ISBN 0-8028-0627-9.

ŠPAČKOVÁ, Alena. *Moderní rétorika – Jak mluvit k druhým lidem, aby nám naslouchali a rozuměli.* Praha: Grada Publishing, 2009. s. 139, ISBN 978-80-247-2965-7.

ŠURÁB, Marian. *Aby nás rádi počúvali. Rétorika a teória komunikácie v službe homílii.* Nitra: Studia Theologica Nitriensia. Kňazský seminár sv. Gorazda, 2004. 147 s. ISBN 80-88741-50-5.

TOMAN, Jiří. *Jak dobře mluvit.* Praha: Svoboda, 1981. 336 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

URBAN, Jan. *Stručné dějiny kázání. Pro vnitřní potřebu církve.* Brno: Církev bratrská, 1970, 10 s.

VALENTINE, Ferdinand. *The Art of Preaching. A Practical Guide.* Maryland: The Newman Press, Westminster, 1952. 211 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

VALIAVITCHARSKA, Vessela, Venelinova. *Rhetoric and Rhythm in Byzantine Homilies.* Dissertation. The University of Texas at Austin, 2007, USA. 231 s.

VRABLEC, Jozef. *Homiletika.* Bratislava: Spolok sv. Vojtecha Trnava v Církevnom nakladateľstve Bratislava, 1977. 204 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

VRABLEC, Jozef. *Homiletika. Homiletika základná a materiálna.* 2.vyd. Bratislava: Rímskokatolícka Cyrilometodejská bohoslovecká fakulta, Církevné nakladateľstvo, 1987. POČET STRAN A ISBN NENÍ UVEDENO.

WESTER, Donald, Ray. *Preparing Adults to Preach with Children.* Dissertation. St. Louis, Missouri: Aquinas Institute of Theology, 2001, USA. 91 s.

ŽIVNÝ, Petr. *Homiletická činnosť ve vzťahu ke spoločenským menšinám a marginálnym skupinám.* In SOCIÁLNE POSOLSTVO JÁNA PAVLA II. PRE DNEŠNÝ SVET. Edited by Matej CEVAN, Marián AMBROZY, Marcel GALLIK. - 1. - Ružomberok: VERBUM - vydavateľstvo KU, 2011. 826 s. ISBN 978-80-8084-737-1 (brož.)

ŽIVNÝ, Petr. *Výrazy tváří a jejich psychologické významy.* Diplomová práce. Praha: Katedra psychologie, FFUK, 1985. 100 s.

10.2. Sekundární literatura

AGOSTO, Mauri. *Elementa doctrinae rhetoricae. Cum scholis in Topicis Ciceronis accedunt. Summulae rhetoricae.* Academiae Vivarii Novi, Romae, MMX. 155 s. ISBN 978-88-98611-01-3.

ALVES, Rubem, A. *Parole da mangiare.* Přel. Margherita Loewy. Bose: Edizioni Qiqajon, 1998. 208 s. Orig.: The Poet, the Warrior, the Prophet. ISBN 88-8227-022-X.

ARISTOTELEŠ. *Rétorika.* Přel. a poznámkami opatřil Antonín Kříž. Praha: Rezek, 2010. 214 s. ISBN 80-86027-32-5.

BALCAR, Karel. *Úvod do studia psychologie osobnost.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 219 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

BENDA, Vladimír. *Pastorální teologie.* Litoměřice: CMBF, 1973. 132 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

BENDA, Vladimír. *Praktická (Pastorální) teologie dnešní církve.* Litoměřice: CMBF, 1975. 134 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

BIANCHI, Enzo. *Come evangelizzare.* Magnano: Edizioni Qiqajon, 1997. 53 s. ISBN 88-8227-001-7.

BIANCHI, Enzo. *Gesù, Dio-con-noi, compimento delle scritture. Il vangelo festivo.* Milano: San Paolo, 2010. 234 s. ISBN 978-88-215-6753-7.

BIANCHI, Enzo. *Vivere il perdono oggi.* Magnano: Edizioni Qiqajon, 2012. 22 s. ISBN 978-88-8227-925-7.

BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek. Proč a jak je číst v dnešní době.* Přel. Lucie Lucká. 1. české vyd. Praha: NLN, 2000. 304 s. Orig.: *The Uses of Entchantment, The Meaning and Importance of Faire Tales.* ISBN 80-7106-290-1.

BRAVENÁ, Noemi. *Ježíš Kristus, bratr a bližní jednají na mém místě. Zástupnost v teologii Dietricha Bonhoeffera.* 1. vyd., Brno: L. Marek, 2010. 173 s. ISBN 978-80-87127-23-0.

CABELLA, Alberto. BOGNAND, Dora. BOUCHARD, Giorgio et al. *I protestanti e l'Europa.* Roma: cooperativa com nuovi tempi, 2003. 165 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

CARNEGIE, Dale. *Jak úspěšně mluvit a působiti na lidi.* Přel. Ladislav Hoch. 1. české vyd. Praha: Dominik Hlaváček, 1948. 247 s. Orig.: *Punlic Speaking and Influencing Men in Business.* ISBN NENÍ UVEDENO.

CICERONE, Marcus, Tullio. *De Oratore. Liber Secundus.* Milano: Carlo Signorelli Editore, 1956. 210 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

DOLISTA, Josef. TŮMA, Jiří. *Problemattika a prevence „nových náboženských hnutí“.* Vliv „nových náboženských hnutí“ na jedince a problematika prevence. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2010, 137 s. ISBN 978-80-87127-25-4. ISSN 1804-1337.

FLUME, Peter. *Rétorika v praxi. Staňte se přesvědčivým řečníkem.* Přel. Iva Michňová. 1. české vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 151 s. Orig.: *Karrierefaktor-Rhetorik.* ISBN 978-80-247-2216-0.

GELABRET, Miguel. MILAGRO, José, María. *Santo domingo de Guzmán. Visto por sus contemporáneos.* Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, MCMLXVI. 811 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

GIOIA, Francesco. *Paolo di Tarso. L'apostolo che tutti devono conoscere.* Roma: Libreria editrice Vaticana, 2002. 44 s. ISBN 88-209-7292-1.

HINNEBUSCH, William, A. *Dějiny Řádu kazatelů.* Přel. Petr Beneš. 1. české vyd. Praha: Krystal, 2002. 141 s. ISBN 80-85929-54-6. Orig.: *The Dominicans. A short story.*

HOLMAN, Jaroslav. *O řečníkovi pro řečníky.* Praha: Orbis, 1946. 84 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

JOULIN, Marc. *Il curato d'Ars*. Přel. Elena Riello. 5. italské vyd. Roma: Città Nuova Editrice, 1998. 170 s. Orig.: *La vie du curé d'Ars*. ISBN 88-311-5313-7.

KAŠPARŮ, Max. *Základy pastorální psychiatrie pro zpovědníky*. Brno: Cesta, 2002. 144 s. ISBN 80-7295-031-2.

KOCH, Kurt. *Quale futuro per i cristiani? Sfide e opportunità*. Bose: Edizione Qiqajon, 2010. 168 s. ISBN 978-88-8227-318-7.

KOMENSKÝ, Jan, Amos. *Obnova církve*. 1. české vyd. Praha: Kalich, 1952. 128 s.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Já a ty. O zdravých vztazích mezi lidmi*. Praha: Avicenum, 1977. 234. ISBN NENÍ UVEDENO.

KUČERA, Zdeněk. *Trojiční teologie. Základ teologie ve zjevení*. Brno: L. Marek, 2002, 267 s. ISBN 80-86263-21-5

KUČERA, Zdeněk. *Pravda a iluze moderní teologie. Hledání věrohodné transcendence od moderny k postmoderně*. Praha: Martin, 2004. 187 s. ISBN 80-85955-27-X.

LEWIS, Matthew, Gregory. *Mnich*. Přel. včetně veršů František Vrba. 1. české vyd. Praha: Odeon, 1922. 515 s. Orig.: *The Monk*. ISBN NENÍ UVEDENO.

LIGUŠ, Ján. *Die Kirche in der Spannung zwischen Universalität und Inkulturation*. In *Communio viatorum. A theological journal. Contents (XXXVII), Nr. 3*. Prague: Published by the Protestant Theological Faculty of Charles University, 1995. 194 s. ISSN 0010-3713.

LIGUŠ, Ján. *Úvod do katechetiky a metodológie náboženskej výchovy*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB Banská Bystrica a Združenie evangelikálnych cirkví v SR, 2003. 126 s. ISBN 80-8055-832-9.

LIGUŠ, Ján & kol. *Náboženská výchova & výuka*. Brno: L. Marek, 2005. 165 s. ISBN 80-86263-59-2.

LIGUŠ, Ján. *Christus Praesens. Ekleziologie Dietricha Bohnhoeffera mezi liberalismem a nacionalismem*. 1. vyd. Brno: L.Marek, 2008. 170 s. ISBN 978-80-87127-12-4.

LIGUŠ, Ján. BRAVENÁ, Noemi. *Teologické systémy*. Banská Bystrica: TRIAN, 2010. 198 s. ISBN 978-80-8083-985-7.

LOEW, Jacques. *Sereis mis discipulos*. Přel. Mercedes Samaniego. 1. španělské vyd. Madrid: Narcea, 1978. 238 s. Orig.: *Vous serez mes disciples*. ISBN 84-277-0350-3.

LUTERO, Martin. *Prediche sulla Chiesa e lo Spirito Santo*. Torino: Claudiana, 1984. 148 s. ISBN 88-7016-012-2.

MERELL, Jan. *Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky. Výklad biblických textů, meditace, modlitby.* Praha: Česká katolická charita, 1948. 277 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

MIKŠÍK, Oldřich. *Úvod do psychologické metodologie. Postupy vědeckého zkoumání od vymezení problému k výzkumnému projektu. 1.vyd.* Praha: SPN, 1986. 111 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

MORRIS, Desmond. *I gesti nel mondo. Guida al linguaggio universale.* Milano: Mondadori, 1995. 250 s. ISBN 88-04-39177-4.

PAGOLA, José Antonio. *Gesù. Un approccio storico.* Přel. Teodora Tosatti. Edizione Borla. 2. italské vyd. Roma: Borla, 2010. 571 s. Orig. Jesús, aproximación histórica. ISBN 978-88-263-1745-8.

PIKAZA, Javier. De la Calle, Francisco. *Teologia de los Evangelios de Jesús.* 3. španělské vydání, Salamanca: Ediciones Sígueme, 1974. 477 s. ISBN 84-301-0593-X.

PLANNER, František. *Kněz a jeho poslání.* Řím: Křesťanská akademie, 1972. 272 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

PLANNER, František. *Misijní činnost církvi.* Řím: Křesťanská akademie, 1976. 192 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika. Dějiny liturgiky v přehledu.* Praha: Česká katolická Charita, 1977. 362 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

POKORNÝ, Ladislav. *Prostřený stůl.* Praha: Česká katolická Charita, 1979. 135 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

POZZI, Pierfilippo (a cura di). Dario Ciani, Andrea Gallo, Giacomo Panizza, Gino Rigoldi. *Dov'è Dio. Il Vangelo quotidiano secondo quattro preti di strada.* Torino: Einaudi, 2012. 114 s. ISBN 978-88-06-20855-4.

PRUŽINSKÝ, Štefan. *Patrológia. Úvod a počiatky patristickej literatúry I.* Bratislava: Církevné nakladateľstvo Bratislava pre Pravoslávnu cirkev v Československu, 1990. 454 s. ISBN 80-85128-08-X.

PULICAROVÁ-HAMZOVÁ, Irena. *Směřování k naplněnému sdělení. Sdělnost a věrohodnost v mluvním a osobnostním projevu současných českých kazatelů.* Disertační práce. DAMU: Praha, 2013. 350 s.

QUINZIO, Sergio. *Religione e futuro.* Milano: Delphi, 2001. 168 s. ISBN 88-459-1604-9.

VYBÍRAL, Zbyněk. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci.* Praha: Portál, 2003. 168 s. ISBN 80-7178-812-0.

SALAS, Antonio. *Catecismo biblico para adultos*. 3. španělské vyd., Madrid: Biblia y Fe, 1978. 514 s. ISBN 84-400-3693-0.

SALAJKA, Milan. *Křesťanská bohoslužba*. 1. vyd. Praha: Blahoslav, 1985. 135 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

SENECA, Lucio, Anneo. *La felicità*. Cura e versione di Mario Scaffidi Abbate. Roma: Tascabili Economici Newton, 1994. 87 s. ISBN 88-7983-002-3.

TER SCHEGGET, Gijsbertus, Hendricus. *Křesťanské společenství jako menšinová skupina v sekularizované společnosti*. In: CÍRKEV JAKO MENŠINA. *Rozpravy/Samenspraak*. Uspořádali: Peter C.A. Morée, Martin Prudký. Heršpice: Eman, 1996, 64 s. ISBN 80-901854-2-8.

STEERE, David A. *Bodily Expressions in Psychotherapy*. New York: Brunner/Mazel, Inc., 1982. 300 s. ISBN 0-87630-322-X.

TER SCHEGGET, Gijsbertus, Hendricus. *Křesťanské společenství jako menšinová skupina v sekularizované společnosti*. In: CÍRKEV JAKO MENŠINA. *Rozpravy/Samenspraak*. Uspořádali: Peter C.A. Morée, Martin Prudký. Heršpice: Eman, 1996, 64 s. ISBN 80-901854-2-8.

VLK, Miloslav. Kázání při bohoslužbě u příležitosti poutě křesťanských médií televize Noe a Radia Proglas. Sv. Hostýn, 11.5.2013. DOSUD NEPUBLIKOVÁNO.

ZERWICK, Max. *Analysis Philologica Novi Testamenti Graeci*. Editio Altera Emendata. Romae: Sumptus Pontifici Institutu Biblici, 1960. 596 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

10.3. Encyklopedie, sborníky, slovníky, časopisy

500 NÁČRTŮ K BIBLICKÝM PROSLOVŮM. S úvodem a výklady od Jana Warnse. Brno-Juliánov: Dr. Jan Zeman. 252 s.

ADVENIAT REGNUM TUUM. *Zborník k životnímu jubileu profesora Jána Liguša (15. Jún 2011)*. 1. slovenské vyd. Bánská Bystrica: Trian, 2012. 73 s. ISBN 978-80-557-0358-9.

BIBLE, PÍSMO SVATÉ STARÉHO A NOVÉHO ZÁKONA. Ekumenický překlad. Praha: Biblické dílo Ekumenické rady církví v ČSR v Ústředním církevním nakladatelství v Praze, 1979. 978 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

BIBLICKÝ SLOVNÍK. Adolf NOVOTNÝ. Kalich, Praha, 1956. 390 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

CÍRKEV JAKO MENŠINA. *Rozpravy/Samenspraak.* Uspořádali: Peter C.A. Morée, Martin Prudký. Heršpice: Eman, 1996, 64 s. ISBN 80-901854-2-8.

CODICE DI DIRITTO CANONICO. *Testo ufficiale e versione italiana.* Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1983, per tutti i testi latini. Roma: Cooperativa Promozione Culturale, 1983, per tutti i testi italini. 1127s. ISBN NENÍ UVEDENO.

CONCILIO VATICANO II. *Costituzioni, decreti, dichiarazioni.* Testo ufficiale e traduzione italiana. Roma: Libreria Editrice Vaticana. 1988.1413 s. ISBN 88-209-2419-6.

DER PREDIGER UND KATECHET. *Praktische katholische Zeitschrift Verkündigung des Glaubens. Gegründet 1850.* München: Erich Wewel Verlag, 1975, 114 Jahrgang, April/Mai. 460 s.

DEUS SEMPER MAIOR. *Výběr kázání Jána Liguše z let 1993-2003.* Noemi Bravená ed., 1. vyd., Praha: Návrat domů, 2007. 172 s. ISBN 978-80-7255-169-9.

DIZIONARIO DI PSICOLOGIA. A cura di Wilhelm Arnold, Hans Jürgen Eysenck, Richard Meili. Milano: Edizioni Paoline. 1986.1283 s. ISBN 88-215-0380-1.

DICCIONARIO ENCICLOPÉDICO DE TEOLOGIA MORAL. Dirigido por Leandro Rossi; Ambrogio Valsecchi. Přel. Ezechiél Varona, Teófilo Pérez, Juan Antonio Paredes, Raimondo Rincón, R. Pérez Real, Inocencio Chico. 1. španělské vyd. Madrid: Ediciones Paulinas, 1974. 1220 s. Orig. Dizionario Enciclopedico di Teologia Morale. ISBN 84-285-0468-7.

ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟ. 3. řecké vyd. Αθήνα: Ιερά Αρχιεπισκοπή Καθολικων Αθηνων, 2011. 398 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

HOMILETICKÁ ČINNOST' CÍRKVÍ A KVALITA SÚČASNÉHO ŽIVOTA. *Zborník prednášiek z vedeckej teologickej konferencie.* Banská Bystrica: Ed. Albín Masarík., 2009. 204 s. ISBN 978-80-8083-716-7.

JAN HUS MEZI EPOCHAMI, NÁRODY A KONFESEMI. Sborník z mezinárodního symposia, konaného 22.-26. září 1993 v Bayreuthu, SRN. K vydání připravil Jan Blahoslav Lášek. Praha: Česká křesťanská akademie ve spolupráci s HTF UK, 1995. 330 s. ISBN 80-85795-17-5.

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Přel. Josef Koláček. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1995. 694 s. Orig.: Catechismus Ecclesiae Catholicae. ISBN: 80-7113-132-56.

KDE JE CO V BIBLI? Abecední klíč pro čtenáře Písma. Sestavil Antonín Frinta. Praha: Kalich, 1992. 107 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

LE CHRIST. *Encyclopédie Populaire des connaissances Christologique.* Publié sous la

direction de M. l'Abbé G. Bardy et de M. l'Abbé A. Tricot. Paris: Libraire Bloud et Gay, 1932. 1202 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

MISSALE ROMANUM. *Ex Decreto Sacrosancti Concilii Tridentini Restitutum. S. PII V: Pontificis Maximi, Jussu Editum, Editio Tertiadecima, Ratisbonae, Romae et Neo Eboraci: Juxta Editionem Typicam., MDCCCIC, 536 + 204 s. ISBN NENÍ UVEDENO.*

NOVUM TESTAMENTUM, Graece et Latine. Nestle-Aland. 22. vyd. Stuttgart: Württembergische Bibelanstalt, 1928. 657 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

OTEVŘENÉ DVEŘE. *Soubor statí katedry biblistiky. K vydání připravil Jiří BENEŠ. Brno: L. Marek, 2010. 293 s. ISBN 978-80-87127-27-8.*

PSYCHOLOGICKÝ SLOVNÍK. Pavel Hartl. Praha: Jiří Budka. 1994. ISBN 80-90-15-49-0-5.

SLOVNÍK BIBLICKÉ TEOLOGIE. Sestavili Jean DUPLACY, +Augustin GEORGE, Pierre GRELOT, Jaques GUILLET, Marc-François LACAN, Xavier LÉON-DUFOUR. Přel. Petr Kolář, 1. vyd. Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981. 647 s. Orig. Vocabulaire de la Théologie Biblique. ISBN NENÍ UVEDENO.

TAK KÁZAL VIANNEY. *Dalších devět kázání svatého faráře arského.. Vranov n. D – Přímětice – Bítov: A.M.I.M.S 2005. 68 s. ISBN NENÍ UVEDENO.*

TAK KÁZAL VIANNEY. *Deset kázání svatého faráře arského. Vranov n. Dyjí – Přímětice: A.M.I.M.S. 2010. 71 s. ISBN NENÍ UVEDENO.*

THE NEW JERONYM BIBLICAL COMMENTARY. Edited by Raymond E. BROWN, Joseph A. FITZMYER, Roland E. MURPHY. A division of Simon & Schuster Eblewood cliffs, New Jersey 07632, Prentice Hall, 1990. 1430 s. ISBN 0-130614934-0.

THE UBS GREEK NEW TESTAMENT. 4. vyd. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart: A Reader., 2007. 680 s. ISBN 978-3-438-05149-3.

THE PENGUIN DICTIONARY OF PSYCHOLOGY. James Dreuer. New York: Penquin Books. 1982. 308 s. ISBN NENÍ UVEDENO.

SOCIÁLNE POSOLSTVO JÁNA PAVLA II. PRE DNEŠNÝ SVET. Edited by Matej CEVAN, Marián AMBROZY, Marcel GALLIK. - 1. - Ružomberok : VERBUM - vydavateľstvo KU, 2011. 826 s. ISBN 978-80-8084-737-1 (brož.)

10.4. Elektronické dokumenty

CANTALAMESSA, Raniero. *Kristus je náš pokoj.* Přel. Josef Koláček. [on line] [Homilie na Velký pátek 18. dubna 2003 v bazilice sv. Petra]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.pastorace.cz/Kazani/Velky-patek-On-je-nas-pokoj-Raniero-Cantalamesa.html>>

CARNEA, Maria, Francesca. *Predicazione domenicana al femminile. S. Caterina da Siena: dinamicità e analogie tra il suo tempo e il nostro.* [on line]. [Přednáška Centro Mater Divinae Graziae, Brescia, 28-29-30. září 2012]. Dostupné na World Wide Web: <<http://comunicativa.viva.blogspot.it/p/chi-sono.html>>

IT.CATHOPEDIA. *Predica di San Francesco agli uccelli.* [on line]. Dostupné na World Wide Web: <http://it.cathopedia.org/wiki/Predica_agli_uccelli>

CHURCH SLAVONIC NEW TESTAMENT. Extraceted from the Church Slavonic Bible at <<http://come.to/sbible>> [on line] [cit. dle 1. března 2013] Dostupné na World Wide Web: <http://www.biblical-data.org/OCS/Slavic_NT.pdf>

LUBICH, Chiara. *Já jsem Cesta, Pravda a Život“ (J 14,6).* [on line] [cit. dle 2001]. Dostupné na World wide Web You Tube: <http://www.focolare.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=236:ja-jsem-cesta-pravda-a-ivot-jan-14-6&catid=37:sz-pro-dosple&Itemid=83>

RAVASI, Gianfranco. *Osnago - setkání se seniory a nemocnými.* [on line] [cit. dle 11. června 2011]. Dostupné na Rold Wide Web You Tube: <<http://www.youtube.com/watch?v=ZBdU5YeJg6A>>

ST. ANTHONY PADUA WRITINGS. *This page includes all known URLs about St. Anthony and his writings, currently active on the Internet.* [on line] [cit. dle 5. dubna 2013]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.franciscanarchive.org/antonyus/>>

STASCKHOUSE, Ian. *Negative Preaching and the Modern Mind: a Crises in Evangelical Preaching* [on line]. [cit. dle 17. února 2012] Dostupné na World Wide Web: <http://www.biblicalstudies.org.uk/pdf/eq/2001-3_247.pdf>.

VOKOUN, Jaroslav. *Zvěstování jako úkol celé obce* [on line]. [Praha (ČR)] Getsemany 049 - březen 1995 [cit. dle 17. února 2012] Dostupné na World Wide Web: <<http://www.getsemany.cz/node/1770>>.

ŽIVNÝ, Petr. *Kazatelé by měli být raději zticha?* [on line]. Dostupné na World Wide Web:<<http://www.christnet.cz/magazin/clanek.asp?clanek=3924>>.

ŽIVNÝ, Petr. *Kázání »Nasycení pěti tisíců« J 6,1-15.* [on line]. [cit. dle 4. března 2013]. Dostupné na World Wide Web You Tube: <http://www.youtube.com/watch?v=n_k8knDy270>

ŽIVNÝ, Petr. *Homily »To become a best friend«.* [Audio on line]. [cit. dle 4. března 2013] Dostupné na World Wide Web You Tube: [https://www.youtube.com/watch?v=uF_SYyfRK8k]

11. SEZNAM PŘÍLOH

11.1. Encyklika „*Humani generis redemptionem*“

Encykliku „*Humani generis redemptionem*“ napsal papež Benedikt XV a vyšla dne 15. června 1917. Téma je zaměřeno na nutnost křesťanského kázání a připravenost kazatelů. Papež v ní zdůrazňuje skutečnost, že kázání předchází dílu spásy. Zabývá se příčinami neúspěchu homiletiky a nastiňuje předpoklady pro její další rozvoj. Encyklika je pokusem, jak řešit homiletickou krizi již 45 let před začátkem Druhého ekumenického vatikánského koncilu, který se otázce hlásání Božího slova věnoval s velkou naléhavostí a přijal řadu radikálních rozhodnutí.

11.1.1. Encyklika v angličtině - příloha č. 1

HUMANI GENERIS REDEMPTIONEM
ENCYCLICAL OF POPE BENEDICT XV
ON PREACHING THE WORD OF GOD
TO THE PATRIARCHS, PRIMATES, ARCHBISHOPS,
BISHOPS, AND OTHER ORDINARIES
IN PEACE AND COMMUNION WITH THE APOSTOLIC SEE.

Venerable Brethren, Health and the Apostolic Benediction.

It was the desire of Jesus Christ once He had wrought the Redemption of the human race by His death on the altar of the Cross, to lead men to obey His commands and thus win eternal life. To attain this end He used no other means than the voice of His heralds whose work it was to announce to all mankind what they had to believe and do in order to be saved. "It pleased God, by the foolishness of our preaching, to save them that believed." [I *Cor.* i:21] He chose therefore His Apostles, and after infusing into their minds by the power of the Holy Ghost, the gifts in harmony with their high calling, "Go ye into the world," He told them, "and preach the Gospel." [*Mark* xvi, 15] Their preaching renewed the face of the earth. For if the religion of Christ has withdrawn the minds of men from errors of every kind to the truth, and won their hearts from the degradation of vice to the excellence and beauty of every virtue, assuredly it has done so by means of that very preaching. "Faith then cometh by hearing; and hearing by the word of Christ." [*Rom.* x:17] Wherefore since by God's good pleasure, things are preserved through the same causes by which they were brought into being, it is evident that the preaching of the wisdom taught us by the Christian religion is the means Divinely employed to continue the work of eternal salvation, and that it must with just reason be looked upon as a matter of the greatest and most momentous concern. That preaching, therefore, must

form the object of Our special care and attention, particularly so, if in any way, it may have lost perhaps some of its original perfection or its efficacy may have been impaired.

2. Here then, Venerable Brethren, is a burden added to the other misfortunes of these times, with which, more than any one else, We are tried. For if We look around us and count those who are engaged in preaching the Word of God, We shall find them more numerous perhaps than they have ever been before. If on the other hand We examine the state of public and private morals, the constitutions and laws of nations, We shall find that there is a general disregard and forgetfulness of the supernatural, a gradual falling away from the strict standard of Christian virtue, and that men are slipping back more and more into the shameful practices of paganism.

3. The causes of these evils are varied and manifold: no one, however, will gainsay the deplorable fact that the ministers of the Word do not apply thereto an adequate remedy. Has the Word of God then ceased to be what it was described by the Apostle, living and effectual and more piercing than any two-edged sword? Has long-continued use blunted the edge of that sword? If that weapon does not everywhere produce its effect, the blame certainly must be laid on those ministers of the Gospel who do not handle it as they should. For no one can maintain that the Apostles were living in better times than ours, that they found minds more readily disposed towards the Gospel or that they met with less opposition to the law of God.

4. In view, therefore, of the gravity of the subject, alive to the responsibilities of the apostolic office and warned by them, animated, moreover, by the example of Our two immediate Predecessors, We realize that it must be Our earnest endeavor everywhere to bring back the preaching of the Word of God to the norm and ideal to which it must be directed according to the command of Christ Our Lord, and the laws of the Church.

In the first place, Venerable Brethren, We must look for the causes of our deviations from the right path in this matter. They may be reduced to three: for either the one chosen to preach is not the right person, or his office is not performed with the right intention, or in the right way.

5. For the duty of preaching, as the Council of Trent teaches, "is the *paramount duty of Bishops*." [Sess., xxiv, De. Ref., c.iv] And the Apostles, whose successors the bishops are, looked upon it as something peculiarly theirs. St. Paul writes: "For Christ sent us not to baptize, but to preach the Gospel. [I *Cor.* i:17] And the other Apostles were of the opinion that: "It is not reason that we should leave the Word of God and serve tables." [Acts vi:2] But although preaching is properly the duty of Bishops, nevertheless, since it is impossible that they should always or everywhere be able to discharge it in person, distracted as they are by the many cares which they meet in the government of their churches, they must of necessity comply with this obligation through others. Wherefore it cannot be doubted 154 that all those who in addition to the Bishops are thus engaged, are employed in the performance of an episcopal duty. Let this then be the first law laid down: that no one on his own responsibility undertake the office of preaching. In order to fulfill that duty everyone must have a lawful mission, and that mission can be conferred by the Bishop alone. "How shall they preach, unless they be sent?" [Rom. x:15] Now the Apostles were sent and sent by Him who is the supreme pastor and Bishop of our souls [I *Pet.* ii:25]; so too, were the seventy-two first disciples; nay, St. Paul himself, although constituted by Christ a vessel of election to carry His name, before Gentiles and kings, [Acts ix:15] entered upon his apostolate only after the elders in obedience to the command of the Holy Ghost, "Separate me Saul for the work" [Acts xiii:2], had imposed hands upon him and sent him forth. The same practice was constantly followed in the early days of the Church. For all without exception, both those who distinguished

themselves in the priestly order like Origen, and those later on were raised to the dignity of the episcopate, like Cyril of Jerusalem, John Chrysostom, Augustine and the other more ancient Doctors of the Church, undertook the office of preaching with the sanction and authority of their Bishops.

6. But now, Venerable Brethren, the custom seems to be far different. Among our sacred orators, there are too many to whom might well be applied that complaint which the Lord makes through the Prophet Jeremias: "I did not send prophets, yet they ran." (*Jer.* xxiii:21] For the man who owing to his peculiar bent of mind, or any other cause, should choose to undertake the ministry of the Word, finds easy access to the pulpits of our churches as to a drill-ground where any one may practice at will. Therefore, Venerable Brethren, it is your duty to see that such a grave abuse should disappear, and since you will have to render to God and to His Church an account of the manner in which you feed your flock, allow no one to creep unbidden into the sheepfold and to feed the sheep of Christ according to his fancy. Therefore let no one henceforth preach in your dioceses except on your summons and with your approval.

Here therefore we would have you pay the greatest heed to whom you commit so sacred a duty. By the decree of the Council of Trent Bishops are permitted to select for this office those only who are "fit," i.e. those who "can exercise the ministry of preaching with profit to souls."

7. "With profit to souls," well note that the word which expresses the rule does not mean eloquently or with popular applause, but with spiritual fruit. This is the end for which the ministry of the Divine Word is instituted. If now you would have Us define more exactly the qualifications of those who are really to be considered fit, We answer: those in whom you find the signs of a Divine vocation. Whatever is required for admission to the priesthood, is likewise needed if one is to be considered eligible and fit for the office of preaching. "Neither doth any man take this honor to himself, but he that is called by God." [*Heb.* v:4] Such a vocation is easily determined. For Christ Our Lord and Master, when about to ascend into heaven, did not by any means bid His Apostles forthwith go into diverse places and begin their preaching: "But stay you in the city," He said, "till you be indued with power from on high." [*Luke* xxiv:49] This, therefore, is the sign by which you may know whether any one is Divinely called to this task: if he "is indued" with power from on high. What this means, Venerable Brethren, may be gathered from what took place in the case of the Apostles as soon as they had received power from on high. For when the Holy Spirit had descended upon them, not to mention here the wonderful gifts with which they were endowed, they were transformed from frail unlettered disciples into learned and perfect men. If a priest therefore has the required knowledge and virtue together with those natural qualifications necessary, without which he would be tempting God, he may be considered as having a true vocation for the office of preaching and there is no reason why he may not be admitted by the Bishop to this ministry. Such is the meaning of the Council of Trent when it decrees that the Bishop is not to permit any to preach unless they are "of approved virtue and learning." (*Loc cit.*) Wherefore it is the duty of the Bishop long and thoroughly to examine those who are to be entrusted by him with the function of preaching that he may find out the nature and extent of their learning. If any one acts carelessly and negligently in this duty, he clearly offends in a grievous matter, and on him will fall the responsibility of the errors which the untrained preacher may spread or of the scandal and the bad example which the unworthy one may give.

8. To make your task easier in this matter, Venerable Brethren, We desire that hereafter severe judgment be passed on these two points: on the character, namely, and learning of those who seek to obtain authority to preach, just as is done on the character and learning of those priests,

who would hear confessions. Whoever, therefore, is found defective in either regard must without any consideration whatever be debarred from a function for which he is not qualified. Your dignity demands this, since, as We have said, the preachers are your substitutes. The good of Holy Church demands it, for surely if any one should be the "salt of the earth and the light of the world," [*Matt.* v: 13, 14], it is the man who is engaged in the ministry of the Word. With these rules duly laid down it may seem superfluous to proceed further and explain what should be the purpose and method of the sacred function of preaching. For if we select our sacred orators in accordance with the norm given by Us, they cannot fail to be endowed with the requisite virtues, or set before themselves a worthy purpose or follow the right method in their preaching. Nevertheless it will be serviceable to throw some light on these two points, that thus the reason may become clearer why some fall short of the ideal of a good preacher.

9. The purpose which sacred orators should keep before their mind in performing their duty may be understood from the fact that they may and ought to say of themselves, as did St. Paul "For Christ therefore we are ambassadors." [*II Cor.* v:20] If then they are ambassadors of Christ they ought to have the same purpose in discharging their office that Christ had in conferring it on them, nay, the very one that Christ Himself had while living upon earth. For neither the Apostles, nor the preachers who followed the Apostles had a different mission from Christ's: "As the Father hath sent me, I also send you." (*John* xx:21) Now we know why Christ descended from heaven, for He says expressly: "For this came I into the world; that I should give testimony to the truth." (*John* xviii:37) "I am come that they may have life." (*John* x:10)

10. Both these purposes therefore must be carried out by the men who devote themselves to the sacred ministry of preaching. They must diffuse the light of truth made known by God, and in those who hear them they must quicken and nourish the supernatural life. In a word, by seeking the salvation of souls they are to promote the glory of God. As it would, therefore, be wrong to call anyone a doctor who does not practice medicine, or to style anyone a professor of some art who does not teach that art, he who in his preaching neglects to lead men to a fuller knowledge of God and on the way of eternal salvation may be called an idle declaimer, but not a preacher of the Gospel. And would there were no such declaimers! What motive is it that sways them mostly. Some are moved by the desire of vain-glory and to satisfy it: "They ponder how they can express high rather than practical thoughts, causing weak minds to admire them, instead of working out the salvation of their hearers. They are ashamed of what is simple and plain, lest they be thought to know nothing else. They are ashamed to give milk to the little ones. [Gillebertus Abb. In *Cant. Cantico.* Serm xxvii, 2.] Whereas Jesus Christ proved by the lowliness of his hearers that He was the One whom men were awaiting: "The poor have the Gospel preached to them." [*Matt.* xi:5] What efforts do such men make to acquire reputation by their sermons from the size and wealth of the cities and splendor of the great churches in which they preach? But since among the truths revealed by God there are some which frighten the weakness of our corrupt nature, and which therefore are not calculated to attract the multitude, they carefully avoid them, and treat themes, in which, the place accepted, there is nothing sacred. Not seldom it happens that in the very midst of a discourse upon the things of eternity, they turn to politics, particularly if any questions of this kind just then deeply engross the minds of their hearers. They seem to have only one aim, to please their hearers and curry favor with those whom St. Paul describes as "having itching ears." [*II Tim.* vi:3] Hence that unrestrained and undignified gesture such as may be seen on the stage or on the hustings, that effeminate lowering of the voice or those tragic outbursts; that diction peculiar to journalism; those frequent allusions to profane and non-Catholic literature, but not to the Sacred Scriptures or the Holy Fathers; finally that volubility of utterance often affected by them, wherewith they strike the ears and gain their hearers' admiration, but give them no lesson to carry home. How sadly are those preachers deceived!

Granted that they receive the applause of the uneducated, which they seek with such great favor, and not without sacrilege, is it really worth while when we consider that they are condemned by every prudent man, and, what is worse, have reason to fear the stern judgment of Christ?

11. Not all however who depart from the right rule and norm, Venerable Brethren, are seeking for nothing but popular applause in their preaching. Frequently the preachers who avail themselves of these devices do so to attain some other and even less honorable object. Forgetting the saying of Gregory: "The priest does not preach that he may eat, but should eat that he may preach," [In *IRegum*, lib. iii], there are not a few who, because they think that they are unsuited for other labors by which they might be decently supported, take to preaching, not that they may worthily exercise the sacred ministry, but to make money. We therefore see them devoting all their attention not indeed to finding where greater fruit for souls may be hoped for, but where preaching reaps a more lucrative return.

12. Now since nothing except harm and discredit can be expected for the Church from such as these, Venerable Brethren, you must exercise the greatest care, so that, if you detect any one for his own glory or for gain, abusing the office of preaching, you should at once remove him from that function. For the man who does not scruple to defile so holy an office by such an unworthy perversion of its end, surely will not hesitate to descend to any indignity, and will bring the stain of ignominy not merely upon himself, but upon the sacred office also which he so unworthily administers.

13. The same severity is to be shown towards those who fail to preach properly because they have neglected the acquisition of whatever is necessary for performing this function becomingly. What these conditions are We may learn from the example of him whom the Church has called "the Preacher of truth," the Apostle St. Paul. Would that by God's mercy We might have many more preachers like him!

14. The first lesson, therefore, that We learn from St. Paul is how well prepared and equipped he was for preaching. But We do not refer now to the learned studies he had assiduously pursued under Gamaliel. For the knowledge poured into his soul by revelation dimmed and nearly eclipsed the knowledge he had acquired by his own efforts, though that the latter knowledge was of no little value to him is clear from his Epistles. Learning, as We have said, is absolutely necessary for the preacher, for if he is without the light of learning he easily falls into error, since "Ignorance is the mother of all errors," as the Fourth Lateran Council so truthfully observes. We would not be understood, however, to mean every sort of knowledge, but only that which it becomes a priest to possess, that is to say, the knowledge, to phrase it briefly, which consists of a knowledge of self, of God and his duties. For self-knowledge, We maintain, will lead a priest to renounce his own advantage. The knowledge of God will lead him to make everyone else know and love God, and the knowledge of his office will lead him to discharge his own duties and to teach others to do theirs. If he lacks these three kinds of knowledge, whatever other learning he has, will only puff him up, and will be useless.

15. Let us now consider what the Apostle's spiritual preparation for preaching was. The three qualities of his equipment most worthy of note are these: First of all he was a man who always fully conformed himself to God's will. No sooner was he smitten, when on the road to Damascus, by the power of the Lord Jesus than he uttered that cry so worthy of an apostle: "Lord what will thou have me to do?" [*Acts ix:6*] For then and there as ever afterwards, for Christ's sake he was indifferent to toil or rest, to poverty or wealth, to praise or contempt, to life or death. There can be no doubt that he made such progress in the apostolate because he

conformed with such perfect submission to the will of God. Wherefore like St. Paul, every preacher devoted to the salvation of souls should be first of all so zealous for God's service as to feel no concern about who his hearers are to be, what success he will have, or what fruits he is to reap. He should have an eye not to his own advantage but to God's glory.

16. But such zeal for God's service as that demands a soul so prepared for hardships that it will not avoid labor or trouble of any kind, and that is the second quality that was conspicuous in St. Paul. For when the Lord had said to him: "I will show him how great things he must suffer for my name's sake," [Acts ix:16] he so eagerly embraced suffering that he could write: "I exceedingly abound with joy in all our tribulations." [II Cor. vii:4] Indeed if this patient endurance of hardships is conspicuous in a preacher, it effaces whatever human weakness there is in him and wins from God the grace to produce fruit and gains for his apostolate, to a degree beyond belief, the favor of Christian people. On the other hand but little success in moving hearts is attained by those who, wherever they go, immoderately desire the comforts of life, and provided they deliver their sermons, put their hand to scarcely any other work of the sacred ministry, and the result is that they appear to be seeking their own ease rather than the good of souls.

17. In the third place the "spirit of prayer," as it is called, is necessary, the Apostle tells us, for the preacher. No sooner was he himself called to the apostolate than he began his supplications to God. "For behold he prayeth." [Acts ix:11] For it is not by pouring forth a copious stream of words, not by using subtle arguments, not by delivering violent harangues, that the salvation of souls is effected. The preacher who is content with those means is nothing but "sounding brass or a tinkling cymbal." [I Cor. xiii:1] What gives a man's words life and vigor and makes them promote wonderfully the salvation of souls is Divine grace: "God gave the increase." [I Cor. iii:6] But the grace of God is not gained by study and practice: it is won by prayer. Therefore he who is little given to prayer or neglects it altogether, vainly spends his time and labor in preaching, for in God's sight his sermons profit neither himself nor those who hear him.

18. To express briefly, therefore, what We have just said, let Us quote these words of St. Peter Damian: "For the preacher two things are especially necessary: namely that his words should be rich in ghostly wisdom, and that his life should be conspicuous for the luster of its piety. But if a priest is unequal to being both holy in life and rich in learning, holiness of life is, without question, to be preferred to mere learning. For the example of a saintly life is more powerful than eloquence and a studied delivery.... The priest who discharges the office of preaching should cause showers of heavenly wisdom to fall from his lips, and from his life rays of piety to shine out, just as the angel in telling the shepherds of Our Lord's birth, both shone with great splendor and expressed in words the tidings he had come to announce." [Epp. Lib. i, Ep. i *ad Cinthium Urbis Praef.*]

19. However, to return to St. Paul, if we ask on what subjects he was wont to discourse when he preached, he condenses them all in these words: "For I judged not myself to know anything among you but Jesus Christ and Him crucified." [I Cor. ii:2] To make men know Jesus Christ better and better, and to make that knowledge have a bearing, moreover, not only on their faith, but on their lives as well, was the object of that apostolic man's every endeavor. This was the object of every throb of his apostolic heart. Therefore all Christ's doctrines and commands, even the sterner ones, were so proclaimed by St. Paul that he did not restrict, gloss over or tone down what Christ taught regarding humility, self-denial, chastity, contempt of the world, obedience, forgiveness of enemies, and the like, nor was he afraid to tell his hearers that they had to make a choice between the service of God and the service of Belial, for they could not serve both, that when they leave this world, a dread judgment awaits them; that they cannot

bargain with God; they may hope for life everlasting if they keep His entire law, but if they neglect their duty and indulge their passions, they will have nothing to expect but eternal fire. For our "Preacher of truth" never imagined that he should avoid such subjects, because, owing to the corruption of the age, they appeared too stern to his hearers. Therefore it is clear how unworthy of commendation are those preachers who are afraid to touch upon certain points of Christian doctrine lest they should give their hearers offense. Does a physician prescribe useless remedies to his patient, merely because the sick man rejects effective ones? The test of the orator's power and skill is his success in making his hearers accept the stern truth he is preaching. How did the Apostle unfold the subjects of which he treated? "Not in the persuasive words of human wisdom." [I *Cor.* ii:4] It is perfectly plain, Venerable Brethren, how important for everybody it is that they should thoroughly realize this, since we see that not a few of our sacred preachers overlook in their sermons the Sacred Scriptures, the Fathers and Doctors of the Church," and the arguments based on sacred theology, and for the most part, make their appeals only to reason. Unquestionably that is wrong, for in the supernatural order, merely human resources are of no help whatever. But the objection may be urged: The people have no confidence in the preacher who insists on Divinely revealed truths. Is that true? With non-Catholics, granted. However, when the Greeks sought the Wisdom, forsooth, of this world, the Apostle, nevertheless, preached to them Christ crucified. If we direct our attention, however, to Catholic people, even those men among them who are unfriendly to us, generally keep in their hearts the roots of faith. Their intellects are blinded because their souls are corrupted. Lastly, what end did St. Paul have in his preaching? Not to please men, but Christ. "If I yet pleased men, I should not be the servant of Christ." [*Gal.* i: 10] As his heart was on fire with the love of Christ, he sought for nothing save the glory of Christ. O that all are engaged in the ministry of the Word were true lovers of Jesus Christ. Would that all could repeat these words of St. Paul: "For whom Jesus Christ] I have suffered the loss of all things," [*Phil.* iii:8] and "To me to live is Christ." [*Phil.*i:21] Only those who glow with love themselves know how to set on fire the hearts of others. Wherefore St. Bernard gave a preacher this counsel: "If you are wise, be a reservoir, not a conduit, be full yourself of what you preach and do not think it enough to pour it out for others." [*In Cant. Serm.* 18] The Doctor then adds: "Today we have in the Church a profusion of conduits, but how few are the reservoirs!"

20. We must strive with all our might and main, Venerable Brethren, to prevent such a state of things from occurring in the future. For it is your duty, by rejecting the unfit and by encouraging, training and guiding the fit, to bring it to pass that there should now be no lack of preachers who are men after God's own heart.

21. Through the intercession, therefore, of the most Holy Virgin, the August Mother of the Incarnate Word Himself, and the Queen of the Apostles, may Jesus Christ the merciful and everlasting Shepherd of souls vouchsafe to look down with favor on His flock, fill the clergy with the apostolic spirit, and grant that there may be many who will strive eagerly "to present themselves approved unto God workmen that needeth not to be ashamed, rightly handling the word of truth." [II *Tim.* ii:15]

22. As a pledge of heavenly favors and in testimony of Our good-will, we lovingly impart the Apostolic Benediction to you, Venerable Brethren, and to your clergy and people.

Given at St. Peter's, Rome, on the fifteenth day of June, on the Feast of the Sacred Heart of Jesus in the year nineteen hundred and seventeen, in the third of Our Pontificate.

BENEDICT XV

11.1.2. Encyklika v italštině - příloha č. 2

LETTERA ENCICLICA
HUMANI GENERIS REDEMPTIONEM
DEL SOMMO PONTEFICE
BENEDETTO XV
SULLA PREDICAZIONE
DELLA PAROLA DI DIO

*Ai Patriarchi, Primati, Arcivescovi,
Vescovi e agli altri Ordinari locali
che hanno pace e comunione con la Sede Apostolica.*

*Venerabili Fratelli,
salute e Apostolica Benedizione.*

Gesù Cristo, morendo sull'altare della Croce, compì la redenzione del genere umano, e volendo indurre gli uomini, mercé l'osservanza dei suoi comandamenti, a guadagnarsi la vita eterna, non ricorse ad altro mezzo che alla voce dei suoi predicatori, affidando loro il compito di annunciare al mondo le cose necessarie a credere o ad operare per la salute. « *Piacque a Dio di salvare i credenti per mezzo della stoltezza della predicazione* »(1). Scelse quindi gli Apostoli, ed avendo loro infusi con lo Spirito Santo i doni appropriati a sì alto ufficio: « *Andate — disse — per tutto il mondo e predicate il Vangelo* »(2). Ed è questa predicazione appunto che rinnovò la faccia della terra. Poiché se la Fede cristiana convertì le menti degli uomini da molteplici errori alla conoscenza della verità, e le anime loro dall'indegnità dei vizi alla eccellenza di ogni virtù, non per altra via le convertì se non per la via della predicazione: « *la Fede dall'udito, l'udito poi per la parola di Cristo* »(3). Infatti, poiché per divina disposizione le cose si conservano per quelle medesime cause che le hanno generate, così è manifesto essere legge divina che l'opera dell'eterna salute si continui mediante la predicazione della cristiana sapienza; a buon diritto venir questa annoverata tra le cose di suprema importanza, e meritare perciò tutte le nostre cure e sollecitudini, massime se ci fosse ragion di credere che, essa fosse in qualche modo venuta meno alla sua originale autenticità, perdendo perciò in efficacia.

Ed è questo, appunto, che si aggiunge ai tanti mali che sopra ogni altro Ci affliggono in questi miseri tempi. Se osserviamo coloro che attendono alla predicazione, li troviamo in un numero così elevato quale forse non fu mai il maggiore. Ma se al tempo stesso consideriamo a che sono ridotti i costumi pubblici e privati e le leggi onde si reggono i popoli, vediamo crescere ogni giorno il disprezzo e la dimenticanza d'ogni concetto soprannaturale; vediamo illanguidire il vigore severo della virtù cristiana, con obbrobrioso e rapido ritorno all'indegnità della vita pagana.

Di tanti mali molte, certamente, e varie sono le cagioni: non si può negare però che purtroppo insufficiente sia il rimedio che i ministri della divina parola vi apportano. Forse che la parola di Dio non è più quella che l'Apostolo chiamava viva ed efficace e penetrante più d'una spada a due tagli? Forse col tempo e coll'uso la spada s'è spuntata? Certo è colpa dei ministri, che non sanno maneggiarla, se essa perde spesso della sua forza. Né davvero si può dire che gli Apostoli incontrassero tempi migliori dei nostri, come se allora il mondo fosse più docile al Vangelo o meno riottoso alla legge di Dio.

Perciò, consci del dovere che l'ufficio apostolico C'impone e mossi dall'esempio dei due Nostri immediati Predecessori, abbiamo creduto, in un affare di tanta importanza, di dover porre ogni diligenza per richiamare la predicazione della divina parola alla norma data da Cristo e dalle leggi ecclesiastiche.

Anzitutto occorre ricercare, Venerabili Fratelli, quali sono le cause che fanno tralignare dalla retta via. Ora, siffatti motivi possono ridursi a tre: o perché viene affidata la predicazione a chi non si dovrebbe; o perché non si dedica ad essa la dovuta intenzione; o perché non si predica nel modo dovuto.

Infatti, secondo quanto insegna il Concilio di Trento, l'ufficio di predicare «*spetta principalmente ai Vescovi*»(4). E gli Apostoli, ai quali i Vescovi succedettero, ritennero che quello appartenesse soprattutto a loro. Così Paolo: «*Cristo non mi ha mandato a battezzare, ma a predicare il Vangelo*»(5). E gli altri Apostoli proclamarono: «*Non è giusto che noi tralasciamo la parola di Dio per servire alle mense*»(6).

Però sebbene quest'ufficio appartenga ai Vescovi in proprio, tuttavia essendo essi occupati da molti altri pensieri nel governo delle loro chiese, né potendo perciò sempre né in ogni luogo adempirlo di per sé, è necessario che vi provvedano anche per mezzo di altri. Pertanto chiunque, oltre i Vescovi, esercita quest'ufficio, lo esercita senza dubbio come un incarico episcopale. Questo dunque rimanga anzitutto bene stabilito: a nessuno sia lecito intraprendere da sé l'ufficio di predicare, ma chi vuole predicare deve munirsi di un mandato che nessuno può dare legittimamente all'infuori del Vescovo: «*Come predicheranno se non sono mandati?*»(7). Quindi mandati furono gli Apostoli, mandati da Colui che è Pastore supremo e Vescovo delle anime nostre(8); mandati i settantadue discepoli; e lo stesso Paolo, quantunque già costituito da Cristo vaso di elezione per portare il nome di lui dinanzi alle genti ed ai re(9), non iniziò il suo apostolato fino a quando i seniori, obbedendo al comando dello Spirito Santo — «*Mettetemi da parte Saulo per l'impresa [del Vangelo]*»(10) — impostegli le mani, non lo licenziarono. La qual cosa nei primi tempi della Chiesa fu consuetudine costante. Tanto che tutti, anche i più insigni nel semplice ordine sacerdotale, come Origene, e quelli che successivamente furono innalzati alla dignità episcopale, come Cirillo di Gerusalemme e gli altri antichi Dottori della Chiesa, tutti, autorizzati ciascuno dal proprio Vescovo, impresero l'opera della predicazione.

Oggi, per contro, Venerabili Fratelli, si direbbe sia invalsa una usanza ben differente. Non sono rari, tra i sacri oratori, coloro dei quali si potrebbe ripetere con verità quello di cui si lagna Iddio presso Geremia: «*Io non li avevo mandati quei profeti, eppure correvano da sé*»(11). Basta infatti che qualcuno o per naturale inclinazione o per altro motivo qualunque s'invogli di darsi al «*ministero della parola*», perché facilmente gli si apra l'accesso al pergamo, quasi palestra da esercitarvisi ognuno a suo talento. Tocca dunque a voi, Venerabili Fratelli, riparare a tanto disordine; e poiché ben sapete come dovrete un giorno rendere conto a Dio ed alla Chiesa del pascolo che avrete fornito alle vostre greggi, non vogliate permettere che alcuno, senza il vostro consenso, s'introduca nell'ovile e quivi a suo piacimento pasca le

pecorelle di Cristo. Nessuno pertanto nelle vostre diocesi d'ora innanzi dovrà predicare se non sia stato da voi stessi chiamato ed approvato.

Vorremmo perciò, a questo proposito, che con ogni vigilanza consideriate a quali persone affidate un incarico così santo e rilevante. Il decreto del Concilio Tridentino, infatti, permette ai Vescovi solo questo: che scelgano uomini « idonei », cioè che siano capaci di « *adempiere salutarmente il dovere della predicazione. Salutarmente* », dice — notate bene la parola che esprime la norma in questo affare — non dice « *con eloquenza* », non già con plauso degli uditori, ma con frutto delle anime, che è il fine proprio del ministero della divina parola. Se desiderate intendere da Noi anche più precisamente quali veramente si debbano reputare idonei, diremo senz'altro che sono coloro, appunto, nei quali riscontrerete i segni della vocazione divina. Infatti, quei requisiti che si richiedono perché qualcuno sia ammesso al sacerdozio, « *Nessuno si appropria da sé tale onore, ma chi è chiamato da Dio* »(12), sono pure necessari perché egli sia giudicato atto alla predicazione. Vocazione questa non difficile a riconoscersi. Infatti, quando Cristo, Maestro e Signor Nostro, stava per salire al cielo, non disse agli Apostoli che, spargendosi pel mondo, subito principiassero a predicare: ma « *Trattenetevi in città sino a tanto che siate rivestiti di virtù dall'alto* »(13).

Questo pertanto è il segno che se qualcuno viene chiamato da Dio a tale ufficio, deve già essere rivestito di virtù dall'alto. Come ciò sia, Venerabili Fratelli, lo possiamo cogliere dall'esempio degli Apostoli, tostoché ricevettero virtù dal cielo. Era su di loro disceso appena lo Spirito Santo, che — lasciando stare i mirabili carismi loro conferiti — essi di rozzi e fiacchi uomini che erano, ad un tratto diventarono dotti e perfetti. Così se un sacerdote sia fornito di conveniente dottrina e di virtù — purché egli abbia tanto in doni di natura da non tentare Iddio — giustamente si potrà giudicarlo chiamato al ministero della predicazione, né vi sarà ragione che il Vescovo non lo possa ammettere. Ed è proprio ciò che intende il Concilio di Trento, quando stabilisce che il Vescovo non permetta di predicare ad alcuno che non sia « *ben provato per costumi e per dottrina* »(14). È quindi dovere del Vescovo assicurarsi, per via di lunga ed accurata esperienza, quanta sia la scienza e la virtù di coloro ch'egli pensa d'incaricare dell'ufficio della predicazione. E se egli in ciò si dimostrasse troppo facile e trascurato, mancherebbe ad un suo gravissimo dovere, e sul suo capo ricadrebbe la colpa degli errori divulgati dal predicatore ignorante, e dello scandalo e del cattivo esempio procurati dallo stesso.

Ma per facilitarvi, Venerabili Fratelli, l'adempimento dell'obbligo vostro in questa materia, ordiniamo che d'ora innanzi tutti coloro che domandano la facoltà di predicare abbiano a sostenere un doppio e severo esame, dei costumi e della scienza, appunto come si suole per la facoltà di ascoltare le confessioni. E chiunque o nell'uno o nell'altro comparto sia trovato manchevole, senza nessun riguardo, come inetto, venga escluso da tale ufficio. Lo esige la dignità vostra, perché, come abbiamo detto, i predicatori fanno le vostre veci: lo esige il bene della santa Chiesa, nella quale, se altri mai dev'essere « *sale della terra e luce del mondo* », principalmente deve esserlo colui che è occupato nel ministero della parola(15).

Dopo avere attentamente considerato queste cose, può sembrare superfluo procedere a spiegare quali debbano essere il fine ed il modo della sacra predicazione. Infatti, ove la scelta dei sacri oratori si faccia secondo la citata regola, come dubitare che coloro i quali sono adorni delle richieste qualità non si propongano, nel predicare, un degno fine e non si attengano a una degna maniera? Tuttavia giova lumeggiare questi due capi, affinché tanto meglio appaia perché talvolta venga a mancare in alcuni l'ideale del buon predicatore.

Che cosa i predicatori, nell'adempire al loro ufficio, abbiano d'avere innanzi agli occhi; si rileva da questo: essi possono e debbono dire di sé quanto scrisse San Paolo: «*Noi siamo ambasciatori di Cristo*»(16). Se dunque sono ambasciatori di Cristo, nel compiere la loro ambasceria debbono volere quello stesso che Cristo intese nel darla loro; anzi, quello che Egli stesso si propose, mentre visse sulla terra. Giacché gli Apostoli, e dopo gli Apostoli i predicatori, non ebbero missione diversa da quella di Cristo: «*Come il Padre ha mandato me, così io mando voi*»(17). E noi conosciamo il motivo per cui Cristo discese dal cielo, avendo Egli apertamente dichiarato: «*Io sono venuto nel mondo per rendere testimonianza alla verità*(18). *Io sono venuto perché abbiano la vita*»(19). Pertanto, coloro che esercitano la sacra predicazione debbono mirare all'una e all'altra cosa, cioè a diffondere la verità da Dio rivelata e a destare, ad alimentare la vita soprannaturale in coloro che li ascoltano; in una parola, a promuovere la gloria di Dio, adoperandosi per la salute delle anime. Quindi, come a torto si direbbe medico chi non eserciti la medicina, o maestro di un'arte qualsiasi chi quell'arte non insegna, così chi predicando non si cura di condurre gli uomini a una più piena cognizione di Dio e sulla via dell'eterna salute, potrà essere definito un vano declamatore, non un predicatore evangelico. E non ve ne fossero di siffatti declamatori! Che cosa è poi quello da cui si lasciano soprattutto trasportare? Alcuni dalla cupidigia della gloria umana, per soddisfare la quale «*si studiano di dir cose più alte che adatte, ingenerando ammirazione per sé nelle deboli intelligenze, non operando la loro salute. Si vergognano di dir cose umili e piane, per non sembrare di saper solo queste... Si vergognano di allattare i pargoli*»(20). E mentre il Signore Gesù dall'umiltà degli uditori voleva s'intendesse essere Egli colui che si aspettava: «*Ai poveri è predicata la buona novella*»(21), quanto non brigano costoro per acquistarsi rinomanza dalla predicazione nelle grandi città e sui pulpiti più rinomati? E poiché tra le cose rivelate da Dio ve ne sono alcune che spaventano la debolezza della corrotta natura umana, e perciò non sono adatte ad attirare le folle, di esse cautamente non parlano, e trattano argomenti nei quali, salvo la natura del luogo, niente vi è di sacro. E non di rado avviene che, nel trattare di verità eterne, scendono alla politica, specialmente se qualche cosa di questo genere appassiona fortemente gli animi degli uditori. Questa soltanto sembra essere la loro preoccupazione: piacere agli uditori e assecondare coloro che, secondo San Paolo, «*hanno il prurito agli orecchi*»(22). Da qui quel gesto non pacato e grave, ma da scena e da comizio; da qui quelle patetiche modulazioni di voce o le tragiche impetuosità; da qui quel modo di parlare proprio dei giornali; da qui quell'abbondanza di citazioni attinte da scrittori empì e acattolici, non dalle Sacre Scritture o dai Santi Padri; da qui, infine, quella vertiginosità di parola che si riscontra nella maggioranza di loro e che serve ad ottundere le orecchie e a far stupire gli uditori, ma non fornisce ad essi niente di buono da riportare a casa. È davvero incredibile di quale inganno siano vittime tali predicatori. Conseguano pure il plauso degli stolti, che essi cercano con tanta fatica e non senza profanazione; ma ne vale la pena, quando con ciò essi vanno incontro al biasimo di tutti i saggi e, quel ch'è peggio, al tremendo, severissimo giudizio di Cristo?

Tuttavia, Venerabili Fratelli, non tutti i predicatori che si allontanano dalle buone regole cercano nella predicazione soltanto gli applausi. Il più delle volte coloro che usano manifestazioni di questo genere lo fanno per conseguire uno scopo ancora meno onesto. Infatti, dimenticando le parole di San Gregorio: «*Il sacerdote non predica per mangiare, ma deve mangiare per poter predicare*» 23, non sono pochi coloro i quali, sentendo di non essere idonei per altri uffici dai quali potrebbero ricavare di che vivere decorosamente, si sono dati alla predicazione, non per esercitare debitamente questo santissimo ministero, ma per fare i loro interessi. Vediamo così che tutte le sollecitudini di costoro sono volte non a cercare dove si possa sperare un maggior frutto per le anime, ma dove predicando si possa guadagnare di più.

Poiché da uomini siffatti non si può aspettare altro che danno e disonore per la Chiesa, dovete, Venerabili Fratelli, vigilare con ogni diligenza affinché, scoprendo qualcuno che faccia servire la predicazione a gloria propria o all'interesse suo, lo rimoivate senza indugio da tale ufficio. Infatti, chi non si perita di profanare cosa sì santa col proporsi degli scopi tanto perversi, non avrà certo ritegno di discendere ad ogni bassezza, spargendo una macchia d'ignominia non solo sopra di sé, ma anche sullo stesso sacro ministero che così indegnamente egli compie.

E dovrà usarsi la stessa severità contro coloro che non predicano come si deve, per aver trascurato i necessari requisiti a compiere bene questo ministero. Quali siano questi, lo insegna coll'esempio colui che dalla Chiesa fu denominato il « *Predicatore della verità* », l'Apostolo Paolo: oh se, per beneficio di Dio, avessimo molto maggior numero di predicatori simili a lui! La prima cosa dunque che apprendiamo da Paolo è con quale preparazione e dottrina egli intraprese a predicare. Né qui parliamo degli studi ai quali egli aveva diligentemente atteso sotto la guida di Gamaliele. Infatti la scienza in lui infusa « *per rivelazione* », oscurava e quasi sopraffaceva quella che egli da sé si era procacciata: benché anche questa gli giovò non poco, come risulta dalle sue Lettere. La scienza è assolutamente necessaria al predicatore, come già dicemmo; chi è privo della sua luce, facilmente erra, secondo la giustissima sentenza del Concilio Lateranense IV: « *L'ignoranza è la madre di tutti gli errori* ». Tuttavia con la parola scienza non vogliamo intendere qualsiasi ramo del sapere umano, ma il sapere che è proprio del sacerdote e che si restringe, per sintetizzare in poche parole, nella conoscenza di se stesso, di Dio e dei propri doveri: di sé, diciamo, perché ognuno metta da parte i propri vantaggi personali; di Dio, perché conduca tutti a conoscerlo e ad amarlo; dei doveri, perché li osservi ed insegni ad osservarli. Se questo genere di scienza manca nel sacerdote, la presenza di ogni altro sapere non fa che « *sollecitare l'orgoglio* » e a nulla giova.

Ma vediamo quale fu nell'Apostolo la preparazione interiore. In proposito, tre cose vanno soprattutto considerate. La prima, che San Paolo si abbandonò tutto alla divina volontà. Infatti, mentre era in cammino verso Damasco, non appena fu raggiunto dalla chiamata del Signore Gesù, egli proruppe nella nota esclamazione, degna dell'Apostolo: « *Signore, che vuoi che io faccia?* »(24). Per amore di Cristo egli cominciò subito a considerare con indifferenza, come poi fece sempre successivamente, il lavoro e il riposo, la penuria e l'abbondanza, la lode e il disprezzo, il vivere e il morire. Nessun dubbio, perciò, che egli abbia avuto tanto successo nell'apostolato, in quanto si sottomise con totale obbedienza alla volontà di Dio. Nello stesso modo, quindi, serva soprattutto a Dio ogni predicatore che voglia impegnarsi per la salvezza delle anime; non si preoccupi degli uditori, del successo, dei vantaggi che conseguirà; infine, non cerchi se stesso, ma solo Dio.

Inoltre, questo proposito di servire soltanto Dio richiede un animo disposto a sopportare, tale da non sottrarsi a nessuna fatica e a nessun disagio. In questo Paolo fu degno di ogni elogio. Infatti, avendo il Signore detto di lui: « *Io gli mostrerò quanto dovrà soffrire per il mio nome* »(25), egli accettò tutti i travagli con tale forza di volontà da scrivere: « *Sono pieno di consolazione, pervaso di gioia in ogni nostra tribolazione* »(26). Per la verità, se questa disponibilità alla sofferenza eccelle nel predicatore, purificandolo di quanto vi è in lui di umano e conciliandogli la grazia di Dio necessaria per ottenere buoni frutti, allora è incredibile come risulti meritoria la sua opera agli occhi del popolo cristiano. Al contrario, poco riescono ad influire sulle coscienze coloro che, ovunque vadano, cercano gli agi della vita più del giusto e, fuori delle loro prediche, quasi ignorano ogni altro compito del sacro ministero, tanto che sembra che essi abbiano più cura della propria salute che del bene delle anime.

Paolo, infatti, appena chiamato all'apostolato cominciò a pregare Dio, come si legge: «*Ecco, egli sta pregando*»(27). In realtà, non si ottiene la salvezza delle anime con l'abbondanza delle parole o con la foga del discorso: il predicatore che si limiti a questi mezzi non è altro che «*un bronzo che risuona o un cembalo che tintinna*»(28). Ciò che dà vigore alle parole dell'uomo e le rende mirabilmente efficaci per la salvezza è la grazia di Dio: «*È Dio che ha fatto crescere*»(29). Ora la grazia di Dio non si ottiene né con lo studio né con l'arte, ma con le preghiere. Pertanto, chi poco o niente si dedica all'orazione, inutilmente spende la sua opera e il suo impegno nella predicazione, perché davanti a Dio non trarrà alcun vantaggio né per sé né per gli uditori.

Per concludere succintamente quanto siamo venuti dicendo finora, citeremo queste parole di San Pier Damiano: «*Due cose sono assolutamente necessarie al predicatore: che sovrabbondi di dottrina spirituale e che la sua vita risplenda di vera religiosità. Se un sacerdote non riesce ad avere contemporaneamente ambedue le cose, in modo cioè da essere di vita esemplare e ricco di dottrina, senza dubbio la buona vita è meglio della dottrina... Vale più la chiarezza dell'esempio che l'eloquenza o l'accurata eleganza dei discorsi... È necessario che il sacerdote impegnato nella predicazione sia imbevuto di sapienza spirituale e risplenda nella vita di luce religiosa: simile a quell'Angelo che, annunciando ai pastori la nascita del Signore, brillò di meraviglioso splendore ed espresse con parole la lieta novella*»(30).

Ma, per tornare a Paolo, se cerchiamo di conoscere di quali argomenti era solito trattare nella sua predicazione, egli li riassume in questa espressione: «*Io infatti ritenni di non sapere altra cosa, in mezzo a voi, se non Gesù, e questi crocifisso*»(31). Egli si adoperò con tutto il fervore dell'anima di apostolo affinché gli uomini conoscessero sempre meglio Gesù Cristo, e lo conoscessero non tanto per le cose che dovevano credere quanto per quelle che dovevano vivere. Quindi predicava tutti i dogmi e i precetti di Cristo, anche i più severi, senza alcuna reticenza o addolcimento: parlava dell'umiltà, dell'abnegazione di sé, della castità, del disprezzo delle cose terrene, del perdono da concedere ai nemici, e di altri argomenti simili. Né aveva paura di proclamare che occorre scegliere fra Dio e Belial, in quanto non è possibile servire ad ambedue; che tutti, appena escono da questa vita, debbono sostenere un tremendo giudizio; che con Dio non sono possibili transazioni; che si può sperare nella vita eterna se si osserva tutta la legge; oppure dovrà temere il fuoco eterno colui che, per soddisfare le passioni, avrà trascurato il proprio dovere. Né mai il «*Predicatore della verità*» ritenne di doversi astenere da questi argomenti per il motivo che — data la corruzione dei tempi — potessero apparire troppo duri a coloro ai quali parlava.

Risulta chiaro, dunque, quanto debbano disapprovare quei predicatori che, per non recare fastidio agli ascoltatori, non osano toccare certi argomenti della dottrina cristiana. Forse che il medico darà rimedi inutili al malato se questi rifiuta quelli utili? D'altra parte, proprio qui verranno dimostrate la virtù e l'abilità dell'oratore, se egli riuscirà a rendere gradite le cose spiacevoli.

In che modo l'Apostolo spiegava ciò che aveva intrapreso? «*Non con le persuasive parole della sapienza umana*»(32). Quanto è importante, Venerabili Fratelli, che ciò sia ben compreso da tutti, dal momento che non pochi oratori sacri trascurano le Sacre Scritture, i Padri e i Dottori della Chiesa, gli argomenti della sacra teologia, ed usano quasi esclusivamente il linguaggio della ragione! È certamente un errore, in quanto nell'ordine soprannaturale non sono produttivi i piccoli argomenti umani.

Ma qualcuno si oppone: non si può dar credito al predicatore che utilizza solo le verità rivelate. È proprio vero? Ammettiamo pure che ciò possa valere per i non cattolici, quantunque l'Apostolo predicasse Cristo crocifisso anche ai Greci, che cercavano la sapienza di questo mondo(33). Se poi volgiamo gli occhi alle popolazioni cattoliche, anche coloro che si sono allontanati da noi conservano per lo più la radice della Fede: le loro menti sono accecate perché hanno il cuore corrotto.

Infine, con quale spirito predicava Paolo? Non per piacere agli uomini, ma a Cristo: «*Se io piacessi agli uomini, non sarei più servitore di Cristo*»(34). Con l'anima tutta accesa della carità di Cristo, nulla cercava se non la gloria di Cristo. Volesse la Provvidenza che tutti coloro che operano nel ministero della parola amassero veramente Gesù Cristo e potessero far proprie le parole di Paolo: «*Per amore di lui (Gesù Cristo) ho considerato tutte le cose una nullità*»(35) e «*La mia vita è Cristo*»(36). Solo coloro che ardono d'amore sanno infiammare gli altri. Per questo motivo San Bernardo consiglia al predicatore: «*Se sei saggio, cerca di essere un bacino, non un canale*»(37). Cioè: sii tu stesso pieno di quel che dici, e non accontentarti di comunicarlo agli altri. «*Ma — come dice lo stesso Dottore — oggi nella Chiesa abbiamo molti canali e pochissimi bacini*»(38).

Affinché ciò non accada in futuro, dovete impegnarvi con tutte le vostre forze, Venerabili Fratelli, respingendo gl'indegni e scegliendo, preparando, guidando gl'idonei per formarne dei predicatori, quanto più possibile, secondo il cuore di Dio.

Il misericordioso Pastore eterno Gesù Cristo, per intercessione della Vergine Santissima, augusta Madre dello stesso Verbo incarnato e Regina degli Apostoli, volga lo sguardo al suo gregge e, ravvivando lo spirito di apostolato nel Clero, faccia sì che siano numerosi coloro che cercano di «*comparire davanti a Dio quali operai inconfondibili, che sanno usare degnamente la parola della verità*»(39).

Auspice dei doni divini e a testimonianza della Nostra benevolenza, impartiamo con ogni affetto l'Apostolica Benedizione a voi, Venerabili Fratelli, al vostro Clero e al popolo.

Dato a Roma, presso San Pietro, il 15 giugno 1917, festa del Santissimo Cuore di Gesù, anno terzo del Nostro Pontificato.

BENEDICTUS PP. XV

(1) *I Cor.*, 1, 21.

(2) *Marc.*, 16, 15.

(3) *Rom.*, 10, 17.

(4) Sess. XXIV, *De Ref.*, c. IV.

(5) *I Cor.*, 1, 17.

(6) *Act.*, 6, 2.

(7) *Rom.*, 10, 15.

(8) *I Petr.*, 2, 25.

(9) *Act.*, 9, 15.

(10) *Act.*, 13, 2.

(11) *Ierem.*, 23, 21.

(12) *Hebr.*, 5, 4.

(13) *Luc.*, 24, 49.

(14) *Loc. cit.*

- (15) *Math.*, 5, 13, 14.
- (16) *2 Cor.*, 5, 20.
- (17) *Ioan.*, 20, 21.
- (18) *Ibid.*, 18, 37.
- (19) *Ibid.*, 10, 10.
- (20) Gillebertus Ab., *In Cant. Canticor. serm. XXVII*, 2.
- (21) *Math.*, 11, 5.
- (22) *2 Tim.*, 4, 3.
- (23) *In I Regum*, lib. III.
- (24) *Act.*, 9, 6.
- (25) *Ibid.*, 9, 16.
- (26) *2 Cor.*, 7, 4.
- (27) *Act.*, 9, 11.
- (28) *1 Cor.*, 13, 1.
- (29) *Ibid.*, 3, 6.
- (30) Epp. lib. I, *Ep. I ad Cinthium Urbis Praef.*
- (31) *1 Cor.*, 2, 2.
- (32) *Ibid.*, 2, 4.
- (33) *1 Cor.*, 1, 22, 23.
- (34) *Gal.*, 1, 10.
- (35) *Philip.*, 3, 8.
- (36) *Ibid.*, 1, 21.
- (37) *In Cant. serm.* 18.
- (38) *Ibid.*
- (39) *2 Tim.*, 2, 15.

11.2. Homiletický dotazník v angličtině - příloha č. 3

Simply circle, check, or highlight only one response.

Man /Woman

Age:

Catholic/Protestant

I. The homily in the mission of ministers:

- a. is not important
- b. is important
- c. is very important

II. The main goal of preaching is the following:

- a. the explanation (exegeses) of biblical texts
- b. themes concernig life problems
- c. reinforcement and encouragment in the faith
- d. spiritual, physical healing, and the cure of psychic pains

III. The rhetoric and linguistic quality of the preacher should be:

- a. perfect
- b. is not fundamental

IV. The length of time of the homily of ministers, should not be less than:

- a. 5 min.
- b. 10 min.
- c. 20 min.
- d. 30 min.

V. The influence of a homily for the conversion of lives of believers, can be:

- a. very strong
- b. average
- c. weak
- d. not at all

VI. The personal example and the life of the minister is more important than his homily:

- a. yes
- b. no

VII. I prefer the homily of:

- a. young ministers (until 35 years)
- b. old ministers
- c. the age of the minister has no importance

VIII. Preaching should be emotionally moving:

- a. yes
- b. no
- c. is not necessary

IX. A homily including discussion with the audience:

- a. sometimes can be useful
- b. has no significance
- c. should always be included

X. Postgraduate homiletic courses to improve the quality of homilies of ministers:

- a. are not necessary
- b. are desirable
- c. are very desirable

11.3. Homiletický dotazník v němčině – příloha č. 4

Ich bitte freundlichst um die gewünschten Angaben sowie um graphische Betonung immer nur eine ausgewählten Antwort.

Mann /Frau

Alter:

Katholi /Protestant

I. Die Predigt in der Mission der Geistlichen ist:

- a. nicht wichtig
- b. wichtig
- c. sehr wichtig

II. Von der Predigt erwarte ich an erster Stelle:

- a. Exegesis der biblischen Texte
- b. die Themen, die auf aktuelle Lebensprobleme gezielt werden

- c. die Stärkung und Aufmunterung im Glauben
- d. geistige und physische Heilung und Genesung der psychischen Wunden

III. Rhetorische und grammatische Qualität der Äußerungen von Geistlichen sollte:

- a. perfekt sein
- b. ist nicht grundlegend

IV. Die Gesamtzeit der Predigt des Geistlichen sollte kürze sein als:

- a. 5 Minuten
- b. 10 Minuten
- c. 20 Minuten
- d. 30 Minuten

V. Der Einfluss der Predigt auf die Änderung des Lebens der Gläubigen kann:

- a. sehr stark sein
- b. durchschnittlich sein
- c. schwach sein
- d. keine sein

VI. Persönliches Beispiel und Leben des Geistlichen ist wichtiger als seine Predigt:

- a. ja
- b. nein

VII. Ich höre lieber einer Predigt zu von:

- a. jungen Geistlichen (bis 35 Jahren)
- b. älteren Geistlichen
- c. das Alter des geistlichen spielt keine Rolle

VIII. Die Predigt sollte rühren:

- a. ja
- b. nein
- c. ist nicht wichtig

IX. Die Predigt als Form einer Diskussion mit dem Zuhörer:

- a. hat keine Bedeutung
- b. könnte gelegentlich nützlich sein
- c. die Predigt sollte immer als eine Diskussion verlaufen

X. Die Fortbildung für die Verbesserung der Qualität der Predigt des Geistlichen ist:

- a. nicht notwendig
- b. ist erforderlich
- c. ist sehr erforderlich

11.4. Homiletický dotazník v italštině - příloha č. 5

Si prega cortesemente di segnare un'unica risposta.

Uomo/Donna

Età

Cattolico/Protestante

I. Omelia nella missione del ministro di culto:

- a. non è importante
- b. è importante
- c. è molto importante

II. Dalla predica aspetto innanzitutto:

- a. esegesi dei testi biblici
- b. tema relativo ai problemi attuali di vita
- c. rinforzo e incoraggiamento nella fede
- d. guarigione spirituale e fisica e chiusura delle ferite psichiche

III. Qualità retorica e linguistica del discorso del ministro di culto dovrebbe essere:

- a. perfetta
- b. non è fondamentale

IV. Durata totale della predica dei ministri di culto non dovrebbe essere meno di:

- a. 5 min.
- b. 10 min.
- c. 20 min.
- d. 30 min.

V. Influenza della predica per il cambiamento della vita dei fedeli può essere:

- a. molto forte
- b. mediocre
- c. debole
- d. nessuna

VI. Esempio personale e vita del predicatore è più importante che la sua predica:

- a. sì
- b. no

VII. Preferisco ascoltare le prediche:

- a. dei giovani predicatori (fino a 35 anni)
- b. dei predicatori più anziani
- c. l'età del predicatore non è determinante

VIII. Prediche dovrebbero commuovere:

- a. sì
- b. no
- c. non è fondamentale

IX. Prediche come discussione con ascoltatori:

- a. non ha nessun significato
- b. ogni tanto potrebbe essere utile
- c. dovrebbe essere sempre come una discussione

X. Corso di aggiornamento per migliorare la qualità delle prediche dei ministri di culto:

- a. non è necessario
- b. sarebbe gradito
- c. sarebbe molto gradito

11.5. Souhrnné tabulky výsledků výzkumného šetření - příloha č. 6

11.5.1. Kázání v posláních duchovních – příloha č. 7

Crosstabs

CONFESSION Q1_AGR
***COUNTRY **AGE_CAT**
 rozdíl pouze u věkové kategorie
 do 45 let a to hlavně v ČR,
 Německu – (USA ne), **katolíci**
signifikativně méně často:
odpověď C.

Crosstab

AG AT T COUNTRY					Q1_AGR		Total
					2 A + B	3 C	
Ja 1 US	CONF	1 CATH	Count	5	16	21	
n-45	ESSIO	N	% within CONF	23.80%	76.20%	100.00%	
			ESSI		0%		
			ON				
			Adjust	-1.4	1.4		
			ed				
			Resid				
			ual				
		2 PROT	Count	28	40	68	
			% within CONF	41.20%	58.80%	100.00%	
			ESSI				

			ON Adjusted Residual	1.4	-1.4	
	Total		Count % within CONFESSIO	33 37.10%	56 62.90%	89 100.00%
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONFESSIO Adjusted Residual	11 64.70% 2.4	6 35.30% -2.4	17 100.00%
		2 PROT	Count % within CONFESSIO Adjusted Residual	35 34.00% -2.4	68 66.00% 2.4	103 100.00%
	Total		Count % within CONFESSIO	46 38.30%	74 61.70%	120 100.00%
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONFESSIO Adjusted Residual	104 56.80% 3.3	79 43.20% -3.3	183 100.00%
		2 PROT	Count % within	30 35.30%	55 64.70%	85 100.00%

			CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual		-3.3	3.3	
	Total		Count % within CONF ESSI ON	134 50.00%	134 50.0 0%	268 100.00%	
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	120 54.30%	101 45.7 0%	221 100.00%	
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	93 36.30%	163 63.7 0%	256 100.00%	
	Total		Count % within CONF ESSI ON	213 44.70%	264 55.3 0%	477 100.00%	
2 46 - 60	1 US	CONF ESSIO N	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	10 18.90%	43 81.1 0%	53 100.00%	
		2 PROT	Count	38	59	97	

			% within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	39.20%	60.8 0%	100.00%
		Total	Count % within CONF ESSI ON	48 32.00%	102 68.0 0%	150 100.00%
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	14 58.30%	10 41.7 0%	24 100.00%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	22 32.40%	46 67.6 0%	68 100.00%
		Total	Count % within CONF ESSI ON	36 39.10%	56 60.9 0%	92 100.00%
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid	35 38.90%	55 61.1 0%	90 100.00%

			ual			
		2 PROT	Count	11	32	43
			%	25.60%	74.40%	100.00%
			within CONF			
			ESSI			
			ON			
			Adjust	-1.5	1.5	
			ed			
			Resid			
			ual			
		Total	Count	46	87	133
			%	34.60%	65.40%	100.00%
			within CONF			
			ESSI			
			ON			
Total	CONF	1 CATH	Count	59	108	167
	ESSIO		%	35.30%	64.70%	100.00%
	N		within CONF			
			ESSI			
			ON			
			Adjust	0.2	-0.2	
			ed			
			Resid			
			ual			
		2 PROT	Count	71	137	208
			%	34.10%	65.90%	100.00%
			within CONF			
			ESSI			
			ON			
			Adjust	-0.2	0.2	
			ed			
			Resid			
			ual			
		Total	Count	130	245	375
			%	34.70%	65.30%	100.00%
			within CONF			
			ESSI			
			ON			
3	1 US	CONF	Count	35	162	197
61		ESSIO	%	17.80%	82.20%	100.00%
+		N	within CONF			
			ESSI			
			ON			
			Adjust	-3.1	3.1	

			ed Resid ual			
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	46 32.20%	97 67.8 0%	143 100.00%
		Total	Count % within CONF ESSI ON	81 23.80%	259 76.2 0%	340 100.00%
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	31 70.50%	13 29.5 0%	44 100.00%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	16 28.10%	41 71.9 0%	57 100.00%
		Total	Count % within CONF ESSI ON	47 46.50%	54 53.5 0%	101 100.00%
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON	18 42.90%	24 57.1 0%	42 100.00%

			ON Adjust ed Resid ual	1.1	-1.1	
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	5 27.80%	13 72.2 0%	18 100.00%
		Total	Count % within CONF ESSI ON	-1.1	1.1	
		Total	Count % within CONF ESSI ON	23 38.30%	37 61.7 0%	60 100.00%
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	84 29.70%	199 70.3 0%	283 100.00%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	-0.3	0.3	
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	67 30.70%	151 69.3 0%	218 100.00%
		Total	Count % within CONF ESSI ON	0.3	-0.3	
		Total	Count % within CONF ESSI ON	151 30.10%	350 69.9 0%	501 100.00%
Total	1 US CONF ESSION	1 CATH	Count % within	50 18.50%	221 81.50 %	271 100.00%

			CONF ESSIO N Adjuste d Residu al	-4.8	4.8	
		2 PROT	Count % within CONF ESSIO N Adjuste d Residu al	112 36.40%	196 63.60 %	308 100.00%
		Total	Count % within CONF ESSIO N Adjuste d Residu al	162 28.00%	417 72.00 %	579 100.00%
2 DE	CONF SSION	1 CATH	Count % within CONF ESSIO N Adjuste d Residu al	56 65.90%	29 34.10 %	85 100.00%
		2 PROT	Count % within CONF ESSIO N Adjuste d Residu al	73 32.00%	155 68.00 %	228 100.00%
		Total	Count % within CONF ESSIO N Adjuste d Residu al	129 41.20%	184 58.80 %	313 100.00%
3 CZ	CONF SSION	1 CATH	Count % within CONF ESSIO N Adjuste d Residu al	157 49.80%	158 50.20 %	315 100.00%

			<i>al</i>			
		2 PROT	Count	46	100	146
			% within CONF ESSIO N	31.50%	68.50%	100.00%
			Adjusted Residual	-3.7	3.7	
		Total	Count	203	258	461
			% within CONF ESSIO N	44.00%	56.00%	100.00%
Total	CONF SSION	1 CATH	Count	263	408	671
			% within CONF ESSIO N	39.20%	60.80%	100.00%
			Adjusted Residual	2	-2	
		2 PROT	Count	231	451	682
			% within CONF ESSIO N	33.90%	66.10%	100.00%
			Adjusted Residual	-2	2	
		Total	Count	494	859	1353
			% within CONF ESSIO N	36.50%	63.50%	100.00%

Chi-Square Tests

AG E_ C A T	COUNTRY		Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2- side d)	Exact Sig. (1- sided)
Ja n- 45	1 US	Pearson Chi-Square	2,074 ^a	1	0.15		
		Contin	1.397	1	0.237		

	uity Correct ion ^b Likelih ood Ratio Fisher' s Exact Test Linear- by- Linear Associ ation N of Valid Cases	2.176	1	0.14		
					0.19 9	0.117
		2.051	1	0.152		
		89				
2 DE	Pearso n Chi- Square Contin uity Correct ion ^b Likelih ood Ratio Fisher' s Exact Test Linear- by- Linear Associ ation N of Valid Cases	5,827 ^c	1	0.016		
		4.6	1	0.032		
		5.66	1	0.017		
					0.02 9	0.017
		5.779	1	0.016		
		120				
3 CZ	Pearso n Chi- Square Contin uity Correct ion ^b Likelih ood Ratio Fisher' s Exact	10,768 ^d	1	0.001		
		9.924	1	0.002		
		10.889	1	0.001		
					0.00 2	0.001

		Test Linear-by-Linear Association	10.728	1	0.001		
		N of Valid Cases	268				
Total		Pearson Chi-Square	15,498 ^e	1	0		
		Continuity Correction ^b	14.78	1	0		
		Likelihood Ratio	15.559	1	0		
		Fisher's Exact Test				0	0
		Linear-by-Linear Association	15.466	1	0		
		N of Valid Cases	477				
246-60	1 US	Pearson Chi-Square	6,495 ^f	1	0.011		
		Continuity Correction ^b	5.596	1	0.018		
		Likelihood Ratio	6.837	1	0.009		
		Fisher's Exact Test				0.011	0.008
		Linear-by-Linear Association	6.452	1	0.011		
		N of Valid	150				

	Cases					
2 DE	Pearson Chi-Square	5,027 ^g	1	0.025		
	Continuity Correction ^b	3.995	1	0.046		
	Likelihood Ratio	4.943	1	0.026		
	Fisher's Exact Test				0.031	0.024
	Linear-by-Linear Association	4.972	1	0.026		
	N of Valid Cases	92				
3 CZ	Pearson Chi-Square	2,278 ^h	1	0.131		
	Continuity Correction ^b	1.727	1	0.189		
	Likelihood Ratio	2.343	1	0.126		
	Fisher's Exact Test				0.173	0.093
	Linear-by-Linear Association	2.26	1	0.133		
	N of Valid Cases	133				
Total	Pearson Chi-Square	,058 ⁱ	1	0.809		
	Continuity Correction ^b	0.018	1	0.895		

		Likelihood Ratio Fisher's Exact Test	0.058	1	0.809	0.828	0.447
		Linear-by-Linear Association	0.058	1	0.809		
		N of Valid Cases	375				
361+	1 US	Pearson Chi-Square	9,469 ^j	1	0.002		
		Continuity Correction ^b	8.692	1	0.003		
		Likelihood Ratio Fisher's Exact Test	9.374	1	0.002	0.003	0.002
		Linear-by-Linear Association	9.441	1	0.002		
		N of Valid Cases	340				
2 DE		Pearson Chi-Square	17,930 ^k	1	0		
		Continuity Correction ^b	16.266	1	0		
		Likelihood Ratio Fisher's Exact Test	18.445	1	0	0	0
		Linear-by-	17.752	1	0		

	Linear Association N of Valid Cases	101				
3 CZ	Pearson Chi-Square	1,212 ^l	1	0.271		
	Continuity Correction ^b	0.658	1	0.417		
	Likelihood Ratio	1.246	1	0.264		
	Fisher's Exact Test				0.387	0.21
	Linear-by-Linear Association	1.192	1	0.275		
	N of Valid Cases	60				
Total	Pearson Chi-Square	,065 ^m	1	0.799		
	Continuity Correction ^b	0.024	1	0.876		
	Likelihood Ratio	0.065	1	0.799		
	Fisher's Exact Test				0.844	0.437
	Linear-by-Linear Association	0.065	1	0.799		
	N of Valid Cases	501				
Total	Pearson Chi-Square	22,957 ^l	1	0		

	Continuity Correction ^b	22.076	1	0		
	Likelihood Ratio	23.478	1	0		
	Fisher's Exact Test				0	0
	Linear-by-Linear Association	22.917	1	0		
	N of Valid Cases	579				
2 DE	Pearson Chi-Square	29,308 ^o	1	0		
	Continuity Correction ^b	27.927	1	0		
	Likelihood Ratio	29.174	1	0		
	Fisher's Exact Test				0	0
	Linear-by-Linear Association	29.214	1	0		
	N of Valid Cases	313				
3 CZ	Pearson Chi-Square	13,608 ^o	1	0		
	Continuity Correction ^b	12.874	1	0		
	Likelihood Ratio	13.881	1	0		
	Fisher's Exact Test				0	0
	Linear-by-Linear Association	13.578	1	0		
	N of Valid Cases	461				
Total	Pearson Chi-Square	4,136 ^d	1	0.042		

Square					
Continuity	3.91	1	0.048		
Correction ^b					
Likelihood Ratio	4.138	1	0.042		
Fisher's Exact Test				0.042	0.024
Linear-by-Linear Association	4.133	1	0.042		
N of Valid Cases	1353				

**11.5.2. Téma kázání –
příloha č. 7
CONFESSION * Q2 *
COUNTRY * AGE_CAT**

Crosstab

AGE_CAT	COUNTRY	Q2			
		A	2 B	3 C	D
Ja 1 n-45	1 US CONF 1 CATH ESSIO N	Count 4 21.10%	3 15.8 0%	12 63 .2 0 %	0 0.0 0%
	Adjusted Residual	-0.2	-0.4	0.6	-0.5
	2 PROT	Count 15 23.10%	13 20.0 0%	36 55 .4 0	1 1.5 0%

			ESSI ON Adjust ed Resid ual	0.2	0.4	% - 0. 6	0.5	
	Total		Count % within CONF ESSI ON	19 22.60%	16 19.0 0%	48 57 .1 0 %	1 1.2 0%	
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	1 6.70%	12 80.0 0%	2 13 .3 0 %	0 0.0 0%	
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	19 19.60%	40 41.2 0%	37 38 .1 0 %	1 1.0 0%	
	Total		Count % within CONF ESSI ON	20 17.90%	52 46.4 0%	39 34 .8 0 %	1 0.9 0%	
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	35 19.30%	61 33.7 0%	81 44 .8 0 %	4 2.2 0%	
		2 PROT	Count %	20 23.80%	19 22.6	44 52	1 1.2	

			within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	0.8	0% -1.8	.4 1.2	0% -0.6	
	Total		Count	55	80	12 5	5	
			% within CONF ESSI ON	20.80%	30.2 0%	.47 .20	1.9 0%	
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	40	76	95 44	4 1.9	
			% within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	18.60%	35.3 0%	.2 0%	0% 0.6	
		2 PROT	Count	54	72	11 7	3	
			% within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	22.00%	29.3 0%	.47 .60	1.2 0%	
	Total		Count	94	148	21 2	7	
			% within CONF ESSI ON	20.40%	32.1 0%	.46 .00	1.5 0%	
2 46 - 60	1 US	CONF ESSIO N	Count	21	1	23 51	0 0.0	
		1 CATH	% within CONF ESSI ON Adjust	46.70%	2.20 %	.1 0%	0% -1.2	
				1.2	-2.8	1.		

			ed Resid ual			1		
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	33 35.90%	18 19.6 0%	38 41 .3 0 %	3 3.3 0%	
		Total	Count % within CONF ESSI ON	54 39.40%	19 13.9 0%	61 44 .5 0 %	3 2.2 0%	
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	2 10.00%	9 45.0 0%	9 45 .0 0 %		
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	31 44.90%	17 24.6 0%	21 30 .4 0 %		
		Total	Count % within CONF ESSI ON	33 37.10%	26 29.2 0%	30 33 .7 0 %		
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON	23 25.60%	29 32.2 0%	36 40 .0 0 %	2 2.2 0%	

			ON Adjusted Residual	0.2	0.4	-0.1	-1.4
		2 PROT	Count % within CONFESSIO	10 23.80%	12 28.60%	17 40.50%	3 7.10%
			Adjusted Residual	-0.2	-0.4	0.1	1.4
		Total	Count % within CONFESSIO	33 25.00%	41 31.10%	53 40.20%	5 3.80%
Total	CONFESSIO	1 CATH	Count % within CONFESSIO	46 29.70%	39 25.20%	68 43.90%	2 1.30%
			Adjusted Residual	-1.3	0.4	1.2	-1.1
		2 PROT	Count % within CONFESSIO	74 36.50%	47 23.20%	76 37.40%	6 3.00%
			Adjusted Residual	1.3	-0.4	-1.2	1.1
		Total	Count % within CONFESSIO	120 33.50%	86 24.00%	144 40.20%	8 2.20%
361	1 US	CONFESSIO	1 CATH	Count	53	19	100

+	N		% within CONF ESSI ON	30.80%	11.0 0%	58 .1 0 %	0.0 0%
			Adjust ed Resid ual	-0.3	-2.1	2. 2	-2.2
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON	45 32.40%	27 19.4 0%	63 45 .3 0 %	4 2.9 0%
		Adjust ed Resid ual	0.3	2.1	- 2. 2	2.2	
	Total	Count % within CONF ESSI ON	98 31.50%	46 14.8 0%	16 3 52 .4 0 %	4 1.3 0%	
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON	4 10.30%	16 41.0 0%	18 46 .2 0 %	1 2.6 0%
		Adjust ed Resid ual	-2.9	0.6	2	0.2	
	2 PROT	Count % within CONF ESSI ON	19 37.30%	18 35.3 0%	13 25 .5 0 %	1 2.0 0%	
		Adjust ed Resid ual	2.9	-0.6	-2	-0.2	
	Total	Count % within CONF	23 25.60%	34 37.8 0%	31 34 .4 0	2 2.2 0%	

			ESSI ON			%		
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	4	13	20	1	
			% within CONF ESSI ON	10.50%	34.2 0%	52 .6 0 %	2.6 0%	
			Adjust ed Resid ual	-2.1	1.8	0. 2	-0.6	
		2 PROT	Count	6	2	9	1	
			% within CONF ESSI ON	33.30%	11.1 0%	50 .0 0 %	5.6 0%	
			Adjust ed Resid ual	2.1	-1.8	- 0. 2	0.6	
		Total	Count	10	15	29	2	
			% within CONF ESSI ON	17.90%	26.8 0%	51 .8 0 %	3.6 0%	
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	61	48	13 8	2	
			% within CONF ESSI ON	24.50%	19.3 0%	55 .4 0 %	0.8 0%	
			Adjust ed Resid ual	-2.2	-0.9	3. 1	-1.7	
		2 PROT	Count	70	47	85	6	
			% within CONF ESSI ON	33.70%	22.6 0%	40 .9 0 %	2.9 0%	
			Adjust ed Resid ual	2.2	0.9	- 3. 1	1.7	
		Total	Count	131	95	22	8	

				% within CONF ESSI ON	28.70%	20.8 0%	3 48 .8 0 %	1.8 0%	
Total	1 US	CONF SSION	1 CATH	Count	78	23	13 5	0	
				% within CONF ESSIO N	33.10%	9.70%	57. 20 %	0.00 %	
				Adjusted Residu al	0.4	-3.1	2.5	-2.5	
			2 PROT	Count	93	58	13 7	8	
				% within CONF ESSIO N	31.40%	19.60 %	46. 30 %	2.70 %	
				Adjusted Residu al	-0.4	3.1	- 2.5	2.5	
	Total			Count	171	81	27 2	8	
				% within CONF ESSIO N	32.10%	15.20 %	51. 10 %	1.50 %	
	2 DE	CONF SSION	1 CATH	Count	7	37	29	1	
				% within CONF ESSIO N	9.50%	50.00 %	39. 20 %	1.40 %	
				Adjusted Residu al	-3.8	2.4	1	0.3	
			2 PROT	Count	69	75	71	2	
				% within CONF ESSIO N	31.80%	34.60 %	32. 70 %	0.90 %	
				Adjusted Residu al	3.8	-2.4	-1	-0.3	
	Total			Count	76	112	10 0	3	
				%	26.10%	38.50	34.	1.00	

			<i>within CONF ESSIO N</i>		%	40 %	%	
3 CZ	CONFESSIO N	1 CATH	Count	62	103	13 7	7	
			% <i>within CONF ESSIO N</i>	20.10%	33.30 %	44. 30 %	2.30 %	
			Adjusted Residual	-1.2	2.3	- 0.9	-0.7	
		2 PROT	Count	36	33	70 5	5	
			% <i>within CONF ESSIO N</i>	25.00%	22.90 %	48. 60 %	3.50 %	
			Adjusted Residual	1.2	-2.3	0.9	0.7	
	Total		Count	98	136	20 7	12	
			% <i>within CONF ESSIO N</i>	21.60%	30.00 %	45. 70 %	2.60 %	
Total	CONFESSIO N	1 CATH	Count	147	163	30 1	8	
			% <i>within CONF ESSIO N</i>	23.70%	26.30 %	48. 60 %	1.30 %	
			Adjusted Residual	-2.6	0.4	2.3	-1.3	
		2 PROT	Count	198	166	27 8	15	
			% <i>within CONF ESSIO N</i>	30.10%	25.30 %	42. 30 %	2.30 %	
			Adjusted Residual	2.6	-0.4	- 2.3	1.3	
	Total		Count	345	329	57 9	23	
			% <i>within CONF</i>	27.00%	25.80 %	45. 40 %	1.80 %	

Chi-Square Tests

A G E_ C A T	COUNTRY		Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
			Ja n- 45	1 US	Pearson Chi-Square
		Likelihood Ratio	0.835	3	0.841
		Linear-by-Linear Association	0.093	1	0.761
		N of Valid Cases	84		
	2 DE	Pearson Chi-Square	7,870 ^b	3	0.049
		Likelihood Ratio	8.309	3	0.04
		Linear-by-Linear Association	0.475	1	0.491
		N of Valid Cases	112		
	3 CZ	Pearson Chi-Square	3,911 ^c	3	0.271
		Likelihood Ratio	4.039	3	0.257
		Linear-by-Linear Association	0.011	1	0.917

		N of Valid Cases	265		
Total		Pearson Chi-Square	2,546 ^d	3	0.467
		Likelihood Ratio	2.545	3	0.467
		Linear-by-Linear Association	0.028	1	0.867
		N of Valid Cases	461		
246 - 60	1 US	Pearson Chi-Square	9,568 ^e	3	0.023
		Likelihood Ratio	12.623	3	0.006
		Linear-by-Linear Association	0.184	1	0.668
		N of Valid Cases	137		
2	DE	Pearson Chi-Square	8,278 ^f	2	0.016
		Likelihood Ratio	9.558	2	0.008
		Linear-by-Linear Association	5.314	1	0.021
		N of Valid Cases	89		
3	CZ	Pearson Chi-Square	1,990 ^g	3	0.575
		Likelihood Ratio	1.834	3	0.608

		Ratio Linear- by- Linear Associ- ation N of Valid Cases	0.55 132	1	0.458
	Total	Pearso- n Chi- Square Likelih- ood Ratio Linear- by- Linear Associ- ation N of Valid Cases	3,346 ^h 3.422 1.05 358	3 3 1	0.341 0.331 0.305
3 61 +	1 US	Pearso- n Chi- Square Likelih- ood Ratio Linear- by- Linear Associ- ation N of Valid Cases	11,066 ⁱ 12.562 0.682 311	3 3 1	0.011 0.006 0.409
	2 DE	Pearso- n Chi- Square Likelih- ood Ratio Linear- by- Linear Associ- ation N of Valid	9,272 ^j 9.954 7.777 90	3 3 1	0.026 0.019 0.005

	Cases			
3 CZ	Pearson Chi-Square	6,300 ^k	3	0.098
	Likelihood Ratio	6.393	3	0.094
	Linear-by-Linear Association	0.687	1	0.407
	N of Valid Cases	56		
Total	Pearson Chi-Square	11,641 ^l	3	0.009
	Likelihood Ratio	11.757	3	0.008
	Linear-by-Linear Association	5.479	1	0.019
	N of Valid Cases	457		
Total	Pearson Chi-Square	17,915 ^m	3	0
	Likelihood Ratio	21.274	3	0
	Linear-by-Linear Association	0.234	1	0.629
	N of Valid Cases	532		
2 DE	Pearson Chi-Square	14,731 ⁿ	3	0.002
	Likelihood Ratio	16.913	3	0.001
	Linear-by-Linear Association	7.617	1	0.006
	N of Valid	291		

po
u

Cases				
3 CZ	Pearson Chi-Square	5,589 ^o	3	0.133
	Likelihood Ratio	5.711	3	0.127
	Linear-by-Linear Association	0.043	1	0.835
	N of Valid Cases	453		
Total	Pearson Chi-Square	9,487 ^p	3	0.023
	Likelihood Ratio	9.541	3	0.023
	Linear-by-Linear Association	4.893	1	0.027
	N of Valid Cases	1276		

**11.5.3. Řečnická a jazyková
kvalita projevu kazatele –
příloha č. 8
CONFESSION * Q3 *
COUNTRY * AGE_CAT**

Crosstab

AGE_CAT	COUNTRY	Q3		Total
		A	2 B	
Ja 1 n- 45	US CONF 1 CATH ESSIO N	Count % within CONF ESSI ON	8 38.10%	13 61.9 0% 21 10 0. 00 %

			Adjust ed Resid ual	-0.1	0.1	
		2 PROT	Count	25	38	63
			% within CONF ESSI ON	39.70%	60.3 0%	10 0. 00 %
			Adjust ed Resid ual	0.1	-0.1	
		Total	Count	33	51	84
			% within CONF ESSI ON	39.30%	60.7 0%	10 0. 00 %
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	4	13	17
			% within CONF ESSI ON	23.50%	76.5 0%	10 0. 00 %
			Adjust ed Resid ual	-1.4	1.4	
		2 PROT	Count	44	61	10 5
			% within CONF ESSI ON	41.90%	58.1 0%	10 0. 00 %
			Adjust ed Resid ual	1.4	-1.4	
		Total	Count	48	74	12 2
			% within CONF ESSI ON	39.30%	60.7 0%	10 0. 00 %
3 CZ	CONF ESSIO	1 CATH	Count	140	42	18 2

	N		% within CONF ESSI ON	76.90%	23.1 0%	10 0. 00 %
			Adjust ed Resid ual	-0.7	0.7	
		2 PROT	Count	67	16	83
			% within CONF ESSI ON	80.70%	19.3 0%	10 0. 00 %
			Adjust ed Resid ual	0.7	-0.7	
		Total	Count	207	58	26 5
			% within CONF ESSI ON	78.10%	21.9 0%	10 0. 00 %
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	152	68	22 0
			% within CONF ESSI ON	69.10%	30.9 0%	10 0. 00 %
			Adjust ed Resid ual	3.3	-3.3	
		2 PROT	Count	136	115	25 1
			% within CONF ESSI ON	54.20%	45.8 0%	10 0. 00 %
			Adjust ed Resid ual	-3.3	3.3	
		Total	Count	288	183	47 1

				% within CONF ESSI ON	61.10%	38.9 0%	10 0. 00 %
2 46 - 60	1 US	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	19 41.30%	27 58.7 0%	46 10 0. 00 %
			2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	38 43.20%	50 56.8 0%	88 10 0. 00 %
			Total	Count % within CONF ESSI ON	57 42.50%	77 57.5 0%	13 4 10 0. 00 %
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH		Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	11 44.00%	14 56.0 0%	25 10 0. 00 %
			2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed	44 64.70%	24 35.3 0%	68 10 0. 00 %

			Residual			
	Total		Count	55	38	93
			% within CONF ESSI ON	59.10%	40.9 0%	10 0. 00 %
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	64	26	90
			% within CONF ESSI ON	71.10%	28.9 0%	10 0. 00 %
			Adjust ed Resid ual	-2	2	
		2 PROT	Count	35	5	40
			% within CONF ESSI ON	87.50%	12.5 0%	10 0. 00 %
			Adjust ed Resid ual	2	-2	
	Total		Count	99	31	13 0
			% within CONF ESSI ON	76.20%	23.8 0%	10 0. 00 %
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	94	67	16 1
			% within CONF ESSI ON	58.40%	41.6 0%	10 0. 00 %
			Adjust ed Resid ual	-0.3	0.3	
		2 PROT	Count	117	79	19 6
			% within	59.70%	40.3 0%	10 0.

				CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	0.3	-0.3	00 %
			Total	Count	211	146	35 7
				% within CONF ESSI ON	59.10%	40.9 0%	10 0. 00 %
3 61 +	1 US	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	66	112	17 8
				% within CONF ESSI ON	37.10%	62.9 0%	10 0. 00 %
				Adjust ed Resid ual	-4.4	4.4	
			2 PROT	Count	86	53	13 9
				% within CONF ESSI ON	61.90%	38.1 0%	10 0. 00 %
				Adjust ed Resid ual	4.4	-4.4	
			Total	Count	152	165	31 7
				% within CONF ESSI ON	47.90%	52.1 0%	10 0. 00 %
	2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	21	23	44
				% within CONF ESSI ON	47.70%	52.3 0%	10 0. 00 %
				Adjust	-2.1	2.1	

			ed Resid ual			
		2 PROT	Count	39	18	57
			% within CONF ESSI ON	68.40%	31.6 0%	10 0. 00 %
			Adjust ed Resid ual	2.1	-2.1	
		Total	Count	60	41	10 1
			% within CONF ESSI ON	59.40%	40.6 0%	10 0. 00 %
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	25	17	42
			% within CONF ESSI ON	59.50%	40.5 0%	10 0. 00 %
			Adjust ed Resid ual	-2.2	2.2	
		2 PROT	Count	16	2	18
			% within CONF ESSI ON	88.90%	11.1 0%	10 0. 00 %
			Adjust ed Resid ual	2.2	-2.2	
		Total	Count	41	19	60
			% within CONF ESSI ON	68.30%	31.7 0%	10 0. 00 %
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	112	152	26 4
			% within	42.40%	57.6 0%	10 0.

			CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual				00 %
		2 PROT	Count	141	73	21 4	
			% within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	65.90%	34.1 0%	10 0. 00 %	
			Count	5.1	-5.1		
		Total	Count	253	225	47 8	
			% within CONF ESSI ON	52.90%	47.1 0%	10 0. 00 %	
Tot al	1 US	CONF SSION	Count	93	152	24 5	
		1 CATH	% within CONF ESSIO N Adjuste d Residu al	38.00%	62.00 %	10 0.0 0%	
		2 PROT	Count	149	141	29 0	
			% within CONF ESSIO N Adjuste d Residu al	51.40%	48.60 %	10 0.0 0%	
		Total	Count	3.1	-3.1		
			Count	242	293	53 5	
			% within CONF ESSIO N	45.20%	54.80 %	10 0.0 0%	
2 DE	CONF	1 CATH	Count	36	50	86	

	SSION		% within CONF ESSIO N	41.90%	58.10 %	10 0.0 0%
			Adjusted Residu al	-2.1	2.1	
		2 PROT	Count	127	103	23 0
			% within CONF ESSIO N	55.20%	44.80 %	10 0.0 0%
			Adjusted Residu al	2.1	-2.1	
		Total	Count	163	153	31 6
			% within CONF ESSIO N	51.60%	48.40 %	10 0.0 0%
3 CZ	CONF SSION	1 CATH	Count	229	85	31 4
			% within CONF ESSIO N	72.90%	27.10 %	10 0.0 0%
			Adjusted Residu al	-2.5	2.5	
		2 PROT	Count	118	23	14 1
			% within CONF ESSIO N	83.70%	16.30 %	10 0.0 0%
			Adjusted Residu al	2.5	-2.5	
		Total	Count	347	108	45 5
			% within CONF ESSIO N	76.30%	23.70 %	10 0.0 0%
Total	CONF SSION	1 CATH	Count	358	287	64 5
			%	55.50%	44.50	10

		within CONF ESSIO N		%	0.0 0%
		Adjusted Residu al	-1.5	1.5	
	2 PROT	Count	394	267	66 1
		% within CONF ESSIO N	59.60%	40.40 %	10 0.0 0%
		Adjusted Residu al	1.5	-1.5	
	Total	Count	752	554	13 06
		% within CONF ESSIO N	57.60%	42.40 %	10 0.0 0%

Chi-Square Tests

A G E_ C A T	COUNTRY		Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2- side d)	Exact Sig. (1- side d)
Ja n- 45	1 US	Pearson Chi-Square	.017 ^a	1	0.897		
		Continuity Correction ^b	0	1	1		
		Likelihood Ratio	0.017	1	0.897		
		Fisher's Exact Test				1	0.555
		Linear-by-Linear	0.016	1	0.898		

	Association N of Valid Cases	84				
2 DE	Pearson Chi-Square	2,070 ^c	1	0.15		
	Continuity Correction ^b	1.372	1	0.242		
	Likelihood Ratio	2.198	1	0.138		
	Fisher's Exact Test				0.187	0.119
	Linear-by-Linear Association	2.053	1	0.152		
	N of Valid Cases	122				
3 CZ	Pearson Chi-Square	,481 ^d	1	0.488		
	Continuity Correction ^b	0.285	1	0.594		
	Likelihood Ratio	0.49	1	0.484		
	Fisher's Exact Test				0.526	0.3
	Linear-by-Linear Association	0.48	1	0.489		
	N of Valid Cases	265				
Total	Pearson Chi-Square	10,967 ^e	1	0.001		

		Continuity Correction ^b	10.349	1	0.001		
		Likelihood Ratio	11.055	1	0.001		
		Fisher's Exact Test				0.001	0.001
		Linear-by-Linear Association	10.944	1	0.001		
		N of Valid Cases	471				
246-60	1 US	Pearson Chi-Square	,044 ^f	1	0.835		
		Continuity Correction ^b	0.001	1	0.98		
		Likelihood Ratio	0.044	1	0.835		
		Fisher's Exact Test				0.856	0.491
		Linear-by-Linear Association	0.043	1	0.835		
		N of Valid Cases	134				
	2 DE	Pearson Chi-Square	3,243 ^g	1	0.072		
		Continuity Correction ^b	2.443	1	0.118		
		Likelihood Ratio	3.206	1	0.073		
		Fisher's				0.09	0.

	s Exact Test				6	06
	Linear-by-Linear Association	3.208	1	0.073		
	N of Valid Cases	93				
3 CZ	Pearson Chi-Square	4,096 ^h	1	0.043		
	Continuity Correction ^b	3.243	1	0.072		
	Likelihood Ratio	4.469	1	0.035		
	Fisher's Exact Test				0.047	0.032
	Linear-by-Linear Association	4.064	1	0.044		
	N of Valid Cases	130				
Total	Pearson Chi-Square	,063 ⁱ	1	0.802		
	Continuity Correction ^b	0.02	1	0.887		
	Likelihood Ratio	0.063	1	0.802		
	Fisher's Exact Test				0.829	0.443
	Linear-by-Linear Association	0.062	1	0.803		
	N of	357				

		Valid Cases					
361+	1 US	Pearson Chi-Square	19,221 ^j	1	0		
		Continuity Correction ^b	18.241	1	0		
		Likelihood Ratio	19.4	1	0		
		Fisher's Exact Test				0	0
		Linear-by-Linear Association	19.161	1	0		
		N of Valid Cases	317				
	2 DE	Pearson Chi-Square	4,410 ^k	1	0.036		
		Continuity Correction ^b	3.593	1	0.058		
		Likelihood Ratio	4.417	1	0.036		
		Fisher's Exact Test				0.043	0.029
		Linear-by-Linear Association	4.366	1	0.037		
		N of Valid Cases	101				
	3 CZ	Pearson Chi-Square	5,021 ^l	1	0.025		
		Continuity Correction	3.756	1	0.053		

	ion ^b						
	Likelihood Ratio	5.671	1	0.017			
	Fisher's Exact Test				0.034	0.022	
	Linear-by-Linear Association	4.937	1	0.026			
	N of Valid Cases	60					
Total	Pearson Chi-Square	26,118 ^m	1	0			
	Continuity Correction ^b	25.184	1	0			
	Likelihood Ratio	26.43	1	0			
	Fisher's Exact Test				0	0	
	Linear-by-Linear Association	26.063	1	0			
	N of Valid Cases	478					
Total US	Pearson Chi-Square	9,655 ⁿ	1	0.002			
	Continuity Correction ^b	9.121	1	0.003			
	Likelihood Ratio	9.7	1	0.002			
	Fisher's Exact Test				0.002	0.001	
	Linear-by-Linear Association	9.637	1	0.002			

	<i>N of Valid Cases</i>	535				
2 DE	<i>Pearson Chi-Square</i>	4,471 ^o	1	0.034		
	<i>Continuity Correction^b</i>	3.953	1	0.047		
	<i>Likelihood Ratio</i>	4.482	1	0.034		
	<i>Fisher's Exact Test</i>				0.043	0.023
	<i>Linear-by-Linear Association</i>	4.457	1	0.035		
	<i>N of Valid Cases</i>	316				
3 CZ	<i>Pearson Chi-Square</i>	6,221 ^p	1	0.013		
	<i>Continuity Correction^b</i>	5.641	1	0.018		
	<i>Likelihood Ratio</i>	6.54	1	0.011		
	<i>Fisher's Exact Test</i>				0.012	0.008
	<i>Linear-by-Linear Association</i>	6.207	1	0.013		
	<i>N of Valid Cases</i>	455				
Total	<i>Pearson Chi-Square</i>	2,250 ^q	1	0.134		
	<i>Continuity Correction^b</i>	2.085	1	0.149		
	<i>Likelihood Ratio</i>	2.25	1	0.134		
	<i>Fisher's Exact Test</i>				0.145	0.074
	<i>Linear-by-Linear Association</i>	2.248	1	0.134		

ion					
N of Valid Cases	1306				

CONFESSION * Q4 *

COUNTRY * AGE_CAT

11.5.4. Délka kázání –

příloha 9

					Crosstab			
					Q4			
A G E_ C A T	COUNTRY				A	2 B	3 C	D
	Ja n- 45	1 US	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	3 14.30%	8 38.1 0%	6 28 .6 0 %
			2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	5 7.40%	17 25.0 0%	36 52 .9 0 %	10 14.70 %
			Total	Count % within	8 9.00%	25 28.1 0%	42 47 .2	14 15.70 %

			CONF ESSI ON			0 %	
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	2 11.80%	6 35.3 0%	7 41 .2 0 %	2 11.80 %
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	1 1.00%	30 28.6 0%	52 49 .5 0 %	22 21.00 %
		Total	Count % within CONF ESSI ON	3 2.50%	36 29.5 0%	59 48 .4 0 %	24 19.70 %
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	76 41.50%	80 43.7 0%	23 12 .6 0 %	4 2.20%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	5 5.90%	39 45.9 0%	29 34 .1 0 %	12 14.10 %
		Total	Count	81	119	52	16

			% within CONF ESSI ON	30.20%	44.4 0%	19 .4 0 %	6.00%
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	81 36.70%	94 42.5 0%	36 16 .3 0 %	10 4.50%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	9 2.1	11 4.30%	86 33.3 0%	- -4.3
			Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	11 4.30%	86 33.3 0%	11 7 45 .3 0 %	44 17.10 %
	Total		Count % within CONF ESSI ON	9 2.1	-9 -2.1	6. 8	4.3
			Count % within CONF ESSI ON	92 19.20%	180 37.6 0%	15 3 31 .9 0 %	54 11.30 %
2 46 - 60	1 US CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	7 13.70%	26 51.0 0%	12 23 .5 0 %	6 11.80 %
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust	1 3.6	8 8.30%	21 21.9 0%	- -1.8
			Count % within CONF ESSI ON Adjust	8 8.30%	21 21.9 0%	44 45 .8 0 %	23 24.00 %
			Adjust	-1 -3.6	2. 1.8		

			ed Resid ual			7	
	Total		Count % within CONF ESSI ON	15 10.20%	47 32.0 0%	56 38 .1 0 %	29 19.70 %
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	3 12.00%	9 36.0 0%	11 44 .0 0 %	2 8.00%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	0 0.00%	24 34.8 0%	31 44 .9 0 %	14 20.30 %
	Total		Count % within CONF ESSI ON	3 3.20%	33 35.1 0%	42 44 .7 0 %	16 17.00 %
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	28 31.10%	46 51.1 0%	15 16 .7 0 %	1 1.10%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI	2 4.70%	15 34.9 0%	20 46 .5 0 %	6 14.00 %

			ON Adjusted Residual	-3.4	-1.8	3.7	3.1
	Total		Count % within CONFESSIO	30 22.60%	61 45.90%	35 26.30%	7 5.30%
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONFESSIO Adjusted Residual	38 22.90%	81 48.80%	38 22.90%	9 5.40%
		2 PROT	Count % within CONFESSIO Adjusted Residual	10 4.80%	60 28.80%	95 45.70%	43 20.70%
	Total		Count % within CONFESSIO	48 12.80%	141 37.70%	133 35.60%	52 13.90%
3 61 +	1 US CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONFESSIO Adjusted Residual	28 14.40%	97 49.70%	61 31.30%	9 4.60%
		2 PROT	Count %	2 1.40%	24 16.80%	86 60.60%	31 21.70%

			within CONF ESSI ON		0%	.1 0 %	%
			Adjust ed Resid ual	-4.1	-6.2	5. 3	4.8
	Total		Count	30	121	14 7	40
			% within CONF ESSI ON	8.90%	35.8 0%	43 .5 0 %	11.80 %
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	3	22	18	1
			% within CONF ESSI ON	6.80%	50.0 0%	40 .9 0 %	2.30%
			Adjust ed Resid ual	1.3	4.4	- 2. 4	-3
		2 PROT	Count	1	6	37	13
			% within CONF ESSI ON	1.80%	10.5 0%	64 .9 0 %	22.80 %
			Adjust ed Resid ual	-1.3	-4.4	2. 4	3
	Total		Count	4	28	55	14
			% within CONF ESSI ON	4.00%	27.7 0%	54 .5 0 %	13.90 %
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	7	21	12	2
			% within CONF ESSI ON	16.70%	50.0 0%	28 .6 0 %	4.80%
			Adjust ed Resid	1.2	1.6	- 2. 8	0.9

			ual					
		2 PROT	Count	1	5	12	0	
			% within CONF ESSION	5.60%	27.80%	66.70%	0.00%	
			Adjusted Residual	-1.2	-1.6	2.8	-0.9	
		Total	Count	8	26	24	2	
			% within CONF ESSION	13.30%	43.30%	40.00%	3.30%	
Total	CONF ESSION	1 CATH	Count	38	140	91	12	
			% within CONF ESSION	13.50%	49.80%	32.40%	4.30%	
			Adjusted Residual	4.7	7.8	-6.6	-5.6	
		2 PROT	Count	4	35	13	44	
			% within CONF ESSION	1.80%	16.10%	61.90%	20.20%	
			Adjusted Residual	-4.7	-7.8	6.6	5.6	
		Total	Count	42	175	22	56	
			% within CONF ESSION	8.40%	35.10%	45.30%	11.20%	
Tot al	1 US CONF ESSION	1 CATH	Count	38	131	79	19	
			% within CONF ESSION	14.20%	49.10%	29.60%	7.10%	

			Adjusted Residual	3.9	7.3	-5.9	-4.7
		2 PROT	Count	15	62	166	64
			% within CONFESSIO N	4.90%	20.20%	54.10%	20.80%
			Adjusted Residual	-3.9	-7.3	5.9	4.7
		Total	Count	53	193	245	83
			% within CONFESSIO N	9.20%	33.60%	42.70%	14.50%
2 DE	CONFESSIO N	1 CATH	Count	8	37	36	5
			% within CONFESSIO N	9.30%	43.00%	41.90%	5.80%
			Adjusted Residual	3.8	2.9	-1.6	-3.2
		2 PROT	Count	2	60	120	49
			% within CONFESSIO N	0.90%	26.00%	51.90%	21.20%
			Adjusted Residual	-3.8	-2.9	1.6	3.2
		Total	Count	10	97	156	54
			% within CONFESSIO N	3.20%	30.60%	49.20%	17.00%
3 CZ	CONFESSIO N	1 CATH	Count	111	147	50	7
			% within CONFESSIO N	35.20%	46.70%	15.90%	2.20%
			Adjusted Residual	6.8	1.3	-6.1	-4.5

			<i>al</i>					
		<i>2 PROT</i>	Count	8	59	61	18	
			% within CONF ESSION	5.50%	40.40%	41.80%	12.30%	
			Adjusted Residual	-6.8	-1.3	6.1	4.5	
		<i>Total</i>	Count	119	206	111	25	
			% within CONF ESSION	25.80%	44.70%	24.10%	5.40%	
<i>Total</i>	<i>CONF SSION</i>	<i>1 CATH</i>	Count	157	315	165	31	
			% within CONF ESSION	23.50%	47.20%	24.70%	4.60%	
			Adjusted Residual	10.7	7.9	-9.9	-8.2	
		<i>2 PROT</i>	Count	25	181	347	131	
			% within CONF ESSION	3.70%	26.50%	50.70%	19.20%	
			Adjusted Residual	-10.7	-7.9	9.9	8.2	
		<i>Total</i>	Count	182	496	512	162	
			% within CONF ESSION	13.50%	36.70%	37.90%	12.00%	

Chi-Square Tests

A G E_ C A T	COUNTRY	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	
Ja	1 US	Pearso	4,049 ^a	3	0.256

n-45		n Chi-Square Likelihood Ratio	4.124	3	0.248
		Linear-by-Linear Association	1.15	1	0.284
		N of Valid Cases	89		
	2 DE	Pearson Chi-Square Likelihood Ratio	8,019 ^b	3	0.046
	Linear-by-Linear Association	5.515	3	0.138	
	N of Valid Cases	3.597	1	0.058	
		122			
3 CZ	Pearson Chi-Square Likelihood Ratio	52,197 ^c	3	0	
	Linear-by-Linear Association	57.374	3	0	
	N of Valid Cases	51.698	1	0	
		268			
Total	Pearson Chi-Square Likelihood Ratio	115,739 ^d	3	0	
	Linear-by-Linear Association	125.94	3	0	
	N of Valid Cases	106.084	1	0	

		Association N of Valid Cases	479		
2 46 -	1 US 60	Pearson Chi-Square	16,633 ^e	3	0.001
		Likelihood Ratio	16.673	3	0.001
		Linear-by-Linear Association	10.963	1	0.001
		N of Valid Cases	147		
2	DE	Pearson Chi-Square	9,920 ^f	3	0.019
		Likelihood Ratio	9.856	3	0.02
		Linear-by-Linear Association	4.336	1	0.037
		N of Valid Cases	94		
3	CZ	Pearson Chi-Square	29,669 ^g	3	0
		Likelihood Ratio	31.113	3	0
		Linear-by-Linear Association	28.598	1	0
		N of Valid Cases	133		
	Total	Pearson Chi-Square	62,188 ^h	3	0

		Likelihood Ratio	65.237	3	0
		Linear-by-Linear Association	59.762	1	0
		N of Valid Cases	374		
361+	1 US	Pearson Chi-Square	76,743 ^j	3	0
		Likelihood Ratio	83.133	3	0
		Linear-by-Linear Association	72.171	1	0
		N of Valid Cases	338		
	2 DE	Pearson Chi-Square	25,745 ^j	3	0
		Likelihood Ratio	27.992	3	0
		Linear-by-Linear Association	22.957	1	0
		N of Valid Cases	101		
	3 CZ	Pearson Chi-Square	8,031 ^k	3	0.045
		Likelihood Ratio	8.548	3	0.036
		Linear-by-Linear Association	3.512	1	0.061

		N of Valid Cases	60		
Total		Pearson Chi-Square	111,194 ^l	3	0
		Likelihood Ratio	119.353	3	0
		Linear-by-Linear Association	103.122	1	0
		N of Valid Cases	499		
To 1 US tal		Pearson Chi-Square	87,579 ^m	3	0
		Likelihood Ratio	90.093	3	0
		Linear-by-Linear Association	75.579	1	0
		N of Valid Cases	574		
2 DE		Pearson Chi-Square	30,111 ⁿ	3	0
		Likelihood Ratio	29.765	3	0
		Linear-by-Linear Association	26.99	1	0
		N of Valid Cases	317		
3 CZ		Pearson Chi-Square	81,699 ^o	3	0
		Likelihood Ratio	87.832	3	0

	Ratio Linear- by- Linear Associ- ation N of Valid Cases	81.007	1	0
Total	Pearso n Chi- Square Likelih ood Ratio Linear- by- Linear Associ- ation N of Valid Cases	258,208 ^p	3	0
		275.657	3	0
		249.742	1	0
		1352		

**11.5.5. Vliv kázání změnu
života věřících – příloha č. 10
CONFESSION * Q5_AGR *
COUNTRY * AGE_CAT**

Crosstab

A G E_ C A T	COUNTRY	Q5_AGR			Total	
		A	2 B	3 C + D		
Ja n- 45	1 US CONF 1 CATH ESSIO N	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed	19 90.50%	2 9.50 %	0 0.00 %	21 100.0 0%
			0.5	-0.1	- 0.	

			Residual			8	
		2 PROT	Count	58	7	2	67
			% within CONF ESSION	86.60%	10.40%	3.00%	100.00%
			Adjusted Residual	-0.5	0.1	0.8	
		Total	Count	77	9	2	88
			% within CONF ESSION	87.50%	10.20%	2.30%	100.00%
2 DE	CONF ESSION	1 CATH	Count	8	7	2	17
			% within CONF ESSION	47.10%	41.20%	11.80%	100.00%
			Adjusted Residual	-2.7	1.8	2.7	
		2 PROT	Count	81	22	1	104
			% within CONF ESSION	77.90%	21.20%	1.00%	100.00%
			Adjusted Residual	2.7	-1.8	-2.7	
		Total	Count	89	29	3	121
			% within CONF ESSION	73.60%	24.00%	2.50%	100.00%
3 CZ	CONF ESSION	1 CATH	Count	106	59	17	182
			% within CONF ESSION	58.20%	32.40%	9.30%	100.00%

			Adjust ed Resid ual	-3.3	2.3	2. 1	
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	67 78.80%	16 18.8 0%	2 2. 40 %	85 100.0 0%
		Total	Count % within CONF ESSI ON	173 64.80%	75 28.1 0%	19 7. 10 %	267 100.0 0%
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	133 60.50%	68 30.9 0%	19 8. 60 %	220 100.0 0%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	206 80.50%	45 17.6 0%	5 2. 00 %	256 100.0 0%
		Total	Count % within CONF ESSI ON	339 71.20%	113 23.7 0%	24 5. 00 %	476 100.0 0%
2 46 - 60	1 US CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF	51 96.20%	2 3.80 %	0 0. 00 %	53 100.0 0%

			ESSI ON Adjust ed Resid ual	2.3	-1.7	- 1. 5	
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	80 83.30%	12 12.5 0%	4 4. 20 %	96 100.0 0%
		Total	Count % within CONF ESSI ON	131 87.90%	14 9.40 %	4 2. 70 %	149 100.0 0%
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	12 52.20%	11 47.8 0%	0 0. 00 %	23 100.0 0%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	47 68.10%	21 30.4 0%	1 1. 40 %	69 100.0 0%
		Total	Count % within CONF ESSI ON	59 64.10%	32 34.8 0%	1 1. 10 %	92 100.0 0%
3 CZ	CONF ESSIO	1 CATH	Count %	52 58.40%	29 32.6	8 9.	89 100.0

	N		within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual		0%	00 %	0%
				-2.6	2	1. 4	
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	35 81.40%	7 16.3 0%	1 2. 30 %	43 100.0 0%
				2.6	-2	- 1. 4	
		Total	Count % within CONF ESSI ON	87 65.90%	36 27.3 0%	9 6. 80 %	132 100.0 0%
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	115 69.70%	42 25.5 0%	8 4. 80 %	165 100.0 0%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	162 77.90%	40 19.2 0%	6 2. 90 %	208 100.0 0%
				1.8	-1.4	-1	
		Total	Count % within CONF ESSI ON	277 74.30%	82 22.0 0%	14 3. 80 %	373 100.0 0%

3 61 +	1 US	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	183 92.40%	15 7.60 %	0 0. 00 %	198 100.0 0%
			2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	123 86.00%	17 11.9 0%	3 2. 10 %	143 100.0 0%
			Total	Count % within CONF ESSI ON	306 89.70%	32 9.40 %	3 0. 90 %	341 100.0 0%
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	23 51.10%	19 42.2 0%	3 6. 70 %	45 100.0 0%	
			2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	43 75.40%	10 17.5 0%	4 7. 00 %	57 100.0 0%
			Total	Count % within CONF	66 64.70%	29 28.4 0%	7 6. 90 %	102 100.0 0%

			ESSI ON				
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	24 57.10%	16 38.1 0%	2 4. 80 %	42 100.0 0%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	14 77.80%	3 16.7 0%	1 5. 60 %	18 100.0 0%
		Total	Count % within CONF ESSI ON	38 63.30%	19 31.7 0%	3 5. 00 %	60 100.0 0%
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	230 80.70%	50 17.5 0%	5 1. 80 %	285 100.0 0%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	180 82.60%	30 13.8 0%	8 3. 70 %	218 100.0 0%
		Total	Count %	410 81.50%	80 15.9	13 2.	503 100.0

				within CONF ESSIO N		0%	60 %	0%
Tot al	1 US CONF SSION	1 CATH	Count	253	19	0	272	
			% within CONF ESSIO N	93.00%	7.00%	0.0 0%	100.00 %	
			Adjuste d Residu al	3	-2	- 2.9		
		2 PROT	Count	261	36	9	306	
			% within CONF ESSIO N	85.30%	11.80 %	2.9 0%	100.00 %	
			Adjuste d Residu al	-3	2	2.9		
		Total	Count	514	55	9	578	
			% within CONF ESSIO N	88.90%	9.50%	1.6 0%	100.00 %	
2 DE	CONF SSION	1 CATH	Count	43	37	5	85	
			% within CONF ESSIO N	50.60%	43.50 %	5.9 0%	100.00 %	
			Adjuste d Residu al	-4	3.6	1.4		
		2 PROT	Count	171	53	6	230	
			% within CONF ESSIO N	74.30%	23.00 %	2.6 0%	100.00 %	
			Adjuste d Residu al	4	-3.6	- 1.4		
		Total	Count	214	90	11	315	
			% within CONF ESSIO N	67.90%	28.60 %	3.5 0%	100.00 %	
3 CZ	CONF SSION	1 CATH	Count	182	104	27	313	

	SSION		% within CONF ESSIO N	58.10%	33.20 %	8.6 0%	100.00 %
			Adjusted Residu al	-4.5	3.4	2.3	
		2 PROT	Count	116	26	4	146
			% within CONF ESSIO N	79.50%	17.80 %	2.7 0%	100.00 %
			Adjusted Residu al	4.5	-3.4	- 2.3	
	Total		Count	298	130	31	459
			% within CONF ESSIO N	64.90%	28.30 %	6.8 0%	100.00 %
Total	CONFESSIO N	1 CATH	Count	478	160	32	670
			% within CONF ESSIO N	71.30%	23.90 %	4.8 0%	100.00 %
			Adjusted Residu al	-3.9	3.2	1.9	
		2 PROT	Count	548	115	19	682
			% within CONF ESSIO N	80.40%	16.90 %	2.8 0%	100.00 %
			Adjusted Residu al	3.9	-3.2	- 1.9	
	Total		Count	1026	275	51	1352
			% within CONF ESSIO N	75.90%	20.30 %	3.8 0%	100.00 %

Chi-Square Tests

A G E_ COUNTRY	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
----------------------	-------	----	--------------------------

C	A	T				
Ja n- 45	1 US	Pearson Chi-Square	,668 ^a	2	0.716	
		Likelihood Ratio	1.132	2	0.568	
		Linear-by-Linear Association	0.438	1	0.508	
		N of Valid Cases	88			
	2 DE	Pearson Chi-Square	11,210 ^b	2	0.004	
		Likelihood Ratio	8.54	2	0.014	
		Linear-by-Linear Association	9.841	1	0.002	
		N of Valid Cases	121			
	3 CZ	Pearson Chi-Square	11,575 ^c	2	0.003	
		Likelihood Ratio	12.583	2	0.002	
		Linear-by-Linear Association	11.354	1	0.001	
		N of Valid Cases	267			
Total	Pearson Chi-Square	25,994 ^d	2	0		
		Likelihood	26.54	2	0	

		Ratio Linear- by- Linear Associ ation N of Valid Cases	25.92 476	1	0
2 46 - 60	1 US	Pearso n Chi- Square	5,621 ^e	2	0.06
		Likelih ood Ratio	7.356	2	0.025
		Linear- by- Linear Associ ation N of Valid Cases	5.498 149	1	0.019
2 DE		Pearso n Chi- Square	2,517 ^f	2	0.284
		Likelih ood Ratio	2.688	2	0.261
		Linear- by- Linear Associ ation N of Valid Cases	1.407 92	1	0.236
3 CZ		Pearso n Chi- Square	7,035 ^g	2	0.03
		Likelih ood Ratio	7.608	2	0.022
		Linear- by- Linear Associ ation N of Valid	6.682 132	1	0.01

		Cases			
Total		Pearson Chi-Square	3,397 ^h	2	0.183
		Likelihood Ratio	3.381	2	0.184
		Linear-by-Linear Association	3.342	1	0.068
		N of Valid Cases	373		
361 +	1 US	Pearson Chi-Square	6,179 ⁱ	2	0.046
		Likelihood Ratio	7.215	2	0.027
		Linear-by-Linear Association	5.139	1	0.023
		N of Valid Cases	341		
2 DE		Pearson Chi-Square	7,691 ^j	2	0.021
		Likelihood Ratio	7.725	2	0.021
		Linear-by-Linear Association	3.756	1	0.053
		N of Valid Cases	102		
3 CZ		Pearson Chi-Square	2,690 ^k	2	0.261
		Likelihood Ratio	2.894	2	0.235
		Linear-	1.422	1	0.233

	by-Linear Association N of Valid Cases	60		
Total	Pearson Chi-Square	2,917 ^l	2	0.233
	Likelihood Ratio	2.914	2	0.233
	Linear-by-Linear Association	0	1	0.991
	N of Valid Cases	503		
Total	Pearson Chi-Square	12,422 ^m	2	0.002
1 US	Likelihood Ratio	15.942	2	0
	Linear-by-Linear Association	11.549	1	0.001
	N of Valid Cases	578		
2 DE	Pearson Chi-Square	16,178 ⁿ	2	0
	Likelihood Ratio	15.563	2	0
	Linear-by-Linear Association	15.122	1	0
	N of Valid Cases	315		
3 CZ	Pearson Chi-Square	20,425 ^o	2	0
	Likelihood Ratio	21.809	2	0
	Linear-by-Linear	19.411	1	0

	Association N of Valid Cases	459		
Total	Pearson Chi- Square	15,348 ^p	2	0
	Likelihood Ratio	15.42	2	0
	Linear- by- Linear Association	14.774	1	0
	N of Valid Cases	1352		

**11.5.6. Osobní příklad a život
kazatele ve vztahu k jeho
kázání – příloha č. 11
CONFESSION * Q6 *
COUNTRY * AGE_CAT**

Crosstab

					Q6		Total
					1:00 AM	2 B	
A G E_ C A T	COUNTRY						
	Ja 1 US	CONF	1 CATH	Count	16	5	21
n-45		ESSIO N	% within CONF ESSIO N Adjust ed Resid ual	76.20%	23.8 0%	10 0.00 %	
		2 PROT	Count	51	16	67	
			% within CONF ESSIO N	76.10%	23.9 0%	10 0.00 %	

			Adjusted Residual	0	0	
	Total		Count	67	21	88
			% within CONFESION	76.10%	23.90%	100%
2 DE	CONFESION	1 CATH	Count	11	6	17
			% within CONFESION	64.70%	35.30%	100%
			Adjusted Residual	-1.1	1.1	
		2 PROT	Count	80	24	104
			% within CONFESION	76.90%	23.10%	100%
			Adjusted Residual	1.1	-1.1	
	Total		Count	91	30	121
			% within CONFESION	75.20%	24.80%	100%
3 CZ	CONFESION	1 CATH	Count	146	37	183
			% within CONFESION	79.80%	20.20%	100%
			Adjusted Residual	3.3	-3.3	
		2 PROT	Count	51	33	84

obecně žádný roz
a prot.

dílčí výsledky viz z

			% within CONF ESSI ON	60.70%	39.30%	100.00%
			Adjust ed Resid ual	-3.3	3.3	
	Total		Count	197	70	267
			% within CONF ESSI ON	73.80%	26.20%	100.00%
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	173	48	221
			% within CONF ESSI ON	78.30%	21.70%	100.00%
			Adjust ed Resid ual	1.7	-1.7	
		2 PROT	Count	182	73	255
			% within CONF ESSI ON	71.40%	28.60%	100.00%
			Adjust ed Resid ual	-1.7	1.7	
	Total		Count	355	121	476
			% within CONF ESSI ON	74.60%	25.40%	100.00%
2 46 - 60	1 US CONF ESSIO N	1 CATH	Count	28	21	49
			% within CONF ESSI ON	57.10%	42.90%	100.00%

			ON Adjusted Residual	-3.7	3.7	
		2 PROT	Count	81	14	95
			% within CONFESION	85.30%	14.70%	100%
			ON Adjusted Residual	3.7	-3.7	
		Total	Count	109	35	144
			% within CONFESION	75.70%	24.30%	100%
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	18	5	23
			% within CONFESION	78.30%	21.70%	100%
			ON Adjusted Residual	1.7	-1.7	
		2 PROT	Count	39	28	67
			% within CONFESION	58.20%	41.80%	100%
			ON Adjusted Residual	-1.7	1.7	
		Total	Count	57	33	90
			% within CONFESION	63.30%	36.70%	100%
3 CZ	CONF ESSIO	1 CATH	Count	74	16	90
			%	82.20%	17.80%	100%

			within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual		0%	0. 00 %
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	34 79.10%	9 20.9 0%	43 10 0. 00 %
		Total	Count % within CONF ESSI ON	108 81.20%	25 18.8 0%	13 3 10 0. 00 %
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	120 74.10%	42 25.9 0%	16 2 10 0. 00 %
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	154 75.10%	51 24.9 0%	20 5 10 0. 00 %
		Total	Count %	274 74.70%	93 25.3	36 7 10

				within CONF ESSI ON		0%	0. 00 %
3 61 +	1 US	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	142	42	18 4
				% within CONF ESSI ON	77.20%	22.8 0%	10 0. 00 %
				Adjust ed Resid ual	-0.8	0.8	
			2 PROT	Count	115	27	14 2
				% within CONF ESSI ON	81.00%	19.0 0%	10 0. 00 %
				Adjust ed Resid ual	0.8	-0.8	
			Total	Count	257	69	32 6
				% within CONF ESSI ON	78.80%	21.2 0%	10 0. 00 %
	2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	33	12	45
				% within CONF ESSI ON	73.30%	26.7 0%	10 0. 00 %
				Adjust ed Resid ual	0.7	-0.7	
			2 PROT	Count	38	19	57
				% within CONF ESSI ON	66.70%	33.3 0%	10 0. 00 %
				Adjust	-0.7	0.7	

			ed Resid ual			
	Total		Count	71	31	102
			% within CONF ESSI ON	69.60%	30.40%	100%
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	33	8	41
			% within CONF ESSI ON	80.50%	19.50%	100%
			Adjust ed Resid ual	2.4	-2.4	
		2 PROT	Count	9	9	18
			% within CONF ESSI ON	50.00%	50.00%	100%
			Adjust ed Resid ual	-2.4	2.4	
	Total		Count	42	17	59
			% within CONF ESSI ON	71.20%	28.80%	100%
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	208	62	270
			% within CONF ESSI ON	77.00%	23.00%	100%
			Adjust ed Resid ual	0.6	-0.6	
		2 PROT	Count	162	55	217
			%	74.70%	25.30%	100%

				within CONF ESSI ON		0%	0.
				Adjust ed Resid ual	-0.6	0.6	00 %
Total				Count	370	117	48 7
				% within CONF ESSI ON	76.00%	24.0 0%	10 0. 00 %
Tot al	1 US	CONF SSION	1 CATH	Count	186	68	25 4
				% within CONF ESSIO N	73.20%	26.80 %	10 0.0 0%
				Adjust ed Residu al	-2.3	2.3	
2 PROT				Count	247	57	30 4
				% within CONF ESSIO N	81.30%	18.80 %	10 0.0 0%
				Adjust ed Residu al	2.3	-2.3	
Total				Count	433	125	55 8
				% within CONF ESSIO N	77.60%	22.40 %	10 0.0 0%
2 DE	CONF SSION	1 CATH		Count	62	23	85
				% within CONF ESSIO N	72.90%	27.10 %	10 0.0 0%
				Adjust ed Residu al	0.7	-0.7	
2 PROT				Count	157	71	22 8

			% within CONF ESSIO N	68.90%	31.10 %	10 0.0 0%
			Adjusted Residu al	-0.7	0.7	
	<i>Total</i>		Count	219	94	31 3
			% within CONF ESSIO N	70.00%	30.00 %	10 0.0 0%
3 CZ	CONF SSION	1 CATH	Count	253	61	31 4
			% within CONF ESSIO N	80.60%	19.40 %	10 0.0 0%
			Adjusted Residu al	3.7	-3.7	
		2 PROT	Count	94	51	14 5
			% within CONF ESSIO N	64.80%	35.20 %	10 0.0 0%
			Adjusted Residu al	-3.7	3.7	
	<i>Total</i>		Count	347	112	45 9
			% within CONF ESSIO N	75.60%	24.40 %	10 0.0 0%
<i>Total</i>	CONF SSION	1 CATH	Count	501	152	65 3
			% within CONF ESSIO N	76.70%	23.30 %	10 0.0 0%
			Adjusted Residu al	1.3	-1.3	
		2 PROT	Count	498	179	67 7
			%	73.60%	26.40	10

	within CONF ESSIO N		%	0.0 0%
	Adjusted Residual	-1.3	1.3	
Total	Count	999	331	13 30
	% within CONF ESSIO N	75.10%	24.90 %	10 0.0 0%

Chi-Square Tests

A G E_ C A T	COUNTRY		Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2- side d)	Exact Sig. (1- side d)
		Contin uity Correct ion ^b	0	1	1		
		Likelih ood Ratio	0	1	0.995		
		Fisher' s Exact Test				1	0. 62 2
		Linear- by- Linear Associ ation	0	1	0.995		
		N of Valid Cases	88				
	2 DE	Pearson Chi- Square	1,170 ^c	1	0.279		
		Contin uity	0.606	1	0.436		

	Correct ion ^b					
	Likelih ood Ratio	1.096	1	0.295		
	Fisher' s Exact Test				0.36 2	0. 21 4
	Linear- by- Linear Associ ation	1.16	1	0.281		
	N of Valid Cases	121				
3 CZ	Pearso n Chi- Square	10,821 ^d	1	0.001		
	Contin uity Correct ion ^b	9.857	1	0.002		
	Likelih ood Ratio	10.407	1	0.001		
	Fisher' s Exact Test				0.00 2	0. 00 1
	Linear- by- Linear Associ ation	10.78	1	0.001		
	N of Valid Cases	267				
Total	Pearso n Chi- Square	2,980 ^e	1	0.084		
	Contin uity Correct ion ^b	2.627	1	0.105		
	Likelih ood Ratio	3	1	0.083		
	Fisher' s Exact Test				0.09 2	0. 05 2

		Linear-by-Linear Association N of Valid Cases	2.974 476	1	0.085		
246-60	1 US	Pearson Chi-Square	13,894 ^f	1	0		
		Continuity Correction ^b	12.408	1	0		
		Likelihood Ratio	13.351	1	0	0	0
		Fisher's Exact Test					
		Linear-by-Linear Association N of Valid Cases	13.798 144	1	0		
	2 DE	Pearson Chi-Square	2,965 ^g	1	0.085		
		Continuity Correction ^b	2.164	1	0.141		
		Likelihood Ratio	3.136	1	0.077		
		Fisher's Exact Test				0.132	0.068
		Linear-by-Linear Association N of Valid Cases	2.932 90	1	0.087		

3 CZ	Pearson Chi-Square	,189 ^h	1	0.663		
	Continuity Correction ^b	0.039	1	0.843		
	Likelihood Ratio	0.187	1	0.666		
	Fisher's Exact Test				0.644	0.415
	Linear-by-Linear Association	0.188	1	0.665		
	N of Valid Cases	133				
Total	Pearson Chi-Square	,053 ⁱ	1	0.819		
	Continuity Correction ^b	0.012	1	0.914		
	Likelihood Ratio	0.052	1	0.819		
	Fisher's Exact Test				0.904	0.456
	Linear-by-Linear Association	0.052	1	0.819		
	N of Valid Cases	367				
361 +	1 US	Pearson Chi-Square	,698 ^j	1	0.403	
		Continuity Correction ^b	0.488	1	0.485	
		Likelihood	0.703	1	0.402	

		Likelihood Ratio	0.416			0.243
		Fisher's Exact Test				
		Linear-by-Linear Association	0.696	1	0.404	
		N of Valid Cases	326			
2 DE	Pearson Chi-Square	,528 ^k	1	0.467		
	Continuity Correction ^b	0.26	1	0.61		
	Likelihood Ratio	0.532	1	0.466		
	Fisher's Exact Test				0.52	0.306
	Linear-by-Linear Association	0.523	1	0.47		
	N of Valid Cases	102				
3 CZ	Pearson Chi-Square	5,668 ^l	1	0.017		
	Continuity Correction ^b	4.279	1	0.039		
	Likelihood Ratio	5.43	1	0.02		
	Fisher's Exact Test				0.028	0.021
	Linear-by-Linear	5.572	1	0.018		

	Association N of Valid Cases	59				
Total	Pearson Chi-Square	,374 ^m	1	0.541		
	Continuity Correction ^b	0.255	1	0.614		
	Likelihood Ratio	0.373	1	0.541		
	Fisher's Exact Test				0.594	0.306
	Linear-by-Linear Association	0.373	1	0.541		
	N of Valid Cases	487				
Total	Pearson Chi-Square	5,122 ⁿ	1	0.024		
	Continuity Correction ^b	4.671	1	0.031		
	Likelihood Ratio	5.105	1	0.024		
	Fisher's Exact Test				0.025	0.015
	Linear-by-Linear Association	5.113	1	0.024		
	N of Valid Cases	558				
2 DE	Pearson Chi-Square	,491 ^o	1	0.484		
	Continuity Correction ^b	0.316	1	0.574		
	Likelihood Ratio	0.497	1	0.481		

	<i>Fisher's Exact Test</i>				0.579	0.289
	<i>Linear-by-Linear Association</i>	0.489	1	0.484		
	<i>N of Valid Cases</i>	313				
3 CZ	<i>Pearson Chi-Square</i>	13,332 ^p	1	0		
	<i>Continuity Correction^b</i>	12.492	1	0		
	<i>Likelihood Ratio</i>	12.829	1	0		
	<i>Fisher's Exact Test</i>				0	0
	<i>Linear-by-Linear Association</i>	13.303	1	0		
	<i>N of Valid Cases</i>	459				
Total	<i>Pearson Chi-Square</i>	1,779 ^q	1	0.182		
	<i>Continuity Correction^b</i>	1.614	1	0.204		
	<i>Likelihood Ratio</i>	1.781	1	0.182		
	<i>Fisher's Exact Test</i>				0.184	0.102
	<i>Linear-by-Linear Association</i>	1.778	1	0.182		
	<i>N of Valid Cases</i>	1330				

11.5.7. Věk duchovních a kázání– příloha č. 12
CONFESSION * Q7 *
COUNTRY * AGE_CAT

Crosstab

A G E_ C A T	COUNTRY	Q7			Total		
		A	2 B	3 C			
Ja n- 45	1 US CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON	1 4.80%	0 0.00 %	20 95 .2 0 %	21 100.0 0%
		Adjusted Resid ual	-0.4	-0.8	0. 8		
	2 PROT	Count % within CONF ESSI ON	5 7.40%	2 2.90 %	61 89 .7 0 %	68 100.0 0%	
	Total	Count % within CONF ESSI ON	6 6.70%	2 2.20 %	81 91 .0 0 %	89 100.0 0%	
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON	2 11.80%	0 0.00 %	15 88 .2 0 %	17 100.0 0%
		Adjusted Resid ual	-1.3	-2	2. 7		
	2 PROT	Count % within CONF	28 26.90%	20 19.2 0%	56 53 .8 0	104 100.0 0%	

			ESSI ON Adjust ed Resid ual	1.3	2	- 2. 7	%	
	Total		Count % within CONF ESSI ON	30 24.80%	20 16.5 0%	71 58 .7 0 %		121 100.0 0%
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	8 4.40%	8 4.40 %	16 7 91 .3 0 %		183 100.0 0%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	6 7.10%	3 3.60 %	75 89 .3 0 %		84 100.0 0%
	Total		Count % within CONF ESSI ON	14 5.20%	11 4.10 %	24 2 90 .6 0 %		267 100.0 0%
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid	11 5.00%	8 3.60 %	20 2 91 .4 0 %		221 100.0 0%
				-3.6	-2.6	4. 7		

				ual				
			2 PROT	Count	39	25	19	256
				% within CONF ESSI ON	15.20%	9.80%	75.0%	100.00%
				Adjust ed Resid ual	3.6	2.6	-4.7	
			Total	Count	50	33	39	477
				% within CONF ESSI ON	10.50%	6.90%	82.60%	100.00%
2 46 - 60	1 US	CONF ESSIO N	1 CATH	Count		0	53	53
				% within CONF ESSI ON		0.00%	100.00%	100.00%
				Adjust ed Resid ual		-1.8	1.8	
			2 PROT	Count		6	91	97
				% within CONF ESSI ON		6.20%	93.80%	100.00%
				Adjust ed Resid ual		1.8	-1.8	
			Total	Count		6	14	150
				% within CONF ESSI ON		4.00%	96.00%	100.00%
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH		Count	0	0	25	25
				% within CONF	0.00%	0.00%	100.00%	100.00%

			ESSI ON				%	
			Adjust ed Resid ual	-0.6	-3.9	4		
		2 PROT	Count	1	29	39	69	
			% within CONF ESSI ON	1.40%	42.0 0%	56 .5 0 %	100.0 0%	
			Adjust ed Resid ual	0.6	3.9	-4		
		Total	Count	1	29	64	94	
			% within CONF ESSI ON	1.10%	30.9 0%	68 .1 0 %	100.0 0%	
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	3	2	85	90	
			% within CONF ESSI ON	3.30%	2.20 %	94 .4 0 %	100.0 0%	
			Adjust ed Resid ual	1.2	-1.8	0. 8		
		2 PROT	Count	0	4	39	43	
			% within CONF ESSI ON	0.00%	9.30 %	90 .7 0 %	100.0 0%	
			Adjust ed Resid ual	-1.2	1.8	- 0. 8		
		Total	Count	3	6	12	133	
			% within CONF ESSI ON	2.30%	4.50 %	93 .2 0 %	100.0 0%	
Total	CONF	1 CATH	Count	3	2	16	168	

	ESSION				1.80%	1.20%	3.97%	100.00%
		% within CONFESSION						
		Adjusted Residual		1.2	-5.4	4.8		
	2 PROT	Count	1	39	16	9	209	
		% within CONFESSION	0.50%	18.70%	8.0%		100.00%	
		Adjusted Residual	-1.2	5.4	-4.8			
	Total	Count	4	41	33	2	377	
		% within CONFESSION	1.10%	10.90%	8.8%		100.00%	
361+	1 US CONFESSION	Count	0	6	18	9	195	
		% within CONFESSION	0.00%	3.10%	9.6%		100.00%	
		Adjusted Residual	-1.7	-1.7	2.1			
	2 PROT	Count	2	10	13	1	143	
		% within CONFESSION	1.40%	7.00%	9.1%		100.00%	
		Adjusted Residual	1.7	1.7	-2.1			

	Total		Count	2	16	32	338
			% within CONF ESSI ON	0.60%	4.70%	94.70%	100.00%
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual		9 20.0 0%	36 80.0 0%	45 100.0 0%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual		19 33.3 0%	38 66.7 0%	57 100.0 0%
	Total		Count % within CONF ESSI ON		28 27.5 0%	74 72.5 0%	102 100.0 0%
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	1 2.40%	3 7.30%	37 90.2 0%	41 100.0 0%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust	2 11.10%	6 33.3 0%	10 55.6 0%	18 100.0 0%
				1.4	2.6	-3	

			ed Resid ual				
	Total		Count	3	9	47	59
			% within CONF ESSI ON	5.10%	15.3 0%	79 .7 0 %	100.0 0%
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	1	18	26	281
			% within CONF ESSI ON	0.40%	6.40 %	93 .2 0 %	100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	-1.6	-3.5	3. 8	
		2 PROT	Count	4	35	17	218
			% within CONF ESSI ON	1.80%	16.1 0%	82 .1 0 %	100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	1.6	3.5	- 3. 8	
	Total		Count	5	53	44	499
			% within CONF ESSI ON	1.00%	10.6 0%	88 .4 0 %	100.0 0%
Tot al	1 US CONF ESSION	1 CATH	Count	1	6	26	269
			% within CONF ESSIO N	0.40%	2.20%	97. 40 %	100.00 %
			Adjust ed Residu al	-1.9	-2.2	2.9	
		2 PROT	Count	7	18	28	308
			%	2.30%	5.80%	91. 3	100.00

			within CONF ESSIO N			90 %	%
			Adjusted Residu al	1.9	2.2	- 2.9	
	<i>Total</i>		Count	8	24	54 5	577
			% within CONF ESSIO N	1.40%	4.20%	94. 50 %	100.00 %
2 DE	CONFESSIO N	1 CATH	Count	2	9	76	87
			% within CONF ESSIO N	2.30%	10.30 %	87. 40 %	100.00 %
			Adjusted Residu al	-2.8	-3.6	5	
		2 PROT	Count	29	68	13 3	230
			% within CONF ESSIO N	12.60%	29.60 %	57. 80 %	100.00 %
			Adjusted Residu al	2.8	3.6	-5	
	<i>Total</i>		Count	31	77	20 9	317
			% within CONF ESSIO N	9.80%	24.30 %	65. 90 %	100.00 %
3 CZ	CONFESSIO N	1 CATH	Count	12	13	28 9	314
			% within CONF ESSIO N	3.80%	4.10%	92. 00 %	100.00 %
			Adjusted Residu al	-0.8	-2.1	2.2	
		2 PROT	Count	8	13	12 4	145
			% within CONF	5.50%	9.00%	85. 50 %	100.00 %

			ESSION				
			Adjusted Residual	0.8	2.1	-2.2	
	Total		Count	20	26	413	459
			% within CONFESSION	4.40%	5.70%	90.00%	100.00%
Total	CONFESSION	1 CATH	Count	15	28	627	670
			% within CONFESSION	2.20%	4.20%	93.60%	100.00%
			Adjusted Residual	-3.8	-6.5	7.8	
		2 PROT	Count	44	99	540	683
			% within CONFESSION	6.40%	14.50%	79.10%	100.00%
			Adjusted Residual	3.8	6.5	-7.8	
	Total		Count	59	127	1167	1353
			% within CONFESSION	4.40%	9.40%	86.30%	100.00%

Chi-Square Tests

AGE_CAT	COUNTRY		Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Jan-45	US	Pearson Chi-Square	,831 ^a	2	0.66		

	Likelihood Ratio	1.303	2	0.521		
	Linear-by-Linear Association	0.392	1	0.532		
	N of Valid Cases	89				
2 DE	Pearson Chi-Square	7,568 ^b	2	0.023		
	Likelihood Ratio	10.303	2	0.006		
	Linear-by-Linear Association	4.942	1	0.026		
	N of Valid Cases	121				
3 CZ	Pearson Chi-Square	,957 ^c	2	0.62		
	Likelihood Ratio	0.917	2	0.632		
	Linear-by-Linear Association	0.562	1	0.454		
	N of Valid Cases	267				
Total	Pearson Chi-Square	22,243 ^d	2	0		
	Likelihood Ratio	23.5	2	0		
	Linear-by-Linear Association	20.481	1	0		

		N of Valid Cases	477				
246-60	1 US	Pearson Chi-Square	3,415 ^e	1	0.065		
		Continuity Correction ^f	1.994	1	0.158		
		Likelihood Ratio	5.367	1	0.021		
		Fisher's Exact Test				0.09	0.069
		Linear-by-Linear Association	3.392	1	0.066		
		N of Valid Cases	150				
	2 DE	Pearson Chi-Square	15,965 ^g	2	0		
		Likelihood Ratio	23.253	2	0		
		Linear-by-Linear Association	15.124	1	0		
		N of Valid Cases	94				
	3 CZ	Pearson Chi-Square	4,710 ^h	2	0.095		
		Likelihood Ratio	5.344	2	0.069		
		Linear-by-Linear Association	0.004	1	0.95		
		N of	133				

		Valid Cases					
Total		Pearson Chi-Square	30,399 ^l	2	0		
		Likelihood Ratio	37.543	2	0		
		Linear-by-Linear Association	15.263	1	0		
		N of Valid Cases	377				
361+	1 US	Pearson Chi-Square	5,646 ^j	2	0.059		
		Likelihood Ratio	6.322	2	0.042		
		Linear-by-Linear Association	5.492	1	0.019		
		N of Valid Cases	338				
	2 DE	Pearson Chi-Square	2,245 ^k	1	0.134		
		Continuity Correction ^f	1.625	1	0.202		
		Likelihood Ratio	2.291	1	0.13		
		Fisher's Exact Test				0.181	0.101
		Linear-by-Linear Association	2.223	1	0.136		
		N of Valid	102				

	Cases					
3 CZ	Pearson Chi-Square	9,290 ^l	2	0.01		
	Likelihood Ratio	8.653	2	0.013		
	Linear-by-Linear Association	7.937	1	0.005		
	N of Valid Cases	59				
Total	Pearson Chi-Square	15,162 ^m	2	0.001		
	Likelihood Ratio	15.218	2	0		
	Linear-by-Linear Association	14.939	1	0		
	N of Valid Cases	499				
<i>Total</i>	<i>Pearson Chi-Square</i>	<i>8,713ⁿ</i>	<i>2</i>	<i>0.013</i>		
	<i>Likelihood Ratio</i>	<i>9.512</i>	<i>2</i>	<i>0.009</i>		
	<i>Linear-by-Linear Association</i>	<i>8.545</i>	<i>1</i>	<i>0.003</i>		
	<i>N of Valid Cases</i>	<i>577</i>				
2 DE	Pearson Chi-Square	24,810 ^o	2	0		
	Likelihood Ratio	28.193	2	0		
	Linear-by-Linear Association	22.606	1	0		
	N of Valid	317				

		Cases					
3 CZ	Pearson Chi-Square	5,201 ^p	2	0.074			
	Likelihood Ratio	4.889	2	0.087			
	Linear-by-Linear Association	3.178	1	0.075			
	N of Valid Cases	459					
Total	Pearson Chi-Square	60,314 ^q	2	0			
	Likelihood Ratio	63.332	2	0			
	Linear-by-Linear Association	50.305	1	0			
	N of Valid Cases	1353					

**11.5.8. Kázání a dojetí –
příloha č. 13
CONFESSION * Q8 *
COUNTRY * AGE_CAT**

Crosstab

AGE_CAT	COUNTRY	Q8			Total
		A	2 B	3 C	
Ja 1	US CONF 1 CATH	Count			
n-45	ESSION	%			
	N	within CONF			
		ESSION			
		ON			
		Adjusted			
		Resid			
			11	1	9
			52.40%	4.80%	42.90%
			-0.1	1.8	-0.3
					21
					100.00%

			ual				
		2 PROT	Count	36	0	31	67
			%	53.70%	0.00%	46.30%	100.00%
			within CONF ESSI ON				
			Adjust ed Resid ual	0.1	-1.8	0.3	
		Total	Count	47	1	40	88
			%	53.40%	1.10%	45.50%	100.00%
			within CONF ESSI ON				
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	10		7	17
			%	58.80%		41.20%	100.00%
			within CONF ESSI ON				
			Adjust ed Resid ual	-3		3	
		2 PROT	Count	91		13	104
			%	87.50%		12.50%	100.00%
			within CONF ESSI ON				
			Adjust ed Resid ual	3		-3	
		Total	Count	101		20	121
			%	83.50%		16.50%	100.00%
			within CONF ESSI ON				
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	15	33	13	183
			%	8.20%	18.00%	7.30%	100.00%
			within CONF ESSI ON				

			Adjust ed Resid ual	-1.8	-0.7	1. 8	
		2 PROT	Count	13	18	53	84
			% within CONF ESSI ON	15.50%	21.4 0%	63 .1 0 %	100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	1.8	0.7	- 1. 8	
		Total	Count	28	51	18 8	267
			% within CONF ESSI ON	10.50%	19.1 0%	70 .4 0 %	100.0 0%
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	36	34	15 1	221
			% within CONF ESSI ON	16.30%	15.4 0%	68 .3 0 %	100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	-8.7	2.9	6. 6	
		2 PROT	Count	140	18	97	255
			% within CONF ESSI ON	54.90%	7.10 %	38 .0 0 %	100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	8.7	-2.9	- 6. 6	
		Total	Count	176	52	24 8	476
			% within CONF ESSI ON	37.00%	10.9 0%	52 .1 0 %	100.0 0%
2	1 US	CONF	1 CATH	Count	18	1	31
							50

46 - 60	ESSION		% within CONF ESSI ON	36.00%	2.00 %	62 .0 0 %	100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	-2.4	-0.7	2. 7	
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON	53 57.00%	4 4.30 %	36 38 .7 0 %	93 100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	2.4	0.7	- 2. 7	
	Total		Count % within CONF ESSI ON	71 49.70%	5 3.50 %	67 46 .9 0 %	143 100.0 0%
2 DE	CONF ESSION	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON	11 44.00%	5 20.0 0%	9 36 .0 0 %	25 100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	-0.9	2.4	- 0. 4	
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON	38 55.10%	3 4.30 %	28 40 .6 0 %	69 100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	0.9	-2.4	0. 4	
	Total		Count % within CONF ESSI	49 52.10%	8 8.50 %	37 39 .4 0 %	94 100.0 0%

			ON					
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	8 8.90%	29 32.2 0%	53 58 .9 0 %	90 100.0 0%	
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	4 9.50%	8 19.0 0%	30 71 .4 0 %	42 100.0 0%	
		Total	Count % within CONF ESSI ON	12 9.10%	37 28.0 0%	83 62 .9 0 %	132 100.0 0%	
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	37 22.40%	35 21.2 0%	93 56 .4 0 %	165 100.0 0%	
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	95 46.60%	15 7.40 %	94 46 .1 0 %	204 100.0 0%	
		Total	Count %	132 35.80%	50 13.6	18 7 50	369 100.0	

				within CONF ESSI ON		0%	.7 0 %	0%
3 61 +	1 US	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	77	1	10 9	187
				% within CONF ESSI ON	41.20%	0.50 %	58 .3 0 %	100.0 0%
				Adjust ed Resid ual	-2.1	-0.2	2. 1	
			2 PROT	Count	74	1	65	140
				% within CONF ESSI ON	52.90%	0.70 %	46 .4 0 %	100.0 0%
				Adjust ed Resid ual	2.1	0.2	- 2. 1	
			Total	Count	151	2	17 4	327
				% within CONF ESSI ON	46.20%	0.60 %	53 .2 0 %	100.0 0%
	2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	31	1	12	44
				% within CONF ESSI ON	70.50%	2.30 %	27 .3 0 %	100.0 0%
				Adjust ed Resid ual	-0.4	-0.8	0. 7	
			2 PROT	Count	42	3	12	57
				% within CONF ESSI ON	73.70%	5.30 %	21 .1 0 %	100.0 0%
				Adjust ed	0.4	0.8	- 0.	

			Residual			7	
	Total		Count	73	4	24	101
			% within CONF ESSION	72.30%	4.00%	23.80%	100.00%
3 CZ	CONF ESSION	1 CATH	Count	6	9	26	41
			% within CONF ESSION	14.60%	22.00%	63.40%	100.00%
			Adjusted Residual	-1.2	1	0.2	
		2 PROT	Count	5	2	11	18
			% within CONF ESSION	27.80%	11.10%	61.10%	100.00%
			Adjusted Residual	1.2	-1	-0.2	
	Total		Count	11	11	37	59
			% within CONF ESSION	18.60%	18.60%	62.70%	100.00%
Total	CONF ESSION	1 CATH	Count	114	11	147	272
			% within CONF ESSION	41.90%	4.00%	54.00%	100.00%
			Adjusted Residual	-3.2	0.7	2.9	
		2 PROT	Count	121	6	88	215
			% within CONF ESSION	56.30%	2.80%	40.90%	100.00%

				ON Adjust ed Resid ual	3.2	-0.7	- 2. 9	
	Total			Count	235	17	23 5	487
				% within CONF ESSI ON	48.30%	3.50 %	48 .3 0 %	100.0 0%
To tal	1 US CONF ESSIO N	1 CATH		Count	106	3	14 9	258
				% within CONF ESSI ON	41.10%	1.20 %	57 .8 0 %	100.0 0%
				Adjust ed Resid ual	-3.1	-0.5	3. 2	
		2 PROT		Count	163	5	13 2	300
				% within CONF ESSI ON	54.30%	1.70 %	44 .0 0 %	100.0 0%
				Adjust ed Resid ual	3.1	0.5	- 3. 2	
	Total			Count	269	8	28 1	558
				% within CONF ESSI ON	48.20%	1.40 %	50 .4 0 %	100.0 0%
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH		Count	52	6	28	86
				% within CONF ESSI ON	60.50%	7.00 %	32 .6 0 %	100.0 0%
				Adjust ed Resid	-2.4	1.8	1. 7	

			ual				
		2 PROT	Count	171	6	53	230
			% within CONF ESSI ON	74.30%	2.60 %	23 .0 0 %	100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	2.4	-1.8	- 1. 7	
		Total	Count	223	12	81	316
			% within CONF ESSI ON	70.60%	3.80 %	25 .6 0 %	100.0 0%
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	29	71	21 4	314
			% within CONF ESSI ON	9.20%	22.6 0%	68 .2 0 %	100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	-1.9	0.8	0. 6	
		2 PROT	Count	22	28	94	144
			% within CONF ESSI ON	15.30%	19.4 0%	65 .3 0 %	100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	1.9	-0.8	- 0. 6	
		Total	Count	51	99	30 8	458
			% within CONF ESSI ON	11.10%	21.6 0%	67 .2 0 %	100.0 0%
Total	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	187	80	39 1	658
			% within CONF	28.40%	12.2 0%	59 .4 0	100.0 0%

	ESSI ON Adjust ed Resid ual	-9.1	4.1	6. 6	%
2 PROT	Count	356	39	27 9	674
	% within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	52.80%	5.80 %	41 .4 0 %	100.0 0%
	Count	9.1	-4.1	- 6. 6	
Total	Count	543	119	67 0	1332
	% within CONF ESSI ON	40.80%	8.90 %	50 .3 0 %	100.0 0%

Chi-Square Tests

A G E_ C A T	COUNTRY	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2- side d)	Ex ac t Si g. (1- si de d)
Ja n- 45	1 US	Pearso n Chi- Square	3,237 ^a	2	0.198	
		Likelih ood Ratio	2.913	2	0.233	
		Linear- by- Linear Associ ation	0.007	1	0.934	
		N of Valid Cases	88			

2 DE	Pearson Chi-Square	8,709 ^b	1	0.003		
	Continuity Correction ^c	6.755	1	0.009		
	Likelihood Ratio	7.095	1	0.008		
	Fisher's Exact Test				0.008	0.008
	Linear-by-Linear Association	8.637	1	0.003		
	N of Valid Cases	121				
3 CZ	Pearson Chi-Square	4,189 ^d	2	0.123		
	Likelihood Ratio	4.018	2	0.134		
	Linear-by-Linear Association	4.11	1	0.043		
	N of Valid Cases	267				
Total	Pearson Chi-Square	76,095 ^e	2	0		
	Likelihood Ratio	80.077	2	0		
	Linear-by-Linear Association	64.622	1	0		
	N of Valid Cases	476				
2 1 US	Pearson	7,142 ^f	2	0.028		

46 - 60	n Chi-Square					
	Likelihood Ratio	7.199	2	0.027		
	Linear-by-Linear Association	6.566	1	0.01		
	N of Valid Cases	143				
2 DE	Pearson Chi-Square	5,812 ^g	2	0.055		
	Likelihood Ratio	5.061	2	0.08		
	Linear-by-Linear Association	0.085	1	0.77		
	N of Valid Cases	94				
3 CZ	Pearson Chi-Square	2,502 ^h	2	0.286		
	Likelihood Ratio	2.615	2	0.271		
	Linear-by-Linear Association	0.936	1	0.333		
	N of Valid Cases	132				
Total	Pearson Chi-Square	29,700 ⁱ	2	0		
	Likelihood Ratio	30.48	2	0		
	Linear-by-Linear	12.803	1	0		

		Association N of Valid Cases	369				
3 61 +	1 US	Pearson Chi-Square	4,524 ^l	2	0.104		
		Likelihood Ratio	4.529	2	0.104		
		Linear-by-Linear Association	4.473	1	0.034		
		N of Valid Cases	327				
2 DE		Pearson Chi-Square	1,001 ^k	2	0.606		
		Likelihood Ratio	1.032	2	0.597		
		Linear-by-Linear Association	0.303	1	0.582		
		N of Valid Cases	101				
3 CZ		Pearson Chi-Square	1,958 ^l	2	0.376		
		Likelihood Ratio	1.961	2	0.375		
		Linear-by-Linear Association	0.474	1	0.491		
		N of Valid Cases	59				
Total		Pearson Chi-Square	9,957 ^m	2	0.007		

	Likelihood Ratio	9.987	2	0.007		
	Linear-by-Linear Association	9.378	1	0.002		
	N of Valid Cases	487				
Total	Pearson Chi-Square	10,505 ⁿ	2	0.005		
	Likelihood Ratio	10.54	2	0.005		
	Linear-by-Linear Association	10.245	1	0.001		
	N of Valid Cases	558				
2 DE	Pearson Chi-Square	7,065 ^o	2	0.029		
	Likelihood Ratio	6.663	2	0.036		
	Linear-by-Linear Association	4.494	1	0.034		
	N of Valid Cases	316				
3 CZ	Pearson Chi-Square	3,816 ^p	2	0.148		
	Likelihood Ratio	3.656	2	0.161		
	Linear-by-Linear Association	1.67	1	0.196		
	N of Valid Cases					

	N of Valid Cases	458			
Total	Pearson Chi-Square	85,267 ^q	2	0	
	Likelihood Ratio	86.521	2	0	
	Linear-by-Linear Association	66.428	1	0	
	N of Valid Cases	1332			

**11.5.9. Homilie formou
diskuze– příloha č. 14
CONFESSION * Q9 *
COUNTRY * AGE_CAT**

Crosstab

					Q9			Total
					A	2 B	3 C	
AGE_CAT	COUNTRY							
Ja 1 US	CONF	1 CATH	Count	7	8	6	21	
n-45	ESSIO	N	% within CONF	33.30%	38.10%	28.60%	100.00%	
			Adjusted Residual	-2.8	1.6	1.8		
		2 PROT	Count	45	14	8	67	

			% within CONF ESSI ON	67.20%	20.9 0%	11 .9 0 %	100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	2.8	-1.6	- 1. 8	
	Total		Count	52	22	14	88
			% within CONF ESSI ON	59.10%	25.0 0%	15 .9 0 %	100.0 0%
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	2	15	0	17
			% within CONF ESSI ON	11.80%	88.2 0%	0 00 %	100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	-1.3	2.5	- 1. 9	
		2 PROT	Count	27	58	18	103
			% within CONF ESSI ON	26.20%	56.3 0%	17 .5 0 %	100.0 0%
			Adjust ed Resid ual	1.3	-2.5	1. 9	
	Total		Count	29	73	18	120
			% within CONF ESSI ON	24.20%	60.8 0%	15 .0 0 %	100.0 0%
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	115	60	8	183
			% within CONF ESSI ON	62.80%	32.8 0%	4 40 %	100.0 0%
			Adjust ed Resid	-1.3	1.6	- 0. 6	

			ual					
		2 PROT	Count	59	19	5	83	
			%	71.10%	22.9	6.	100.0	
			within		0%	00	0%	
			CONF			%		
			ESSI					
			ON					
			Adjust	1.3	-1.6	0.		
			ed			6		
			Resid					
			ual					
		Total	Count	174	79	13	266	
			%	65.40%	29.7	4.	100.0	
			within		0%	90	0%	
			CONF			%		
			ESSI					
			ON					
Total	CONF	1 CATH	Count	124	83	14	221	
	ESSIO		%	56.10%	37.6	6.	100.0	
	N		within		0%	30	0%	
			CONF			%		
			ESSI					
			ON					
			Adjust	0.9	0.4	-		
			ed			2.		
			Resid			2		
			ual					
		2 PROT	Count	131	91	31	253	
			%	51.80%	36.0	12	100.0	
			within		0%	.3	0%	
			CONF			0		
			ESSI			%		
			ON					
			Adjust	-0.9	-0.4	2.		
			ed			2		
			Resid					
			ual					
		Total	Count	255	174	45	474	
			%	53.80%	36.7	9.	100.0	
			within		0%	50	0%	
			CONF			%		
			ESSI					
			ON					
2	1 US	CONF	Count	30	18	2	50	
46		ESSIO	%	60.00%	36.0	4.	100.0	
-		N	within		0%	00	0%	
60			CONF			%		
			ESSI					
			ON					
			Adjust	-1.6	2	-		

			ed Resid ual			0. 6	
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	67 72.80%	19 20.7 0%	6 6. 50 %	92 100.0 0%
		Total	Count % within CONF ESSI ON	97 68.30%	37 26.1 0%	8 5. 60 %	142 100.0 0%
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	5 20.00%	19 76.0 0%	1 4. 00 %	25 100.0 0%
		2 PROT	Count % within CONF ESSI ON Adjust ed Resid ual	25 36.80%	38 55.9 0%	5 7. 40 %	68 100.0 0%
		Total	Count % within CONF ESSI ON	30 32.30%	57 61.3 0%	6 6. 50 %	93 100.0 0%
3 CZ	CONF ESSIO N	1 CATH	Count % within CONF ESSI ON	54 60.00%	29 32.2 0%	7 7. 80 %	90 100.0 0%

			ON Adjusted Residual	-2.4	2.2	0.6	
		2 PROT	Count % within CONFESSIO	34 81.00%	6 14.30%	2 4.80%	42 100.00%
			Adjusted Residual	2.4	-2.2	-0.6	
		Total	Count % within CONFESSIO	88 66.70%	35 26.50%	9 6.80%	132 100.00%
Total	CONFESSIO	1 CATH	Count % within CONFESSIO	89 53.90%	66 40.00%	10 6.10%	165 100.00%
			Adjusted Residual	-1.6	1.8	-0.1	
		2 PROT	Count % within CONFESSIO	126 62.40%	63 31.20%	13 6.40%	202 100.00%
			Adjusted Residual	1.6	-1.8	0.1	
		Total	Count % within CONFESSIO	215 58.60%	129 35.10%	23 6.30%	367 100.00%
361+	1 US	CONFESSIO	Count % within	105 57.40%	75 41.00%	3 1.60%	183 100.00%

			CONF ESSI ON				%	
			Adjust ed Resid ual	-2.6	3.1	-	1. 4	
	2 PROT		Count	100	34	6	140	
			% within CONF ESSI ON	71.40%	24.3 0%	4. 30 %	100.0 0%	
			Adjust ed Resid ual	2.6	-3.1	1. 4		
	Total		Count	205	109	9	323	
			% within CONF ESSI ON	63.50%	33.7 0%	2. 80 %	100.0 0%	
2 DE	CONF ESSIO N	1 CATH	Count	9	34	2	45	
			% within CONF ESSI ON	20.00%	75.6 0%	4. 40 %	100.0 0%	
			Adjust ed Resid ual	-2.9	2.5	0. 8		
	2 PROT		Count	27	29	1	57	
			% within CONF ESSI ON	47.40%	50.9 0%	1. 80 %	100.0 0%	
			Adjust ed Resid ual	2.9	-2.5	-	0. 8	
	Total		Count	36	63	3	102	
			% within CONF ESSI ON	35.30%	61.8 0%	2. 90 %	100.0 0%	
3 CZ	CONF	1 CATH	Count	13	24	4	41	

	ESSION		% within CONF ESSION	31.70%	58.50%	9.80%	100.00%
			Adjusted Residual	-2.9	3	-0.2	
		2 PROT	Count	13	3	2	18
			% within CONF ESSION	72.20%	16.70%	11.10%	100.00%
			Adjusted Residual	2.9	-3	0.2	
		Total	Count	26	27	6	59
			% within CONF ESSION	44.10%	45.80%	10.20%	100.00%
	Total	CONF ESSION	Count	127	133	9	269
		1 CATH	% within CONF ESSION	47.20%	49.40%	3.30%	100.00%
			Adjusted Residual	-3.9	4.2	-0.5	
		2 PROT	Count	140	66	9	215
			% within CONF ESSION	65.10%	30.70%	4.20%	100.00%
			Adjusted Residual	3.9	-4.2	0.5	
		Total	Count	267	199	18	484
			% within CONF ESSION	55.20%	41.10%	3.70%	100.00%

				ON				
Total	1 US	CONFES SION	1 CATH	Count	142	101	11	254
				% within CONFES SION	55.90%	39.80 %	4.3 0%	100.00 %
				Adjusted Residual	-3.7	4.4	- 1.2	
	2 PROT			Count	212	67	20	299
				% within CONFES SION	70.90%	22.40 %	6.7 0%	100.00 %
				Adjusted Residual	3.7	-4.4	1.2	
Total				Count	354	168	31	553
				% within CONFES SION	64.00%	30.40 %	5.6 0%	100.00 %
2 DE	CONFES SION	1 CATH		Count	16	68	3	87
				% within CONFES SION	18.40%	78.20 %	3.4 0%	100.00 %
				Adjusted Residual	-2.8	3.8	-2	
	2 PROT			Count	79	125	24	228
				% within CONFES SION	34.60%	54.80 %	10. 50 %	100.00 %
				Adjusted Residual	2.8	-3.8	2	
Total				Count	95	193	27	315
				% within CONFES SION	30.20%	61.30 %	8.6 0%	100.00 %
3 CZ	CONFES SION	1 CATH		Count	182	113	19	314
				% within CONFES SION	58.00%	36.00 %	6.1 0%	100.00 %
				Adjusted Residual	-3.3	3.5	- 0.1	
	2 PROT			Count	106	28	9	143
				% within CONFES SION	74.10%	19.60 %	6.3 0%	100.00 %
				Adjusted Residual	3.3	-3.5	0.1	
Total				Count	288	141	28	457
				% within CONFES SION	63.00%	30.90 %	6.1 0%	100.00 %

<i>Total</i>	<i>CONFES</i>	<i>1 CATH</i>	<i>Count</i>	340	282	33	655
	<i>SION</i>		<i>% within CONFES SION</i>	51.90%	43.10%	5.00%	100.00%
			<i>Adjusted Residual</i>	-2.7	3.8	-2.1	
		<i>2 PROT</i>	<i>Count</i>	397	220	53	670
			<i>% within CONFES SION</i>	59.30%	32.80%	7.90%	100.00%
			<i>Adjusted Residual</i>	2.7	-3.8	2.1	
<i>Total</i>			<i>Count</i>	737	502	86	1325
			<i>% within CONFES SION</i>	55.60%	37.90%	6.50%	100.00%

Chi-Square Tests

A G E_ C A T	COUNTRY		Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
			Ja n- 45	1 US	Pearson Chi-Square
		Likelihood Ratio	7.663	2	0.022
		Linear-by-Linear Association	7.143	1	0.008
		N of Valid Cases	88		
	2 DE	Pearson Chi-Square	6,676 ^b	2	0.036
		Likelihood Ratio	9.205	2	0.01
		Linear-by-Linear Association	0.035	1	0.852

		N of Valid Cases	120		
3 CZ		Pearson Chi-Square	2,795 ^c	2	0.247
		Likelihood Ratio	2.867	2	0.238
		Linear-by-Linear Association	0.734	1	0.392
		N of Valid Cases	266		
Total		Pearson Chi-Square	4,844 ^d	2	0.089
		Likelihood Ratio	4.983	2	0.083
		Linear-by-Linear Association	2.831	1	0.092
		N of Valid Cases	474		
246-60	1 US	Pearson Chi-Square	4,074 ^e	2	0.13
		Likelihood Ratio	3.987	2	0.136
		Linear-by-Linear Association	0.985	1	0.321
		N of Valid Cases	142		
2 DE		Pearson Chi-Square	3,118 ^f	2	0.21
		Likelihood Ratio	3.264	2	0.196

		Ratio Linear- by- Linear Associ- ation N of Valid Cases	1.015	1	0.314
3 CZ		Pearso n Chi- Square	5,742 ^g	2	0.057
		Likelih ood	6.116	2	0.047
		Ratio Linear- by- Linear Associ- ation N of Valid Cases	4.334	1	0.037
			132		
Total		Pearso n Chi- Square	3,130 ^h	2	0.209
		Likelih ood	3.125	2	0.21
		Ratio Linear- by- Linear Associ- ation N of Valid Cases	1.571	1	0.21
			367		
3 61 +	1 US	Pearso n Chi- Square	11,015 ⁱ	2	0.004
		Likelih ood	11.208	2	0.004
		Ratio Linear- by- Linear Associ- ation N of Valid	3.495	1	0.062
			323		

	Cases			
2 DE	Pearson Chi-Square	8,435 ^l	2	0.015
	Likelihood Ratio	8.74	2	0.013
	Linear-by-Linear Association	8.102	1	0.004
	N of Valid Cases	102		
3 CZ	Pearson Chi-Square	9,474 ^k	2	0.009
	Likelihood Ratio	10.064	2	0.007
	Linear-by-Linear Association	4.411	1	0.036
	N of Valid Cases	59		
Total	Pearson Chi-Square	17,382 ^l	2	0
	Likelihood Ratio	17.6	2	0
	Linear-by-Linear Association	10.711	1	0.001
	N of Valid Cases	484		
Tot 1 US al	Pearson Chi-Square	19,805 ^m	2	0
	Likelihood Ratio	19.847	2	0
	Linear-by-Linear	6.168	1	0.013

	<i>Association</i> <i>N of Valid Cases</i>	553		
<i>2 DE</i>	<i>Pearson Chi-Square</i>	14,797 ^f	2	0.001
	<i>Likelihood Ratio</i>	15.826	2	0
	<i>Linear-by-Linear Association</i>	1.553	1	0.213
	<i>N of Valid Cases</i>	315		
<i>3 CZ</i>	<i>Pearson Chi-Square</i>	12,655 ^o	2	0.002
	<i>Likelihood Ratio</i>	13.289	2	0.001
	<i>Linear-by-Linear Association</i>	6.757	1	0.009
	<i>N of Valid Cases</i>	457		
<i>Total</i>	<i>Pearson Chi-Square</i>	16,549 ^o	2	0
	<i>Likelihood Ratio</i>	16.614	2	0
	<i>Linear-by-Linear Association</i>	1.744	1	0.187
	<i>N of Valid Cases</i>	1325		

11.5.10. Kurs pro zlepšení kvality kázání duchovních – příloha č. 15

CONFESSION * Q10_A * COUNTRY * AGE_CAT Crosstabulation

AGE_CAT	COUNTRY	Q10_A	Total
---------	---------	-------	-------

					A	B	C	
- 45	US	CONFESSIO N	CAT H	Count	10	8	3	21
				% within CONFES SION	47.6%	38. 1%	14.3%	100.0%
				Adjusted Residual	.2	1.6	-1.8	
			PR OT	Count	30	14	23	67
		% within CONFES SION	44.8%	20. 9%	34.3%	100.0%		
		Adjusted Residual	-.2	- 1.6	1.8			
		Total	Count	40	22	26	88	
			% within CONFES SION	45.5%	25. 0%	29.5%	100.0%	
	DE	CONFESSIO N	CAT H	Count	8	5	4	17
				% within CONFES SION	47.1%	29. 4%	23.5%	100.0%
				Adjusted Residual	.9	- 2.3	2.7	
			PR OT	Count	37	62	5	104
		% within CONFES SION	35.6%	59. 6%	4.8%	100.0%		
		Adjusted Residual	-.9	2.3	-2.7			
		Total	Count	45	67	9	121	
			% within CONFES SION	37.2%	55. 4%	7.4%	100.0%	
	CZ	CONFESSIO N	CAT H	Count	84	73	25	182
				% within CONFES SION	46.2%	40. 1%	13.7%	100.0%
				Adjusted Residual	-.9	1.4	-.6	
			PR OT	Count	44	26	14	84
		% within CONFES SION	52.4%	31. 0%	16.7%	100.0%		
		Adjusted Residual	.9	- 1.4	.6			
		Total	Count	128	99	39	266	
			% within CONFES SION	.5	.4	.1	1.0	
	Total	CONFESSIO N	CAT H	Count	102	86	32	220
				% within CONFES SION	46.4%	39. 1%	14.5%	100.0%
				Adjusted	.6	-2	-.6	

				Residual					
				PR OT	Count	111	10 2	42	255
					% within CONFES SION	43.5%	40. 0%	16.5%	100.0%
					Adjusted Residual	-.6	.2	.6	
Total					Count	213	18 8	74	475
					% within CONFES SION	44.8%	39. 6%	15.6%	100.0%
46 - 60	US	CONFESSIO N	CAT H		Count	26	13	10	49
					% within CONFES SION	53.1%	26. 5%	20.4%	100.0%
					Adjusted Residual	.5	-.4	-.1	
				PR OT	Count	44	27	19	90
					% within CONFES SION	48.9%	30. 0%	21.1%	100.0%
					Adjusted Residual	-.5	.4	.1	
Total					Count	70	40	29	139
					% within CONFES SION	50.4%	28. 8%	20.9%	100.0%
	DE	CONFESSIO N	CAT H		Count	6	15	4	25
					% within CONFES SION	24.0%	60. 0%	16.0%	100.0%
					Adjusted Residual	-1.0	1.0	-.2	
				PR OT	Count	24	33	12	69
					% within CONFES SION	34.8%	47. 8%	17.4%	100.0%
					Adjusted Residual	1.0	- 1.0	.2	
Total					Count	30	48	16	94
					% within CONFES SION	31.9%	51. 1%	17.0%	100.0%
	CZ	CONFESSIO N	CAT H		Count	31	47	12	90
					% within CONFES SION	34.4%	52. 2%	13.3%	100.0%
					Adjusted Residual	-2.3	2.4	-.1	
				PR OT	Count	24	13	6	43
					% within CONFES SION	55.8%	30. 2%	14.0%	100.0%
					Adjusted Residual	2.3	- 2.4	.1	
Total					Count	55	60	18	133

				% within CONFES SION	41.4%	45.1%	13.5%	100.0%
	Total	CONFESSIO N	CAT H	Count % within CONFES SION Adjusted Residual	63 38.4%	75 45.7%	26 15.9%	164 100.0%
			PR OT	Count % within CONFES SION Adjusted Residual	92 45.5%	73 36.1%	37 18.3%	202 100.0%
	Total			Count % within CONFES SION	155 42.3%	148 40.4%	63 17.2%	366 100.0%
61 +	US	CONFESSIO N	CAT H	Count % within CONFES SION Adjusted Residual	111 59.7%	48 25.8%	27 14.5%	186 100.0%
			PR OT	Count % within CONFES SION Adjusted Residual	64 45.7%	50 35.7%	26 18.6%	140 100.0%
	Total			Count % within CONFES SION	175 53.7%	98 30.1%	53 16.3%	326 100.0%
	DE	CONFESSIO N	CAT H	Count % within CONFES SION Adjusted Residual	13 28.9%	27 60.0%	5 11.1%	45 100.0%
			PR OT	Count % within CONFES SION Adjusted Residual	21 36.8%	28 49.1%	8 14.0%	57 100.0%
	Total			Count % within CONFES SION	34 .3	55 .5	13 .1	102 1.0
	CZ	CONFESSIO N	CAT H	Count % within CONFES SION Adjusted Residual	16 42.1%	18 47.4%	4 10.5%	38 100.0%
			PR	Count	13	3	2	18

			OT	% within CONFES SION Adjusted Residual	72.2% 2.1	16. 7% - 2.2	11.1% .1	100.0%
			Total	Count % within CONFES SION	29 51.8%	21 37. 5%	6 10.7%	56 100.0%
Total	CONFESSIO N	CAT H		Count % within CONFES SION Adjusted Residual	140 52.0% 1.4	93 34. 6% -7	36 13.4% -1.0	269 100.0%
			PR OT	Count % within CONFES SION Adjusted Residual	98 45.6% -1.4	81 37. 7% .7	36 16.7% 1.0	215 100.0%
			Total	Count % within CONFES SION	238 49.2%	17 4 36. 0%	72 14.9%	484 100.0%
Total	US	CONFESSIO N	CAT H	Count % within CONFES SION Adjusted Residual	147 57.4% 2.6	69 27. 0% - 1.0	40 15.6% -2.2	256 100.0%
			PR OT	Count % within CONFES SION Adjusted Residual	138 46.5% -2.6	91 30. 6% 1.0	68 22.9% 2.2	297 100.0%
			Total	Count % within CONFES SION	285 51.5%	16 0 28. 9%	108 19.5%	553 100.0%
	DE	CONFESSIO N	CAT H	Count % within CONFES SION Adjusted Residual	27 31.0% -.8	47 54. 0% .1	13 14.9% 1.0	87 100.0%
			PR OT	Count % within CONFES SION Adjusted Residual	82 35.7% .8	12 3 53. 5% -.1	25 10.9% -1.0	230 100.0%
			Total	Count	109	17	38	317

			% within CONFES SION	34.4%	53.6%	12.0%	100.0%
CZ	CONFESSIO N	CAT H	Count	131	138	41	310
			% within CONFES SION	42.3%	44.5%	13.2%	100.0%
			Adjusted Residual	-2.7	3.2	-.6	
		PR OT	Count	81	42	22	145
			% within CONFES SION	55.9%	29.0%	15.2%	100.0%
			Adjusted Residual	2.7	-3.2	.6	
	Total		Count	212	180	63	455
			% within CONFES SION	46.6%	39.6%	13.8%	100.0%
Total	CONFESSIO N	CAT H	Count	305	254	94	653
			% within CONFES SION	46.7%	38.9%	14.4%	100.0%
			Adjusted Residual	.7	.3	-1.4	
		PR OT	Count	301	256	115	672
			% within CONFES SION	44.8%	38.1%	17.1%	100.0%
			Adjusted Residual	-.7	-.3	1.4	
	Total		Count	606	510	209	1325
			% within CONFES SION	45.7%	38.5%	15.8%	100.0%

Chi-Square Tests

AGE_CAT	COUNTRY		Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
- 45	US	Pearson Chi-Square	4.094	2	.129
		Likelihood Ratio	4.288	2	.117
		Linear-by-Linear Association	1.142	1	.285
		N of Valid Cases	88		
	DE	Pearson Chi-Square	9.81	2	.007

		Square	1		
		Likelihood	8.16	2	.017
		Ratio	3		
		Linear-by-	.212	1	.645
		Linear			
		Association			
		N of Valid	121		
		Cases			
	CZ	Pearson Chi-	2.09	2	.351
		Square	5		
		Likelihood	2.12	2	.346
		Ratio	4		
		Linear-by-	.121	1	.728
		Linear			
		Association			
		N of Valid	266		
		Cases			
	Total	Pearson Chi-	.517	2	.772
		Square			
		Likelihood	.518	2	.772
		Ratio			
		Linear-by-	.515	1	.473
		Linear			
		Association			
		N of Valid	475		
		Cases			
46 - 60	US	Pearson Chi-	.250	2	.883
		Square			
		Likelihood	.251	2	.882
		Ratio			
		Linear-by-	.120	1	.729
		Linear			
		Association			
		N of Valid	139		
		Cases			
	DE	Pearson Chi-	1.22	2	.543
		Square	2		
		Likelihood	1.24	2	.536
		Ratio	6		
		Linear-by-	.343	1	.558
		Linear			
		Association			
		N of Valid	94		
		Cases			
	CZ	Pearson Chi-	6.34	2	.042
		Square	0		
		Likelihood	6.41	2	.040
		Ratio	8		
		Linear-by-	2.63	1	.104
		Linear	7		
		Association			
		N of Valid	133		
		Cases			
	Total	Pearson Chi-	3.46	2	.177
		Square	5		
		Likelihood	3.46	2	.177
		Ratio	3		

		Linear-by-Linear Association N of Valid Cases	.369 366	1	.543
61 +	US	Pearson Chi-Square	6.318	2	.042
		Likelihood Ratio	6.326	2	.042
		Linear-by-Linear Association N of Valid Cases	4.622 326	1	.032
	DE	Pearson Chi-Square	1.198	2	.549
		Likelihood Ratio	1.202	2	.548
		Linear-by-Linear Association N of Valid Cases	.151 102	1	.698
	CZ	Pearson Chi-Square	5.213	2	.074
		Likelihood Ratio	5.575	2	.062
		Linear-by-Linear Association N of Valid Cases	2.293 56	1	.130
	Total	Pearson Chi-Square	2.242	2	.326
		Likelihood Ratio	2.242	2	.326
		Linear-by-Linear Association N of Valid Cases	2.201 484	1	.138
Total	US	Pearson Chi-Square	7.570	2	.023
		Likelihood Ratio	7.619	2	.022
		Linear-by-Linear Association N of Valid Cases	7.497 553	1	.006
	DE	Pearson Chi-Square	1.268	2	.530
		Likelihood Ratio	1.238	2	.538
		Linear-by-Linear Association N of Valid	1.149 317	1	.284

Cases				
CZ	Pearson Chi-Square	10.233	2	.006
	Likelihood Ratio	10.459	2	.005
	Linear-by-Linear Association	2.694	1	.101
	N of Valid Cases	455		
Total	Pearson Chi-Square	1.872	2	.392
	Likelihood Ratio	1.875	2	.392
	Linear-by-Linear Association	1.353	1	.245
	N of Valid Cases	1325		

12. Summary

Teoretické, praktické a výzkumné aspekty homiletické komunikace.

Katolické a protestantské pojetí.

Theoretical, Practical and Research Aspects of Homiletic Communication.

Catholic and Protestant Approach.

Petr Živný

The purpose of this work is to emphasize the importance and the need of proper homiletic communication in the mission of ministers of the Christian Churches (prædicare Verbum) and make a comparison in the evaluation of the preachers and their sermons between Catholics and Protestants. With this original approach and process, the presented research work is believed to be the first of its kind published, not only in the Czech Republic, but also abroad. Its importance lies not only in its Christological basis, but also in the ecumenical and intercultural dimension. The timelines can be seen in that it is also the inspiratory response to the difficult situation in which homiletics finds itself in today's post-church society. The fruit of the research in the Czech Republic, Germany and the USA is the formulation of a scientifically valid final thesis on the basis of statistical significance (chi-square test of homogeneity at a significance level of $\alpha = 0.01$).

The various components of this work led to the following conclusions: The first chapter highlights the fact that preaching is a supernatural event, realized in the name of Jesus Christ with the help of the Holy Spirit. Homilies that have Christological and sacramental character deal with homiletics, one of the theological branches, and also rely on and build on a number of theological and scientific disciplines. Its subject is driven by the Incarnate Word, Jesus Christ, who speaks through the mouth of the preacher. A homily can not be reduced to just a rhetorical act, but at the same time it must make use of the rhetoric and the psychology of communication.

The entire chapter two is dedicated to Jesus Christ, the ultimate preacher, who not only spoke the words, but lived them throughout his life through his suffering, death and resurrection. In doing so, he revealed God's love, mercy and forgiveness. Being a real Christian preacher is to deeply identify with Christ and follow him in his amazing unity between words and deeds. As far as it is known, no other homiletic dissertations deal with Jesus as a preacher in depth and detail. This work then fills a gap in Czech literature by dealing with this subject.

In chapter three, the history of homiletics is briefly summarized. This knowledge is necessary to understand the overall development of the sermon as it corresponds to the needs of the Church and society. Especially important is the period of the Reform movement, which began placing the main emphasis on Scripture and its free preaching and interpretation. As a result, the original Church remained mainly sacramental, and the "new reformed church" was primarily biblical. This had significant consequences: preaching became

largely an exegesis of biblical texts, the length of the homily became extended, and in fact, the homily became such a central part of the service that without the preaching, there was no further reason for people to meet. As a result of the Reform movement, a world of difference emerged between the Catholic and Protestant faiths.

Chapter four contains documents from the Second Vatican Ecumenical Council, excerpts from the Catholic Catechism and the Code of Canon Law (CIC), which deal with the theory and practice of preaching the Holy Gospel. Also included in this chapter is a critical analysis by this author of an example of a homily written by a Catholic priest, and a brief description of Catholic dissertations from the USA and Canada. As a note of interest, it would seem that doctoral students in the USA write about Homiletics more than students in other countries. A clear and simple overview of the theoretical and practical aspects of Catholic homilies concludes this chapter.

In chapter five, we provide information about the Protestant homily with an example of a sermon. This sermon written by a protestant pastor is analyzed in detail by the author of this dissertation. Also, in this chapter is a brief introduction of the characteristics of Protestant doctorials from the USA. These describe their search for new ways and efforts to further improve the quality of homilies. The conclusion of this chapter is devoted to a description of the basic theoretical and practical aspects of a Protestant homily.

The sixth chapter deals with the influence of preachers in the post-Church society and with a theory of Catholic-Protestant convergence in the work of Hans Küng. This theory can be described as utopian as it is too speculative. It seems detached from the psychological and social factors of the Church and of society. Küng sees the secular society as the ideal and suggests that the Church adapt to it and to even make it primary. His interpretation loses the dialectic tension between the world and the Church. Therefore, the author of this dissertation can only partially agree with Küng's vision. Rather than convergence, frequent contact and cooperation which can lead to mutual enrichment of both faiths is more desirable. This reality has been achieved in the field of mutual co-operation among various Theological Faculties and Universities in the world. There are very encouraging results in the pastoral ecumenical movement "Focolarini" that was founded by Chiara Lubich. This movement suggests the possibility of "metahomiletic communication" through modern social networks, through which the gospel can be successfully preached to the people of today and lead to unity regardless of ethnic and confessional differences.

In chapter seven, the author describes the research that resulted from a homiletic questionnaire which was distributed in the Czech Republic, Germany and the USA. A total of 1,479 people, including 773 Catholics and 706 Protestants participated in the survey. The task was to test the following hypothesis: "We expect that a statistically significant consensus will be achieved among a group of Catholics and Protestants in the Czech Republic, Germany and the USA who will be answering the questions on the homiletic questionnaire." (See enclosure number 3 in the 11th chapter.)

The conclusions of the investigation can be briefly summarized as follows:

1. The results demonstrate that the factors we examined, show statistically significant evidence against the homiletic convergence between Catholics and Protestants. This does not mean that in other issues such consensus does not exist nor that there may be other similarities between both denominations.

2. The investigation significantly shows that the Protestants are more satisfied with their pastors and levels of homily than Catholics (valid only for Czech group); Protestants prefer longer sermons; don't see discussion during sermons as important; an emotion is welcome during the sermon. In the senior category (over 61) perfect speech and language level is required and the majority expect the exegesis of biblical texts. The younger Protestants (under 45) consider the preaching mission of ministers more important than the same category of Catholics. In all age groups and countries, Protestants

believe that the age of preachers can have an importance for the quality of the sermon.

3. Statistically significant among Catholics, unlike Protestants, the investigation shows that the personal example of the preacher is more important than his sermons; priests should undertake postgraduate training in Homiletics to improve the quality of their sermons; the younger Catholics (under 45) of respondents require perfect speech and language level in a sermon; a discussion during preaching is welcome; they do not want emotion during the homily, the quality of preaching is more important than the age of the preacher; require shorter sermons; and in the selection of the topic of the preaching, prefer "reinforcement and encouragement in the faith" more than "the exegesis of biblical texts."

The differences in the results expressed as a percentage in the color charts and the statistical significance of the values that are listed in the tables in the 11th chapter may surprise you. At first appearance, one sees no difference between Catholics and Protestants; there are some differences which are more geographical than confessional. However, in matters of the theoretical and practical aspects of homiletics, in this statistical survey, an agreement between Protestants and Catholics was not confirmed.

The above data shows that despite the strong influence of the Second Vatican Council, in the aspects that were the subject of our research, there is still a statistically significant difference in concepts of the preacher and his sermons between Catholics and Protestants in the Czech Republic, Germany and the USA.

New questions and suggestions are rising such as: to examine whether there are differences in the responses relating to the preachers and their sermons between the corresponding males and females, between practicing and non-practicing Christians and among the social majority and minorities, etc., which will be open to new research works and projects in the future.

13. Zusammenfassung

Teoretické, praktické a výzkumné aspekty homiletické komunikace.

Katolické a protestantské pojetí.

Theoretische, praktische und Forschungsaspekte homiletischer Kommunikation.

Ein katholischer und protestantischer Ansatz.

Petr Živný

Das Ziel dieser Arbeit war, die Bedeutung und Notwendigkeit angemessener homiletischer Kommunikation im Sendungsauftrag von Geistlichen christlicher Kirchen - das Wort zu verkünden - zu unterstreichen und eine Gegenüberstellung in der Bewertung der Prediger und ihrer Predigten zwischen Katholiken und Protestanten vorzunehmen. Mit diesem Grundansatz und seiner gesamten Ausarbeitung ist die vorgelegte Untersuchung die erste Veröffentlichung ihrer Art nicht nur im tschechischen Umfeld, sondern auch im Ausland. Ihre Bedeutung liegt nicht nur in ihrem christologischen Fundament, sondern auch in ihrer ökumenischen und interkulturellen Dimension. Ihre Aktualität kann auch darin gesehen werden, dass sie auch eine inspirative Antwort auf die schwierige Lage ist, in der sich die Homiletik in der heutigen nachkirchlichen Gesellschaft befindet. Ergebnis dieser Forschung in Tschechien, Deutschland und den USA ist die Aufstellung wissenschaftlich valider Thesen auf der Grundlage statistischer Signifikanz (χ^2 -Test der Gleichverteilung auf einem Signifikanzniveau von $\alpha = 0,01$).

Die verschiedenen Teile dieser Arbeit führen zu folgenden Schlussfolgerungen: Das erste Kapitel stellt die Tatsache heraus, dass Verkündigung ein übernatürlicher Vorgang ist, der sich im Namen von Jesus Christus ereignet mit Hilfe des Heiligen Geistes. Schriftauslegung mit ihrem christologischen und sakramentalen Charakter wird von der Homiletik erschlossen, einer der theologischen Zweigdisziplinen, aber diese stützt und gründet sich ihrerseits auf eine ganze Reihe theologischer und wissenschaftlicher Disziplinen. Ihr Thema und ihre Antriebskraft ist das fleischgewordene Wort, Jesus Christus, der durch den Mund des Predigers spricht. Die Schriftauslegung kann nicht auf einen rhetorischen Akt reduziert werden, ebenso wenig kann sie das Wissen über Rhetorik und Kommunikationspsychologie vernachlässigen.

Das ganze zweite Kapitel ist dem Prediger Jesus Christus gewidmet, der nicht nur durch Worte sprach, er sprach vielmehr durch sein ganzes Leben mit seinem Leiden, Tod und seiner Auferstehung. Darin enthüllte er Gottes Liebe, Barmherzigkeit und Vergebung. Ein wahrer christlicher Prediger zu sein, heißt sich zutiefst mit Christus zu identifizieren und ihm in seiner unglaublichen Einheit zwischen Worten und Taten nachzufolgen. So weit in Erfahrung gebracht werden konnte, befassen sich keine anderen homiletischen Veröffentlichungen sovertieft und detailliert mit Jesus als Prediger. Demzufolge füllt die vorliegende Arbeit eine Lücke in der tschechischen Literatur zu diesem Thema.

Der dritte Abschnitt fasst kurz die Geschichte der Homiletik zusammen. Ihre Kenntnis ist notwendig, um die gesamte Predigtentwicklung zu verstehen, die den Bedürfnissen von Kirche und Gesellschaft entsprach. Besonders wichtig war die Zeit während einer Periode einer neuen reformatorischen Bewegung, die begann, den Hauptschwerpunkt auf die Schrift zu legen und auf ihre freie Verkündigung und Auslegung. Als Ergebnis blieb die

ursprüngliche Kirche hauptsächlich sakramental, und die „neue“ war vor allem biblisch. Das hatte Folgen: Verkündigung wurde weitgehend zur Auslegung biblischer Texte, ihre Länge wurde ausgedehnt, die Versammlung der Gemeinde erschien ohne Verkündigung sinnlos. Es zeigt uns eine enorme Verschiedenheit, die zwischen der katholischen und evangelischen Glaubensrichtung zum Vorschein kam.

Im vierten Kapitel veröffentlichen wir die Dokumente des II. Vatikanischen Ökumenischen Konzils, Auszüge aus dem katholischen Katechismus und dem Kodex des kanonischen Rechtes (CIC), die sich mit der Theorie und Praxis der Verkündigung des heiligen Evangeliums befassen. Einen Teil dieses Kapitels nimmt die kritische Analyse einer Musterpredigt ein, die von einem katholischen Priester geschrieben wurde, und eine kurze Beschreibung katholischer Dissertationen aus den USA und Kanada. Man kann sagen, dass Doktoranden in den USA mehr über das Thema Homiletik schreiben, als das in anderen Ländern der Fall ist. Zum Schluss findet sich eine klare und einfache Zusammenfassung, die theoretische und praktische Aspekte katholischer Predigten aufgreift.

Das fünfte Kapitel ist dem evangelischen Predigtansatz gewidmet mit einem typischen Muster einer evangelischen Predigt, die von einem Pastor geschrieben wurde und vom Verfasser der Dissertation detailliert analysiert wird. Einen Teil dieses Kapitels bildet die Aufführung kurzer Eigenheiten aus evangelischen Dissertationen von Doktoranden aus den USA. Darin zeigt sich die Suche nach neuen Wegen und der Versuch, die Qualität der Predigten zu verbessern. Der Schluss ist der Beschreibung der theoretischen und praktischen Aspekte des Fundaments der evangelischen Predigt gewidmet.

Das sechste Kapitel befasst sich mit dem Einfluss von Predigern in der nachkirchlichen Gesellschaft und mit der Theorie katholisch-evangelischer Konvergenz im Werk Hans Küngs. Diese kann als utopisch beschrieben werden, da sie zu spekulativ ist, losgelöst von den psychologischen und sozialen Faktoren der Kirche und Gesellschaft. Küng sieht die gegenwärtige säkulare Gesellschaft als das Ideal an und fordert die Kirche auf, sich an sie anzupassen und sogar schneller voranzuschreiten als diese, das heißt, ihr voraus zu sein. In seiner Interpretation verliert sich die dialektische Spannung zwischen der Welt und der Kirche. Daher kann Küngs Vision nur teilweise zugestimmt werden. Eher als Konvergenz sehen wir häufigen Kontakt und Zusammenarbeit als nützlich an, die zu gegenseitiger Bereicherung beider Glaubensrichtungen führen. Diese Gegebenheit ist auf dem Gebiet wechselseitiger Kooperation zwischen vielfältigen theologischen Fakultäten und Universitäten auf der Welt schon erreicht worden. Sehr ermutigend sind die Ergebnisse der pastoralen ökumenischen Fokolar-Bewegung, die von Chiara Lubich gegründet wurde. Sie zeigen die Möglichkeit meta-homiletischer Kommunikation durch moderne soziale Netzwerke, durch die das Evangelium erfolgreich den Leuten von heute gepredigt werden und Einheit herbeigeführt werden kann ungeachtet ethnischer und konfessioneller Unterschiede.

Im siebten Kapitel beschreibt der Verfasser die Untersuchung mit Hilfe des Predigtfragebogens, der in Tschechien, Deutschland und den USA verteilt wurde. Die abgeschlossene statistische Erhebung umfasste eine Grundgesamtheit von 1479 Personen, darunter 773 Katholiken und 706 Protestanten. Die Aufgabe war, die folgende Hypothese zu testen:

„Wir erwarten, dass innerhalb einer Gruppe von Katholiken und Protestanten in Tschechien, Deutschland und den USA zu den Fragen des Predigtfragebogens eine statistisch signifikante Übereinstimmung erreicht werden kann.“

Die Schlussfolgerung der Untersuchung kann kurz wie folgt zusammengefasst werden:

1. Die Ergebnisse zeigen, dass die Faktoren, die wir untersucht haben, statistisch signifikant gegen die homiletische Konvergenz zwischen Katholiken und Protestanten sprechen. Das bedeutet nicht, dass solch eine Übereinstimmung nicht in anderen Fragen existiert oder sich beide Konfessionen nicht stark annähern können.

2. Die Untersuchung zeigt signifikant, dass Protestanten mit ihrem Pastor und dem Niveau der Predigt zufriedener sind als Katholiken (gilt nur für die tschechische Gruppe); dass sie längere Predigten verlangen; dass sie Diskussionen während Predigten nicht als wichtig erachten; durch die Predigt wollen sie mehr ergriffen werden; in der höheren Altersklasse (>61) werden Predigten von rhetorisch und sprachlich perfektem Niveau erwartet und an allererster Stelle die Auslegung von Bibeltexten; die erste Altersklasse der Protestanten (<45) hält Predigen im Sendungsauftrag von Geistlichen für wichtiger als dieselbe Altersklasse von Katholiken, und in allen Altersklassen und Ländern glauben Protestanten, dass das Alter von Predigern eine Rolle spielt.

3. Die Untersuchung zeigt statistisch signifikant, dass unter Katholiken, anders als bei Protestanten, das persönliche Beispiel des Predigers wichtiger ist als seine Predigten; die Geistlichen sollten eine Fortbildung absolvieren, um die Qualität ihrer Predigten zu verbessern; die jüngere Altersklasse (<45) der Befragten erwartet Predigten von rhetorisch und sprachlich perfektem Niveau; eine Diskussion während der Predigt ist willkommen; sie erwarten keine Emotionen während der Predigt, das Alter der Prediger wird im Hinblick auf die Qualität der Predigt nicht als entscheidend erachtet; sie sprechen sich für kürzere Predigten aus; und in der Wahl des Predigtthemas bevorzugen sie „Stärkung und Ermutigung im Glauben“ gegenüber der Auslegung biblischer Texte.

Zwischen den Ergebnissen, die als Prozentsatz in den Farbdigrammen ausgedrückt werden, und der statistischen Signifikanz der Werte, die in den Tabellen im 11. Kapitel aufgeführt sind, gibt es einen Unterschied, der überraschen mag. In der ersten Auswertung schien es bei den Prozentwerten zwischen den Katholiken und den Protestanten eine große Ähnlichkeit zu geben; stärkere Unterschiede gab es nicht so sehr zwischen den Konfessionen, sondern eher geographisch. Bei der statistischen Untersuchung wurde diese Übereinstimmung zwischen Protestanten und Katholiken aber nicht bestätigt.

Die obigen Daten zeigen, dass es - nur bezüglich der Aspekte, die Gegenstand unserer Forschung waren - trotz des starken Einflusses des II. Vatikanischen Konzils immer noch eine statistisch signifikant unterschiedliche Auffassung zwischen Katholiken und Protestanten in Tschechien, Deutschland und den USA in der Ansicht über den Prediger und seine Predigten gibt.

Neue Fragen und Anregungen tauchen auf, z.B. zu untersuchen, ob es Unterschiede in den Antworten bezüglich der Prediger und ihrer Predigten gibt zwischen Vertretern des männlichen und weiblichen Geschlechts, zwischen praktizierenden Christen und nicht praktizierenden, zwischen der sozialen Mehrheit und Minderheiten etc., denen sich neue Forschungsarbeiten und Projekte in Zukunft widmen könnten.

14. Riassunto

Teoretické, praktické a výzkumné aspekty homiletické komunikace.
Katolické a protestantské pojetí.

Aspetti teoretici, pratici e di ricerca della comunicazione omiletica.
Un approccio cattolico e protestante.

Petr Živný

L'obiettivo di questa dissertazione è stato quello di sottolineare l'importanza e la necessità di una corretta comunicazione omiletica nella missione dei ministri delle Chiese cristiane (*praedicare Verbum*) e di effettuare un confronto nella valutazione dei predicatori e delle loro omelie nel mondo cattolico rispetto a quello protestante. Con questo approccio originale e la sua elaborazione generale, la presente ricerca risulta la prima del suo genere pubblicata non solo nell'ambiente della Repubblica Ceca, ma anche all'estero. La sua importanza consiste non solo nel suo fondamento cristologico, ma anche nella sua dimensione ecumenica ed interculturale. La sua attualità può essere vista anche nel fatto che essa si pone come un contributo propositivo di fronte alla grave situazione di crisi in cui versa l'omiletica nell'odierna società post-ecclesiastica.

Il frutto della ricerca, effettuata nella Repubblica Ceca, in Germania e negli Stati Uniti, è la formulazione di tesi scientificamente valide sulla base del significato statistico (test chi-quadrato di omogeneità a livello di significatività alfa = 0.01).

Le diverse componenti di questo lavoro hanno portato alle conclusioni che seguono.

Il primo capitolo evidenzia il fatto che la predicazione è un evento soprannaturale, che si svolge nel nome di Gesù Cristo, con l'aiuto dello Spirito Santo. L'omelia, con il suo carattere cristologico e sacramentale, viene studiata dall'omiletica, una delle branche della teologia pastorale, ma essa si fonda anche su numerose altre discipline teologiche e materie scientifiche. Il suo oggetto e movente è il Verbo incarnato, Gesù Cristo, che parla attraverso la bocca del predicatore. L'omelia non può essere ridotta a un atto retorico, ma allo stesso tempo non si devono dimenticare le conoscenze della retorica e della psicologia della comunicazione.

L'intero secondo capitolo è dedicato al predicatore Gesù Cristo, che non ha parlato solo con le parole, ma attraverso tutta la sua vita, la sofferenza, la morte e la risurrezione. In lui si è rivelato l'amore di Dio, la sua misericordia e il suo perdono. Diventare un vero predicatore cristiano significa identificarsi profondamente con Cristo e seguirlo nella sua stupefacente coerenza tra parole e fatti. Per quanto è stato possibile individuare, le altre pubblicazioni omiletiche non sottolineano Gesù come predicatore così intensamente e dettagliatamente. Di conseguenza, il presente lavoro colma una lacuna nella letteratura ceca relativa all'argomento.

Il terzo capitolo ha riassunto brevemente la storia dell'omiletica. La sua conoscenza è necessaria per comprendere lo sviluppo complessivo del sermone, che in ogni tempo corrisponde alle esigenze della Chiesa e dell'intera società.

Particolarmente importante è stato il tempo della nascita del movimento riformista protestante, che ha iniziato a privilegiare la Sacra Scrittura e la sua libera predicazione e interpretazione. Di conseguenza la Chiesa originaria è rimasta principalmente sacramentale, mentre "quella nuova" è soprattutto biblica. Tale evento storico ha portato le sue conseguenze: la predicazione è diventata in gran parte esegesi dei testi biblici, la sua

lunghezza si è estesa, l'assemblea senza la predica è priva della ragione fondamentale del suo incontrarsi e questa è una delle differenze principali tra la confessione cattolica e quella protestante.

Nel quarto capitolo abbiamo pubblicato i documenti del Secondo Concilio Ecumenico Vaticano, estratti dal *Catechismo della Chiesa Cattolica* e del *Codice di Diritto Canonico* (CIC), che tratta la teoria e la pratica dell'evangelizzazione. Una parte di questo capitolo ha presentato l'analisi critica di un esempio di omelia scritta da un sacerdote cattolico e una breve descrizione di dissertazioni di dottorandi cattolici di Stati Uniti e Canada. Si può constatare che sul tema dell'omiletica i dottorandi scrivono di più negli Stati Uniti che in altri paesi.

Nelle conclusioni si trova un chiaro e semplice riassunto circa gli aspetti teorici e pratici della omelie cattoliche.

Il quinto capitolo è dedicato all'omelia nell'approccio protestante, con un esempio tipico della predica protestante e un sermone scritto da un pastore, il quale viene analizzato dettagliatamente dall'autore di questo studio. Una parte del capitolo è una breve citazione delle caratteristiche di alcune dissertazioni di dottorandi protestanti degli USA. In esse si mostra la ricerca di vie nuove e lo sforzo per migliorare ulteriormente la qualità delle omelie. La conclusione è dedicata alla descrizione degli aspetti teorici e pratici di base dell'omelia protestante.

Il sesto capitolo ha affrontato l'attività dei predicatori nella società post-ecclesiastica e la *teoria della convergenza* fra cattolici e protestanti nell'opera di Hans Küng. Essa può essere descritta come utopica, in quanto troppo speculativa, staccata dai fattori sociali ed ecclesiastici. Küng vede l'ideale in una società laica e chiede alla Chiesa di adattarsi ad essa e addirittura di andare più velocemente di essa, cioè di essere in anticipo. Nel suo approccio si perde la dialettica evangelica della tensione fra mondo e Chiesa. Pertanto la teoria di Küng può essere condivisa solo parzialmente. Invece della *convergenza*, vediamo utili i frequenti contatti e la cooperazione, che portano al reciproco arricchimento di entrambe le confessioni. Questa realtà è stata raggiunta nel campo della cooperazione reciproca tra le facoltà teologiche e le università. Molto incoraggianti sono i risultati pastorali del movimento ecumenico dei *focolari*, fondato da Chiara Lubich. Essi dimostrano le possibilità di comunicazione post-omiletica attraverso reti più moderne, mediante le quali si può predicare con successo il Vangelo alla gente di oggi e condurre all'unità indipendentemente dalle differenze etniche e confessionali.

Nel settimo capitolo è stata presentata la ricerca tramite il questionario omiletico (vedasi allegato n. 5 nel capitolo 11.4.) che è stato distribuito in Repubblica Ceca, Germania e Stati Uniti.

L'indagine statistica riguarda un totale di 1479 persone, di cui 773 cattolici e 706 protestanti. Il compito è stato quello di verificare la seguente ipotesi: "Ci aspettiamo che tra un gruppo di cattolici e di protestanti nella Repubblica Ceca, in Germania e negli Stati Uniti alle domande del questionario omiletico sarà raggiunto un consenso statisticamente significativo." La conclusione dell'indagine può essere brevemente riassunta come segue:

1. I risultati dimostrano che i fattori che abbiamo esaminato statisticamente sono in modo rilevante a sfavore della convergenza omiletica tra cattolici e protestanti. Questo non significa che nelle altre questioni tale consenso non esista, oppure che entrambe le confessioni non si possano avvicinare anche di molto.

2. L'indagine dimostra statisticamente che i protestanti sono molto più soddisfatti dei loro ministri quanto a livello delle omelie che non i cattolici (valido solo per il gruppo nella Repubblica Ceca); richiedono sermoni più lunghi; non desiderano la discussione durante il sermone importante; durante l'omelia gradiscono di più la commozione; nella categoria oltre i 61 anni di età sono richieste qualità retorica e linguistica perfette e, in quanto alla preferenza del tema dell'omelia, si mette al primo posto "l'esegesi dei testi biblici"; la prima categoria di età -fino a 45 anni- considera la predicazione più importante rispetto ai cattolici nella

missione del ministro di culto; in tutte categorie di età e in tutte e tre le nazioni i protestanti sostengono che l'età del predicatore possa avere la sua importanza per la qualità dell'omelia.

3. L'indagine mostra statisticamente che in modo significativo tra i cattolici, a differenza dei protestanti, l'esempio personale dei predicatori è più importante dei loro sermoni; i ministri cattolici dovrebbero seguire un corso di aggiornamento per migliorare la qualità delle omelie; la categoria di intervistati cattolici di età fino a 45 anni richiede una qualità retorica e linguistica perfetta; la discussione durante la predicazione è gradita; l'emozione durante la predica non viene richiesta; l'età dei predicatori non è determinante; optano per sermoni piuttosto brevi; nella scelta della predicazione preferiscono il tema "rinforzo e incoraggiamento nella fede" piuttosto che "l'esegesi dei testi biblici".

Tra i risultati, espressi nelle tabelle in percentuale (nei grafici a colori) e la significatività statistica dei valori elencati nell'11° capitolo c'è una differenza che può sorprendere molto. Nella prima elaborazione dei dati in percentuale fra cattolici e protestanti si evidenzia una grande vicinanza; ci sono differenze più forti non tanto fra confessioni, ma piuttosto geografiche. Nella ricerca statistica questo accordo fra cattolici e protestanti non viene confermato.

I dati sopra riportati dimostrano che, nonostante la forte influenza del Secondo Concilio Ecumenico Vaticano, esclusivamente per gli aspetti che sono stati oggetto della nostra ricerca, nella Repubblica Ceca, in Germania e negli Stati Uniti vi è ancora statisticamente una differenza significativa nell'approccio e nella percezione del predicatore e delle sue prediche tra cattolici e protestanti.

Nascono nuove domande e nuovi stimoli di indagine - se ci sono, per esempio, differenze statisticamente significative nelle risposte relative ai predicatori e alle loro omelie fra i corrispondenti del sesso maschile e di quello femminile, tra cristiani praticanti e non praticanti, fra la maggioranza sociale e le minoranze, etc. - di cui nuove ricerche e ulteriori progetti potranno occuparsi in futuro.